

Univerzita Palackého v Olomouci
Katedra psychologie Filozofické fakulty

DNEŠNÍ OTEC
CONTEMPORARY FATHER

Diplomová práce

Autor: Noemi Matějková

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Alena Plháková, CSc.

Olomouc

2010

Prohlá-uji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatn a všechny použité prameny
ádn citovala a uvedla.

V Olomouci dne 31. března 2010 í í í í í í í í í í í í í í í .

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní Prof. PhDr. Aleně Plhákové, vedoucí mé diplomové práce, za inspirující vedení a poskytování cenných odborných rad. Dále bych ráda vyjádila svůj dík všem ochotným otcům, kteří souhlasili s účastí ve výzkumu. Velký dík patří rovněž všem, kteří mi byli oporou a ušlechtilým pomocníkem realizace výzkumu nebo při korekturách práce.

Obsah:

Úvod	7
Teoretická část.....	9
1 Gender a pohlaví.....	9
1.1 Vymezení pojmů	9
1.2 Úhly pohledu na gender	10
2 Mužská identita	12
2.1 Identita.....	12
2.2 Základní teoretické přístupy k lidské identitě	13
2.2.1 Sigmund Freud.....	13
2.2.2 Revize Freudova díla.....	15
2.2.3 Osm věkových fází Erika Eriksona.....	17
2.2.4 Teorie sociálního učení Alberta Bandury	22
2.2.5 Kognitivní vývojová teorie	23
2.2.6 Ženská kultura Sandry Bemové	25
2.3 Pohlavní dualismus jako výsledek pohlavní diferenciacce.....	26
2.4 Vliv socializace na utváření lidské identity.....	27
3 Otcovství	30
3.1 Historický pohled na otcovství	30
4 ŠňNový muž ó nový otecň	38
4.1 Psychologické aspekty dnešního otce.....	39
4.2 Role otce ve vývoji dítěte.....	42
4.2.1 Budování vlastní identity dítěte	44
4.2.2 Utváření sociální sítě	46
4.2.3 Formování hodnot a vztahu k autoritám.....	47
4.2.4 Souhrn hlavních sfér vlivu otce na dítě	48
4.3 Nepřítomnost otce a poruchy dětského vývoje.....	50
5 Rozvedení otcové	53
5.1 Různé přístupy k otcovství po rozvodu.....	53
5.2 Současná standardní úprava poměrů po rozvodu	55
5.2.1 Druhy úpravy poměrů	55
5.3 Úskalí kontaktu otce s dětmi.....	58
5.3.1 Syndrom zavržení rodiče (SZR)	59

5.4	Sdruffení otc	62
5.5	Cochemský model.....	63
6	Identita jako narativní rekonstrukce	67
6.1	Základy sociáln -konstruktivistického a narativního stanoviska	68
6.2	Narativní perspektiva p íb hu	70
6.3	Narativní výzkum	72
6.3.1	Narativní data a rekonstrukce významu	74
6.3.2	Kategorie narativní rekonstrukce	76
6.3.2.1	řivotní témata	76
6.3.2.2	Ztvárn ění jednání.....	76
6.3.2.3	Charakter postav.....	77
6.3.2.4	Zápletky a figury	79
6.3.2.5	Hodnoty a p esv ěd ění	82
6.3.2.6	Poetika vypráv ění, jednání.....	83
6.3.3	Pozice vypráv ějího	83
6.3.4	Reflexe a hledisko	84
6.3.5	Narativní interview McAdamse.....	85
	Výzkumná ěst	88
7	P ědm ět a cíl výzkumu	88
8	Zkoumaný soubor a proces získávání dat.....	90
9	Pouřité metody sb ěru dat	91
10	Proces získávání dat	92
11	Analýza dat	93
11.1	Pr ěb ěh analýzy dat.....	93
11.2	řJe tady n co, co v ěbec nefunguje a nikdo to nechce ě-it.ě	93
11.3	řOb ěma nám jde o zájem d ět ěe.ě.....	100
11.4	řD ěti jsou n co, co si mám uřít, protoře bych o n ě mohl p ějít.ě.....	108
11.5	řO co d ěti p ějdou st ěhováním a o co p ějdou absencí otce?ě	116
11.6	řJá si myřím, ře jsem stvo ěnej pro ty d ěti, pro výchovu.ě.....	124
11.7	řMám pocit, ře n co dokázat, má prost ě smysl.ě.....	130
11.8	řNa sociáln ěe mi poradili, ře mám dát d ěti do úřtavu.ě.....	136
11.9	řKdyř je uspávám, musím odeřít a p ějít musí maminka.ě	142
11.10	Sřílená témata p íb ěh	147
11.10.1	D ětství.....	148

11.10.2	Dospívání.....	149
11.10.3	Dosplost.....	149
12	Výsledky výzkumu.....	157
13	Diskuse.....	161
14	Závěry výzkumu.....	166
15	Souhrn.....	168
16	Literatura.....	171

Přílohy

Příloha . 1: Zadání diplomové práce

Příloha . 2: Abstrakt

Příloha . 3: Interview o životním příběhu (McAdams, 1993)

Úvod

Muflí oproti ženám platili až do 70. let 20. století za neproblematické bytosti. Měli politickou i hospodářskou moc, vydávali v průměru více než ženy, mohli být hrdí na svou výkonnost a potenci, bojovnost a tvrdost. V posledních třiceti letech stále více mužů trpí pochybnostmi o vlastních schopnostech, stahují se do sebe, stávají se nespolehlivými a nezodpovědnými; přenechávají ženám starost o rodinný život i o výchovu dětí, vyhýbají se konfliktům, potlačují své emoce. Lze to připisovat na vrub vzrůstajícímu sebevědomí žen, i zvyšujícím se nárokům v důsledku tržního hospodářství a hospodářské globalizace? Musí muži vynakládat stále více energie na konkurenční boj, kde se uplatí mocenské schopnosti, necitelnost, tvrdost a v čemž se zvýší? Anebo jsou muži vystaveni stále většímu nároku žen, nejen na výše zmíněnou výkonnost a průměrnost, ale zároveň i na tolerantní a emocionálně vstřícné chování, což nejen žena není schopna, ale stojí také v přímém rozporu s předchozími očekáváními.

Tento tlak na muže vychází z mnoha rovin. Mužská identita se ustavuje jednak schopností vymezení proti matce, zaměřením na to, aby nebyl jako ona. Ten se potom chce, aby se choval šmatešky, vcítil se do pozice milujícího, obávajícího se rodiče po celou dobu vývoje svého dítěte. S touto souvisí další rovina tlaku, kde muž dojde své identity ve spojení s prací, která ho naplňuje. Díky takovému vztahu k práci dokáže vytvořit pomyslný most, který je a jeho rodinu spojuje se společností. Tak také dítě svého otce podvědomě vnímá jako toho, kdo udává společenský status rodiny. A zejména chlapec potřebuje takového otce, s nímž by se mohl identifikovat. Muž se ale otec plně ujmout své rodičovské role a neztratit tak možnost vybudovat si pevnou identitu, se kterou se jeho děti budou ztotožňovat? Kde je ta správná rovnováha? Radikální feministky by měly jasno: žena a dítě mají přednost za všech okolností. Jaký dopad by to ale mělo na mužskou identitu a potažmo na celou naši společnost, jejíž ráz udávají i nadále především muži? Muži, a přesto otcové. Nebo raději muži, a proto otcové. Zralí muži se realizující díky svému otcovství. Takovou cestou se ubíraly moje úvahy.

Snaha o vymezení mužské identity a hnutí s ní spojená vznikla jako odraz feministických hnutí. Ta bezesporu přinesla velký posun v názoru na práva žen ve veřejné sféře a přehodnocení jejich rolí ve sféře rodinné. Konstrukt genderu jakožto socializací získaného pohlaví, tj. role, které zastáváme ve společnosti, ale vybuďoval v podání radikálního feminismu jakýsi obranný val mezi muži, těmi šobeckými stvořeními, která

si jen uflívají výdobytk svépomocí vybudované patriarchální společnosti, a ženami nucenými útrpn v-e sná-et. Genderová realita je ale mnohem pestej-í, zahrnuje celou plejádu nejzn-jích projev od extrémního p íklonu k tradi ní m rolím mufl e a fleny afl po jejich krajn alternativní verze. A tak ufl dnes nemluvíme jen o únosnosti společnosti konstruktivní flenskosti, ale také o obsahu muflské rodové role ó a její únosnosti pro mufl e.

Tyto teorie v-ak dostávají prostor v reálném sv t , který p iná-í stále v t-í p íklon ke v-emu špostmodernímu. Na vztahové rovin vidíme nekonven ní m uspo ádání vztah , nové podoby souflití. Zajímavý obrat v-ak nastává v okamflíku rozvodu. Tam jako by byla škafldá rada drahá. a situace týkající se p id lení d tí do pé e je ásto e-ena velmi tradi ní m pod vlivem kultu mate ství. Naráflíme na rozporuplnost v poflavacích na moderní mufl e a v jejich právech, konkrétn v právu na výchovu vlastního dít e. Situace kolem rozvodu je jednou z nejzát fl ov j-ích v bec, ale práv zde m fl eme dob e demonstrovat situaci, kterou n kte í auto i ozna ují jako škrizi rodiny. i šsoumrak otc . Na rozvodový proces má vliv mnoho faktor od osobní zralosti manžel , jejich osobní postoj k situaci vycházející z jejich aktivn j-í i pasivn j-í role ve vztahu.

V této práci se tedy pokusím zachytit jeden z aspekt tohoto pozvolného posunu v náhledu na muflství, skloubení muflství, jeho maskulinní stránky, s rolí otce, otcovstvím, jako možností seberealizace mufl e. V praktické ásti se pak zajímám o flivotní p íb h mufl , kte í pro-í rozvedem a vypo ádávají se se svým otcovstvím.

Práce je len na do sedmi hlavních kapitol, z nichfl -est je v nováno teoretické ásti a jedna, dále len ná do p tí podkapitol, výzkumné ásti. V úvodní kapitole se zabývám základními p ístupy k rolím mufl e a fleny, jejich r znými zp soby náhledu. Ve druhé kapitole jsem nejprve nastínila n které základní p ístupy k lidské identit , poté jsem se soust edila na její biologický základ a kontrast v tom, co je považováno za muflské a co za flenské, formovaný sociálními vlivy. T etí kapitola se snaflí zachytit rozmanitou sféru vlivu otce na dít , v etn dopadu jeho nep ítomnosti, která se projevuje poruchami d tského vývoje a která dále negativn p sobí i na celou společnost. tvrtá kapitola p íblífluje sou asný celosv tový trend šnového muflství. Pátá se pak no í do problematiky rozvedených otc , jedné z roz-í ených podob sou asného otcovství. T está kapitola p íblífluje identitu z pohledu narativní rekonstrukce.

Teoretická část

1 Gender a pohlaví

1.1 Vymezení pojmů

Představy o mužství a ženství prošly v posledních dvaceti letech neobvykle dynamickými změnami. Velký vliv na tento proces měl především feminismus, za jehož hlavní zásluhu mnozí autoři považují odlišení biologického pohlaví a rodu (gender). Pohlaví přestalo být redukováno na rozdílnou anatomii orgánů sloužících k rozmnožování a je třeba říci, že jedním z objevem je fakt, že rodové rozdíly nejsou tímto orgány určeny (Mausová, 2002).

Pojmy pohlaví (sex) a rod (gender) nejsou synonyma, i když spolu úzce souvisejí. Lidské pohlaví jako biologická danost, tj. býtí mužem nebo ženou, vytváří základ, na něm lidé konstruují společenskou kategorii zvanou gender, tj. maskulinitu nebo femininitu (Renzetti, Curran, 2003). Mluvíme-li o sexuálních, tedy biologických rozdílech, rozlišíme mezi samými a samými. Pokud porovnáváme obsah vzdálenosti samých/samými v různých kulturách, pak zjistíme, že je víceméně konstantní, univerzální. Zkoumáme-li obsah genderových rozdílů, pak mluvíme o mužském a ženském a zjistíme, že obsah vzdálenosti, mužský/ženský je determinován kulturně a je vysoce variabilní. Pojem gender tak vystihuje mnohdy velmi rozdílné názory na příslušné (očekávané a akceptovatelné) chování mužů a žen. Hovoříme zde o ženských stereotypech. S různými nároky na roli mužů a žen se setkáváme nejen mezi odlišnými společnostmi a kulturami, ale i mezi odlišnými sociálními skupinami uvnitř společnosti a uvnitř téže společnosti v různých historických obdobích (Váňová-Kalivodová, 1999).

Pohlavní-genderové systémy se liší napříč kulturami i historií. Už v roce 1975 popsal Rubin tři společenské motivy: 1. sociální konstrukce genderových kategorií na základě biologického pohlaví; 2. dělba práce na základě pohlaví a 3. společenská regulace sexuality, kde některé její projevy jsou odměňovány a jiné trestány (Renzetti, Curran, 2003).

Klíovou vlastností genderu je podle Hochschild vztahovost a procesualnost: gender se utváří v mezilidské interakci, v jednání a vyjednávání o lidském soužití, a není jednou provždy daným statickým modelem, její naplňujeme (Valdrová, 2006).

1.2 Úhly pohledu na gender

Zastánci biologického determinismu, někdy označovaného jako strukturální funkcionalismus či nověji esencialismus, chápou mužské a ženské role ve smyslu, který bychom mohli nazvat štradiáním. Podle nich jsou rozdílné role žen a mužů přirozené, jsou determinovány vrozenými biologickými vlastnostmi. Tento stav je nevyhnutelný a řádoucí. Přirozenou úlohou ženy je rodit děti a pečovat o ně a starat se o šrodinný krb, muž má roli ochránce a živitele. Ze základních biologických, tj. fyziologických a psychologických rozdílů se odvozuje přirozenost dělby práce. Podle tohoto přístupu existuje přirozená tendence podřízenosti žen mužům a vláda mužů nad ženami. Z tohoto zorného úhlu je žena spjata výlučně se sférou rodiny, je zde nenahraditelná a nezastupitelná ve své rodičovské roli matky (Váňová-Kalivodová, 1999). Stíráním rozdílů mezi pohlavím a genderem naznaují, že veškeré společenské snahy o ovlivnění maskulinity či femininity nebudou mít na reálné lidské chování dopad. Na tom, jak muži a ženy myslí a jednají, nemohou nic změnit, je to jejich přirozenost (Renzetti, Curran, 2003).

Kritika této teorie vychází z nejasné funkcionalistické teze o evolučním vývoji genderu. V případě jeho historické rekonstrukce musí být známy obtížím, archeologické nálezy jsou jen skromné a kusé a podle Hubbarda nelze přehlédnout skutečnost, že šchování po sobě nezanechává řádné záznamy (in Renzetti, Curran, 2003). Závažný dopad má tento přístup také v oblasti znevýhodnění skupin na základě pohlaví. Je vysoce pravděpodobné, že biologické rozdíly hrají roli v odlišných projevech žen a mužů. Nelze ale z takového tvrzení vyvodit, že jedno pohlaví je nadřazené druhému (Renzetti, Curran, 2003).

Podle sociologického přístupu (sociálního konstruktivismu) je rozhodujícím faktorem určujícím rozdíly pohlaví proces socializace. Kdyby tomu tak nebylo, byl by tento proces nadbytečný, stejně jako proces sociální kontroly. Rozdíly mezi muži a ženami vycházejí především ze vzájemnosti, jakým způsobem zachází s chlapci a muži na jedné straně a ženami a dívkami na straně druhé, tj. na odlišné socializaci příslušníků obou

pohlaví. Klí ovým momentem šnerovnostiõ v d lb práce nejsou tedy v první ad odli-né schopnosti fien a mufl , ale rozdílné ohodnocení práce vykonané muflí a fienami, tj. rozdílný společenský status p iznaný šmuflskéõ a šfienkéõ práci. Tento názor zastává dnes v t-ina kulturních antropolog a sociolog (V -ínová-Kalivodová, 1999).

Umírn n j-í stoupenci obou skupin se snaflí najít šzlatou st ední cestuõ mezi vlivy p írody a kultury, mezi determinací biologickou a společenskou. Kladou si otázku, do jaké míry mohou lidé sami sebe m nit. Podle nich samotná existence jinakosti je-t nemusí znamenat společenskou nerovnost. Muflské a fienké role považují za biologicky do jisté míry determinované společenské role. Geniáln tak spojují ob oblasti my-lenkou komplementarity, vzájemného dopln ní. Z toho vyvozují záv r, fle je pot eba m nit ne sociální role, ale p edev-ím hodnotový systém společnosti (V -ínová-Kalivodová, 1999).

Není pochyb o tom, fle d lení lidstva na muflé a fieny spl uje praktickou po ádkovou funkci, v teorii si ale musíme uv domit, fle se jedná o hrubé zjednodu-ení. Ontický, tj. substanciální rod neexistuje, neexistuje ani substanciální, homogenní muflská nebo fienká identita. I v samém konstrukt genderové identity p etrvává p edstava, fle muflí hrají jen tzv. muflskou roli a fieny fienkou roli. Ve skute nosti hrají v-ichni v-echny role v závislosti na rodové konstrukci sociálního kontextu (Tausová, 2002).

K. Gergen (2001) nap . upozornil na to, fle slova šfienkýõ nebo š ernýõ jsou v Americe atribuována s p edstavami o emo ním i iracionálním. Popis a analýza sv ta proto nemohou být a nejsou objektivní ó ufl z hlediska analýzy popisujícího jazyka. Nemáme -anci íct cokoliv objektivního o muflích a fienách (Vybíral, 2006).

2 Mužská identita

2.1 Identita

Pojem identita je naším konstruktem, kterým se snažíme uchopit člověka ve všech jeho dimenzích. Jeho biologický základ, duševní a duchovní rozměr n jakým způsobem komunikuje s okolním světem a získává svůj charakteristický individuální ráz. Zároveň je člověk definován jako součást společnosti, plní zde nějaké očekávané společenské role. Tuto jednotu v sobě skrývá také pojem osobnost. Gordon Allport vystihl základní důraz v odlišném pojetí osobnosti jako něčeho, co existuje o sobě, co je obsaženo v poznávajícím jedinci, co se pozorovatel snaží rekonstruovat (biofyzické pojetí), vedle toho vnímal osobnost jako něco existujícího ve vědomí pozorovatele, jako jeho odezva na vnímání jedince (biosociální pojetí) (in Balcar, 1991). Linzey a Hall se zabývali především obsahovou stránkou osobnosti, především vymezili kategorie osobnosti jako souhrnnost, jednotu, působení, podstatu, jedinečnost, jako něco, co jedince odlišuje od druhých. Osobnost je tedy člověku tím, čím je pro něj nejvýznamnější z hlediska podstaty; šlo o psychologicky skutečné jevy (Balcar, 1991, s. 17).

Identita je cosi jako totálnost jedince, vnímání a uvědomování si sebe sama, své jedinečnosti i odlišnosti od ostatních; soubor rysů, podle nichž je jedinec znám v určité specifické skupině. Během socializace se utváří také pohlavní identita jedince (gender identity), tedy výchovou osvojené pojetí sebe sama jako muže nebo ženy. Člověk se může ztotožňovat se svým pohlavím, nemusí ale nutně přebírat všechny s daným pohlavím spojené role (Hartl, 2000).

Jerome Bruner konstatuje, že neexistuje intuitivně zřejmé a esenciální poznatelné já, takové, které jen čeká na to, aby bylo popsáno slovy. Spíše neustále konstruujeme a rekonstruujeme naše já, abychom dosáhli potřeb vycházejících ze situace. Vnímáme tak s podpořeným vedením našich minulých vzpomínek a našich nadějí a strachů do budoucna (in McLeod, 2004).

Utváření identity probíhá ve dvou rovinách, uvnitř a na povrchu. Vnitřní součástí je tvořená pamětí, city, myšlenkami, přesvědčeními, subjektivitou. Část této niternosti je téměř výhradně vrozená a druhově specifická, například přesvědčení o návaznosti v čase a prostoru a vyhraněný postoj k sobě. Ale velká část sebe-konstrukce vzniká

p sobením zvn j–ku díky ocen ní ostatních a na nes etných o ekáváních, která jsme bezd n nasáli v na–í kultu e (McLeod, 2004).

Ve své práci poufívám pojem identita obsahující sebeuv dom ní a vztafnost k lidem v soub hu s neustálou rekonstrukcí na–eho šjáõ.

2.2 Základní teoretické p ístupy k lidské identit

2.2.1 Sigmund Freud

Psychoanalytická teorie v ele s jejím zakladatelem Sigmundem Freudem poloffila základ mnoha dal–ím teoriím o procesu utvá ení vlastní identity. Jeho koncepce ve–la v pov domí –íroké ve ejnosti jako teorie identifikace. D tí podle ní procházejí b hem svého vývoje r znými stádii. D tí se v raném stadiu vývoje soust edí p edev–ím na matku, která zastoupí v t–inu jejich pot eb. V tomto smyslu se první orální stadium p íli–neli–í od druhého stadia, kterým je stadium anální. Ve v ku ty let si d tí za nou být v domy svého pohlaví a zároveň vnímají odli–nost pohlaví opa ného. V tomto okamfliku, kdy dít p ejde do stadia falického, práv za íná docházet k identifikaci. Dít tak nev domky utvá í svoje chování podle chování dosp lého stejného pohlaví a u í se tak chovat zp sobem p íslu–ným pro jeho gender (Renzetti, Curran, 2003).

Freud chápe identifikaci jako šnejran j–í projev vazby na jinou osobuõ, která šhraje ur itou úlohu ve vývoji p edcházejícím vzniku oidipovského komplexuõ (Freud, 1999, s. 90). Malý chlapec toufí být jako jeho otec, íní z otce ideál. Freud zd raz uje, fle to nemá nic spole ného s pasivním postojem k otci, je to výrazn mufské. Proces identifikace s otcem ale probíhá soub fn se snahou najít oporu u své matky, ve vztahu k ní tedy dochází k objektnímu obsazení, které za íná ufl u mat ina prsu. Tyto fáze z po átku existují paraleln vedle sebe, anifl by se vzájemn ovliv ovaly. Dop edu postupující vývoj a snaha o du–evní sjednocení lov ka ale tuto rovnováhu naru–í a splynutím t chto dvou vazeb vzniká šnormální oidipovský komplexõ (Freud, 1999, s. 90). D sledkem toho je ambivalentní konotace procesu identifikace, kdy se dít m fle snaflit jak vyjád it n hu k otci, tak jej odstranit, aby samo mohlo zaujmout jeho pozici. Takový stav, kdy chlapcova láska k matce nabývá sexuální povahy a kdy se chlapec na otce obrací jako na soka, Freud ozna uje jako kastrat ní úzkost. P í pohledu na klitoris si v sob chlapec ukotví p edstavu, fle v–echny dívky byly vykastrovány a to samé by mohlo potkat i jeho v p ípad , fle p estane soupe it se svým otcem (Renzetti, Curran, 2003). Dít se tak chová jako špotomek

první orální fáze organizace libida, p i nífl si lov k vytouflný a cen ný objekt p ivlast oval tak, fle jej sn dlō. P ivlast uje si otce jako n co, co by cht lo mít. V dal-ím procesu identifikace m fle dojít k p evrácení oidipovského komplexu, kdy se otec p i femininním postoji stává objektem, od n jfl sexuální pudy o ekávají uspokojení. Freud zmi uje, fle v tomto p ípad je otec tím, kým by cht l lov k být (Freud, 1999).

Ve svém strukturálním modelu lidské psychiky Freud rozvrstvil lidskou psychiku do t í základních struktur. Jsou jimi šjáo (ego), tedy výsledek p sobení okolního sv ta na šonoō (id) jako zástupce pud usilujících o své vybití a šnadjáo (superego), které obsahuje sv domí a ideály, zvnit n ní p íkaz autorit. Mimo v domí funguje celé id a velká ást superega a ega (Plháková, 2004).

B hem procesu identifikace se tedy tyto sloflky dostávají do konfliktu. V na-em Já se odd luje šnadjáo, které Freud také ozna uje jako šideálem Jáō, které umofl uje lov ku, aby byl se sebou spokojen skrze n . Odr znilo se od narcistn zalofleného šJáo, které mu nedokáfle vřdy vyhov t k jeho plné spokojenosti. šPoznáváme pouze, fle identifikace usiluje o to, aby utvá ela vlastní Já podobn jako to druhé p evzaté jako vzorō (Freud, 1999).

Otázku identifikace dívky e-í Freud v souvislosti se vznikem neurotického symptomu. Dívka v jeho p íklad dostane tentýfl symptom nemoci jako její matka proto, fle chce matku nahradit ve vztahu k otci jako k objektu. Freudovými slovy šrealizuje nahrazení matky pod vlivem v domí viny: cht la jsi být matkou, nyní jí jsi alespo v truchlení.ō šIdentifikace nastoupila na místo volby objektu, volba objektu se regresivn m ní v identifikaciō (Freud, 1999, s. 91). Já p ebírá vlastnosti objektu, se kterým se identifikuje. Za pov-ímnutí stojí, fle n kdy kopíruje milovanou osobu, jindy osobu nemilovanou. Identifikace se tak jeví jako parciální, vysoce omezená, p ejímá od osoby pouze jeden rys (Freud, 1999).

Identifikace dívky je motivována závistí penisu. P i pohledu na ó e eno slovy Freudovými ó šo mnoho dokonalej-í vybaveníō mufle dochází také dívka k záv ru, fle byla kastrována. Zachvátí ji pocit nedokonalosti, flárlivosti v í chlape m, ale i v-em flenám, které jsou znetvo eny stejn jako ona. Svou lásku up e na otce, vlastníka penisu, a ve snaze získat otce pro sebe se s matkou ztotofl uje. Pozd ji zjistí, fle penis m fle získat bu na chvíli pohlavním stykem s mufl m, fládostivost v í nim. fi ena nikdy nedokáfle tento pocit závislosti a mén cennosti p ekonat, a to zanechá na její osobnosti nesmazatelné stopy (Renzetti, Curran, 2003).

Freud svou přednášku o identifikaci sám shrnuje tak, že šza první identifikace je nejprve formou citové vazby na objekt, že se za druhé stává regresivní cestou náhražkou libidinózní vazby na objekt, a to jakoby introjekcí objektu do Já, a že za tímto může vzniknout i každé nově vnímané pospolitosti s ním jako osobou, která není objektem sexuálních pudů (Freud, 1999, s. 92). Pro ilustraci druhého bodu uvádí příklad, kdy se malé dítě po ztrátě otce jakoby stává otcem, leze po stěhách a prohlašuje, že je to samo tím otcem (Freud, 1999).

Freudova teorie identifikace je kritizována především za nemožnost ověření její platnosti jinak než psychoanalytickým zkoumáním dané osoby, jejich vzpomínek na dětství. Ve kterém vzorci chování získané v raném dětství Freud označuje jako neměnné a jednou provždy dané. Identifikace podle Freuda probíhá podvědomě a snahy o její zachycení by byly značně subjektivní, navíc by také mohly vypovídat o tom, jaké má psychoanalytik očekávání vzhledem ke zkoumané osobě. Frieze uvádí, že existuje jen velmi málo případů, které by dokládaly kastraci úzkost u chlapců i závist penisu u dívek (Renzetti, Curran, 2003).

2.2.2 Revize Freudova díla

Karen Horneyová nesouhlasí s Freudovým falocentrismem. Odmítá představu závidění penisu jako klíčového faktoru v psychosexuálním vývoji žen: „Šdovněji bych se, že předání dítětem může být skutečně značně posíleno předáním dítětem penis, ale že se jedná o primární předání, které je instinktivně hluboce zakotvené v biologické sféře. Pud mateřskosti tedy ilustruje špsychickou reprezentaci neustále existujícího vnitřního somatického stimulu“ (Horney, 2004, s. 103). Provokuje s teorií, podle které naopak muži závidí ženám možnost rodit děti. Tento jev označila jako závist dlohy. Vychází z faktu, že chlapci a dívky si závidí vzájemně, aniž by to mělo vliv na jejich celkové chování. Při uvažování o bisexualitě lidské osobnosti vychází z Freuda. Horneyová uvádí, že šmžeme předpokládat, že i když je před narozením stanoveno pohlaví dítěte z tělesného hlediska, výsledkem bisexuálních dispozic, je-li jsou vřdy přítomné a během vývoje jsou jen potlačeny, je to, že z psychologického hlediska je postoj dítěte k jeho sexuální roli zpočátku nejistý a provizorní (Horney, 2004, s. 149).

Melanie Kleinová vyzdvihuje především vztah mezi dítětem a matkou v opozici k Freudovu zdůraznění role otce. Ústřední úlohu tak hraje ženský prs, který vyvolává v dětech různé reakce. Dobro/hojnost vs. špatnost, destruktivnost (Renzetti, Curran, 2003).

Nkte í auto i vycházející z psychoanalýzy ó Clara Thompson, Jacques Lacan, Juliet Mitchell aj. ó zasazují koncepci závisťi penisu do společenského kontextu. Interpretují jej jako symbol mužské moci a privilegií v patriarchální společnosti, na který ženy flárlí. Skute ným p edm tem závisťi je tak vy—í společenský status mužl a v t—í míra svobody (Renzetti, Curran, 2003).

Teoretika feminismu Nancy Chodorowová chápe osobnost jako dialektický a vzájemn se konstituující stav mezi individualitou a sociálním uspo ádáním. To ji odli-uje od hlavního proudu americké i na—í psychologie (Ma íková, 1999). fiény b hem flivota vr stají do role hlavních pe ovatelek o d ti práv kv li odli-nému pr b hu identifikace u chlapc a u dívek. Pro chlapce je tento proces obtífln j—í, proto fl se musejí psychicky odpoutat od svých matek a utvá et svou osobnost po vzoru svých otc (Renzetti, Curran, 2003). Chodorowová zd raz uje, fl e p i chy b jící silné osobní identifikaci s mužem si malí chlapci nep ítomných otc (pro sou asnou rodinu tolik charakteristických) vypracovávají ideál mužství identifikací s jeho image v kultu e a za mužské vzory si vybírají slavné muže. Jejich veliká potífl spo ívá v tom, fl jsou nuceni zvládat deidentifikaci s ženou ó matkou bez citové opory pozitivního identifika ního vzoru. To je podle Badinterové po átek více negativní nefl pozitivní mužské identity, která klade d raz na diferenciaci, odstup od druhých a pop ení citového vztahu. Zatímco procesy ženské identifikace jsou vztahové, procesy mužské identifikace jsou opozi ní. Pracemi Chodorowové se inspirovala Lillian Rubinová a vyvodila z nich d sledky pro dosp lého muže. Soudí, fl mužská agresivita v í ženám se dá vyloflit jako reakce na onu p ed asnou ztrátu a pocit zrady, který ji provází, a fl pohrdání ženami pramení z niterného rozchodu, bez n ho fl se odlou ení neobejde. Podle ní vychází toto opovrflení nikoli z arogance, ale ze strachu, který poci uje dít , kdyfl je nuceno odmítnout v—emocnou p ítomnost matky. V adolescenci je chlapec v strach z žensťví a pasivity nejz eteln j—í. A tak v t—ina mladých mužl bojuje tím, fl e upev uje je-t víc hranice mužství. Nep etrflitý boj není nikdy doveden do vít zného konce. Co flpak je možné jednou prov fldy pop ít v—echny reminiscence na ráj? (Badinterová, 2005).

V západní společnosti jsou otcové p íli— vzdáleni od svých d tí, co fl je dáno kulturními zákazy i sociálními zvyklostmi. Chlapci jsou ochuzeni o skute ný vztah s otcem, a tak pou flívají společného rodu k vytvo ení vazby s otcem symbolicky. Místo šbýt s otcemõ musí chlapec p íjmout šbýt jako otecõ. Místo vztahu získává pouze identifikaci s otcem (Ma íková, 1999). O tom téfl hovo í i Freud ve své polemice o snaze otce šmítõ nebo jím šbýtõ (Freud, 1999). Chodorowová bývá kritizována podobn jako

Freud pro nedostatek empiricky ověřitelných důkazů a její dílo je též označováno za etnocentrické, její model získávání genderové identity vystihuje tento proces především v bledých středostavovských rodinách (Renzetti, Curran, 2003).

Americký psychiatr a psychoanalytik Robert Stoller vyřadil Freudovi, že zanedbal úplně první stadium života charakterizované splnutím, kdy muž dochází k symbióze matky a dítěte. Chlapec i dívka musí projít stejnými etapami separace a individualizace, ale chlapec naráží na obtíže, které opačné pohlaví nezná. Stoller odhalil, že čím déle matka prodlužuje symbiózu s relativně normální v prvních týdnech a měsících, tím větší hrozí nebezpečí, že jádro identity rodu bude infiltrováno ženstvím. Jeho koncepcí identity našla využití v oblasti genderu. Soustředil se na pozoruhodný vývoj v genderové praxi, na vynalezení transsexuality. Chlapec, obklopený celý svůj život ženským a hned po narození ztotožněný s matkou, se může rozvinout jedině tak, že se stane opakem toho, čím byl původně. Tomuto stavu přidal americký psychiatr a psychoanalytik Stoller pojem profeminita v reakci na Freudovy teorie o vrozeném mužství. Zatímco u Freuda se původní bisexualita transformuje na přehvalu maskulinity, Stoller hlásal, že původní bisexualitu nahrazuje přehlava ženství (Badinterová, 2005).

Alfred Adler vyslovil tezi, že k mužnosti se dohází přes šmuflné ohrazení. To znamená odstranit pochybnost. Ohrazujeme se z pocitu viny. Chlapec se potěbuje zařadit svou mužností, protože sám je na pochybách více než druzí. Jeho ohrazování je adresováno především matce. Společně ve třech větech: „Nejsem ona. Nejsem jako ona. Jsem proti ní.“ Proměnou vhodné chvíle pro odloučení chlapce od matky zanechá na dítě následky. To si pravděpodobně uvědomují kmeny na Nové Guineji, proto jsou chlapci matkám vyrváni a podrobeni krutým iniciálním rituálům (Renzetti, Curran, 2003).

2.2.3 Osm věků života Erika Eriksona

Erik Erikson vložil vznikající identitu do období, kdy šfyzické já a rodičovské symboly nabývají kulturních konotací, a překlenují tak fázi rané dospělosti, v níž se objevuje množství sociálních rolí, které ve skutečnosti na jedince stále útočí (in Erikson, 2002, s. 213). Pro dosažení sebeúcty, která má v dalším vývoji dítěte rozhodující význam, je podle něj zcela zásadním obdobím, kdy se dítě naučí chodit. Šinternalizace oné verze šlovka, který umí chodit, je na každém kroku přispívá k rozvoji skutečné sebeúcty (in Erikson, 2002, s. 213). Pro zdravý rozvoj je nezbytné také poznání skutečného úspěchu, který má v dané kultuře význam (Erikson, 2002).

Na základ svého studia indiánských kmen , nap . kmene Papago v Arizon , do-el Erikson k záv ru, že v na-í spole nosti chybí zapojení dítěte do odpovědné úasti na společenském rozvoji. Nemusí špracovat, múnno tak, jak to odpovídá jeho mofnostem. Vychází z definice hry, kterou dítě vnímá jako situaci, kdy nejde o práci. V dítěti tak vyrostepedsudek, který mu brání v p ístupu k ranému zdroji identity. Také je skeptický v í nadm rnému chválení, dítě pak nezíská pevné kritérium, jímfl by své úsp chy pom ovalo (Erikson, 2002).

Erik Erikson vidí fleny jako pedur ené k tomu, aby se angaflovaly v pé i o druhé. Vychází z faktu, že fleny vlastní vnit ní prostor, v n mfl nosí a p stují flivot. Mufské reproduk ní orgány jsou zam ené ven, cofl se v mufské psychice odráflí orientací na vn j-í sv t a aktivní p ístup k n mu (in Renzetti, Curran, 2003).

Sv j známý model vývojových stadií nazvaný šOsm v k lov ka, ka, vnímá jako šp ehled vlastností ega, která se objevují v d leflitých obdobích vývoje ó kritéria (identita je jedním), jímfl jedinec dokazuje, že jeho ego je v daném období dostate n silné, aby dokázalo integrovat harmonogram rozvoje organismu se strukturou společenských institucí (Erikson, 2002, s. 223). lov k v n m tedy vfdy musí splnit ur itý vývojový úkol, p ekonat tak vývojovou krizi, aby se du-evn vyvíjel.

1. Základní d v ra proti základní ned v e (do 1 roku)

Na základ kvality vztahu s matkou se v tomto po áte ním stadiu dítě nau í nebo také nenau í vnímat sv t jako d v ryhodný, jemu naklon ý. Prvním projevem sociální d v ry je ufl to, jak snadno se krmí, jak spí. Jeho první společenský výkon je ochota nechat matku zmizet z dohledu bez nadm rné úzkosti nebo zlosti poté, co se stala p edvídatelnou vnit ní jistotou. Je tedy závislé na mat in osobní d v ryhodnosti, s jakou o dítě citliv pe uje. To v dítěti vytvo í základ pocitu identity, který se pozd ji pojí s pocitem šsprávného lov ka, který je sám sebou. Dítě pot ebuje jisté vedení rodi pomocí zákaz a dovolení, pot ebuje pochopit, že to, co rodi e d lají, má smysl. Nep istupují-li rodi e k dítěti takovým zp sobem, dojde k frustraci dítěte a dítěti se m fl stát neurotik šnikoli v d sledku t chto frustrací, ale z nedostatku í ztráty společenského smyslu t chto frustrací. (Erikson, 2002, s. 227) D leflité je si uv domit, že základní d v ru je t eba udržflovat po celý flivot, protofl e i p í nejp ízniv j-ím vývoji je v lov ku hluboko zako en n stesk po ztraceném ráji (Erikson, 2002).

2. Autonomie proti studu a pochybám (od 1 do 3 let)

V tomto stadiu hrají klíovou roli dvě základní sociální modalita: drfění a pou-t ní. Konflikt mezi nimi m fe vyústit v postoje bu v p átelské, nebo nep átelské. Drfění se m fe stát krutým omezováním, a nebo se m fe stát vzorcem pé e: mít a drflet. Podobn pou-t ní se m fe projevit jako vypou-t ní destruktivních sil, nebo uvoln ním, šnecháním býtõ. Dít proto pot ebuje pevnou a uji- ující vn j-í kontrolu, proto fe je-t nemá vycvi en smysl pou-t t a drflet uváfliv a také proto, fe se šstaví na vlastní nohyõ. Nedostane-li se dít ti pot ebné regulace, nau í se dobývat své okolí a získávat moc. Erikson z toho vyvozuje riziko neurózy, ale také zdroj pozd j-ích pokus v dosp lém flivot vládnout spí-e literou nefl duchemõ. (Erikson, 2002, s. 230) Dít si za ne uv domovat samo sebe. Je si v domo, fe se na n j dívají druzí. Ale nemusí na to být p ípraveno, nechce být st edem pozornosti. Stydí se. Stud je podle Eriksona nedostate n prozkoumanou emocií, proto fe jej brzy pohlí vina. Zahanbení, vnímání vlastní malosti má plný prostor teprve tehdy, kdy dít stojí na vlastních nohou je schopné uv domit si pom r velikosti a síly (Erikson, 2002).

šToto stadium je rozhodující pro budoucí pom r mezi láskou a nenávisí, spolupráci a vzdorovitostí, svobodou vyjad ování sebe sama a jejím potla ováním. Z pocitu sebeovládání bez ztráty sebeúcty vychází trvalý pocit dobré v le a hrdosti; pocit ztráty sebeovládání a pocit cizí dominance vyvolává trvalý sklon k pochybnostem a studu.õ (Erikson, 2002, s. 231) Pocit nezávislosti, který v lov ku takto vzniká, slouflí pozd ji k uchování pocitu spravedlnosti v ekonomickém a spole enském sv t (Erikson, 2002).

3. Iniciativa proti vin (od 3 do 6 let)

Erikson obhajuje pouflití špojmu s americkou a pr myslovou konotacíõ ó iniciativu, jako nezbytnou sou ást kafldeho ínu, snahu šd lat n coõ anebo zpo átku alespo šbýt p i tomõ. Dít v sob objeví novou bujnou fyzickou i mentální sílu. V fládné jiné fázi není tolik ochotno se dychtiv u it a stát se dosp lej-ím ve smyslu sdílení práce. Objevuje se také anticipa ní rivalita v i t m, kte í tu byli první. flárlivost a rivalita vycházející z pocitu ztráty matky je u Freuda typická pro oidipovské stadium. Zde dít zahajuje pomalý proces symbolického šp etnutí pupe ní – ryõ, p eru-ení p edgenitálního spojení s rodi í, b hem n ho fl se stane samo rodi em, nositelem tradice. V dít ti se v této fázi ukotví nikdy nekon ící konflikt mezi instinkty p edstavujícími jeho potenciál a šrodi ovskou ástíõ, superegem, která umo fl uje vést a trestat sebe sama. Problémem je vzájemná regulace. Je-li superego p íli- tvrdé a nekompromisní, projevují se d ti nadm rnou kontrolou sebe sama a rozvíjením p esp íli-né poslu-nosti, kterou ani rodi e

nepofadovali, ale která m ě vést k depresi a trvalé rozmrzelosti. Podezřívavost vzniklá p i p istifění snahy rodi e, aby mu pro–lo provin ní, spolu s vyhýbavostí m ě vést k vývoji moralistické osobnosti (Erikson, 2002).

4. P i inlivost proti inferiorit (od 6 do 12 let)

Toto období je ze sociálního hlediska rozhodujícím. P i inlivost znamená schopnost d lat v ci vedle ostatních a s nimi, dít se zde setkává s d lbou práce. Výrobní proces postupn nahrazuje rozmary a p ání hry, u í se radosti z dokonané práce. Dít ti se za ne dostávat systematického vzd lávání, v tomto období se hodn nau í od svých vrstevník . Pokud se dít ti neda í uflívát zatím –kolní pom cky efektivn , m ě to vést k rozvoji pocitu mén cennosti, inferiority. Spole nost zde rozhodujícím zp sobem m ě nau it dít chápat smysluplnost rolí v její technice a ekonomice. Toto období se li–í od jiných tím, ě není obratem od vnit ního p evratu k novému ovládání. Freud toto období klidu p ed bou í puberty ozna il jako stadium latentní. Dít si práv zde m ě uv domit, ě o jeho nabytých schopnostech a skrz n o pocitu identity rozhoduje p vod jeho rodi spí–nefl v le u it se. Skryté nebezpe í íhá tam, kde by dít pojalo práci jako jedinou povinnost a što, co fungujeo jako jediné kritérium hodnot. Mohlo by se tak stát škonformním a nemyslicím otrokem techniky a t ch, kte í ji mohou vyufflíváto (Erikson, 2002, s. 237).

5. Identita proti konfuzi rolí (od 12 do 19 let)

V tomto období rychlého r stu a pohlavního zrání, fyziologické revoluci v sob samém, je mladý lov k konfrontován s hledáním nového pocitu kontinuity a nem nnosti, nových hodnot. Pot ebuje dojt kd v e v to, ě švnit ní nem nnost a kontinuita vybudovaná v minulosti bude odpovídat nem nnosti a kontinuit jedincova významu pro jiné lidi, jak dokládá konkrétní p íslib jeho kariéry.o (Erikson, 2002, s. 238) Snaffí se zachovat svoji integritu tak, ě se identifikuje s r znými vzory, je asto lenem part a skupin, kde m ě hrozit afl úplné rozplynutí identity. První láska je asto pokusem definovat vlastní identitu projekcí svého obrazu do druhé osoby a snahou tento obraz reflektovat a postupn zjasnit. Mysl adolescenta je podle Eriksona v období šmoratoriao. Rozumí jím období mezi d tství a dosp lostí, mezi morálkou, jífl se dít nau ilo, a etikou, kterou má rozvíjet jako dosp lý. A aby se mladí lidé nestali šcynicky i apaticky ztracenými existencemio, musí být schopni sami sebe p esv d it, ě ti, kte í usp jí v jejich o ekávaném sv t dosp lých, musí p íjmout závazek být t mi nejlep–ími (Erikson, 2002).

Identitu tedy podle McAdamse vnímá jako zasazení sebe do dospělého světa. K tomuto zakotvení dochází dvěma způsoby. Dle prvního, časového souborného pojetí, identita zahrnuje široké spektrum různých a mnohdy konfliktních rolí a vztahů, které jsou charakterizovány stavem štady a teč. Druhé stanovisko, které vychází z nutnosti integrace identity v různých časových úsecích. Identita musí pojmout tyto kontrasty, aby v době, kdy jsou základní prvky identity odděleny časem a kvalitou, stále do sebe tvořily smysluplný celek (McLeod, 2004).

6. Intimita proti izolaci (od 19 do 25 let)

Ukončením hledání své identity se člověk stává dospělým. Je tedy schopen spojit svou vlastní identitu s identitou ostatních, je připraven k intimitě. Musí umět zvládnout základní konflikty mezi tělem a egem, aby mohl elít strachu ze ztráty ega v situacích, které vyžadují sebeobětování: v solidaritě pevných partnerství, v orgasmech a sexuálním spojení, v pevném přátelství a fyzickém boji. Opakem intimity je distancování. Člověk se noří do sebe, proto má strach ze síly podstaty lidí v jeho okolí. Nebezpečí tohoto stadia spoívá v zařívání intimních, soupeřivých i bojovných vztahů zároveň s jistými osobami i proti nim. Situaci zachrání podléhání etickému smyslu jakožto známce dospělosti. Práv v tomto období se rozvíjí skutečná genialita jako stav šikdy nekončící vzájemné sexuální blaflosti. Špoívá tedy v neomezované schopnosti rozvíjet orgastickou potenci tak prostou pregenitálních pím sí, fle je genitální libido vyjáděno heterosexuální vzájemností, s plnou senzitivitou jak penisu, tak vaginy a se spasmodickým vybitím napětí z celého těla. (Erikson, 2002, s. 241) Ohrožujícím stavem je tedy již zmíněná izolace, ale ta se také může projevat jako izolace ve dvou (Erikson, 2002).

7. Generativita proti stagnaci (od 25 do 50 let)

Generativitu popisuje Erikson jako pojem zahrnující evoluční vývoj, který změní člověka v tvora využíjícího a uvádějícího, nejen učího se. Zdraví uje, fle i starý muž potěbuje být potěbován, povzbuzován od svých potomků. S generativitou úzce souvisí produktivita a kreativita. Nemohou ji nahradit, ale umožní seberealizaci jedincům, kteří nesmují svoji energii k plození potomstva a ufl proto, fle fyzicky nemohou, nebo proto, fle byli nadáni talentem v jiné oblasti. Uspokojení píná-í, pokud je možné rozšířit své hranice, ztratit sebe sama v zájmu rozšíření ega a k investici do toho, co je plozeno. V opačném případě dochází k regresi, k obsesivní potřebě pseudointimity. Dívky mohou

být již v raném dětství, v přílišné sebelásce zalíbené na nadměrně úzkostlivě vybudované osobnosti šelfmademana a také v nedostatku důvěry v lidský rod (Erikson, 2002).

8. Ego integrity proti zoufalství (od 50 let)

Až do posledního stadia lidského vývoje dojde jen člověk, ve kterém šuzrály plody předchozích sedmi stadií, šstaral se o věci a lidi, byl p vodcem bytostí a myšlenek. Dosáhl tak integrity ega. Nachází odlišnou lásku ke svým rodičům, je si v domě relativity všech životních stylů, ví, že veškerá lidská integrita pro něj stojí a padá s jeho vlastním stylem integrity. Šonen styl integrity vyvinutý jeho kulturou i civilizací se tak stává šotcovstvím jeho duše, pečetí jeho morální paternity sebe sama. (Erikson, 2002, s. 244) Nebojí se smrti. Strach ze smrti by znamenal nedostatek takové celistvé integrace projevené v zoufalství, že uhl není čas vyzkoušet nové způsoby k dosažení integrity. ŠMá-li se jedinec k integritě přiblížit nebo ji zakusit, musí vědět, jak následovat v dělení osobnosti v náboženství a politice, v ekonomickém řádu a technice, v aristokratickém způsobu života a v umění a v dýchání. (Erikson, 2002, s. 245) Člověk došel takové emocionální integrace, že je schopen vystupovat jednak jako stoupenec dění a zároveň jako jeho vědec. Celý životní okruh uzavírá Erikson s pomocí parafráze Websterovy definice důvěry šzajištění spoléhání se na integritu jiné osoby a takto: šzdravé děti se nebudou bát života, pokud budou mít jejich rodiče dostatečnou integritu k tomu, aby se nebáli smrti (Erikson, 2002, s. 245).

2.2.4 Teorie sociálního učení Alberta Bandury

Teorie sociálního učení se zaměřuje na empiricky pozorovatelné události a jejich důsledky, nikoli na nevědomé pohnutky a pudy (Bandura, 1986). Základní principy těchto teorií čerpají z behaviorismu, z myšlenek J.B. Watsona, E. L. Thorndika a B.F. Skinnera. Teorie posilování vychází z předpokladu, že provází-li nějaké chování odměnou, zvyšuje se tím jeho pravděpodobnost, že se takové chování bude opakovat. Následuje-li po určitém chování trest, pravděpodobnost dalšího opakování se snižuje. Děti tak získávají odpovídající genderové identity proto, že jsou odměňovány za chování odpovídající jejich genderu a trestány za chování, které je s ním v rozporu. Nepřímo posilování vychází z předpokladu, že děti pozorují chování jiných, poznají jeho důsledky a to pak určitým způsobem kopírují. Učí se tedy nejen posilováním, ale také modelováním, nápodobou, kde oba tyto procesy jdou ruku v ruce (Renzetti, Curran, 2003).

Za vzor svého chování si děti obvykle zvolí takové osoby, které vnímají jako vlídné a přátelské a zároveň mocné. Dále napodobují osoby, které se jim nejvíce podobají, především tedy svoje rodiče a sourozence. Výsledky výzkumu ovšem nepotvrzují, že by děti konzistentně napodobovaly spíše vzory stejného pohlaví než vzory pohlaví opačného. V kontextu své teorie posuzuje Bandura společensky neakceptovatelné chování ne jako manifestaci patologie, ale jako způsob, kterým se konkrétní osoba naučila jednat, jako způsob vyrovnání se s tlaky prostředí, které na něj kladly požadavky (Bandura, 1969).

Shodnost pohlaví se tak zdá být faktorem méně důležitým než například moc, kterou napodobovaná osoba disponuje. Dívky často napodobují mužské vzory než chlapci ženské, to by korespondovalo s rozložením moci, kdy muži jsou vnímáni jako mocnější než ženy. Navíc se zjistilo, že děti napodobují vzory svého pohlaví, pokud se tyto vzory drží modelu chování odpovídajících danému genderu. To by mohlo znamenat existenci důstojného v daném genderu nezávisle na tom, které získávají modelováním (Renzetti, Curran, 2003). Od mateřské školy po pubertu se děti sdružují podle pohlaví. Podle Maccobyové a Jacklinové se základy pohlavní segregace vytvářejí ještě před nástupem do školy. Objevují se od chvíle, kdy děti začínají být schopné zařadit druhé i sebe správně podle pohlaví. Rozdíly zjištěné mezi skupinami chlapců a skupinami děvčat zřejmě souvisejí se dvěma hlavními faktory: se socializací dítěte podle jeho pohlaví probíhající od narození, s faktory biologickými a nakonec pak s faktory kognitivními, které jsou dosud málo známé: děti umí odlišit chlapečky a holčky daleko dříve, než poznají rozdíly genitální (in Badinterová, 2005).

Výtkou Bandurovské teorii je také fakt, že chápe děti jako pasivní příjemce socializačních signálů. Corsaro a Eder uvádí, že socializace je chápána jako jednosměrný proces, v němž jsou děti utvářeny a přetvářeny dospělými (in Renzetti, Curran, 2003). Existují přitom doklady o tom, že děti aktivně vyhledávají a vyhodnocují informace, které jim poskytuje jejich sociální prostředí (Renzetti, Curran, 2003).

2.2.5 Kognitivní vývojová teorie

Tato teorie vychází z díla psychologů Jeana Piageta a Lawrence Kohlberga. Oba se vnovali teorii mentálních procesů, díky nimž děti rozumí svým prožitkům a pozorováním. Základní jednotkou kognitivních vývojových teorií je, že děti se učí genderu díky svým snahám nalézt řád v sociálním světě, který je obklopuje. Malé děti si vytvářejí vzorce, aby se vyznaly ve zmateném světě. Podle Bem, jakmile děti začnou

objevovat kategorie a určité pravidelnosti, spontánně jsou utvářeny také představou o vlastním já a soubor sociálních rolí. Takové podléhající kategorie se nazývají schémata. Jedním ze základních schémat je pohlaví. Poskytuje dítěti jasné vodítko. Podle úroveň mentální vyspělosti, na které se nachází, mu umožní ujet odlišit chování žen od chování mužů. Dítě se tak vymezuje vůči ostatním pohlavím chování, vztahuje tuto kategorii na sebe a uspořádává podle ní svou identitu. Poté jí začne vztahovat i na jiné osoby, vytvoří si tak dvě skupiny chování: mužské a ženské a podle nich bude hodnotit chování svého okolí jako správné (genderově přiměřené) nebo nepřiměřené (nepřiměřené) (Renzetti, Curran, 2003).

Kognitivní vývojové psychologové se snaží vysvětlit, proč mají děti sklon užívat pohlavní stereotypní hráčky a hračky a hledat si přátele stejného pohlaví. Od dvou do pěti let věku se podle Piageta nacházejí v předoperačním stadiu. Děti zde nemají schopnost vnímat jednotu věcí, ale pohlíží na věčné pravidelnosti jako na nemenné mravní zákony. Nedokážou pochopit, že změnil se povrch objektu, jeho totožnost zůstává stejná. (Ostříhali se otec kvůli vojny, nestane se z něj štrejda, ale dál zastává svoji otcovskou roli, jakkoli se toto číletému dítěti zdá nepochopitelné). Z výzkumu Bem vyplývá, že s přibývajícím věkem a postupným rozvojem svého kognitivního systému, jsou děti schopné přehodnotit své postoje a to především do nástupu adolescence (in Renzetti, Curran, 2003).

Vlna kritiky se snáší především na věk, ve kterém podle kognitivních vývojových teorií dítě začíná utvářet svoji genderovou identitu. Tím je zde v rozporu mezi těmi ať pětiletými. Copan a Hoffman (1986) ve svých výzkumech naznačují, že pravděpodobně probíhá již od dvou let (in Renzetti, Curran, 2003). Také se objevily výsledky, ze kterých vyplývá, že pohlaví není podléhající kategorií pro všechny lidi bez rozdílu. Existují osobnosti šgenderově schematické, a kteří si sami genderovou identitu osvojili. Problematika výzkumu také vyplývá z etnické preference zkoumaných dětí. Jednalo se především o děti z bilingválních a edostavovských heterosexuálních rodin. Existují výzkumná data, podle kterých černé děti nejsou vedeny k bipolárnímu vnímání genderu a že spolu s nimi je-t hispánské děti jsou mnohem méně formovány genderovými stereotypy než bílé. Ne všechny výzkumy toto ale potvrzují. Dalším problémem kognitivní vývojové koncepce je fakt, že lidé vkládají proces učení se genderu do rukou dětí a vytvářejí si samy schémata, podle kterých muže a ženy považují a bagatelizují tak úlohu kultury. Děti ale kladou důraz na pohlaví právě proto, že v dané kultuře jsou pohlavní rozdíly zdůrazňovány, ne proto, že jde o kategorii přirozenou (Renzetti, Curran, 2003).

2.2.6 Optická skla kul turyí Sandry Bemové

Bemová vychází z předpokladu, že každá kultura má své po generaci předávané vzorce myšlení a chování vznikajících na základě předpokladu, jak by členové dané společnosti měli vypadat, cítit a jednat. Tyto předpoklady nazývá Bem šoptickými skly. Mohou jimi být jevy jako radikální individualismus aj., ale Bem se zaměřuje na genderová optická skla: genderovou polarizaci, kde odlišnost mužů a žen ustavuje odlišné společenské uspořádání, dále androcentrismus o nadřazenost mužů a mužského prožívání ženám, a biologický esencialismus o kdy předchozí dvě optiky legitimizuje vysvětlením, že se jedná o přirozený produkt biologických rozdílů mezi pohlavími. Autorka se zabývá zejména, jakým tyto optiky utvářejí muže a ženy do podoby kulturou sankcionovaných podob (Renzetti, Curran, 2003).

Teorie Sandry Bemové obsahuje prvky kognitivní vývojové teorie i teorie sociálního učení. Zaměřuje se především na metafyziku o genderu, tj. na informaci, která není zjevná, probíhá jakoby mimoděk. Takové genderové metafyziky probíhá i například, když dítě vidí jít auto otce, přestože o jak dobře v dělovce matka umí jít také. Rodiče ani děti nejsou jen pasivními příjemci kultury, sami vyhledávají aktivní stabilní vzorce. Bemová zdrazňuje, že dítětem internalizovaná definice pohlaví je především sociokulturní povahy, nikoli biologické. Odlišující znaky o úes, oblečení o jsou také sociokulturní povahy, ne biologické (pohlaví). Aby došlo k sociální změně, musela by celá společnost přijmout novou šoptiku individuálních rozdílů, která bude zdrazňovat pozoruhodnou rozmanitost jednotlivců v rámci skupin (in Renzetti, Curran, 2003, s. 106). Zářit by se mělo v rodinách, kde by rodiče oddalovali zásvěcení dítěte do tradičních představ o genderu a zároveň by jim vysvětlovali, že jediným rozdílem mezi muži a ženami jsou rozdíly anatomické (Renzetti, Curran, 2003).

Provokující teorie S. Bem podnětily řadu výzkumů, ale také sporů. Poskytnou dítětem alternativní optiku v bec nemusí v praxi být tak jednoduché. Výzkumy ozejmují, že i když se rodiče snaží o netradiční genderově nestereotypní výchovu, nakonec stejně přistupují ke svým synům a dcerám odlišně a podporují u nich genderově stereotypní hry (Renzetti, Curran, 2003).

2.3 Pohlavní dualismus jako výsledek pohlavní diferenciaci

Biologický podklad procesu, kterým se stáváme mužem i ženou je velmi detailný pro nalézání dalších souvislostí ve vývoji jedince.

Lidský vývoj je nesmírně složitý. Obvykle se lidská bytost narodí s dvěma typy chromozomů. Mužské i ženské pohlaví jsou na biologické úrovni rozlišena 23. párem chromozomů. Žena má tudíž ve svém genetickém základě označení XX, muž XY. Pohlaví dítěte určuje kombinace chromozomů ve spermii, která oplodní vajíčko. Samec tedy zplodí samec. V prvních několika týdnech jsou embrya XX a XY anatomicky totožná, pohlavně bipotenciální. Jsou vybavena indiferentní gonádou a dvěma sadami trubic, jednou mužskou a druhou ženskou. Žena a muž mají také stejné pohlavní hormony lišící se pouze počtem. U samčího plodu začíná diferenciaci kolem třetího dne, zatímco u samičího plodu až po druhém měsíci, jako by u samce bylo potřeba zvrátit základní samičí naprogramování v prvním stadiu (Badinterová, 2005). Karsten uvádí, že podle antropologa tato diference znamená vyšší stupeň složitosti a neobvyklosti, tudíž možnost porušitelnosti jedince mužského pohlaví v porovnání s organismy pohlaví ženského (Karsten, 2006). V současnosti zatím nejsou zcela jisti, jakým mechanismem dojde ke zformování mužského i ženského pohlaví. Předpokládá se, že jde o chromozom Y oddávající gen, který zahájí proces přeměny indiferentní mužské gonády ve varlata. Jedná se o maskulinní gen SRY (sex-determining region). Varlata poté začnou produkovat množství hormonů nazývaných androgeny. Nejdetailnější dva jsou testikulární inductor pro zánik ženských trubic (Mullerova vývodu) a testosteron, který podporuje růst mužského systému trubic (Wolfova vývodu). Během osmého týdne se začne vylučovat dihydrotestosteron (DHT), který je hlavním initelem pro formování vnějších genitálií. Umocní přeměnu bipotenciálního pohlavního hrbolku v penis a okolní tkáň v šourek. DHT má vliv také na šmaskulinizaci mozku (Renzetti, Curran, 2003).

O vývoji ženského plodu toho víme ještě méně než o vývoji mužského. Ženský vývoj někteří autoři interpretují jako nedostatek mužského chromozomu Y, který má vliv na dvanáctém týdnu těhotenství za následek vznik vaječníků z indiferentní gonády plodu. Výzkumy, které provedli Eicher a Washburn, ale naznačují vyvážení jiné alternativní hypotézy: a sice že existuje ženská genetická paralela k mužské gonádové diferenciaci, která vede k vytvoření vaječníků (in Renzetti, Curran, 2003). Na druhé straně Badinterová chápe mužství jako křehkou a druhotnou záležitost právě díky tomu, že

chromozom X tvoří základlovka a chromozom Y symbolizuje jen a pouze mužskou pohlavní odlišnost. Lze říct, že mužské embryo od počátku šbojuje, aby nebylo ženské. Zárodek a později plod samého rodu je k němu nešťastný. Jeho křehkost přetrvává do prvního roku a vyšší mortalita chlapců je patrná po celý život. Ženy žijí v průměru déle než muži. Jednou z příčin by mohla být vyšší mužská psychická zranitelnost. Statistika psychických poruch podle pohlaví ukazuje vyšší mužské zastoupení až do adolescence. Ve Francii představují chlapci téměř dvacetinu externích pacientů poraden. Po období dospívání se poměr vyrovnává a u nich psychických poruch dokonce obrátí. V hypotéze genetické zranitelnosti vysvětluje Léon Eisenberg, že jediný mužský chromozom X přebírá škodlivé úseky všech alel, které jsou na tomto chromozomu patologické. Jiná hypotéza se opírá o skutečnost, že pouze na mužský plod působí díky chromozomu Y maskulinizující látka vyprodukovaná z kanálků a testosteron (Badinterová, 2005).

2.4 Vliv socializace na utváření lidské identity

Rodiče jsou prvním identifikačním vzorem dítěte, jejich pohled bude formovat jeho budoucí vývoj. Jejich očekávání má pro rozvoj pohlavní identity rozhodující význam. Vyplývá to již z faktu, že dívka buduje svou identitu ve vztahu k osobám rodového (genderového) stejného jako ona, vztah k matce je základním aspektem jejího vztahu ke svému rodu. Na rozdíl od ní chlapec buduje svou identitu ve vztahu k osobám odlišného, musí se spokojit s negativní identifikací s matkou: nejsem jako ona (Poněšický, 2004).

Rodičovská očekávání mají podle Kolkera a Burkeho vliv na genderovou socializaci již během těhotenství (in Renzetti, Curran, 2003). Zella Luriaová a Jeffrey Rubin se čtyřicet hodin po narození dítěte dotazovali na jejich dojem z dítěte. U synů použili rodiče slovo „velký“ a u dcer slova „krásná“, „šrotomilá“ a „šmilounká“. Sklon k stereotypnímu označování nemluvněte mají oba rodiče, ale patrně je výraznější u otce. (Badinterová, 2005).

Rodičovské genderové stereotypy zůstávají podle opakovaných výzkumů prakticky neměnné. Rodiče například vynakládají značné úsilí, aby již z obléčení bylo zřejmé, o jaké pohlaví jejich dítě se jedná. A podle Golomboka i v případě, že si řekneme, že nepodléháme genderovým stereotypům, ani takové chování nepodporujeme u svých dětí, detailní zkoumání našeho chování svědčí o opakovaném (in Renzetti, Curran, 2003).

Rodiče sami to vnímají a označují chlapce v batolecím věku jako šfiv j-íõ neř dívky, dívky jsou prý naopak uvoln ěn j-í a lépe se ovládají. Rodiče chlapce budou spí-e reagovat na chlapce, který si vynucuje pozornost agresivitou, k ikem a plá em, zatímco podobné snahy u dívek budou nejspí-e ignorovat. To ve svém výzkumu t inácti ařl trnácím sí ních d tí odhalil Fagot. Navíc jej zopakoval za jedenáct m síc a zjistil, ře chlapci si po ínali asertivn ěi a dívky více mluvily. Odli-ný p ístup rodi ěk d tem posouvá jejich vyhran nost tím řsprávným genderovým sm remõ. Matky v hovoru s dívkami ěst ji uřlívají pest ej-í emocionální slovní zásobu, proto jifl ve v ku -esti let mají více vlastních prost edk , jak vyjád it, jak se kdo cítí a snáze se vci ují. I obsahová stránka hovoru se li-í, s dívkami ěst ji hovo í o smutku, s chlapci o hn vu. Erwin a Goleman uvád jí, ře dívky jsou tak vedeny k tomu, aby pozorn ě vnímaly pocity druhých a chlapci jsou vychováváni k asertivit ě a potla ování emocí, s výjimkou hn vu. Dívky jsou také sm rovány k v t-í závislosti, jsou vnímány jako ty, které pot ebují pomoc ěst ji neř chlapci. Hry se jednozna n li-ily a aktivitu podn ujícím p ístupem, s chlapci se rodi e nebojí hrát si drsn ěi a fyzicky náro n j-ím zp sobem (Renzetti, Curran, 2003).

R zné hra ky podporují odli-né dovednosti d tí. Podle výzkum ě Millera d tí up ednost ují genderov ě stereotypní hra ky jifl ve v ku jednoho roku. D tská literatura odli-uje chování muřských postav ó dobrodruh a řen ó pasivních spole nic a pomocnic. V pohádkách princové neustále musí potvrzovat svoji neohrořenost, schopnost získat princeznu, ale také ji zkrotit. Zde má tedy podle Pon -ického sv j zdroj i chlapecká záliba v dobrodruřných knihách, ve sportovním klání a poty kách, ve kterých si dokazují odvahu a sílu. Typické jsou i obdobné chování a záliby dosp lých: rychlá auta, sout řivost v zam stnání (in Pon -ický, 2004).

B ěhem své socializace jsou d tí velmi ovlivn ěny svými vrstevníky. Poprvé za ínají d tí dávat p ednost kolektivní h e mezi druhým a t etím rokem řivota, tato tendence postupn sílí. Na rozdíl od dívek se chlapci rad ěi sdruřují ve v t-ích skupinách, nap íklad p í organizovaných hrách a po ínají si pr bojn ěi. Thorne takovému řodli-ujícím p ístupuõ vytýká, ře by bylo vhodn ěi zam ít se na podobnost mezi projevy d tí a na interakci obou pohlaví. D tí se totiž řasto v nují p ešhraní ním aktivitám a jsou schopny p átelsky spolupracovat i v malých sm í-ených kolektivech (Renzetti, Curran, 2003). Adolescenti se vzájemn ě ovliv ují, kopířují jiné adolescenty, které vidí v televizi. Jsou si podobní, a kolí řijí na druhé stran ě planety. Zoja uvád í, ře jsou řglobální vesnicí vrstevník ě obývající neur itý prostor pomířivé poslední módyõ (Zoja, 2005, s. 235).

Horizontální nápodoba má tu nevýhodu, že neposkytne iniciaci a nevede k individuaci. Uspokojuje sice potřebu učení, ale ne potřebu růstu (Zoja, 2005).

3 Otcovství

Podle Valdové je otcovství klíčovým prvkem v odborných analýzách mužství, mužských identit i mužských sociálních rolí. Mizející otec, chybějící otec, ale i pevný otec se stal námětem studia změn podob otcovství i rodičovství (Valdová, 2006).

Rodičovská role otce je specifická právě roznorodostí funkcí. Embling dobře vidí, že i ten nejsilnější a nejschopnější rodič může jen stěží dát svému dítěti všechno, co je potřeba k vývoji lidské bytosti, nemá-li partnera (Biddulph, 2007).

Děti vnímají otce i matku podobně. Otec zůstává důležitou součástí rodinné triády otec-matka-dítě, i když jsou v současné psychologii v mnohem větší pozornosti jednotlivým dvojicím zvláště matka-dítě. Je to především matka, v níž se malé dítě buduje svou sebevědomost. V otcově chování dítě obvykle rozporuplně očekává: uvnitř rodiny se otec má řídit morálním zákonem, ve společnosti naopak respektovat zákon síly, tzn. má zajistit přežití sobě a potomstvu. Pohybuje se totiž ve dvou oblastech, v nichž platí odlišné zákony. Je otcem nejen ve svém chování k dítěti, ale také ve svém jednání ve společnosti. Tento šotcovský paradox vyúsťuje v tlak k rozdělení a ke kolísání otce znejistěje (Zoja, 2005).

3.1 Historický pohled na otcovství

Proč bychom se vůbec měli zajímat o dějiny otcovství? Patriarchální rozdělení společnosti pomalu mizí do nenávratna, v průběhu krátké otcovské historie se jeho autorita demokratizovala a jeho moc se v mnoha ohledech rozplynula. Navzdory tomu však během několika málo generací nevymaže to, co jej ovládalo po tisíciletí. Jung toto v každém z nás ukotvené povědomí otce vymezil v archetypu, kde spojil individuální a kolektivní dimenzi. Zoja upozorňuje, že přestože žijeme v době nového uspořádání rodin, kdy mnohé zůstávají bez otce, přesto přetrvává Západ alespoň ve svém povědomí patriarchální společnosti (Zoja, 2005).

Význam otce v rodině se proměňoval společně s vývojem společnosti. Stejně jako každá sociální role, je definován a formován mnoha společenskými a kulturními faktory, které mají dopad na status otce ve společnosti, proměňují jejich práva a povinnosti. Postoj

společnosti k otcovství se napří historii mnil postupně, ale nejvýznamněji změnily zaznamenáváme až v průběhu posledních dvou století (Černá, 2001).

Kdybychom se pokusili zachytit obraz otce z pohledu jiných kultur, musíme nutně narazit na své limity. Podle Zoji můžeme hovořit pouze o historii imaginace, nikoli o historii společnosti, protože nevíme, jak vypadala tehdejší společnost a rodina. Známe jen jejich představy, symbolický život. Pomocí mýtů se můžeme pokoušet pochopit, jaké síly ovládaly imaginaci. Západní představa otcovství se tak vyvinula z egyptské mytologie a z římského práva, hinduismu, islámu, Francouzská revoluce a průmyslová revoluce tuto představu dále utvářely (Zoja, 2005). Proto rovněž v konstruktivistické narativně-psychologické práci narazíme na pojem šmýtu, šhrdiny, pomyslného prototypu otce, který je v nás zakódovaný, dle konstruktivistického pojetí kulturně předaný a ve vyprávění utvářený.

Vyjdeme-li z evoluce, stojí poátka otcovství na rozhraní přírody a kultury. Patriarchální monogamní rodina převládající v historických společnostech je produktem kultury, u lidopů se nevyskytuje. Šmatka dává dítěti život zcela zjevně, na rozdíl od ní však otec potěbuje ke svému postavení i určitou rozumovou kapacitu, aby pochopil svůj podíl na plodění, přeměnu v otce a u dítěte v domě rozhodnutí stát se otcem. Platí to i obráceně. Nejenže nám kultura dala otce, ale možná právě otcovství přineslo kulturu, definitivně vymanila ze zvířecího světa a stalo se tak šprvním programem v dějinách. Otec ustavuje sebe sama a tato malá zkušenost způsobuje, že navzdory nárokům patriarchální kultury si je otec sám sebou jistý mnohem méně než matka (Zoja, 2005, s. 52). Podle Zoji byly otcovství a monogamní rodina vynalezeny v paleolitu před dvěma milióny let, v době používání písního klínu. Poátka rodinného života lze rekonstruovat z doby prvních sídlišť na základě písl, která poskytují informace o vývoji sexuality (Zoja, 2005).

Lze předpokládat, že evoluce neovládala muflský instinkt postupně, ale postavila proti němu před exogamie, tj. zákazu páření s příslušníky stejného kmene. Přechod od zvířecí samice k ženě byl mnohem plynulejší, exogamie k matce byla ve zvířecím světě přirozenou. Od zvířecího otce k lidskému byl ale přechod tak rychlý, že ani dnes není dokončen. A tak šotcovství a lidská civilizace možná pramení z podobného rozporu. Toufím, ale zakazují si to. Tato dosud nevyřešená ambivalence by mohla být základním modelem celé úspěšné psychizace člověka (Zoja, 2005, s. 58). Podobně Pavel Baranovský vnímá jako problémové napětí civilizace mezi prvotní touhou a vinou za ni. Nároky jednotlivce na uspokojení špráva šprva stojí proti nárokům společnosti na stabilitu šprva proti

špovinnostem. Historie patriarchátu je tak historií p echodu od primátu povinností k primátu práv (Bar-a, 2002).

V antickém ím m li otcové tém absolutní moc nad svými d tmi, mohli je prodat do otroctví nebo dokonce zabít (erná, 2001). ímský otec byl pilí em ve ejného ádu i soukromého íivota. Otcovství zde bylo sociáln a právn p esn definováno. Mufl se nestal otcem jen zplozením syna. Musel vyjád it v li k otcovství, rituáln syna pozvednout. Ve ejn jej zvedl do vý-e, a tím vyjád il, fle za n j p ebírá zodpov dnost (vztah k dce i byl omezený jen na materiální zabezpe ení). Byl to volní akt, který cht l zám rn vytvo it k dít ti vztah. Tento rituál p edstavoval vrchol osobního íivota a osu íivota spole enského. Otcovství bylo chápáno jako právo otce, ne dít te, otec prop j il svá práva n komu, kdo fládnými nedisponoval. Otec byl také u ítelem svých d tí. Teprve od 2. stol. po Kr., v dob úpadku mrav a nár stu rozvod , zavedl ím otcovskou povinnost zaopat it d tí. Objevuje se tak nová role otce ó íivitele. Zatímco obraz otce odpovídal archetypu kolektivních p edstav, postava íivitele byla abstraktní a psychologicky málo závaflná. S otcovstvím z stala úzce spjata také svoboda rozhodování v na-em kolektivním nev domí (Zoja, 2005). Práva matek prakticky neexistovala. Pokud do-lo k rozvodu, p e-la pé e o dít automaticky na otce (erná, 2001).

V 1. polovin 6. stol. po Kr. zavedl císa Justinián zákon za ú elem prevence nemanflelských d tí. íenatí muflí byli automaticky považováni za otce d tí svých manflelek. Justinián výrazn vystupoval také na církevním poli podle své filozofie šjeden B h ó jeden císa ó jedna víra. A tak církev stvrдила svátost manfelství a také svátost k tu, ímfl oslabila význam rituálního pozvednutí syna. S k es anstvím se tak m ní i pohled na otce a zárove na celý patriarchální systém. P edjímá toti fl základní ideál pozd j-ích evropských i amerických revolucí: bratrství. Jeffí- nepot eboval ve svém vztahu k Otcí rabínské zprost edkování, proto fle s ním hovo il p ímo. Jeho akt byl revolu ní v tom smyslu, fle tímto poukázal na nedostate nou autoritu svého biologického otce Josefa, na otce se tak za al dívat jako na špsychologický problém (Zoja, 2005, s. 149) Evangelia byla sepsaná z hlediska Syna a p evrátila Starý zákon, knihu Otce. Nová nebyla ani tak výtka d tem, fle zapomn ly na svého Otce, ale fakt, fle Jeffí- vytýká svému Otcí: Pro jsi mne opustil? Kristus jako u ítel stále hovo il o Otcí, ale jako syn odsunul otce do pozadí a tato protich dnost se v katolické církvi odrazila v kontrastu, kdy katoli tí kn ífl jsou ozna ováni za otce (pater) a sami nesm jí mít d tí. Císa Konstantin dal k es anství zelenou jeho vyhlá-ením za státní náboflenství. Zárove na nicejském koncilu podpo il Syna a ve ejn deklaroval radikální rovnost Otce a Syna. St edov k znamenal pro

k es anství vrchol. Sv t se stal vertikálním ó obracel se k Bohu, zatímco horizontální pohyb se zredukoval. P ísn se do drfovala hierarchie: –lechta, vazalové, král, císa . Otcí rodiny se v novalo málo pozornosti (Zoja, 2005).

Zlom ve vývoji otcovství p i-el s nástupem renesance a reformace. Se vznikem m – ácké t ídy, s rozmachem m st, novými ekonomickými aktivitami, mobilitou a novou intelektuální zvědavostí byly ukotveny základy pro malou rodinu moderního typu, v jejímfl ele stojí otec. Tento fakt r zní auto i interpretují r zn . Jední v n m vidí nový vzestup otce, druzí v rodin spat ují jen prosazení dávno p ítomné struktury, v jejímfl ele mohl stát pouze otec, protofle to odpovídalo právním normám, cofl ale nezabránilo úpadku otcovství. Zoja se domnívá, fle šze sociologického hlediska patriarchální nukleární rodina sílí afl do 19. století, ba afl do století dvacátého. Z psychologického hlediska naopak obraz otce jakoflto nebeské mcnosti ídící pozemské instituce dosáhl nejvy–flho bodu v antice a od té doby upadáã (Zoja, 2005, s. 152). Je to spojeno se sesazením otcovské pozemské autority a jejím p esunem na nebesa. Protestantismus podporoval aktivní, st ízlivý, cílev domý flivot, p inesl tedy maskulinní a paternální atmosféru. Reformaci provázal obrat k otci. Odpovídal zjevn ím a tehdej–ímu smý–lení jaké bylo p ítomno v tehdej–ím evropském kolektivním nev domí. Dolo flit to lze p íklady z um ní, kdy tisíce kilometr vzdálení socha i znázor ovali p ekvapiv podobn lásku mate skou a otcovskou ó city nikoli symetrické, ale komplementární (Zoja, 2005). V protestantských zemích do–lo k rychlejšímu odd lení církve od státu díky p ílí–nému akcentování otcovství. Navíc sám otec jako hybná síla kolektivního v domí up ednost uje pokrok rozumu p ed stabilitou symbol . šD sledkem sekularizace ve ejného flivota bylo podrytí metafyzického základu otcovské autority, která vlastn tuto sekularizaci iniciovalaã (Zoja, 2005, s. 154). Pokra ováním protestantské revoluce se stala Cromwellova revoluce v Anglii. Výsledkem vztahujícím se k otcovství byl zrod výkonového principu, moderní podoba v něho boje zví ecích samc . Ve Francii probíhala prom na spole nosti od po átku novov ku. Dob e situované fleny zde v 18. století usilovaly o zesv t–t ní mate ství, sv ovaly své d ti do pé e ch v a za aly se ú astnit intelektuálního d ní (Zoja, 2005).

Od dob osvícenství se stal vztah otce k d tem p edm tem ve ejné diskuze. Zm na postoje k otci je patrná v této dob jednak na úrovni zákon a jednak na rovin osobního cít ní. Voltaire p ivedl v této dob na sv t Oidipa 200 let p ed Freudem. Odklon od otcovské autority se projevil u hlavních p edstavitel francouzského osvícenství. Voltaire bojoval se svým fyzickým otcem, Rousseau bojoval s otcem v sob . Rousseau zárove ve svém díle šEmil íli o výchov ã nastolil nové paradigma výchovy: Emil získal

vzdání od cizince. Rousseauovy požadavky byly záhy uvedeny do praxe a děti se tak navždy vymanily z totální autority rodiny.

Francouzská revoluce otásla základními principy evropských společností. Církev přišla o moc, monarchovy pravomoci zůstaly státu a stát také začal přebírat zodpovědnost za výchovu dětí. Děti přestaly být podřízeny autoritě otce, mladí lidé zafili novou rovnost mezi sebou i ve vojenské službě. Manželství se stalo soukromou záležitostí, byl uzákoněn rozvod a také adopce nemanželských dětí. V duchu předchozího uvažování bychom mohli říct, že šsynové už neekali, ať je pozvednou otcové, chtějí se pozvednout sami. Když sledkme Velké francouzské revoluce tedy patří spravedlivější právní řád jako předzvěst moderní společnosti spojený se svobodou na jedné straně, a nestabilitou na straně druhé. ŠSpravedlnost má totiž hranice a otcova vláda byla pevnější než bratrství synů (Zoja, 2005, s. 158).

Prmyslová revoluce přinesla nebyvalý úpadek otcovství. V zemědělské společnosti byl otec autoritou také díky tomu, že jako vzor mohl zůstat dětem na očích, vykonával práci, která jej neodváděla z domova. Děti trávily hodně času doma, naslouchaly vyprávění rodičů a prarodičů. To pomáhalo výchově a souasně vytvoření vlastní identity. Synové po dlouhé době mateřské péči přecházeli do sféry vlivu otce. Sledovali jeho činnost a napodobovali ji rukama nohama i jistým způsobem myšlení. Síla, talent a pracovní zdatnost nebo také nedostatek těchto kvalit, přicházely od otce. Syn rolníka neměl žádné alternativní vzory, stal se opět rolníkem. Nezáskal tak příliš velkou ekonomickou jistotu, zato měl hluboko zakořeněnou jistotu psychologickou (Zoja, 2005).

Prmyslová revoluce tento řád zrušila a zničila sociální vztahy. Nové poměry podřývaly soudržnost rodiny, kterou otec považoval za trvalou, toto předání bylo součástí jeho identity. Poprvé v historii začal otec pracovat jinde, než byli jejich synové. Objevil se fenomén šneviditelného otce. Děti svého otce celý den neviděly, jejich pracovní život se odehrával jinde a i jejich citění se přestěhovalo do sféry, která s životem jejich dětí neměla nic společného. A tak se objevila první generace dětí, kterým se nedostávalo otcovské výchovy v pravém slova smyslu. Rovněž byla zavedena školní docházka, podle Biddulpha ani ne tak z mírumilovnosti, jako proto, že čím dříve se začne s výchovou, tím vyší je šance na ovlivnění lovků a na zformování profilu flegmatického továrního dělníka (in Biddulph, 2007).

Tradiční otcovská nadázenost přetrvávala po řadu století a k jejímu uvolnění docházelo jen zvolna. Otcovská moc byla v nejrozličnějších formách zakotvena v zákonech mnoha zemí. Otec měl poslední slovo téměř ve všem, co se dítě týkalo. Byl rovněž

povinen se o dítě postarat a hradit veškeré jeho životní náklady. A v případě rozvodu platila alimentární povinnost pouze pro otce (Černá, 2001).

Vliv průmyslové revoluce na psychiku zachytil Zoja. Otec podle něj díky jednotvárné práci v továrně ztrácel iniciativu i hrdost. Nový kolektivní vývoj psychologie představoval nenávratnou ztrátu. Světový mýtus a obraz předpovídá stabilitu společnosti a rodiny neméně než individuální zkušenosti. Symbolika otce, obraz jeho námahy a síly, přestal být předáván dalším generacím. Otec mnohdy ztratil zájem o svou práci a z velké části také skutečný vztah ke svým blízkým. Objevuje se i nový fenomén, kdy si mladý otec začal schovávat své peníze, které pak propůjčí. Poprvé v dějinách se dítě stydí za svého otce. U nás to dojde až na hranici, kdy se rozhodnou nedospělá a spolupodílejí se na problému současně společnosti dospělých, kteří se snaží nebyť dospělými. Rodina dosáhla prostorové jednoty, nikoli jednoty psychologické (Zoja, 2005, s. 164). Tato skutečnost trvá do dnešní doby. Muži sice nepracují v nebezpečném a špinavém prostředí továren, ale v kancelářích, nicméně jejich děti nedokáží zaujmout postoj k tomu, co znamená vtažení do práce, nerozumí tomu, co jejich otec v práci dělá. V polovině 70. let tuto situaci dokládá zkušenost hráčské firmy Mattel, která vyrobila panenky, rodinu, skládající se ze všech členů. V průzkumu ale zjistila, že děti si hrály pouze s matkou a dcerami, otce nechaly stranou, byl v práci. Problém se vyřešil jednoduše, panenky s otčově se začaly prodávat zvlášť, jen vylepšené o svaly, zbraně a bojové vozidlo (Biddulph, 2007).

Světové války zanechaly na otcích, kteří jimi prošli, výraznou stopu. Nejen, že se octli v roli synů svých svými otci, později sami stáli v roli otců odloučených od svých synů. Otčové, kteří přežili první světovou válku, se vrátili do své tradiční pozice. Během jejich dlouhé nepřítomnosti ale došlo k výraznému posunu otčovské autority, odcházeli totiž v době nestabilních hodnot. Například mezi válečnými veterány a jejich syny nemlo obdoby. Opět se dotýkáme otčovského paradoxu zmínovaného na začátku této kapitoly: voják má jasné vymezené povinnosti, ví, co se od něj očekává. Doma se ale věci zkomplikovaly, protože válka se zde vnímala rozporuplně. Dítě slyšelo o válce i patně v cí, takže postava otce nabyla antiheroických rozměrů. Čím větší totiž byla otčovská moc, tím s sebou nesla větší očekávání dětí. Vedle otčovské lásky pohladovaly také otčové úspěchy. V nepřítomnosti otce ale tato jejich potřeba nemohla být naplněna. Zároveň postupně docházelo k zapomnění na otce. A když stal-li otec doma, znamenalo to tradiční hanbu, odsouzení společnosti, ale nově také vlastními dětmi. Druhá světová válka nám odkázala obraz otce, který není život. Otčové byli zodpovědní za hrozné masakry

a za zhroucení jakékoli autority. Soukromí otcové byli zdiskreditováni otci ve stejných (Zoja, 2005). Pozstatky rodin byly nuceny se semknout a pevně zorganizovat, aby mohly přežít. Venkovské rodiny měly výhodu pole, která mohly znovu začít obdělávat. Matka hospodyně, která vše ovládá, se těší velké váfnosti. Ale jen do doby, než toto přeeklenovací období dojde a k návratu blahobytu. V následujícím chaotickém období hledání se rodiny po letech stýkají se svými blízkými a snaží se začít znovu žít jinak. Desetitisíce párů se rozpadnou, miliony rodin jsou přesunuty mimo svou úrodnou půdu. Nedostatek místa k bydlení neumožní intimitu ve dvou. Lidé se rychle naučí nedělat si plány a flít ze dne na den s vděčností za přežití. Nastal poválečný šbaby boom provázený úd snou bytovou krizí, kde není výjimkou 6 m² plochy na obyvatele. Mladí otcové bez práce z celé jižní Evropy přicházejí na sever, kde je možné spatřit, jak spí na holém betonu na nádraží. Muži podílející se na obnově Evropy pracují 48 až 50 hodin týdně a mají dva týdny dovolené za rok. Pro ženy bez vybavených domácností by práce mimo domů znamenala přešvihy. Samy zvládnou vše rychleji a levněji. Přesto všechno v poválečné Evropě připadá na jednu matku 2,5 dítěte. Vysvětlení se nabízí. Lidé ztratili přibližně mnoho svých blízkých a novému flivotu dávají vzniknout ze vzdoru. Zajímavé je, že zvýšená porodnost se netýkala chudých částí Evropy, kde byla ufl před válkou vysoká (Portugalsko, Švédsko, jižní Itálie, Irsko), ale bohatých zemí, které válkou zchudly. V Československu v roce 1946 připadlo 3,2 dítěte na ženu (Sullerotová, 1998). Otec padesátých let těžce pracoval, mohl mít dokonce sklon k násilí a neodtajnil svému synovi nic ze svého vnitřního světa, ukázal mu jen špochou lepenkovou figurínu mládčího otce (Biddulph, 2007, s. 97).

Je třeba začít devatenáctého století měl otec stále v těžké zodpovědnost za dítě a matka a téměř ve všech případech rozvodu bylo dítě svěřováno přávnímu. V důsledku ekonomického rozvoje došlo k oddělení pracovního a domácího prostředí a postupnému nastolování změny v této praxi. Změnou postavení otce vedle jejich nové domácí nepřítomné role flivitele ovlivnila rodiče se feminizace, zatím především v domácí sféře. Zodpovědnost za dítě přecházela na matky. (Černá, 2001). Tento trend byl podpořen teoriemi o nezastupitelné funkci matky ve vývoji dítěte, hlavně teorií attachmentu psychoanalytika Johna Bowlbyho vyzdvihující první tři roky dítěte a jeho přilpoutání k matce.

Desátá léta dvacátého století byla prodchnuta evropským revolučním hnutím mládeže. Jednalo se o děti šbaby boomu, které představují nejpočetnější vrstvu obyvatel. Mají pocit vlastní důležitosti a moci, vyrůstaly v míru a hojnosti. Neproflívají pocit, viny, nemají pocit, že by někomu něco dlužili. Podle Sullerotové přichází hlavní nebezpečí 60. let ani ne tolik od vémocného státu (Velkého bratra), jako spíše zvnitřku rodin, které

procházejí obdobím p ekotných zm n týkajících se urbanizace, bydlení, r stu flivotní úrovn a je-t v t-řho r stu flivotních pofladavk . Blahobyt umofl uje naplnit volný as zábavou. D leflitou celospole enskou zm nou je také dostupnost hormonální antikoncepce. I postupné p ejmenovávání tohoto fenoménu (šbirth control, regulace porod , plánované rodi ovství) nám dává nahlédnout, jak byl spole ností postupn p ehodnocován. Jeho chápání se posunulo od sociálního problému k problému individuálnímu. Od této chvíle se v Evrop za ne postupn sniflovat po et d tí na rodinu a to afl do 80. let. V 70. letech oslaví sv j vzestup individualismus. D ti jsou podle Sullerotové šodsouzeny, ke kultu individualismu vlastními rodi i. Ti jifl nemohou nebo necht jí vystupovat jako absolutní autority. Zárove jim neprojevují tolik lásky, protofle by prý d ti udusili. Sociální morálkou individualist je tolerance k druhým a hledání vlastní nezávislosti. Rodina je oslabena hned dvojím zp sobem: jednak je chápána jako institucionární rámec omezující autonomii stavící se proti emancipaci svých len , jednak ufl nechrání p ed škrutým sv tem, solidarita se stala celostátní záleflitostí a ochranitelskou funkcí p ejal stát (Sullerotová, 1998).

Rovn fl postupy soud za aly omezovat historické právo otce na sv ení dít te po rozvodu. Za aly se zvařovat morální kvality otc , a pokud matka dít kojila, sv ovali jí dít i v p ípad , fle byl otec bezúhonný. Za alo se usuzovat, fle matky dokáflou lépe uspokojit pot eby malých d tí. Tento postoj pak za al v opatrovnických v cech p evařovat a stal se známým jako "presumce útlého v ku d tí". V Americe byl formalizován zákonem a d ti mlad-í sedmi let za aly být sv ovány p ednostn matkám. Zatím v-ak pouze do asn , po dosařlení ty afl p ti let, byly d ti vráceny do pé e otc (erná, 2001).

Otcové si udrřovali sv j formální status hlav rodiny, ale role vychovatel d tí p ípadala stále více matkám. Do výchovy zasahovali jen v takových p ípadech, kdy mat ina autorita selhala. erná sem adí i stoupající tendenci mufl hledat smysl svého muflství mimo domov. Mufl se za ali vztahovat k hodnot domova a rodi ovství se stále niř-í frekvencí, pro jejich sebeur ení byly d leflit j-í individuální ambice a úsp ch. Otcovství se stalo mén d leflitou sociální rolí (erná, 2001).

4 Nový muž Ě nový otecí

Otcovství je dnes kontroverzním politickým tématem. Výsledky výzkumu v této oblasti jsou často využívány pro podporu jen ústředních, z kontextu vytržených úhlů pohledu. Ospravedlnují tak zásahy na kterých z mnoha zájmových skupin, které se snaží ovlivnit ve veřejné mínění vlnky souvisejícími nebo zdánlivě souvisejícími s otcovstvím. Důležité je tak možná proto, že je zřejmá snaha o polarizaci názorů: buď o odsouzení otce, nebo o konstatování, že jsou utlačováni (Dermott, 2008) Podobně i Badinterová hovoří o šoumraku otce nebo o jejich znovuzrození (Badinterová, 2005).

Zoja nahlíží na dnešní mužské skrz optiku tlaku, protože škody chce otcovství přijmout, má na jedné straně potřeby a na druhé straně kulturu, z níž otcovské rituály vymizely. Tento muž se zajímá o jiné ženy ne proto, že mu to dovolují kulturní normy, ale proto, že se vzdal otcovské pozice (Zoja, 2005, s. 207).

Dle Dermotta jsou s otcovstvím spojovány tři paradoxy. První z nich, pozornost a nepřítomnost (attention and absence), vystihuje skutečnost, že v době, kdy míra nepřítomnosti otce v rodinách nabývá bezprecedentních rozměrů, vzrůstá zájem o otce a otcovství jak mezi akademiky, tak politiky. Toto dilema je více zdánlivé než reálné. Druhý paradox, tvor a výtvor (creation and construction), vede v patrnosti jednak primární status pouta mezi dítětem a biologickým otcem, ale pak existuje přístup, kde začíná převládat sociální otcovství (social fatherhood), protože dobí otcové se utvářejí, nerodí se. Třetí paradox nastínil ufl Ralph La Rossa v osmdesátých letech 20. století. Zatímco kulturní reprezentace otcovství odhalují nový model zdrazňující zapojení do výchovy, postoj otce samotných ukazuje mnohem méně změny v této oblasti a zřejmé pokračování dělání práce mezi matky a otce. Můžeme ale zmínit ještě jeden paradox. Jestliže jsou sociální kontexty jednotlivých otce tak rozmanité, proč je zde stále snaha dát souasnému otcovství jednotnou koncepci? (Dermott, 2008).

Nkte i auto i vidí posun v chápání otcovské role, který Lynn Segalová shrnula ve své knize Pomalý pohyb: m ní se mužství, m ní se muži (Slow motion, 1990). Upozoruje zde na asynchronnost ve změnách životních drah žen, které po 2. světové válce na Západ masivně vstoupily do veřejné sféry, zatímco muži se pohybují směrem ke sféře soukromé mnohem pomaleji. Mají totiž vnažený výkon orientované společnosti více co ztratit, protože úspěch se měří ve stejnými kritérii, peníze, materiálními statky a mocí. Zisk ze zapojení do péče o dítě je mnohem subtilnější povahy (Valdrová, 2006). Také

Dermott (2008) vidí pohyb dle razu, který je kladen na otcovství. Otcové ufl nejsou jen dodavateli financí, fliviteli, ale také emocionální oporou.

Prom na otcovské role také souvisí s vynálezem a posléze dostupností hormonální antikoncepce v r. 1961. Plánované rodi ovství zafřívalo rozkv t a to souvisí i s právními zm nami, kdy do-lo k právnímu odd lení oblasti plození od sexuality. To m lo zaru it rovnost a autonomii obou pohlaví v manfelství a p i rozvodu i v rodi ovských právech. Svatební ob ad dle Sullerotové byl u-et en do té doby obvyklých machistických formulek a rovn fl do-lo ke zmírñ ní rozvodového řízení, aby si kařdí ze zú astn ñých troufl íci své. Ve v t-in evropských zemí se právníci snařili zakotvit odpov dnost kařdího z rodi za rozvodovou situaci (Sullerotová, 1998).

4.1 Psychologické aspekty dneřního otce

Morgan vnímá rozdíl v pojmech řotcovstvíõ (fatherhood), řotcovská pé eõ (fathering) a otec (father). Otcovství v sob skrývá ve ejné mín ñí spojené se skute ností, fl je mufl otcem. Nep esný p eklad termínu řfatheringõ jako otcovská pé e napovídá oblast, které se týká. A samotný otec implikuje vztah konkrétního otce s konkrétním dít em. Odli-ení se nabízí, protofl samotný fakt, fl se n kdo stane otcem, nemusí implikovat otcovskou pé i (Dermott, 2008).

Dne-ñí otec je podle Zoji spí-e luxusem, raritou, která své psychologické otcovské funkce napl uje stále mén . Vytrácí se konkrétní postava otce, materiální zabezpe ení p ebírá matka, p ípadn ñ instituce. Za posledních sto let do-lo k v bec nejv t-í prom n profesí v historii. Tato zm na vzdálila d ti od rodi , zejména od otc , kte í z stávají stále ast ji a déle mimo domov. Otec má pro d ti ím dál více pen z, ale ím dál mén asu. Zastává navíc p edev-ím roli flivitele rodiny, ufl nep edává hodnoty jako d íve. řSpole ensky vý-e postavený otec kdysi vlastnil p du nebo továrnu a spravoval je z blízké vily, kde flil se svou rodinou. Dnes má jeho moderní obdoba, a řil generální editel, podnikatel nebo banké , mnohem slořit j-í flivot. Ufl si sám neur uje asový rozvrh, pracovní doba je nepravidelñá, prodluřuje se a zabírá i volný as. Sluřební cesty odvád jí tohoto otce daleko od domova. Komunikace s d tmi se problematizuje i v kulturním smyslu, protofl v t chto sociálních vrstvách probíhají prom ny nejrychleji. Otec řil nem fl nau it d ti svému povolání, nebo p řese se v pr b hu jedné generace zásadñ m ñí. Nem fl ufl své d ti uvést do ur íté sociální skupiny, protofl rodi e asto m ñí

bydli-t , a navíc se tyto skupiny díky globalizaci rozplývají. Neměly by ani zprostředkovat hodnoty, protože ty se relativizují (Zoja, 2005, s. 202).

Otcovská realita je natolik pestrá, že portrét typického otce nelze pořídit. Přesto byly takové pokusy podnikány. O vytvoření profilu novodobého otce se pokusily ve svém výzkumu rovnostářských rodin Diane Ehrensaftová a Arlie Hochschildová. Jedná se o muže ze střední a vyšší třídy, s vyšším vzděláním a nadprůměrnými příjmy. Mívá volný povolání umožňující mu volně nakládat s časem. Pociťuje odpor k tradiční mužské kultuře. Jejich přáním je neopakovat model, který zafili v dětství, chtěl se vyvarovat chyb vlastního otce, kterého hodnotí jako šchlachetného a odměněného. Kromě toho flíjí s ženami, které netouflí být matkami na plný úvazek (Badinterová, 2005).

Podoba šnového otce, její příchod v šrevoluci otce Segalová s nadějí očekává, se ale liší od situace, kdy poprvé v 80. letech v USA slavila svůj boom podoba šnového otce. V médiích se objevovaly fotografie mužů s dětmi v náruči (nejlépe do polí obnaflých, majících nejspíše za úkol vzbudit dojem důvěrného vztahu mezi mužem a dítětem), muži v rozhovorech deklarovali svoji podporu svým partnerkám, nestyděli se za své city atd. Důkladnějším pohledem na jejich flivot odhalil, že tímto ve stejném deklarování jejich šdobrého otcovství, končila jejich péče o dítě, o domácích pracích nemluví. Další typ šnového muže je často označovaný jako metrosexuál. Tento typ v sobě snoubí typicky mužské vlastnosti (soutělivost, touhu po úspěchu) s důrazem na eleganci, citovost a krásu. Beck (2004) ve své kritice poukázal na to, že šnový muž je spíše produktem městského konzumního způsobu flivota, individualizující se společnosti, další obětí kultury krásy, narcistou a solventním svdníkem, není typem muže, jenfl by zohledoval genderovou rovnost ve vztazích (Valdrová, 2006).

Tradiční pojetí otcovství zahrnovalo dle Berné ty hlavní role. Otec byl nenahraditelným ochráncem a pečovatelem, vychovával a předával svým dětem morální zásady, byl hlavou rodiny a jejím flivitelem. Všechny tyto role ztratily v průběhu posledních dvou století na důležitosti. Otcové ztráceli autoritu a prestiž v rámci společnosti a otcovství jako takové ztrácelo na vážnosti. Pravděpodobně i v souvislosti s tím se upřednostování matek při svování dětí do péče rozšířilo i na starší kategorie dětí (Berná, 2001).

Ve dvacátém století se podle Zoji setkáváme s výrazným posunem ve vyobrazení otce, s novým stereotypem, stylem šnových otce. Na rozdíl od 19. století a počátku století dvacátého, pro něj je typický kolektivní obraz otce, kdy otec je téměř vždy zobrazen v kruhu rodiny, patří do určité profesní a sociální kategorie, je chráněn svou rolí, nikdy

není sám ve dvojici. Dnešní obraz otce, polonahého mufla drflicího dít , neudává nic o sociálním ani profesním statutu otce. Jeho role jakoby se přesunula k péči o dít . Noví otcové p edvád jí, fl se odcizili společ nosti a vstoupili do symbiotického vztahu s dít em. Takové obrazy ale skute nost neodráflejí, proto fl primární pé e o dít z stává doménou matek. Přesto se s takovou praxí setkáváme, ale z výzkum plyne, fl takoví otcové jsou v naprosté menšině. Ideál otce je kulturním konstruktem, podléhá tak změnám. ŠNový otec představuje to, čím by mnozí mufl cht li být, aby uspokojili své sv domiõ (Zoja, 2005, s. 217). Mateřský mufl se zdá t flko napadnutelný. Chce být n flný, výlučně pozitivní. Tento šprimární otecõ se vřde setkává se souhlasem. Dnes se snaflme vyrovnat postavení otce a matky. Otec ufl nemusí agresivně rušit symbiózu matky a dít e.

Slovní spojení šsmrt otceõ v sobě skrývá nejen statistický úbytek otc , ale p edevším zánik rituálu, který ustanovoval otcovství. Pochopení historického rituálu, otcovského gesta, do něho fl otec vkládá niterné city, vyfladuje schopnost symbolického myšlení. Jinak bychom si mohli myslet, fl římský otec chce vysadit svého syna na flidli. Nem flme zstat jen u doslovného významu. Materiální blaho dít e dostatečně neospravedljuje existenci otce. Matka se odjakfliva starala o materiální zabezpečení dít e lépe ne fl otec. Vřdly mater a materia mají v latině stejný kořen slova. ŠNařdob chybí úcta k symbolu, k modlitb , a rituálu, je fl mají hodnotu samy o sobě ; hledáme interpretaci, transformaci do konkrétního obsahu. Materiálně bohatneme, psychicky chudneme a nechápeme, fl mystérium je intenzivně jř ne fl jeho odhaleníõ (Zoja, 2005, s. 225). Svoji tezi o soumraku otcě shrnuje Zoja v konstatování: ŠD jiny nám otce daly, d jiny nám jej zase berouõ (Zoja, 2005, s. 189).

Díváme-li se na statistiky ŠÚ konstatující průměrně 30 000 rozvodů v české republice ročně, mů flme nás napadat rovněž spojitost se ššmrtí otcõ, ale i celých rodin. Ne náhodou se v současné době hovoří o škrizi rodinyõ, která a není první v dějinách, dle Zoji (2005) se krize rodiny srovnatelná s dnešně objevila ufl v antickém řecku, má nesmírný dopad na fungování celé nář společ nosti. Na její závažnost poukazuje snaha evropských orgánů n jakým způsobem ji řešit (p ednáka Jiřiny Prekopové, 2009).

řKodlivý vliv nepřítomnosti otce ve výchově dít e je zřejmý. Proto se stále více diskutuje téma sv oování dít e do péče po rozvodu ufl ne tradičně do výhradní péče matky, i kdy fl, jak jsme viděli v historickém přezku tomu tak vřdly nebylo. Afl na počátku dvacátého století se matkám sv ovaly dít e jakéhokoli vku do trvalé péče. Došlo k přehození pomyslné výhybky od preference otce k těm bezvýhradně preferenci matek. Tento postoj společ nosti byl jeřt upevněn stále populárně jř Bowlbyho teorií připoutání,

kteřá kladla velký draz ne tэм bezvřhradnř vliv matky ne psychickou pohodu dřt te. Vztah mezi matkou a dřt tem lze považovat za vřjime nř, ale porovnřvřnř s otcem nenř na mřst . Prřv proto, ře kařdř z rodi m ře poskytnout svřmu dřt i prřv tu nenahraditelnou intimnř sou řst, kteřř vyplřvř z jeho rodi ovskř role. P esto vliv kultu mate stvř p etrvřval po mnoho desetiletř. Ař v sedmdesřtřch letech byly iniciovřnř vřzkumy, kteřř vyvrřtily vřřitř nřzor a p inesly zji-t nř, ře otec je vřznamnř, nejen kdyř jsou d řti star-ř, nřbrř i v ranřch letech. Mnoho dal-řch v deckřch vřzkum , zabřvřjřcřch se vztahem otce a dřt te, jejich vzřjemnou interakcř a schopnostř otce reagovat na pot eby dřt te, tuto tezi potvřdilo. Stejn ř jako -et enř zam enř na d sledky nep řtomnosti otce v rodin (ernř, 2001).

Zde narřřřime na zjevnrř nesoulad mezi pofřadavky na modernř mřře a praktickřm e-enřm porozvodovř situace. Nejenř jsou d řti po rozvodu rodi ař na vřjimky bezvřhradn řsv ovřnř matkřm, ale jejich otc m je p řstup k d řtem zna n řomezovřn (ernř, 2001).

4.2 Role otce ve vřvoji dřt te

P erod mřře v otce je podle Yablonskřho nejd řffit j-řm okamřikem jeho řivota. Otcovstvř je totifř spojnicř s budoucnostř. Otc v potomek p evezme jeho spole enskř, finan nř a takř citovř odkaz. Svřm otcem je ovlivn n kařdř. Vřznamnř osobnosti na-řch d řin dob e ilustrujř, jakř vliv mř otec na vřvoj dřt te. A řfř v dobrřm smyslu, kdy se mu poda ř naplnit jeho poslřnř, nebo v opa nřm p řpad ř osobnostř jakřmi byli Hitler ř Stalin, kte ř m řli, jak uvřdř Yablonski, sv j vztah k otcř vřznamn řnaru-enř prřv pro jeho nekompetentnost v roli otce. Podle Zoji zaujali diktřto i jako Hitler, Mussolini, Stalin (p ezdřvanř řtatř ekř), aj. pozici vyhrozenou otcovskř autorit . řOtec tradi n řposiluje svoji autoritu třm, ře se odvolřvř na jinř duchovnrř otce a postupn řvede svř d řti cestou t chto vzor . Synovř diktatury v-ak nikdy nedosp řj, protoře je jim dovoleno soudit svř rodř e, a vyhnu se dlouhřmu postupu po řeb řku roduř (Zoja, 2005, s. 182). P řklon v-ech otc k pozitivn řj-řmu napln nř jejich otcovskř role by zm nil celou spole nost k lep-řmu. Otcovř p edev-řm formujř sm ovřnř spole nosti. A koli se řlohy řřen a mřř v sou asnř dob m nř a prolřnřjř, jsou to prřv otcovř, kdo slouřř svřm syn m jako vzory (in Yablonsky, 1995).

Zoja spat uje t fílkou úlohu otce ve faktu, fle si nem fle nikdy být jíst svou autoritou. Kdyfl matka ztratí autoritu, kterou jí dala kultura, z stane nadále matkou. Ztratí ó li v-ak autoritu otec, ztrácí zárove í jistotu, fle je otcem. Otec zakou-í útisk v-ech sloflek své osobnosti, které nep sobí vlivn a autoritativn . šProtofle sebekontrola zdaleka není totéfl, co skute né sebezpoznání, a potla ení není z dlouhodobého hlediska tak ú inné jak prevence, otec v-echo neautoritativní ve své osobnosti, ve-kerý ten citový plevel od ezává hned u ko en . Jinými slovy: šsprávný otecõ ve smyslu sociálním i psychologickém pot ebuje výzbroj nejen proti jiným otc m nebo len m své rodiny, ale také proti sob samémuõ (Zoja, 2005, s. 81).

Theodor Reik na základ rozsáhlého antropologického materiálu vyslovil tezi, fle v citech k synovi oflivuje otec sv j dvojná ný vztah ke svému otcí. Odtud pramení strach z odplaty. Otto Rank post ehl, fle šsyn, který poci uje v í otcí nep átelské pocity a musí je zahán t, se jednou sám jako otec bude obávat stejných postoj od svého synaõ (Badinterová, 2005).

B hem vývoje lidstva dokázaly fleny podle Lenzena získat mnohem více zaopat ení pro své d tí pomocí jednoho partnera nefl pomocí n kolika do asných sexuálních partner . Muffi zaopat ují své d tí a manfleky v takovém rozsahu, který u primát nemá obdoby. U v-ech ostatních primát musí samice spoléhat výhradn na své vlastní úsilí získat potravu, protofle samci se se svými partnerkami o potravu nikdy ned lí. Naproti tomu muffi zají- ují potravu, nalézají p íst e-í a hájí teritorium. Muffi chrání d tí. U í je sportu, um ní lovu i boje, p átelství, vyjednávání a postupu v hierarchii a strategii společenského vlivu. P edávají sv j status a pomáhají potomkovi p í utvá ení spojenectví pozd jí v flivot . Je nepravd podobné, fle takový prosp ch by si flena zajistila od do asného sexuálního partnera. Ne v-ichni potenciální manflelé mohou p ínést v-echna zmín ná pozitiva, av-ak v pr b hu generací získaly fleny velmi významné výhody, kdyfl preferovaly muffe schopné takto p íspívat (in Pon -ický, 2004).

Otcovství ob- ast uje více otce, kte í se na výchov d tí podílejí aktivn , nefl ty, kte í se o n starají málo. Otcovské uspokojení úzce souvisí se svobodnou volbou (Badinterová, 2005). Velmi d leflitá je ale také svobodná volba matky umoflnit otcí p ístup k dít í. Hochschild kriticky upozor uje, fle totífl samy partnerky mnohdy zablokují muffovo zapojení lp ním na p edstavách o šdobré matceõ a šdobré hospody ceõ (in Valdrová, 2006).

J. Pleck dále zd raz uje kontrast mezi tradi ní muffskou rolí, jefl p edpokládala silná emo ní pouta mezi muffi (intimitu omezovaly jejich ritualizované formy), a muffskou

rolí novodobou, kdy jsou citové vztahy mezi muži slabé a mnohdy chybí. Jedna z příčin tohoto rozdílu spoívá nejspív v tom, že chlapec moderní doby ufl fládného zaslavovatele nemá a že jeho otec tuto povinnost splnit nedokázal. Otcové jsou homofobní a p ílí-úzkých kontakt se synem se bojí (Badinterová, 2005).

4.2.1 Budování vlastní identity dítěte

Podle standardní teorie osobnosti autonomie osobnosti se nejlépe vyvíjí za přítomnosti silné mužské postavy a za přítomnosti pečující mateřské postavy. Dítě, aby získalo rodičovskou lásku, se nejprve naučí ovládat své impulzy. Levin podtrhuje, že bezpomíne ná láska jeho matky ho poučí, že je v zásadě dobré. Uznání od jeho otce ho poučí, že je kompetentní. Respekt, který chlapec cítí vůči svému otci jej vede k internalizaci toho, co si myslí, že od něj otec očekává. Zvnitřní hlas jeho otce, superego, umohl uje chlapci, aby se ovládal i bez hrozeb nebo trestů. Později v životě bude muset chlapec získat lásku ženy a respekt jiných mužů: dobré zkušenosti s jeho rodiči mu pomohou k přesvědčení, že bude úspěšný (Renzetti, Curran, 2003).

Od chvíle narození určuje množství a kvalita vzájemných kontaktů míru propojenosti otce a syna, spolu s ní tedy i vnitřní napětí otcovského vzoru. V období dospívání je často syn chápán otcem jako prodloužení svého vlastního já. Otec předává svému synovi důležité poselství; a sice, jak on sám vnímá okolní svět. Syn pak ve své reakci dává najevo, zda se rozhodne jít stejnou cestou jako jeho otec, či zda se vzepere a takový postoj odmítne. Než se syn rozhodne jít svou vlastní cestou, otec má již ve své kognitivní mapě, tj. vnitřní mentální představě, vytvořenou vlastní představou o synově budoucnosti. Tyto dva pohledy se mohou, ale nemusí vylučovat (Yablonsky, 1995).

Historicky již kmenový způsob života, umohl otcem a synem žít a pracovat ve těsné blízkosti. Muži se vzájemně uili obchodu a po celý svůj život zároveň i tomu, jak se stát mužem. Aby získali potravu, byli nuceni každodenně několikahodinové dny trávené spolu tak přirozeně využívali k předávání nashromážděných odborných znalostí a dovedností svým potomkům, nechyběla kontinuita (Biddulph, 2007).

Vztah otce k dítěti nemohl být natolik instinktivní jako u matky. Otec a dítě se musejí navzájem zkoumat, aby se poznali (Zoja, 2005).

Eduard Bakalář vysvětluje, že otec doplňuje matčin výchovný styl a umohl uje dítěti naplnit důležité vývojovou úlohu přechodu k nezávislosti. Otcovo povzbuzování dítěte k vlastní nezávislosti je často vhodnou protiváhou k přemíře ochranných tendencí

matky. Dítěm zahrnutým velkou mateřskou péčí ale bez přítomnosti matky, se povoluje jen málo volnosti k prozkoumávání světa a ani nejsou povzbuzovány k vývoji asertivních, nezávislých postojů. Matky mají tendenci být nadměrně ochranné zejména u prvorozeným, zatímco otcové mají tendenci předpokládat nereálný stupeň nezávislosti, zejména u chlapců. Když se na výchovu podílejí oba rodiče, pak jejich kombinovaná očekávání obyčejně vyústí v přístup realistický a méně extrémní, protože jeden rodič má šanci se poučit z chování druhého. Pro syna je tedy velice důležité, aby viděl, jak otec zastává aktivní roli v rodinných záležitostech a v interakci otec-matka (Bakalá, 2002).

Důležitým aspektem přítomnosti otce je vklad do budoucí schopnosti dítěte řešit konflikty ve vztazích. Šedným z hlavních znaků zdravého a životaschopného intimního vztahu dvojic je jejich schopnost úspěšně řešit problémy, které nutně vznikají (Bakalá, 2002). Děti se pozorně dívají, jak jejich rodiče zacházejí s konfliktem. O mnoho let později, když musí řešit vlastní manželské problémy, čerpají z těchto raných lekcí. Může to být i jeden z důvodů, proč děti z rozvedených rodin s větší pravděpodobností volí rozvod jako odpověď na své vlastní manželské problémy. Děti, které vyrůstají v rodině s jedním rodičem jsou připraveny o přítomnost zblízka pozorovat, jak si dva dospělí úspěšně poradí s konfliktem. Jsou ochuzeny o vyjednávání, přesvědčování, potýkání se s jinými názory, o věc, co se děje v úplné rodině (Bakalá, 2002). Významným aspektem spolupráce rodičů v rané výchově dítěte je přebírání rolí v péči o dítě. Milton Kotelchuk zjistil, že děti, jejichž rodiče se stíhají, si navyknou dočasné nepřítomnosti jednoho z nich a prožívají tak v raném období svého života méně úzkosti při separaci (in Dobson, 2002).

Bakalá zdrazuje přítomnost biologického otce v rodině. Podle něj otec může užít i neutralizovat resp. kompenzovat nějakou povahovou zvláštnost nebo poruchu matky, která si této záležitosti nemusí být vědoma (samozřejmě totéž platí i obráceně). Zároveň matky by se bez otcovy neutralizace mohla projevit pro dítě škodlivě. Může jít o různé psychické onemocnění (bludy, halucinace) nebo jen sklon k hysterickým, primitivním a panickým reakcím, omlstvení v cestě nebo nebezpečné sekt nebo o krajní nedvěru v lékaře a jejich intervence. Biologický otec má oproti matčiným partnerům legitimní právo k určitým opatřením, zásahům nebo vyslovení veta. Naproti tomu dočasný partner, o jehož dítě se nakonec nejedná, nemá takové postavení. Navíc nejen dítě, ale často ani byt, za řízení domácnosti a eventuální další příbuzní nejsou jeho, je tam většinou jen mužem s velmi omezenými rozhodovacími právy. Legitimní práva a povinnosti jsou mezi biologickými rodiči rozdělena 50:50. Dohoda rodičů jako model je zajímavá právě v takovém případě.

Mezi matkou a p ítelem taková rozhodovací (zde mocenská) rovnováha není. P ítel, partner, ale i nový manžel, má t chto práv podstatn mén . Do vyjednávání a prosazování svých hodnocení a argument áni nemá moc chuti, nebo ví, že m že usly-et n co jako: šTo jsou mé d ti, já je znám nejlíp, a do t ch citlivých míst výchovy mi rad ji moc nezasahuj, nech to prost na mn .õ K vyjednávání, o kterém pí-e Warshack, tak nedojde (in Bakalá , 2002). Eduard Bakalá v-ak dál nepodporuje my-lenku, že jakýkoli otec je lep-í než fládný. Z jeho výzkum nevyvratiteln vyplývá, že flivot d tí dosahuje nesou iteln vy-í kvality, mají-li biologického otce nebo oddaného nevlastního otce, který s nimi flije blízko a hodn se do flivota rodiny zapojuje (Bakalá , 2002).

Díky d razu na individualitu každého jedince a omezení otcovské autority se otec m že za ít obávat, že ztratí vztah ke svému d t i. Neváhá se proto zapojit do adolescentní horizontální komunikace. Z výzkum je patrné, že nej ast j-í společnou aktivitou otc a syn je sledování televize. Objevuje se téfl **nový fenomén**, kdy syn oslovuje otce k estním jménem. Op t to odráflí otc v strach, že dialog by nebyl možný v p ípad , že by jej syn neoslovoval jako kamaráda. Otec se tak snaflí získat uznání svého d t e, ale tyto p evrácené vztahy syn neocení, otec sklídí jen pohrdání (Zoja, 2005).

Zjistilo se, že otec má nemalý vliv také na akademický rozvoj d t e. Kathleen Alison Clarke-Stewartová pozorovala kognitivní vývoj d tí ve v ku patnácti afl t iceti m síc a zjistila, že tento vývoj je jiný u chlapc a u d v at. Intelektový vývoj chlapce je posílen, je-li otec dobrým spoluhrá em, a pokud dokáflé udržet chlapcovu pozornost p i h e, p edev-ím v té t lesn stimulaující. Naproti tomu intelektový vývoj dívek je posílen, poskytuje-li otec dostatek slovní stimulace, jako například chválu, a reaguje-li na snahu dcery o sociální interakci (Dobson, 2002).

4.2.2 Utvá ení sociální síť

Otec dává tvar v-em budoucím i partnerským vztah m, které si d t v pr b hu svého flivota vybuduje. Nejprve je sou ástí procesu tzv. štriangulaceõ, která probíhá v rodin mezi d t em, matkou a otcem. Jeho podstatou je umofnit d t i, vázanému dosud dyadicky pouze na matku, navázat dal-í citový vztah, a to k otc i, a tak u init první krok k tomu, aby pozd ji po dosaflení dosp losti mohlo vést samostatný citový flivot. Role otce je v tomto procesu klí ová a nezastupitelná. šOtec pomáhá k odpoutání od matky tím, že nabízí d t em bezpečný vztah na matce nezávislý, ale také tím, že funguje jako ur itý nárazník mezi d t mi a matkou. Bez otcovy p ítomnosti je pro d t i obtífln j-í dosáhnout

v psychické pohodě své nezávislosti. Místo toho, aby se odpoutávaly, postupně se této ústřední úloze adolescence vyhýbají tím, že lpí jí na bezpečí a jistotě domova, nebo proklamují svoji nezávislost dramatickým, často nezralým způsobem. To někdy zahrnuje převedení závislosti z matky na partnera či partnerku. Avšak bez opravdového pocitu psychologické samostatnosti je jejich snaha o vybudování zralých mezilidských vztahů odsouzena k nezdaru (Warshack, 1996, s. 54).

Profesor Zdeněk Matějka zde konstatuje, že švdrhým a třetím roce dítě stále do své rodiny a vytváří si v domě rodinnou přítomnost. Získává tzv. rodinnou identitu, což znamená šel sem patím, mám určitý význam a určitou hodnotu a tohle jsou moji lidé. A k tomuto období se vztahuje další psychologický objev, že dítě v domě identity, v domě vlastního šel se dále a lépe utváří tehdy, jestliže se dítě účastní vztahu trojstranného (já-ty-on) nejen vztahu dvojstranného (já-ty). Je-li jenom s matkou (já-ty), jde vlastně o jeden vztah se dvěma póly. Je-li tu však otec, zažívá dítě jeden takový dvoupólový vztah k matce, druhý k otci a navíc je svdkem třetího vztahu mezi matkou a otcem. Z tohoto trojúhelníku mu teprve vyplyne v domě vlastní svébytné osoby (Matějka, 1994).

Výzkum ukazuje, že péče angažovaného otce může mít dlouhodobý vliv na empatickou schopnost dítěte a na jeho ohleduplnost k druhým. Badinterová uvádí výsledky výzkumného týmu kolem psychologa Davida McClellanda. Ten zjistil, že jedinci, kteří měli v dětství plně se podílejícího otce, vyrostli s větší pravděpodobností v dospělých s lepším porozuměním pro druhé než ti, jejichž otec byl v dětství málo vřímavý. Každé dítě má tvořivý potenciál, který může být rozvíjen pozitivním rodičovským zájmem (Badinterová, 2005). Dr. Koestner uzavřel svůj výzkum o empatii s tím, že nejlepším ukazatelem pro budoucí vývoj empatie u dítěte je čas strávený s otci během dětství. Z mnoha jiných sledovaných zdrojů se právě tento jev projevil jako nejvýznamnější. Marian Radke-Yarrow doplní tuto teorii zjištěním, že samotný čas strávený s otcem nevypovídá o empatii, vyteme známe ale leccos o rodině, kde je společný závazek rodičů vůči jejich dětem. Nicméně otcové hrají velmi důležitou roli, když pomáhají svým dětem stát se dospělými, kteří jsou citově zralí a starostliví (Dobson, 2002).

4.2.3 Formování hodnot a vztahu k autoritám

I pro utváření své domí a morálních postojů mají otcové značný význam. Výzkumy naznačují, že chlapci, kteří vyrůstali v rodině s nejen fyzicky přítomným, ale také angažovaným otcem, byli pravidelně posuzováni jako morálně zralejší. Souvisí to

přede vším se snahou chlapce identifikovat se s otcem, protože u dívek taková souvislost prokázána nebyla (Dobson, 2002). Profesor psychologie Henry Biller se snažil zachytit vliv otce na odpovědnost, kterou děti přejímají za své počinání. Zjistil, že u dětí, kterým se jejich otcové hodnůvnují, dávají jim najevo svou lásku častými citovými projevy a uroučí jim méně omezení, se snáze vytvářejí pocit mohutnosti vlastních schopností. (in Dobson, 2002). Otec také stanoví zodpovědnost, která nepodléhá časovým proměnám, pomáhá budovat kontinuitu a paměť, aby každá nová generace nemusela začínat znovu od nuly (Zoja, 2005, s. 167).

Erich Fromm vnímá osobu otce jako šmuflerem vytvořený zákon a požádek, sociální normy a povinnosti; otec je ten, kdo trestá nebo odmítá. Jeho láska je podmíněná a dá se získat tím, že se dělá, co se vyžaduje. Proto může osoba vázaná na otce mnohem spíše doufat, že si získá jeho lásku tím, že bude vykonávat jeho povinnosti (Fromm, 1996, s. 119).

Ve svém morálním vývoji dítě potřebuje mít pevný vzor v obou rodičích. Mají-li se rádi a respektují-li se, a jsou sami zralí, potom by v základních morálních vlastech neměly mít mezi sebou výrazný rozdíl. Bojují-li rodiče spolu, je-li mezi nimi nenávnost, pak se zákonitě snaží na svou stranu dostat i dítě. Dítě je svédkem nejednotné výchovy, objevuje se korupce například dárky nebo citové vydírání. Dítě si tak vytváří takový nedobrý obraz o rodinném prostředí, pravidlech a zákonu a tedy o jeho prvních autoritách. V dalším životě se ale také nutně setkává s autoritami: ve škole, v různých druzích výchovy, ve vojenské službě, v zaměstnání (s interními směrnicemi) i v občanském životě, například s dopravními předpisy, finančními, obnošením zbraní, ale i s pravidly slušného chování. Zde však pravidelně selhává (Bakalář, 2002).

4.2.4 Souhrn hlavních sfér vlivu otce na dítě

Henry Biller se pokusil o výčet hlavních okruhů vlastností, které otec podporuje ve svém synovi. Jedná se o akceptaci dítěte, asertivitu, budování přátelství, disciplínu, zdatnost, identitu, inteligenci, intimní vztahy, morální vývoj, nezávislost, péči, sociální přizpůsobení, tvořivost, uvolnění stereotypů (Bakalář, 2002).

Podle Bakaláře je blahodárný vliv otce na dítě nedocenitelný. Chlapci a děti vatařující se svými otci si víc věří sami sebe. Mají lepší výsledky ve škole, déle studují, získávají vyšší kvalifikaci a snáze nacházejí zaměstnání. Méně často se stávají obětmi sexuálního zneužívání či násilného útoku a samy nemívají tolik problémů se zákonem. Dívky jsou méně často znásilněny, později získávají první sexuální zkušenosti, v méně

případech otčích v dospívání. Dívky bez otce jsou špovornější a více se snaží vyhovět muflm nevl dcery, které se díky otcově lásce a úctě cítí v bezpečí. Chlapci bez otce mají mnohem častěji násilnické sklony a dostávají se do potíflí, stávají se členy různých part a gangů. Rodiny bez muflle jsou obvykle chudší a děti z těchto rodin se na socioekonomickém fleb í ku posunou častěji dolů nevl nahoru (Bakalář, 2002).

Psycholog Warren Farrell shrnuje otce v podíl na výchově do čtyř bodů. Za první disciplína utvářená otcem a hranice jím určené vedou dítě k vnitřní kázni, když se v flivot setkává s různými omezeními a potřebami druhých. Dítě si uvědomí, fle v flivot nejde jen o uspokojení vlastních potřeb. Za druhé, otcové si častěji s dětmi hrají odvážněji zpřesoby, které naučí dítě zkoumat, riskovat, dostat se do prance i plakat, avšak s tím, fle mu zase otrne. Povímnete si, fle dítě se tím v flidy vrací do prance, i když je to někdy dost divoké. Za třetí, otcové jsou častěji otevřenější a upřímnější k dětem ve vřech, které jaksi narušují společenské normy (moflná, fle sex je dobrý, moflná, fle B h existuje...). Děti jsou rády, když mají zdroj upřímnosti, na něj se lze spolehnout. Dělají jim dobře v dětství, fle otec je tak dobrý ochránce, fle je ani nemusí ochraňovat před pravdou, nebo umí zmítkit její dopad. Upřímnost ovšem neznamená, fle v flidy říkáte vřechno: znamená také schopnost přiznat si, fle se obáváte být úplně upřímný, nebo dětem, kterým vřech zatím nerozumí natolik, aby je to ochránilo před strachem. Z toho vyplývá, fle jim o přítých narozeninách řekne víc, když si o to řeknou. M flíme shrnout, fle otcové ve vřechi upřímnosti více riskují, například fle dítě nebude schopno němu porozumět, fle vřech souasně pochopí, fle přes neporozumění vede cesta k porozumění. Za čtvrté, dívka vychovaná bez otce má navředy nenaplněnou touhu po akceptování muflli. To může vést k nápadnějšímu signalizování sexuality navenek, ovšem ne sexuality pro vlastní uspokojení, nýbrž ze strachu nelíbit se, neuspokojit muflle. Je tím zranitelnější vřechi muflm, kteří mnoho slibují, ale málo dávají. Nedostatek otcovské lásky vede některé dívky k uflívání drog, o hledají záflitek lásky, který by m fl vyplnil ono prázdno. Jiné takové dívky snadno otčích, ale jen proto, aby získaly potřebnou pozornost nebo aby nějak zamontovaly muflle do svého flivota (Bakalář, 1997, s. 146).

Psychiatr Kyle Pruett (in Biddulph, 2007) dělal výzkum pro program, který zaznamenával u malých dětí pokrok v motorických funkcích, efl, sociálních dovednostech a schopnosti řešit problémy. Zahájil zkoumání dětí, o které pečují jejich otcové, ale byl poněkud skeptický, zda budou vykazovat stejně dobré výsledky jako děti z tradičních rodin. Byl vřech –okován zjištěním, fle naopak si ve vřech oblastech vedly lépe. Pruett si sice nebyl jist tím, co vřechno tento zdar ovlivnilo, ale vyvodil závěr,

Je nejpravděpodobnějším důvodem je fakt, že do péče o děti se intenzivně zapojili oba rodiče. Matkám totiž na blahu a rozvoji dětí silně záleželo i přesto, že pracovaly na plný úvazek mimo domov, zatímco v tradiční rodině se otec dětmi obvykle tolik nezabývá. Jedna z etniků v Pruettove skupině se stala hlavními opatrovateli dětí nikoli proto, že by to sami chtěli, nýbrž z důvodů praktických a na přechodnou dobu – například dokud se nemocná manželka nevrátí z nemocnice nebo dokud si oni sami nenajdou zaměstnání. Toto přechodné opatření se pak protáhlo na mnohem delší dobu, než předpokládali. Pruett uvedl, že nejvýš změn se odehrála u otců, kteří byli z ekonomických důvodů nuceni přijmout roli primárních opatrovatel svých dětí a zpočátku se toho dost obávali, nebo byli dokonce neústupní. S novým úkolem se vyrovnávali jen velmi pomalu, ale ve věku dvou let byli jejich děti k nerozeznání od dětí otců, kteří si péči o potomstvo užívali od samého začátku. Pruett tento jev vysvětlil otcovými zkušenostmi pro děti. Komunikují-li s dětmi už v jeho raném věku a zapojí-li se do péče o ně, vytvoří si k nim hluboké citové pouto, jež u většiny tradičních otců patrně chybí.

4.3 Nepřítomnost otce a poruchy dětského vývoje

O škodlivých účincích mateřské deprivace pojednává mnoho studií již od dob Sigmunda Freuda, který vyzdvihl kult mateřství. Označil mateřskou roli za šedivou, bezparalelní, ustavenou nezmenitelně na celou dobu života jako první a nejmocnější objekt lásky a prototyp všech pozdějších vztahů lásky (in Dobson, 2002, s. 30). Stav společnosti po světových válkách potvrdil Freudovu teorii. Mnoho dětí zůstalo bez rodičů a zrušené dětské domovy nemohly nahradit primární rodičovskou péči. Vyznaný psychoanalytik John Bowlby se v 50. letech 20. století zabýval výzkumem mateřské deprivace a zjistil, že šprolongovaná deprivace mateřské péče u malého dítěte může mít závažné a dalekosáhlé následky pro jeho charakter (in Dobson, 2002, s. 31). Psychologové v té době doporučovali rozvedeným otcům, aby nenavštěvovali svoje děti a nezvykly tak jejich separační úzkost. Dobson pokládá již sám termín „mateřská deprivace“ za nešťastný, protože Bowlbyho studie zahrnovala děti, které byly připraveny o kontakt nejen se svými matkami, ale také otci. Sám Bowlby ve svých pozdějších studiích uznal význam otcovského pouta pro děti. Do společenského smýšlení ale tato reinterpretace nevedla, což mělo dalekosáhlé následky především ve svování dětí do porozvodové péče matkám

na úkor otce. Zlomovým počinem se stalo vydání článku psychologa Michaela Lamba, ve kterém nazval otce šzapomenutými pispovateli k vývoji dítěte (in Dobson, 2002, s. 31). Od té doby výzkumy prozrazují vliv otce na dítě nejen, když je starší, ale i v raných letech (Dobson, 2002).

Od druhé poloviny padesátých let dvacátého století v dílech psychologů o souvislosti mezi nedostatečným vztahem otce a syna a delikvencí mládeže. U typického delikventa buď vztah k otci vůbec neexistoval, nebo byl slabý a špatný. I když otec syna občas pochválil, bylo ve vztahu mnoho nepřátelství, odmítání a trest, často tělesných. Svým příkladem takový otec učí syna, jak se chovat agresivně, iracionálně, bez zábrán (Dobson, 2002).

V případě rozvodu, kdy je rodičovský vztah omezený předepsanou mírou styku, je podle Bakaláe otec připraven o morální autoritu, kterou potřebuje k tomu, aby nabídl vedení, zastával roli vedoucího a většinou poval disciplínu. ŠD tím pohlíží na otce jako na vnější osobu (outsider), vedoucího zábavního programu, náhradníka dychtivého n jak potěšit, a je málo pravděpodobné, že by u nich vznikl respekt a úcta do té míry, jakou inspiruje šreálný (tj. plnoprávný) rodič. Možnost, aby se dítě naučilo přijímat rodičovskou autoritu a aby na ni přirozeně reagovalo, spouští předpoklady z reakcí. Zprvu je vzata v potaz otcovská autorita, brzy poté se dítě stává problémem pro matky, učitele, poradce, sportovní instruktory. Později v životě bývá dochází k neschopnosti respektovat autoritu zaměstnavatelů, policie a soudů (Bakalá, 2002, s. 139).

Statistika FBI ukazuje, že chybějící otec je spolehlivým prediktorem trestnéinnosti neřasa, prostědi chudoba (Bakalá, 2002).

Pro ilustraci uvádím Bakaláem vybrané statistické údaje připravené NFI (National Fatherhood Initiative), které ukazují velmi vážný dopad nepřítomnosti otce ve výchově na nás všechny. Jedná se o americkou statistiku, která ale bude mít své opodstatnění i v naší kultuře. Americká Národní Iniciativa Otce ve svém výzkumu zjistila, že:

- 72% všech mladistvých vrahů vyrůstalo v rodinách bez otce.
- 60% všech pachatelů násilných zločinů bylo vychováno v domácnostech bez otce.
- 72% dětí v detských nápravných zařízeních vyrůstalo v rodinném prostředí s jedním rodičem.
- U dětí vyrůstajících bez otce je ve srovnání s jejich vrstevníky z tradičních rodin dvojnásobná pravděpodobnost předčasného odchodu ze školy.
- U dětí vyrůstajících bez otce je ve srovnání s dětmi z tradičních rodin jedenáctkrát větší pravděpodobnost projev násilného chování.

- Děti, jejichž otcové jsou nepřítomni, dosahují soustavně podprůměrných známek ve čtení a z matematiky.
- Tyto sebevraždy mladistvých se vyskytnou v rodinách s jedním rodičem.
- Děti, které flují odděleně od svých otců, jsou ústředníky více úrazů, mají vyšší procento výskytu chronického astmatu, bolestí hlavy a poruch spánku.
- 80% adolescentů v psychiatrických léčebnách pochází z domovů bez otce.
- Ve srovnání s dívkami z tradičních rodin, dívky flující jen s jedním rodičem mají o 164% vyšší pravděpodobnost těhotenství před sňatkem, o 53% vyšší pravděpodobnost sňatku před dosažením plnoletosti a o 92% vyšší pravděpodobnost rozvodu vlastního manželství.
- Nepřítomnost biologického otce v domácnosti zvyšuje dceřinu zranitelnost vůči násilnání a zneužití o 900% (tyto trestné činy jsou páčány zejména novými partnery matek).

5 Rozvedení otcové

A коли мы вместе со своей (2001) констатируем, что материнская роль изменилась, stále je otcovská role v životě matky jednou z nejdůležitějších. Každý muž přikládá svému otcovství jinou míru významnosti, svým dětem se vyznává s různou intenzitou. A podle toho se vyrovnává s omezením nebo i ztrátou této role.

S velkou pravděpodobností otce po rozvodu trápí úzkosti a bolestné pocity z nevydařeného manželství. Pokud rozvod inicioval sám a soud rozhodl o péči dítěte do péče matky, může ho ce litovat omezeného kontaktu s dítětem a uvědomovat si nebezpečí, že jeho vliv na dítě bude stále více slábnout. Zraněné city mohou vyvolávat psychosomatické příznaky a deprese, mohou spustit i další patologie (Smith, 2004).

5.1 Různé přístupy k otcovství po rozvodu

V praxi se setkáváme s muži, kteří kladou důraz na jiné hodnoty než na otcovství. Dětem se vyznávají spíše sporadicky a i po rozvodu je ponechávají v péči matek bez pocitu velké újmy. Svůj životní styl nechtějí omezovat přítomností dítěte. Možnosti styku s dítětem nevyužívají, přestože tím dítě zraňuje (Černá, 2001).

Podle Warshaka některé muži trestají své manželky i dítě prostřednictvím nezájmu (Warshak, 1996). Často se jedná o případy, ve kterých manželka iniciovala rozvod. Muž se jí tímto způsobem mstí, a trpí trápením dítěte, kterým se stýská po otci.

Další skupina mužů je charakteristická postupným ochlazením vztahu k dítěti. Je pro ně velmi náročné přijmout omezení vzájemného vztahu a změnu role v životě svých dětí. Přeručení vztahu je pro ně únikem z tíživé situace. Existují i muži, kteří by se o své dítě rádi starali, ale nakonec přijmou společensky rozšířený a kulturně mateřství podporovaný názor, že po rozvodu své dítě ztrácí. Považují se za méně schopné v péči o dítě a jiné než standardní řešení je pro ně nepřijatelné. Bohempeřlivě odmítají návrh v se snažit dítě zaujmout. Sami tak mohou být docela spokojeni. Proti konvenčnímu rozdělení mateřských a otcovských rolí se ozývají otcové, kteří vládnou svému dítěti do své péče. Při svých snahách narážejí na obtížně překonatelné překážky právního i společenského charakteru, kterého pro ně nezídka znamenají neúspěch. Přesto je pro ně

snaha o kontakt s dítmi navzdory v-emu p-ekáfkám jedinou alternativou. Jejich životní krédo může znít: lepší nežátelské spojení než fládne (Smith, 2004).

Otcové, kteří hluboce touží vidět svoje děti, musí p-ekonávat mnoho faktorů. Warshak (1996) se zabývá motivy otců, které je vedou k boji za sv-ení dítěte do jejich péče. Nachází zcestné a dobré důvody. Mezi ty zcestné patří:

1. Zajištění p-ízniv-ého finančního vyrovnání
2. Snaha vyhnout se vyflivovacímu povinnostem
3. Získání dítěte jako nástroje k udržení manželky v manželství
4. Získání dítěte jako nástroje k nast-žení kontaktu po rozvodu
5. Získání dítěte jako nástroje k potrestání manželky
6. Získání dítěte jako důkaz vlastní ceny fladatele
7. Získání dítěte jako prostředku ke zmírnění pocitů viny za rozvod
8. Získání dítěte jako prostředku proti osam-losti

Z vý-etu je patrné, že oblasti motivů jsou velmi široké a najít pravé důvody je velmi obtížné i pro otce samotné. Jak to potom má být snadné pro soudy? Warshak si myslí, že otec fládající o sv-ení dítěte má takové nevznešené důvody jen zídka. Navíc by ani soud neměl automaticky p-edpokládat nějaké pochybné motivy na straně otce (Berná, 2001). Smith (2004) vedle toho zmiňuje kanadský p-ezkum potvrzující, že pro mnoho otců je nep-říjemné pomyšlení, že ztratili moc a kontrolu nad svou rodinou. Pocity zavržení a nep-říznivá flárlivost na nového partnera bývalé manželky hraje také důležitou roli v situaci rozvedeného muže (Smith, 2004).

Na dobrých důvodech otce pro sv-ení dítěte do péče se shodují všechny studie na toto téma. Většina otců má se svým dítětem silná citová pouta, kterých si velmi cení. Sv-ení dítěte pro něj tedy znamená udržení intenzity těchto svazků. Svoji odpovědnost berou zcela vážně a jsou přesvědčení, že dítětem vytvoří dobrý domov (Warshak, 1996).

Berná (2002) poukazuje na ještě jeden poměrně rozšířený motiv otců pro sv-ení dítěte do vlastní péče. V takovém případě otcové nezkoušejí získat své dítě do trvalé péče hned po rozvodu. Souhlasí naopak s výhradní péčí matky a svým omezeným stykem s dítětem, z kterého se snaží vytáhnout co nejvíce pro dítě i pro sebe. Ale ani tento nedostatečný rozsah styku, určený soudem, jim nebývá dop-án. Je jim v setkání s dítětem r-ozněmi z p-osoby a z r-ozněmi důvodů ze strany matky bráněno. Otcové si ale svého vztahu k dítěti si cení natolik, že situaci nepodlehnou, a aby o své dítě nepřišli úplně, rozhodnou

se bojovat a pokusit se získat dítě do své péče. Zákony jsou v těchto případech na jejich straně.

5.2 Současná standardní úprava poměrů po rozvodu

Rozvod je jednou z nejzávažnějších životních situací. Přitom se dle ŠÚ týká rozvod průměrně 30 000 manželství. Kdyby si dovolíme úvahu, že průměrná rodina má asi 1,6 dítě, vychází nám číslo okolo 90 000 zúčastněných, kterých se porozvodová situace bytostně dotýká. Záleží na tom, za jakých okolností k rozvodu došlo, kdo jej inicioval, jak probíhala komunikace atd. Je ale zřejmé, že vedle procesu ztráty partnera, se rozvíjí další proces narušení a přetrhání svazků s dětmi. Děje se tak kvůli zabránění přístupu k porozvodovému uspořádání (Černá, 2001).

Listina základních práv a svobod zakotvuje i právo na výchovu svého dítěte. Je pro rodiče, že otcové stejně jako matky vkládají do svých dětí naději, chtějí o ně pečovat, vidět jak rostou, chtějí jim předávat své zkušenosti, hodnoty, vzdělávat je, radit jim a v emocionální je podporovat. Běžná soudní praxe přiděluje otci jen minimální právo na styk s jejich dětmi. A to jen v případě, že se matka dostaví na místo určení i s dítětem. Není výjimkou, že ke styku otce a dítěte nedojde a i když soud může matce uložit pokutu za neplnění soudního rozhodnutí, nebývá výjimkou, že se takový případ odkládá.

5.2.1 Druhy úpravy poměrů

Aby bylo manželství rozvedeno, musí se nejprve upravit vztah k dětem. Buď se rodiče dohodnou sami mezi sebou, nebo rozhodování o dětech svíjí do rukou soudu. Ve vztahu k dětem mohou být poměry upraveny následujícím způsobem:

1. Výhradní péče

Až do roku 1998 byla výhradní péče jedinou možností úpravy poměrů v porozvodové péči o nezletilé děti. Novela zákona o rodině umožnila, aby bylo dítě svěřeno do stávající resp. společné péče. Z 90% jsou dnes děti svěřovány matce, zbylých 10% tvoří otcové a příbuzní. Otci jsou děti svěřovány pouze v případě nepřítomnosti matky, jejího nezájmu nebo naprosté neschopnosti se o dítě starat. Lze-li srovnávat škváritu rodičů, tak přesto, že mají oba k dítěti pevný citový vztah a ono k nim, mají

stejně sociální a ekonomické zázemí, stejné výchovné předpoklady, jsou děti v t–inou srovnávány matkám, často i v případě, že výsledky srovnání hovoří pro otce. Vychází to z koncepce biologických dětí, kterou kritizuje například Bakalář (viz dále) (Černá, 2001). Podobně Warshak (1996) hovoří o srovnatelnosti psychického zdraví pramenného dítěte v péči matky s psychickým zdravím pramenného dítěte v péči otce. Také má za to, že na kterém chlapci se po rozvodu může dařit lépe s otci. Na druhé straně dívkám se může dařit hůře. Vycházel zde z texaských studií. Děti ve výhradní péči rodiče shodného pohlaví, ve srovnání s dětmi ve výhradní péči rodiče opačného pohlaví, byly popsány jako zralější, více společenské, více spolupracující a samostatnější. Byly méně úzkostné, méně náročné a méně více sebeúcty.

2. Standardní úprava styku otce s dětmi po rozvodu

Standardní je vymezení společného času otce a dítěte na jeden víkend za 14 dní (Černá, 2001). Je zřejmé, že taková časová dotace neumožňuje plnění rodičovské funkce. Povodně angažovaný otec se těžce vyrovnává s postupným ochlazením vztahu a stává se často jen společníkem pro zábavu. Dítě v podstatě ztrácí své právo na výchovu oba rodiče.

Jiná úprava je méně častá a týká se osvědčených rodičů, kteří se dokáží domluvit na pro dítě příznivějším způsobu kontaktu (Černá, 2001).

3. Stídavá péče

Z hlediska prospěšnosti pro dítě je její podmínkou schopnost spolupráce a kompromisu mezi rodiči. Rodiče musí být rovněž flexibilní a respektovat důležitost toho druhého pro jejich dítě. Naše zákonodárství rozlišuje stídavou a společnou péči. Stídavá péče je ve výkladu zákona o rodině charakterizována jako svěřené dítě v určitém, přesně vymezeném časovém období do výchovy jednoho rodiče a v dalším časovém období do výchovy druhého rodiče. Soud samozřejmě vymezí práva a povinnosti obou rodičů. Svěřené do stídavé péče je podmínkou blízkostí bydliště rodičů tak, aby dítě mohlo docházet do jedné školy. Společná výchova je možným řešením tehdy, kdy spolu rodiče nebo i nesezdaní partneři zůstávají v určité formě společenského soužití. Mohou společně bydlet, hradit část svých potřeb a zejména pečovat společně o dítě (Černá, 2001).

Kritici stídavé péče z řad odborníků poukazují na fakt, že dítě potřebuje stále prostředí. Neustálá změna je pro dítě velmi stresující, nedává mu možnost vytvořit si poutu

k místu a zanechává je v nejistotě (Černá, 2001). Je třeba vždy přiklížit k věci dítěte, právě mladší děti jsou neustálými změnami nejvíce stresované.

Výhody stídat péči, jako udržení si obou rodičů dítětem i možnost otce udržet s dítětem intenzivní a hodnotný vztah, často plynou z výzkumů mezi rodinami, u nichž došlo k tomuto upořádání dohodou rodičů, nikoli soudním rozsudkem. Takové nálezy nelze generalizovat na rodiny, u nichž byla stídatá výchova vnučena soudem. Tytéž faktory, které mohly vést k volbě stídaté výchovy, mohou být zodpovědné za výsledky pozorovatelné v těchto rodinách. Například dvojice s vyšším vzděláním, kde byli rodiče vysoce angažovaní ve výchově dítěte a dvojice s relativně nízkou mírou porozvodových bojů jsou pravděpodobně ochotnější zvolit stídatou výchovu (Bakalář, Novák, Warshak, 2008).

Výzkumy mapující náhled dítěte na nejlepší možné porozvodové upořádání naznačují, že většina (70%) respondentů by dala přednost možnosti trávit s každým rodičem stejnou dobu. Jednalo se o dotazování mezi vysokoškolskými studenty, kteří buď měli anebo neměli zkušenost s rozvodem svých rodičů. Přesto se autoři domnívají, že ti, kteří zkušenost s rozvodem rodičů neměli a tudíž optimální uspořádání jen odhadovali, přesto nepodlehli švindlí skrz reflexivní brýle. Dokládají to další výzkumnou studii, v níž se ukázalo, že 93% těch, kteří vyrůstali ve stídaté péči a trávili s každým rodičem stejný díl času, označily tuto možnost za nejlepší (Fabricius a Hall, 2000 in Bakalář, Novák, Warshak, 2008). Ze studie 99 vysokoškolských studentů vyplývá, že studenti, kteří před odchodem na kolejili ve stídaté péči rodičů, vyprávěli o menší míře pocitu ztráty z rozvodu než studenti, kteří filii výhradně v péči jednoho z rodičů (Laumann-Billings a Emery, 2000 in Bakalář, Novák, Warshak, 2008).

Přehledy založené na narativním přístupu dospěly k rozdílným závěrům o sledcích stídaté výchovy na adaptaci dítěte (Bender, 1994; Johnston, 1995; Kelly, 1993; Twaite a Luchov, 1996 in Bakalář, Novák, Warshak, 2008). Avšak nedávná metaanalýza 33 studií (Bausermann, 2002) zjistila, že děti ve stídaté výchově rodičů byly celkově lépe adaptované než děti vyrůstající ve výhradní péči matky a to i při zohlednění různých úrovní rodičovských sporů. Většina rodin zapojená do metaanalýzy si porozvodové uspořádání volila sama, aniž by byl nutný zásah soudu (in Bakalář, Novák, Warshak, 2008).

I přes výsledky studií hovoříme v této věci ve prospěch stídaté péče z pohledu dítěte je třeba mít stále na paměti ta procenta, která s takovým uspořádáním nesouhlasí a neaplikovat výsledky paušálně.

Bakalá a kol. jsou pesv d eni, fle šnázory d tí, které byly popsány ve zmín ných výzkumných studiích, by m ly oslovit ve ejnou politiku týkající se styku dít te s rozvedenými nebo nikdy nesezdanými rodi i. Místo toho, abychom považovali udržování vztahu s rodi i ve dvou domovech za nerealistické b emeno, zákonodárci, soudy, rodi e a jejich poradci by m li uznat, fle d tí jednak mohou, jednak cht jí udržovat plnohodnotné vztahy k ob ma rodi m a m li bychom jim k tomu poskytovat dostatek p ílefitostí (Bakalá , Novák, Warshak, 2008).

5.3 Úskalí kontaktu otce s dít tem

Striktn vymezené náv-t vy p ívád jí dít i otce do nep írozené situace. Dít m fle cítit vinu v í matce, dává ó li najevo radost ze setkání s otcem, a proto rad jí zvolí strategii chladného odstupu. Otec si tuto reakci m fle -patn vykládat, cítí se v dané situaci nejist . Smith (2004) poukazuje na skute nost, fle n kterým otc m se zamlouvá p edstava rodi ovství, ale neum jí vynaloflit nezbytnou trp livost a as.

Obsah setkání by m l odpovídat v ku dít te. Nesmírn d lefité je um t odhadnout, jak dlouho se d tí r zného v ku dokáflou soust edit, jaká innost je baví, co potenciáln povzbudí jejich nezávislost. Ideální je, kdyfl si dít m fle p í konkrétní innosti s rodi em popovídat, vztahy mezi rodi i a dít tem jsou založeny na tom, co se jeví jako kaflodenní mali kosti. Rodi by m l hledat zp soby, jakými dát najevo, fle mu na dít ti záleflí. Kaflký takový kontakt má svoje rituály a jak dít roste, je vhodné je pozmnít. Mlad-í d tí spí-ocení objetí nefl star-í pubertální d tí. Smith (2004) navrhuje pozvat dít na zákusek.

Nejzáke n j-í je oblast spolupráce rodi . Pokud k ní nedochází, m fle náv-t va posílit obavy dít te z dal-ího konfliktu.

Rozvedený otec se musí vyrovnávat i s jinými praktickými a citovými obtífflemi. ast jí po rozvodu musí tedy vy e-ít nové bydlení a sladit náv-t vy d tí s nutností vyd lat peníze na flivobytí. Smith (2004) konstatuje, fle afl t etina otc ztrácí kontakt s d tmi brzy po rozvodu a po p tí letech se ufl s d tmi stýká jen polovina rozvedených otc . P í iny této situace mohou plynout z toho, fle neustálé lou ení s d tmi je i pro otce velmi bolestné. Pocit viny m fle vést k oslabení rodi ovských funkcí, proto jakoby se otec trestal a namlouval si, fle ho d tí zavrhlly a rad jí zvolí omezení nebo úplné zru-ení kontaktu s d tmi.

K p eru-ení vzájemného kontaktu d tí s otcem m fle dojít mnoha dal-ími zp soby. Otec n kdy m fle klást rovnítka mezi placení výřivného a jeho právo na styk s dít tem. Kdyfl matka kontakt s dít tem odmítá, otec situaci e-í tak, fle p estává platit výřivné. Svého práva na setkávání s dít tem se m fle domáhat u soudu, ten m fle matce ud lit pokutu za nepln ní soudního rozhodnutí. Nová partnerka otce m fle vnímat d ti jako hrozbu, konkurenci v boji o city (Smith, 2004).

5.3.1 Syndrom zavržení rodi e (SZR)

Jedná se o teoretický koncept, který je pr vodním jevem rozchodu n kterých rodi . Jejich dít za ne být manipulované jedním rodi em, afl se druhému rodi i odcizí nebo jej zavrhne (Gardner, 1992).

Pokra ují-li spory rodi í po rozvodu, vidí Kelly vzr stající riziko, fle d ti nebudou dobre prospívat. Diskuze se ale zam uje i na dal-í oblasti vlivu rozvodu na d ti jako ztráta rodi e v d sledku rozvodu i riziko, fle d ti budou opakovat rodi ovský model rozchodu (in Smith, 2004).

Syndrom zavrženého rodi e (Parental Alienation Syndrom) poprvé popsal americký psyhiatr Gardner v 80. letech 20. století. Gardner dokázal, fle dít závislé na jednom z rodi a popouzené proti rodi i druhému si za ne vyvíjet vlastní dynamiku postoj v i rodi i, proti kterému je popouzeno a kterého nakonec zavrhne. Popouzející, podle Gardnera programující, rodi pozd ji ufl nemusí tyto postoje posilovat p ímo, dít samo v-echny své zku-eností s rodi i d lí do ernobíle -ablony, v podstat dochází ke -t pení na "hodného rodi e ó zlého rodi e". Dít vyvíjí snahu zalíbit se tomu, s kým flje, na kom je závislé a koho má proto ze svého pohledu rad ji (Gardner, 1992).

V odborné literatu e se setkáme s n kolika v podstat se p ekrývajícími definicemi SZR. Koepel a Koodje (1998) hovo í o syndromu zavrženého rodi e tam, kde dojde k vyp stování nekompromisn kladného p íklonu dít te k jednomu, tomu hodnému, milovanému rodi i a sou asn nekompromisního zavržení druhého rodi e, toho zlého, nenávid ného. D je se tak v rámci rodi ovských spor o sv ení dít te nebo o styk s dít tem. Dít v takové chvíli ztrácí normální spektrum cit pro oba rodi e.

Bakalá (2006) poukazuje na jedno z d lefitých diagnostických kriterií SZR, v n mfl míra obvi ování, nenávisi ze strany dít te je zcela nep im ená skute né vin i n jakému nedostatku zavrženého rodi e.

Motivace programujícího rodiče často vyplývá převážně z těchto zdrojů, u Bakaláře destruktivních, stránek lidské povahy. Programující rodič jedná pod vlivem motivů moci, pomsty, trestání, nenávisti a agrese, potěby vlastního nepřítele nebo egoistická snaha být výhradním šarchitektem duše vlastního dítěte (Warhsak, 1992). Podle Bakaláře to nezídka přejde v pocit vlastnictví i již dospělého dítěte. Rovněž legitimní nárok a práva druhého rodiče nejsou respektovány, ale jsou ignorovány nebo vysmívány (Bakalář, 2006).

Bakalář (2006) ve svém souhrnu uvádí průvodní důsledky tohoto jevu.

1. Dítě ztratí téměř vše, co s druhým rodičem souvisí

Ztráty se vztahují k hmotným statkům, výchovnému a vzdělávacímu působení, praktické pomoci v různých životních fázích i situacích apod. Motivace zavrženého rodiče pomoci svému dítěti je dána nejen různými společenskými tlaky, ale také známými genetickými mechanismy, které se projevují mimo jiné silným zájmem na úspěchu svého potomka, své krve. Tímto mechanismem disponují obdobně matky i otcové, ale také pokrevní příbuzní, byť v menší míře.

2. U dítěte se zabrzdí a zdeformuje emocionální vývoj

a) Dítě je totiž programováno tak, aby potlačovalo převážně pozitivní emoce k nyní zavržovanému rodiči. Takové potlačování i vytlačování emocí může vést ke vzniku psychopatologických symptomů, které ubírají značný díl psychické energie.

b) Dítě je programováno dávat volný průběh emocím nenávisti, zdevotovaným jen slabými, neopodstatněnými argumenty, za úplné absence pocitu viny. Takové programování rovněž zamezí možné korekci, sebereflexi apod. (Takto asi vzniká fivná pda pro fanatismus).

c) Dítě se podstatným způsobem nabourá jeho sebevědomí, do citového života se mu vetkne přesvědčení, že jeho druhý rodič je špatný, závadný. Je možné, že se dítě v hodinách biologie ve škole dozví o dědičnosti, chromozómech, genech a tedy také o tom, že přesná polovina jeho genetické výbavy, je ze špatného, veskrze německého lovců. Sebevědomí a sebehodnocení dítěte je tak utvářeno citelným zásahem.

3. U dítěte se zabrzdí a zdeformuje psychosociální vývoj

a) Dítě je zbaveno vhodného, tolik potřebného modelu k převzetí sexuální identity a role. Při programování matkou (zdaleka nejčastěji případ), je chlapec mztífena možnost identifikovat se s přirozeným mužským vzorem, tedy otcem. Těkdlivost takového jednání

na vývoj dívek se projeví nejvíc v okamžiku volby erotického partnera, který bývá vybírán podle otcovské předlohy. Programuje-li otec, pak se popsany obraz pouze zrcadlově odrazí.

b) Dítěti je narušen vztah k autoritám, problematickým se stává i snížení schopnosti sociální diferenciaci. Je nepatné, když dítě za nebezpečné považuje i jakou osobu v relativně neutrálním postavení, například učitelku hudby, a když to rodiče tak ponechají. Je však mnohem horší, když se tak děje v osobě, která dítě miluje a která je souasně jednou ze dvou nejdůležitějších osob, které dítě na světě má. V tom Bakalář spatřuje tragický prvek SZR, protože vede k náhledu, že programující rodiče jde přes mrtvoly. Zavržený rodič má v dítěti i postavení přirozené legitimní autority. U dítěte později může dojít k narušení vztahu k autoritám vůbec, nebo tento základní modelový vztah je hluboce zpochybněn. Navíc, SZR se projevuje tak, že vichni přibuzní zavrženého rodiče za ním být nenáviděni. Dítě nabývá přesvědčení, že se obdobným způsobem může chovat i ke všem dalším nepohodlným osobám.

c) Dítěti si ukládá model domluvy mezi dvěma různými stranami. Nabývá přesvědčení, že ztížené podmínky opravují nesouhlasící strany k značně nevybíravému jednání mnohdy za hranicemi základní slušnosti a úcty. Mnohem lépe je pro svůj život vybaveno dítě, které si z rodiny odnáší model slušného řešení krizových situací.

d) Dítě ztratí genealogické informace tvořící významnou součást identity. Ze strany zavrženého rodiče ztratí polovinu informací, odkud pochází, jaké má předky, co dělali, čím vynikli apod. Za neli dítě být programováno ať ve starším věku, zůstávají informace o jeho předcích šjeň v jakémisi zakázaném území, které znamená pro dítě tabu.

e) Dítě projde zkušeností "brainwashingu", která na něm může nezanechat stopy. Utváří si falešný sebeobraz, zdeformované jádro vlastní osobnosti, což jej celoživotně poznamenává.

Kozáková (1998) zkusila odhadnout procenta výskytu SZR v české republice. Ve vybraných kolech (s přihlédnutím k reprezentativnosti vzorku, tedy měst a venkov, fláci níže i vyšší tříd) byly standardizovaným způsobem zjištěny charakteristiky rodinných vztahů flák z jiných než tradičních rodin. Kromě jiných ukazatelů se zjišťovala, jak se po rozchodu biologických rodičů dítěte v průběhu času mění vztah dítěte k tomu rodiči, s nímž neflíje. Analýza dat ukázala, že vztah k tomuto rodiči se zhoršuje (na statisticky významné hladině) způsobem, který lze interpretovat jako působení SZR.

Konkrétně v roce 1996 bylo v české republice rozvedeno celkem 33.113 manželství, z toho 23.438 manželství s nezletilými dětmi, jichž bylo celkem 34.670. V uvedeném roce bylo zhruba 89,5 % dětí svěřeno do péče matky, což v porovnání

31.030 d t í. Bakalá (2006) ve svém odhadu z praxe uvádí, že i kdyby jen 50 % z těchto dětí bylo popouzeno proti otci, pak se jedná o 15.515 dětí. Dále vychází z Trnkova (1974) a Gardnerova (1992) schématu, kde bylo popouzení v závislosti na míře maladaptace odstupováno na mírné, střední a těžké. Zřejmě by plynulo, že jedna třetina těchto dětí byla popouzena mírně, druhá třetina středně a zbývající třetina silně. Zachází je to dále svým tvrzením, že u 90 % silně popouzených dětí a u 50 % dětí popouzených středně silně se vyvine syndrom zavrženého rodiče. Dostává se tak k číslu něco přes sedm tisíc dětí, které si kašdoro n do flivota odná-í váflné psychické poznamenání. Opravdu je na míst se tázat, koho to zajímá.

Mezi odborníky je celý koncept SZR vnímán poněkud kontroverzně. Jeho kritici mu vytýkají, že takový koncept lze ideologicky zneuflit, že SZR je vlastně ideologický koncept, který slouflí k organizaci otců trpících nemoflností hodnotného styku se svými dětmi a neumofl uje jednoduše e-ít sloflitou a nee-itelnou situaci (Pavlát, 2006). Rovněfl jim vadí, oznaení šsyndromů a jeho nezaazení do DSM-IV. Také operují nevhodným p ekladem termínu Parental Alienation Syndrom. Ťárka Gjuriová ozna uje SZR za p íklad neadekvátní medikalizace vztahového problému. To neumofl uje porozum t situaci dítěte v konfliktním vztahovém procesu a naopak vede k polarizovanému hodnocení: n kdo je nemocný, a pot ebuje lébu, n kdo to zavinil (nejspí- vzhledem ke své problematické osobnosti), a n kdo je nevinný.

5.4 Sdružení otců

Obraz otců, kteří se p idávají k n které ze skupin organizujících se v boji o děti, nebývá vfldy lichotivý. Mnohdy proto, že rétorika, kterou pouflívají je za léta boj velmi vyost ená a zaho klá. Zdaleka v-ak ne v-ichni pat í k sort kverulantů, kteří si z vlá ení dětí po soudech a uráflení flenského plém vytvo il hlavní nápl flivota. A ufl se s bývalou partnerkou o d tech dohodli mimosoudně, nebo si v soudní síni ml ky vyslechli rozsudek o sv ení dítěte do pé e matky a vym ení asu, který s ním mohou trávit, netu-ili, že ten pravý boj s v trnými mlýny je teprve eká. V-e za alo zji-t ním, že otcovskou roli mohou demonstrovat pouze zasláním pen z na ú et bývalé, a kon il rezignovaným p iznáním vlastní bezmoci. V n kterých p ípadech výflivně slouflí matkám i jako ú inná páka k vydírání a v eské Republice nefungují prost edky, jak tomu bránit.

Proto se nkte í otcové sdrufují do nátlakových skupin. Ve Velké Británii je to například skupina Rodiny potebují otce a v Kanadě Otcové mají svá práva (Smith 2004). V českých podmínkách se objevují Liga otců, Spravedlnost dětem, K213 pojmenované podle § 213, který stanoví trestní sazby za zanedbání vyživovací povinnosti. Ve svém prohlášení uvádí požadavek na vynutit § 213 z trestního zákona, tedy aby neplacení alimentů nestalo být trestným činem. Jejich aktivity vycházejí ze zkušenosti s českými soudy, kterým vládnou, jak říká jejich zakladatel, šfeministické tandemy. Vyostřenou rétorikou však poukazují na aktuální situaci, kdy je dítě po rozvodu srovnáno do péče matkám. O otcích se uvažuje jen v okamžiku, že by matka nebyla psychicky zpořobilá nebo by dítě trýrala.

O motivaci otců pro získání dítěte do své péče jsme se již zmínili. Ale i studie, které šodhalí otce, kteří své děti do péče nechávají, jedním dechem dodávají, že existují i skupiny otců, kteří pociťují opravdu silné pouto ke svým dětem, nejsou ve svém boji vedeni mocenskými zájmy apod. Jak uvádí Bartoria a Drakich (in Smith, 2004), napovídaly výsledky studie s 32 otci n které motivy vedoucí k jejich aktivitě. V tina nesouhlasila s nastavením zákona, který diskriminuje otce, nebo srovnává děti do péče matek. Po bližším prozkoumání se zjistilo, že v tina z nich o srovnání do péče nepořádala a děti do své péče nechávala. Nepořítali pro s každodenní péčí, záleželo jim spíše na škvalitně stráveném časě, který si chtěli sami zvolit. Na druhé straně existují otcové, kteří pociťují silné pouto ke svým dětem, a boj o kontakt se dětmi pramení z motivů, které Warshak popisuje jako dobré. Jejich odlišnosti závisí na konkrétním postupu otců i posuzujících odborníků (Warshak, 1996).

5.5 Cochemský model

Tento způsob soudního vyrovnání v péči o dítě je pojmenovaný podle německého ministra Cochemu, kde jej poprvé uřídil opatrovnický soudce Jürgen Rudolph. Sám jeho zakladatel jej prezentoval na semináři konaném v listopadu roku 2006 konaném v Praze a v novaném problematice srovnání dětí do péče.

Rudolph uvedl přednášku svými postřehy. Zajímá se o pohled dítěte, který ho navedl k přesvědčení, že ztráta jednoho rodiče, lhostejno zda otce nebo matky, je špatná. Ne říká, že otcové nikdy nemají soudní rozhodnutí, vykládá vše na pozadí boje rodiče jako lidského páru. Pro dítě je obrovská ztráta, když se mají rodiče fyzicky rozejít. Děti často

dávají vinu samy sobě. Jejich myšlení je prahledné: Kdyf m má táta rád, pro pak jde potom pry? Rozhodl se udlat v-e pro zachování společné péče a společné odpovědnosti. Odpovědnost dle něj ani neměla být zákonem upravena, protože se jedná o fakt a žádný právní problém. Rudolph vnímá bezmocnost rodičů, které nikdy podléhají. Cítí se ublížen a podle toho jedná. Bohužel ke svému jednání manipulují svoje děti, používají je jako nástroj pro dosažení svých cílů často v nesnesitelné formě.

V-e odstartovala dohoda mezi právníky, kteří nebudou sledovat konfliktní strategii. Nebudou se dokonce na pít o to, zda jednat v zájmu dítěte nebo brát v potaz rodiče, kteří jim udělili mandát. Dohodli se, že ve věcech dětí a v opatrovnických věcech budou naizovovat stání krátkodobá, ve všech případech bude soudní stání zahájeno nejpozději do 14 dnů. Jiné případy se díky tomu musí odložit, ale v-e vychází z přesvědčení, že právu nezletilého dítěte hraje zásadní roli, proto je nutné dát jejich případu přednost. Advokáti se rychle naučili, že v těchto procesech pro ně a především pro jejich mandanty vznikají pouze výhody. Termíny dostanou během 14 dnů, advokáti nemusejí psát žádná pojednání, stačí dát jeden návrh.

OSPOD byl zprohán závazku vypracovávat písemné zprávy pod podmínkou, že spolupracovnice a spolupracovníci musejí být osobně přítomni u soudu, což přineslo značné výhody, hlavně fakt, že byli přítomni se svými aktuálními zkušenostmi. Zásadní bylo rovněž rozhodnutí přizvat poradny, které přistoupili na fakt, že budou s rodiči jednat do 14 dnů od zahájení případu za účelem zahájit diskusi o dětech z pohledu rodičů, ne páru. Provoz poradny samotné není pod dohledem soudu, jsou také vázáni mlčenlivostí. To si vyměnili jako podmínku, že o době, obsahu a způsobu poradenské terapie prostřednictvím poradny neexistuje žádná odpovědnost vůči soudu, komunikace probíhá potom s advokáty.

Samotné stání má formu rozhovoru předipraveného v-e spolupracujícími odborníky a v zájmu v-ech je vyřešit problém během jediného setkání. Nepodaří-li se během ústního jednání ve velice sporné situaci dojít k úpravě, potom jednotliví členové pracovního kruhu, jak Rudolph nazývá skupinu poradců, sociálních pracovníků a advokátů, doporučí rodičům návstupu poradny. Rudolph si v-ímá nelibosti, kterou to v rodičích vyvolá. Jako rozhodující v-ak vnímá okamžik, kdy na rodiče za noutaléhat i jejich advokáti a doporučí ovšem bezplatnou návstupu kvalifikovaných odborníků v poradně. Často jeden z rodičů šavtí o zdánlivou procesní výhodu, a i kdyf není vnitřně přesvědčen o takovém vývoji, přesto přistoupí na návstupu poradny. Druhý s pocitý osamlosti rovněž souhlasí. Pracovník OSPOD doprovodí rodiče do poradny, kde dostanou do 14 dnů termín.

Dá se hovořit o spolupráci tam, kde je k ní rodič donucen? Rudolph a zastánci cochemského modelu jsou přesvědčeni, že existuje. Spolupráce není řízená soudem, ale pod tímto druhem nátlaku přítomných u soudu. Nejspíše by nefungovala jako řízená, protože by jeden odcházel jako poražený a druhý jako vítěz. Poradny to vyhodnocují tak, že v 96 % případů se spolupráce zpočátku nedobrovolná stala dobrovolnou. Odpadají tak donekonečna se vlekloucí a v obou stranách síly ubírající soudní procesy.

Účinnost takového modelu dokládá Rudolph obdobím mezi roky 1996 a 1999, kdy u nich nedošlo ani k jednomu jedinému spornému rozhodnutí, které by se týkalo jak péče, tak práva na styk. Došlo k mnoha sporným procesům, ale k ani jednomu spornému rozhodnutí. V roce 1992 dosáhlo společné péče 20% případů, od roku 1996 60%. Od roku 1998 je podíl společné péče 100% a nejsou podávány žádné návrhy. Vlastně není nic, co by se muselo odsouhlasovat, odpovídá to stavu zákona a práva, který od té doby existuje. Pole konfliktů se přesunuje od péče ke styku.

Další tématem se v poslední době týká šparodi z druhé strany. Znamená vynechání prarodičovského páru ze života dítěte, a dotýká se dvou oblastí. V prvním případě prarodiče dítěti až do 11 let sami zaopatřovali. Často se jednalo o matky samofinancované, které daly dítěti k prarodičům, po delší době stabilizovaly svůj vlastní život, chtěly založit vlastní rodinu, ve vlastním partnerském vztahu a nyní chtějí dítě zpět. Druhý případ nasedá na rozvodovou situaci rodičovského páru. Rodiči, u kterého se dítě zdržuje, zamezí kontaktu s prarodiči ze strany druhého rodiče, způsobí jim tím další ztrátu. Podle Rudolpha jsou obě situace zcela srovnatelné.

Klíčovou pro fungování cochemského modelu je souinnost všech profesí, které i přes odlišnost svých pozic mají stejný podíl na fungování celého systému a tvoří stejné dílčí součásti stále otevřeného procesu. Proto se také pravidelně setkávají. Na schůzkách pracovního kruhu se neprojednávají konkrétní situace, ale jen způsob spolupráce. Příslušná konkrétní situace spadá pak do poradenství a způsobu práce právníka nebo poradny nebo OSPOD.

Z pohledu veřejné správy je to cenově výhodné, protože úpravy jsou trvalé. Odpadají nepřijemné návraty rodičů na OSPOD, rodiče se kvůli každé maličké nemusejí donekonečna obracet na advokáty. Navíc neexistují žádné opravné právní prostředky. Když odborníci s rodiči našli nějakou úpravu a vztahují jí, že oni oba musí opět převzít zodpovědnost a dále ji vykonávat, neexistují žádné právní prostředky, jak situaci změnit.

Lidé požadují vysoce kvalifikované rozhodnutí v první instanci, krátkodobě a ne po pět nebo deseti letech v instanci druhé. Skandinávské země zvládají toto umění s velmi velkým úspěchem.

6 Identita jako narativní konstrukce

Vyprávění příběhu je dle řitým způsobem organizace lidské zkušenosti, je prostředkem porozumění. Toto pojetí vychází z předpokladu, že identita je dosažena pomocí syntézy vyprávění příběhu. Klíčovým zůstává způsob, jakým dochází k popisu narativní konstrukce. Odborníci věnují pozornost několika přístupům. Sociální konstruktivismus popisuje sdílené konvence, které se při vyprávění objevují. Kognitivní psychologie vychází z modelování mentálních schémat, která umožňují produkovat a chápat vyprávění. Další alternativou je popis narativní konstrukce z hlediska tematických linií, které jsou vnímány jako opakující se vzorce lidských prožití a zážitků. Všechny tyto přístupy jsou doplněny o perspektivu poetiky. Identita je tak tvořena pluralitou příběhů (Chrz, 2002).

Lidé se rodí do příběhu. Historický a společenský kontext neustále vybízí k tomu, aby připomínali příběhy určitých událostí a jiné nechávali nezaznamenané. Způsob, jakým se toto odehrává, nejlépe vystihuje dle řitých autorů (Faulstich, 1980; Hare-Mustin, 1994; Lowe 1991) pojem diskurz (*angl. discourse, rozprava*). Rachel Hareová-Mustinová chápe diskurz jako šsystem výroků, postupů a institucionálních struktur, které sdílejí společné hodnoty (in Freedman, Combs, 2009, s. 64). I diskurz terapeut je formován. V terapeutice je vycvičena naslouchat diagnostickým a patologizujícím uchem, k hledání šsprávného odpovědi místo snahy o porozumění zklamáním, problémům a touhám vyprávě (Freedman, Combs, 2009). Vybírá se uje rámec konstruktivistického přístupu, kde člověk totiž není jenom švō diskurzu, ale je také jeho tvůrcem; diskurz do nás pouze nevstupuje, ale také šzō nás vystupuje, diskurz je šv násō a my ho máme mít (Vybíral, 2006).

McAdams vnímá lidskou mysl jako šstroj na vyprávění příběhů. Osobní mýtus, definuje jako specifický druh příběhu, který přirozeně sestavujeme, abychom seskupili řitné části našeho života do smysluplného a přesvědčivého celku. Osobní mýtus je integrací zapamatované minulosti, utvářené přítomnosti a očekávané budoucnosti. Nic si nenalhaváme, raději skrze naše osobní mýty odhalujeme pravdu a smysl života (McAdams, 1993).

Na úrovni centrální řídicí soustavy se Gonçalves zmíňuje dokonce o šnarativním mozku, protože při narativní konstrukci se zapojují téměř všechny mozkové struktury. Svět podle něj není funkcí toho, co existuje, ale toho, co se děje. Zachází ještě dál a hájí

myšlenku, že psychopatologie není výsledkem podléhajícímu vnitřnímu mechanismu, ale výsledkem pacientovy narativní konstrukce, která se z nějakého důvodu stala pro pacienta méně schůdnou realitou (in McLeod, 2004).

6.1 Základy sociálně-konstruktivistického a narativního stanoviska

Postmoderní přístup v psychologii transformuje stávající paradigmaty, tedy témata, která vnímáme jako problémy a je nastaveno tak, aby bylo zpřístupněno řešení problémů (Anderson, 2009). Dochází k posunu od náhledu na lidskou pirozenost jako na trvalý univerzální fenomén, který lze zkoumat prostřednictvím aplikovaných vdeckých metod. Odborná diskuze se dnes zaměřuje na nedostatek pozornosti kontextualit, na irelevanci psychologického zkoumání ve vztahu k praxi, vývoj poznání u jedince, na závazek oboru dostat statusu vedy a na výzkum vyvolávající moderní vdeckou metodologii (Anderson, 2009).

Sociální konstrukcionista Kenneth Gergen konstatuje, že sociální konstruktivismus rozrůstající se i mimo rozsah akademické praxe zasahuje morální a politický kontext a otevírá nové možnosti uchopení porozumění tam, kde jindy bylo zapomenuto nebo potlačeno (Gergen, 2001). Podle něj jedinec konstruuje svůj sebe-obraz (self-image) v interakci, podle specifického interpersonálního kontextu, který přesahuje pouze individuální zkušenost tím, že je flexibilitaschopný v dané kultuře. Gergen kritizuje Kuhnovu analýzu popisující skutečné anomálie jako náhodné události vynořující se nezávisle na dominantních systémech srozumitelnosti (angl. intelligibilities) a nevede k vysvětlení, odkud tyto anomálie pocházejí. Sociální konstrukcionismus chápe z Kuhnova pojetí vycházející šfaktaž jako nová porozumění, která se neodehrávají spontánně, ani nejsou odhalena pozorovatelem. Jejich vznik se odehrává uvnitř sociálně vyjednávaných forem významu. Vyjednané významy vedou ke vzniku diskurzivních praktik tvořících jádro srozumitelnosti. Formulace významového jádra implikuje rovněž jeho rozpad (Gergen, 1994). Když o nějaké věci mluvíme, že je nějaká, zároveň o ní říkáme, jaká není (Anderson, 2009). Na konci tohoto procesu se zrodí šalternativní srozumitelnost, přičemž rozhodující je právě ta fáze, kdy je podřívána dříve v dominantní formy srozumitelnosti (Gergen, 1994).

Ústředním motivem psychologie je podle Brunera hledání významu, snaha o porozumění a proces, kterým dochází k rekonstrukci významu. Konstrukce naší identity se neobejde bez schopnosti vyprávět. Jsme-li vybaveni touto schopností, máme utvářet identitu, která nás propojuje s ostatními, která nám umožňuje vrátit se po stopě našeho příběhu zpět do minulosti, zatímco jsme formováni pro možnosti budoucnosti. Získáváme o sobě příběh, který tvoří a přetváří naši identitu z kultury, ve které žijeme. Jakkoli bychom spoléhali na funkce našeho mozku na cestě za dosažením identity, jsme ve skutečnosti odpočátku výrazem kultury, která nás vytváří. A kultura sama o sobě je plná protikladů naplněná alternativními příběhy o tom, co znamená šlágr a co by to mělo znamenat. Příběhy, které o sobě vyprávíme, tuto dialektiku reflektují (Bruner, 1998).

Gergen vychází z předpokladu, že během utváření sebe a ostatních hluboce spoléháme na vlastní psychologický jazyk a že tento jazyk je zakotven také do mnoha našich vztahových vzorců. Proto hovoříme o myšlenkách, zámyšlech, pocitech, nadějích, snech, o strachu, touhách, přesvědčeních a hodnotách, bez jejichž pojmenování bychom se stali obezřetnými ve veřejném i soukromém životě (Gergen, 1994/2000).

Freedmanová a Combs (2009, s. 60) během své praxe sestavili řadu otázek, díky nimž si udržují narativní a sociálně konstruktivistickou pozici. První řada je kladou sami sobě a vybízejí k tématu všechny terapeuty.

1. Říkáš o popisu více než jedné reality?
2. Naslouchám tak, abych pochopil, jak byla profítková realita tohoto člověka sociálně utvářena?
3. Má jazyk zde dostávat privilegium? Snáším se pochopit a přijmout jazykový popis tohoto člověka? Jestliže předpokládám rozdíl nebo typizaci ve svém jazyce, pro to odpovídám? Jaké jsou důsledky různých jazykových rozdílů, které se objevují při terapeutickém rozhovoru?
4. Jaké příběhy vytváří problémy tohoto člověka? Jsou tam nějaké dominantní příběhy, které život tohoto člověka utlačují nebo omezují? Které příběhy jsou odstraněny na okraj? Jsou tam nějaké náznaky utiskovaných příběhů, které nebyly dosud vysloveny? Jak bych mohl tohoto člověka vybídnout k tomu, aby učinil švábku v domostřích v těchto okrajových příbězích?
5. Zaměřuji se na význam a ne na fakta?
6. Hodnotím tohoto člověka, nebo jej vybízím, aby on sám vyhodnotil širokou škálu věcí (např. jak se mu daří v terapii, preferované směry v životě)?

7. Záleží na vašem názoru, jak se vaše osobní zkušenosti týkají vašeho kontextu, vašich hodnot a vašich záměrů, tak aby tento výzkum mohl zhodnotit rozsah vašich závěrů?
8. Jsem zapojen do patologizování nebo normativního myšlení? Definujeme problém společně, v závislosti na tom, co je v osobní zkušenosti tohoto výzkumníka problémové? Distančuji se od šodborných hypotéz a teorií?

6.2 Narativní perspektiva příběhu

Když o sobě někomu vyprávíme, vytváříme příběh o tom, kdo a co jsme, co se nám stalo, osvětluje naše konání. Tyto příběhy rozhodně nezávisle existují, ale mohou se znovu odpojit. Naše sebe-utvářející příběhy se s postupem času nahromadí a dokonce užpůsobí do konvenčních vládních struktur. Ty staré se stávají neaktuálními nejen proto, že jsme, jak říká McLeod, stále starší a moudřejší, ale také proto, že naše sebe-konstruuující příběhy musí korespondovat s novými okolnostmi, potřebami, iniciativami (McLeod, 2004).

Narativní perspektivu můžeme popsat jako jedno z možných uchopení reality, v nichž zakládáme naše pojmy, hypotézy a předpoklady. Na zkoumanou skutečnost můžeme nahlížet pomocí metafor, například stroje nebo organismu. Nesmíme pak ztrácet ze zřetel, že se jedná o konstrukci, a nebrat metaforické perspektivy doslova. Každá metafora nám něco odhaluje a něco zakrývá. Narativní analýza se zaměřuje na profilovanou biografickou zkušenost a její význam (Chrząstka, 2007). Konstrukcí osobního mýtu neobjevujeme své já, ale utváříme se skrze něj (McAdams, 1993).

Základním předpokladem narativního předpoklady je chápání narativní konstrukce jako principu strukturace zkušenosti. Skrze narativní konstrukci je život ztvárněn a také interpretován. Zjistíme-li jako výzkumníci význam, který dává výzkumníkovi své zkušenosti, musíme se zaměřit na způsob jeho narativní strukturace (Chrząstka, 2007).

Zatímco narativní psychologie jako specifický směr se objevuje až ke konci 20. století, narativní pojetí má kořeny už ve francouzské sociální psychologii z počátku 20. století. V té době Maurice Halbwachs ve svém pojednání o kolektivní paměti prezentoval narativitu jako systém zodpovědný za sociální charakter lidské paměti. A to hned dvojnásobně, vynalézáním a sdílením příběhů, tzn. interpretací zkušenosti. Neexistuje podle něj nic jako šneinterpretovaný mentální obsah. Jakýkoli objekt myšlení se stává srozumitelným až na základě intervence sociálního významu, který poskytují

příběh. Tímto šodmítnutím objektivit paměti položil Halbwachs základy konstruktivistických teorií ve vztahu k osobnosti (Miovský, Čermák, Chrz, 2005).

Narativní přístup je lidské realitě přiměřenější nežli perspektiva mechanická. Sarbin se domnívá, že vyprávění příběhu je organizujícím prvkem lidské psychiky. Z toho nevyplývá zjevně, šjak se to s psychologickou realitou doopravdy má. Pouze naznačuje, že přjetí vyprávění příběhu jako perspektivu pohledu nám může vyjevit člověka jako bytost myslící, prožívající a jednající šz hlediska příběhu. Realita je tedy v tomto pojetí vždy realitou konstruovanou (in Chrz, 2007).

Michael White hovoří o narativní povaze lidové psychologie, o pomyslném vnitřním proudu formovaném mezi lidmi v dobách před ustavením samotné psychologické disciplíny a dodnes patrném v mezilidských vztazích. Upozoruje na skutečnost, že mnoho metod narativní terapie se úzce pojí s tradicí porozumění svému a identitě, která je ukotvená hluboko v historii (in McLeod, 2004). Bruner chápe lidovou psychologii jako systém, pomocí něhož lidé organizují své zkušenosti, v domosti a interakce s okolím (Bruner, 1998).

Mytolog Joseph Campbell popsal hlavní funkci mytologie jako utváření symbolů, které povznášejí lidského ducha v protikladu ke všem těm fantaziím, které by jej stahovali zpět. Stavební kameny mýtu a stavební kameny životů jsou podle něj totéž. Živá a pro život důležitá mytologie se jimi zabývá ve smyslu odpovídajícím povaze a smyslu doby (Campbell, 2000).

Chrz si klade otázku, co je vlastně ztvárněno prostřednictvím narativní konstrukce? Vyprávíme život nebo říkáme vyprávění? Na tuto otázku nachází tři možné odpovědi. První pojetí nesoucí stopy fenomenologické tradice vychází z předpokladu existence primárně prožitkové úrovně zkušenosti a jakákoli verbalizace v etnicky vyprávění je šímsi dodatečným. Druhou alternativou je vztah vyprávění a života je vyloučit rozlišení mezi zkušeností a jejím jazykovým vyjádřením. Bezpředmětnost takového odlišení plyne z toho, že život sám je textem, diskurzem i vyprávěním. Paul Ricoeur vnesl do odpovědi na otázku vztahu života a vyprávění kompromis navazující na hermeneutickou tradici. Život podle něj dostává význam škrze své narativní ztvárnění a nikoli pouze vyprávění o životě, dokonce i život sám má narativní strukturu. Předpokládá přednarativní strukturu života. V duchu hermeneutické tradice je člověk švrflně do života a jako odpovědná bytost jej aktivně šrozvrhuje, jinými slovy šlověk je bytostí odpovídající na výzvy situací, v nichž si život řádá, aby byl ztvárněn jako **šdobrý příběh**, který šdává smysl (in Chrz, 2007, s. 8). Dobrý příběh dle McAdamse doslova rodí

r znorodé významy, utváří šedí význam v jejich vlastní podobě. Rovněž je zavržen uspokojivým koncem (McAdams, 1993).

Příběhy formulujeme pomocí našeho jazyka. Podle Foucaulta je nástrojem moci jazyk, který dává možnost účastnit se na rozpravách. A právě společenské rozpravy určují, jaké v dané situaci je považováno za pravdivé, správné nebo vhodné v dané společnosti. Tudíž ten, kdo ovládá rozpravu, ovládá i v dané situaci (Freedman, Combs, 2009). Příběhy, které formovaly rozdíl moci ve společnosti, nazývá (1986) **dominantními příběhy**. Mají být jednotkami moci stejně jako významu. Michaelm White v návaznosti na Foucaulta konfrontuje náš sklon zvnitřovat dominantní příběhy naší kultury a snadno uvěřit, že o nás říká pravdu. Tvrdí, že existuje profitažní zkušenost, která leží mimo oblast dominantních příběhů, které ji utiskovaly. Lairdová uvádí, že nevěcné příběhy jsou si tudíž rovnocenné (Freedman, Combs, 2009).

6.3 *Narativní výzkum*

Narativní výzkum pracuje s daty získanými autobiografickými rozhovory (Chrząszczyńska, 2007).

Příběhy zajímá výzkumníky z oblasti psychologie i v dalších sociálních vědách z více důvodů. Například jako analýza dat, hovoříme tudíž o narativním rozhovoru. Jeho logiku shrnuje Hendl. Šprosi vymýšlet nějaký umělý způsob dat, když je zkušenost pirozeně organizována v příbězích? Stimulujeme tedy člověka k vyprávění a dostaneme tak zkušenost v pirozené formě. Strukturovanost zde nevyplývá z aktivity tazatele, nýbrž z formy vyprávění (in Chrząszczyńska, 2002, s. 41).

Alan Parry (1991) charakterizuje modernistický přístup k příběhům. Ty jsou zde vysvětlovány pomocí struktur a archetypů a nenechávají vyprávět samotné příběhy. Podle Renata Rosalda hledání struktur v příbězích může být okrášleno zkušeností o její význam (Freedman, Combs, 2009). Terapeuti přistupují často ke svým klientům v tomto modernistickém, strukturalistickém duchu. Naslouchají příběhům lidí, aby vyhodnotili kazuistiku, postihli interpretaci. Riskují však, že jim proklouzne konkrétní úděl jednotlivce, smysl příběhu.

Gergen spojuje kontinuitu lidského příběhu s vyprávěním. Vyprávění příběhu dává událostem lidského života souvislost a smýšlení. K. Gergen vnímá naši identitu jako šité

vyprávění i šlitý příběh. Prožívání životních událostí v tomto kontextu lze uchopit jako souvislé odn kud n kam se odvíjející p edivo (in Chrz, 2002).

S odvoláním na Gergenovu práci pí-e Lynn Hoffmanová, fle tradi ní terapeuti pevn v í v existenci podstaty, kterou lze formulovat pomocí příběhu a nabídnout klient m namísto starých příběh . Problémem je terapeutovo p edporozum ní, protofle v okamfiku, kdy nabízí tuto novou podstatu ufl o ní má n jakou p edstavu. Postmoderní terapeuti proto podstatu ze svého konceptu vylou ili (in Freedman, Combs, 2009).

Rozhovor je st flejní metodou narativní psychologie. šNarativní rozhovorø je dle Schützeho (1999) charakteristický velmi malou strukturovaností ze strany výzkumníka, aby byl dán prostor spontánní strukturaci respondentovy zku-enosti (in Chrz, 2007). Rozhovor má krom povahy participa ní rovn fl dialogickou povahu, proto výzkumník nese odpov dnost za spolu-konstrukci a spolu-interpretaci takto získaného autobiografického materiálu (Chrz, 2007).

V rozhovoru se jeví zásadním **fenomén naslouchání**. Jako naslouchající mnohdy nastrafíme u-i, aby nám neunikl šklinicky významný momentø, n co, s ím si víme rady. Ale rozpravy se mohou m nit a vyvíjet. Kdyfl se s n kým setkáme poprvé, snaflíme se porozum t významu, který mají příběhy pro n j. Proto se snaflíme nevyčytávat diagnostické informace d leflité pro terapeuty jako odborníky, nepovařovat historky lidí za matrice, v nichfl se nacházejí zdroje informací, neur ovat skrze povrchové naráfký podstatu problému. Rad ji se zkou-íme vflít do k fle lidí, s nimi fl pracujeme a pochopit je jejich jazykem z jejich perspektivy. Takové porozum ní se musí zakládat na vztahu vzájemné úcty a d v ry podporované trp livou a zvědavou pozorností. I p es na-e vzd lání, které nám mnohé odkrývá a vede k pocitu, fle švímeø, snaflíme se sly-et i to, co nevíme. Proto je d leflité neklást otázky z pozice apriorního porozum ní, na n fl chceme sly-et konkrétní odpov (Freedman, Combs, 2009).

Dal-í rovinou, kde se m flíme setkat s pojmy vypráv ní i příběh, je zakotvena v rámci obecn j-flho metodologického p ístupu. Příběh se zde chápe jako interpretace flivota, výzkumník se dostává do role interpreta interpretací, je fl jsou, jak uvádí ermák, ztvárn né prost ednictvím příběh zkoumaných osob. A nejen zku-enost a porozum ní zkoumaných osob, ale i zku-enost výzkumníka je chápána jako vypráv ní (Chrz, 2002).

6.3.1 Narativní data a rekonstrukce významu

Vyprávění a zkušenost nelze beze zbytku ztotožňovat, protože jsou autobiografická vyprávění výrazem způsobu, jakým zkoumané osoby přikládají význam své zkušenosti a svému životu. Současné nesmíme zapomínat, že každé vyprávění je rovněž výrazem situace a kontextu, v němž je produkováno, čtenář je vnímá jako jednu z mnoha verzí ztvárnění života (in Chrz, 2007).

Konzistentní znaky každého příběhu podle McAdamse tvoří pozadí, na kterém se příběh odehrává, charaktery postav, inicializační událost, snahu usilující dojít cíli a následek této snahy. McAdams vnímá příběh jako sekvenci jednotlivých elementů, jejichž úkolem je vnést do příběhu napětí a obohatit způsob, jakým se k sobě jednotlivé epizody vztahují. Autor tak může používat retrospektivu, šposunující se perspektivu, která vidí jednu událost pod zorným úhlem protikladných pohledů, a jednoduché časné události, které podbarvují ty ostatní, které přijdou později (McAdams, 1993).

Ve vyprávění zkoumané osoby je život ztvárněn a interpretován, k tomu se přidává se svou interpretací výzkumník. Vyprávěný život by měl být interpretován z hlediska významu, které mu dává vyprávěcí. Narativní výzkum znamená rekonstrukci způsobu vytváření významu narativními prostředky. Podstatou přeprávění narativity je uchopení, předvedení a zvýraznění struktury sdávání významu zkušenosti. Perspektiva narativní metafory umožňuje vidět za růzností lidských příběhů jednotu příběhu, vidět vyprávěcí jako subjekty reflexe (Chrz, 2007).

Andersonová popisuje realitu z perspektivy konstrukcionismu. V jejím podání je realita způsobena lidským fungováním, protože lidé jako subjekty utvářejí vlastní realitu sváta, prožívají a interpretují ji. Při pozorování, vytváření reality, se pozorovatel rodí, Maturana jej označuje za rodiče (Anderson, 2009).

Postmodernisté Andersonová a Goolishian neví tomu, že nevynechané je něco, co jinde existuje, ale postupně se to vynořuje a formuje, když spolu mluvíme. Klíčovým se stává to, čeho si vědomí, když nasloucháme. S nasloucháním dochází k náhlé okamžité interpretaci, ať už chceme či ne (in Freedman, Combs, 2009). Freedmanová a Combs navrhuje používat termín dekonstruktivní naslouchání tam, kde se snažíme pochopit příběh bez zesilování bezmocných, bolestivých a patologických aspektů. Takové příběhy mají často mnoho významů, jsou různé pro vyprávěce i pro posluchače. Hledáme mezery ve svém porozumění a plátno vyprávěcí, aby je zaplnili. Příběhy v tomto okamžiku ale

za nou mít svoji formu, když lidé slyší nový pohled na svět, je to ovlivnit a oni svět upraví (Freedman, Combs, 2009).

White (1987) píše s myšlenkou, že problém a řešení nejsou totéž. Freedman uvádí koncept **externalizace**, kde problémem je něco, co se vykytuje v životě člověka a ovlivňuje jej, ale je od něj oddělený. Demonstruje to na příkladech dotazech týkajících se problému lidí. Jaká je povaha problému? Jaké je pro člověka řešení takového problému? Proč jedná, cítí, myslí právě takto? Externalizace může fungovat, jen pokud jí jako postoj spíše než techniku (Freedman, Combs, 2009).

Filozof Paul Ricoeur píše, že čas nabývá lidského rozměru v takovém rozsahu, v jakém je organizován narativním způsobem (Ricoeur, 2000). Jako lidské bytosti tak uchopujeme čas v souvislosti s příběhem. Tak, jak plyne čas, plynou také události. Ty se ale nestávají náhodně, každá akce vede k protiakci. Spolu s naším pohybem v čase, od včera k dnešku a zítra, se pohybujeme také mezi tenzemi vedoucími k vyvrcholení, vrcholy umocňující rozuzlení a znovu se zaplétajícími napětími (McAdams, 1993).

Při analýze narativních textů se nejprve zamůžeme na obsah nebo na způsob vyprávění. První se zajímá o to, co je vyprávěno, neboli o vnitřní strukturu vyprávění. Druhý přístup zkoumá to, jak je příběh vyprávěn a tímto výzkumu je, jednotlivými událostmi podpořený celkový význam příběhu (Bleakley, 2005). Zatímco analýza obsahu ukáže výzkumníkovi něco o vyprávěných myšlenkách, hodnotách a o prostředí, ve kterém říká, analýza formy vyzdvihne vyprávěví osobní zkušenosti s vývojem děje (Tuval-Mashiach, 2006, str. 250). Podle Tuval-Mashiachové (2006) vyprávěví formu příliš nezkoumá. Zatímco obsah si vyprávěví uvědomuje obvykle ve velké míře a může ho kontrolovat, formu už si uvědomuje omezeněji, a proto se její analýza dotýká méně uvědomovaných a manipulovatelných oblastí identity (Tuval-Mashiach, 2006).

Kritéria pro posouzení platnosti hodnoty výsledků vychází z podstaty narativního výzkumu. Pravda je pravdou konstruovanou, proto je v narativní metafoře vzorem šedobry příběh. Tuto metaforu můžeme vztáhnout na výzkum samotný. Ermák (2002) vidí platnost výsledků v přesvědčivosti a důvěryhodnosti zjištění (in Chrz, 2007). Narativní výzkum by měl přesvědčovat tím, čím nám jakožto lidským bytostem naše zkušenost a náš život dávají smysl (Chrz, 2007).

Po technické stránce začíná výzkumníková rekonstrukce výše zmíněnou spolupráci v rámci narativního rozhovoru. Dále je zaznamenána, postupně redukována a postupně vkládána do textu v podobě vybraných pasáží rozhovoru (Chrz, 2007).

6.3.2 Kategorie narativní rekonstrukce

6.3.2.1 Hlavní témata

Hlavní téma lze popsat jako opakující se vzorec lidských pání a zámr, što, o se v život jedná. Týká se právě té roviny příběhu, která odhaluje potřeby vyprávě a zpsob, jakým dosahuje o dosažení cíle. Chrz (2007) uvádí, že tato výchozí kategorie nevyřaduje takovou míru interpretace.

Díve nejl se za neme váfn zamýlet nad významem svého života, budeme ufl dle McAdamse predisponování utvá et tento význam skrze filtr komedie, tragédie, romance nebo ironie (McAdams, 1993).

Hlavní téma m že vyvstat na pozadí lad ní příběhu. Je bazáln spjato s prvními dv ma lety života, kdy se utvá í sebeobraz a vznikají na-e první vztahy, rovn fl se u íme první lekce o příbězích. Erik Erikson vy kl tezi, že p etrvávajícím d dictvím d tství je nad je. Víra v bezpečné p ipoutání ke sv tu zesiluje optimistické lad ní vypráv ného. Umoc uje podv domé p esv d ení, že a zkou-íme d lat cokoli, v zásad vřdy usp jeme. Takové pozitivní hlavní nastavení se projeví zvlá-t v okamžiku, kdy nastanou obtíle, odrazí se jako zpsob zvládání zát fl (in McAdams, 1993).

Psychodynamické p ístupy ukazují, že mezi lidskými touhami a jejich ztvárn ním mohou být odli-nosti, hovo í o vyt sn ní n kterých témat. V narativním kontextu se dle Schafera jedná o šnevypráv né (in Chrz, 2007).

6.3.2.2 Ztvárn ní jednání

Vlastní já se utvá í sociáln prost ednictvím jazyka a udržuje se vypráv ním. Vlastní já, jak pí-e Freedman (2009), není n co uvnit lov ka, ale pohled í aktivita, která se objevuje v prostoru mezi lidmi. fiádné já není pravdiv j-í nejl jiné, proto škonkrétní lidé v konkrétní kultu e dávají p ednost konkrétní prezentaci vlastního já (Freedman, Combs, 2009, s. 55). Preferované já se ale li-í od bytostného já. V terapii nehledáme bytostné já, ale pracujeme s lidmi na tom, aby své já zakusili z r zných stránek a um li odli-it, které z nich preferují v kterém kontextu (Freedman, Combs, 2009).

Zku-enost, vnímáme-li ji jako narativní rekonstrukci, je ztvárn ním jednání. V flitém vypráv ní se situujeme do ur itých pozic, v nichfl p íjímáme ur itou míru odpovědnosti za to, co d láme v kontextu toho, co se d je. Rozvrhujeme uspo ádání sebe a druhých, jejich vztahování k nám, jako flto aktér í p íjemc interakcí. Konstruueme

zp sob aktérství, kapacitu jednat vzhledem k okolnostem, schopnostem i závazk m, zp sob a míru, v níž je v moci jednajících postav dosáhnout fládoucího a vyhnout se nefláducímu (Chrz, 2007).

P ejetá míra odpov dnosti je spjata s motivací, se silami, které ídí jednání a chování jedince. Ufl Aristoteles p isoudil v-em flivým organism m jeden šgrand motivō, kterým je uskute ování vnit ního ur ení i osudu. Carl Rogers za hybnou sílu lidského konání ozna uje snahu o sebeaktualizaci. Na druhé stran spektra se objevuje názor, fl e lidská motivace je natolik komplexní, fl e fládný jednotlivý motiv nem fl e vysv tlit podstatu na-eho jednání. William James, otec americké psychologie, navrhl dlouhý seznam motiv obsahující motiv strachu, sympatie, spole enskosti, hravosti, hrabivosti, skromnosti, pé e a lásky. Mezi t mito dv ma názorovými skupinami se rýsuje t etí, která vychází z pojetí motivace ovlivn né dv ma základními motivy, které jsou vzájemn v nap tí. Láskou, která v-e sjednocuje, a svárem, který odd luje. Tento dualismus popsát David Bakan jako sílu i p sobení (agent) versus splynutí (communion) (McAdams, 1993).

Chrz (2007) rozli-uje chování a jeho p í iny od jednání a jeho d vod . Mít d vod znamená mít i cíl a n jakou podobu odpov dnosti za toto jednání. Narativní konstrukce zd vod uje a ospravedl uje jednání a zhodnocuje cíle, k nimfl toto jednání vede.

6.3.2.3 Charakter postav

Zp sob, jakým dochází ke ztvárn ní na-eho jednání, je úzce spjat s obrazem, který vetkne hlavní m p íb hu. Obraz jednajících postav si jednak utvá íme, jednak je objevujeme. Rodina je prvním pojítkem s kulturní tradicí. D ti tak bezd ky vst ebávají obrazy svých rodi , dobré matky, frustrované matky, sv dné matky, silného otce, ohroflujícího otce, bezmocného otce apod. (McAdams, 1993). Jean Paul Sartre definuje sebeobraz jako syntézu cít ní, znalostí a vnit ního ítí ukotvenou v ase (in McAdams, 1993).

Identitu chápe McAdams (1993) jako n co, co integruje rozdílné spole enské role v jeden celek. A jestli-fl e má identita podobu p íb hu, pak lze jednotlivé polohy postav vid t jako charaktery v p íb zích. B hem vývoje nastoluje na-e identita výzvu utvá et osobní mýtus, ve kterém se postavy objeví, rozvíjí a vzkvétají. Problém mnoha rolí a jedné identity je vy e-en díky odli-ování charakteru a p íb hu. Existuje mnoho rozdílných charakter postav, ale p íb h, kterému postavy vtiskávají formu, funkci i hlas, je jen jeden.

Realita je sociálně konstruovaná, proto do svých příběhů necháváme vstupovat druhé lidi, a to především tak, že se jich ptáme na úhel pohledu. Kombinací máme dojít k následujícím možným náhledům: dívat se očiima druhých lidí (příbuzného, spolupracovníka, nejlepšího přítele, trýznitele), dívat se vlastníma očiima v reálném světě, špionovat a dívat se na příběhy nezaujatě, dívat se směrem zpět z budoucnosti, směrem vpřed z minulosti atd. (Freedman, Combs, 2009).

Postavy dominující životnímu příběhu označuje McAdams (1993) jako šimaga (imagoes). Imago je personifikovaným a zidealizovaným sebeobrazem. V domě i nevdomě upravujeme charakter postava našich příběhů. Tyto charakter se chovají jako by reálné, proto mluvíme o personifikaci. Imago v sobě skrývá pevně vytvořené aspekty vlastního já a objevuje se například životním příběhem bu jako hrdina nebo padouch. Často ztělesňuje také vnější rolové modely a osobní významné lidi v životě. Součástí utváření a dospívání našeho osobního mýtu obsazujeme svoje imago do expanzivních a specifických rolí. S výpěstí budujeme harmonii a rovnováhu mezi konfliktními imagy v příběhu.

Typy imaga McAdams (1993) odlišuje podle přítomnosti sil popsaných Bakanem jako působení a splynutí. Vnímá je jako dvě ústřední témata v příběhu. Zdá se, že imago není označení pro lidi, ani pro celý příběh. Imago může být jak pozitivní, tak negativní a stejně jako osobní mýtus nese v sobě imago svoji jedinečnost a zároveň jedinečnost. V kontextu jednoho příběhu jednotlivé postavy chtějí dosáhnout mnoha cílů, dochází ke konfliktu rolí. To je patrné ve vývoji každého člověka. V určité fázi dospívání života dokonce dojde k vypravěskému zmatení, což je dobrá známka. Nemáme o čekávat, že se konflikt identity vyřeší během této nebo tvrdé dekády našeho života. V těchto dobách postavy našeho příběhu je třeba hledají svou jedinečnou životní roli v sebeurčujícím příběhu.

Joseph Campbell se zabýval jednotlivými podobami hrdiny. Vylenil jim osm kapitol. Prapůvodní hrdina postupně postupuje ke stále méně skvostnému hrdinství, ať nabude vědní podoby. Od tohoto mlhavého raného mýtu hrdiny postupuje k čistší lidskému hrdiny, kde musí hrdina sestoupit, projít období lidského temna, nebezpečí, pekla a nemilosti. K tomu potřebuje nebývalou ať nadlidskou sílu a další schopnosti. Hrdina jako válečník opouští svět a odchází vstříc svému osudu a na této cestě nezápasí o to, co se událo, ale o to, co se děje. Snáší se usmrtit draka, který symbolizuje nehybnou minulost. Hrdina jako mileneček má vysvobodit svou dívku, vlastní součást sebe. Musí být ale otevřený svému osudu, jinak ani s největším úsilím nepokvídá pekla.

Hrdina v podobě vladaře a tyрана je nositelem impulzu, vykonává nevyhnutelné mnohdy i navzdory velké bolesti. Snáší-li se najít na své cestě otce, v pozadí postupně odhaluje sebe samého. Hrdina jako vykupitel světa se vrací od otce s poznáním, že jsou jedno. Smyslem vtělení je dokázat nesmyslnost tyranových nároků, protože je přímým projevem zákona bez egoistických nároků tyрана. Hrdina pod závojem světa, který se z eklosti světa, zastupuje typ hrdiny pohybujícího se mimo hranice fikce i mimo rozsah mýtu. V poslední fázi nastává hrdinův odchod neboli smrt. Její podmínkou je smíření, strachující se hrdina by pozbyl svého hrdinství (Campbell, 2000).

6.3.2.4 Zápletky a figury

Ke ztvárnění dochází prostřednictvím konstrukcí dějové souvislosti, tedy prostřednictvím zápletky i konfigurace. Náročnost má povahu zápletky, je organizována tak, že jedna událost vyplývá z druhé. Děj vyprávění je řádem dějů a zámků (Chrz, 2007).

Pojmenování zápletky, uvádí Freedman a Combs, má přispět k externalizaci problému. Tomm konstatuje, že pojmenování jako označení procesu patologizuje samotný patologizující vzorec a ne člověka, který jej uplatňuje (in Freedman, Combs, 2009).

Zápletka tvoří z náročnosti jeden celek, dává jí souvislost a smíření. Má několik rozměrů; diachronní, časový i lineární, ale také synchronní, prostorový i figurální.

Podle Gergena (1985) je to právě zápletka, která charakterizuje každý příběh. Zápletka může být progresivní, regresivní nebo nemenná. Interpretace textu se pak zabývá právě analýzou zápletky u jednotlivých příběhů, jejím průběhem, vyvrcholením atd. Často se tento přístup vyvíjí dále v psychoterapeutické práci. White a Epston (1990) například vyvinuli metodu, která vyvíjí příběh jako nástroj ke změně prožívání psychologické reality pacienta. Odkazují přitom zejména na změnu formy nejlépe obsahu vyprávění (např. přeprávění příběhu, kde se člověk stává hrdinou ve svém příběhu namísto obětí).

Komplexnější zápletky v narativním výzkumu vycházejí z Frye (2003) a jeho formulace literárních zápletek. Na poli psychologie s nimi pracoval především Murray (1989). Existují tedy i základní archetypální perspektivy ztvárnění fikce, které odpovídají typům klasickým žánrům: komedii, tragédii, romanci a ironii. Tyto typy i základní žánry nám pomáhají rozumět narativnímu tónu našeho osobního mýtu (McAdams, 1993).

Komedie staví na d v e ve – astný osud. Jejím principem je šsmí eníõ. Figurálním základem je odstran ní strnulé p ekáfky, osvobozeno od vn j–ho omezujícího zákona. V komedii je z etelný pohyb sm rem k za len ní do nového spole enství, proto je typickou figurou záv ru komedie svatba, oslava nebo hostina (Chrz, 2007).

Podle McAdamse je pro komedii jaro typickým ro ním obdobím, protofe je v ní z etelná snaha o nový za átek. Komická zápleтка umofní dosáhnout stability v flivot díky p ekonávání p ekáfek. Typickým hrdinou je oby ejný lov k hledající ísté a prosté pot –ení ze flivota. Komedie oslavuje domácí lasku. Úst ední my–lenkou se zdá být toto: Kafldému z nás je dána mofnost dosáhnout –t stí a vyhnout se bolesti a vin v flivot . Kafldý mám mofnost hledat – astné konce v flivotních p íb zích, které flijeme a vyprávíme (McAdams, 1993).

Podle logiky **tragédie** je flivot ztroskotáním, katastrofou í pádem. flivot je zde podán jako naráflení na hranice nep ekonatelného osudu. Základními figurami jsou zde špádõ, šspoutáníõ í šnep ekonatelné hraniceõ. flivot je vnímán jako ada neúsp –ných pokus vymanit se z pout r zných omezení (Chrz, 2007).

McAdams spojuje tragédii s obdobím podzimu kv li pohybu ke konci, smrti, zim . Hrdinové tragédie umírají, ob tují se, jsou zavrflení a akceptující izolaci. V klasické tragédii se hrdina vnímá zásadn odd lený od p írodního ádu v cí. Tragický hrdina m fle být extrémn hrdý a vá–nivý, zároveň jej tyto výjime né atributy vyvád jí z rovnováhy a ní í ho. Centrální úlohou tragického osobního mýtu je snaha vyhnout se absurdit flivota nebo jí aspo zmírnit. Podobn jako v romanci, hlavní hrdina pat í mezi vyvolené, ale zde jako výjime ná ob a ne hrdina. Poselstvím tragédie je: Neustále jsme konfrontováni s nevyhnutelnou absurditou, ve které nacházíme zároveň bolest í pot –ení, mísí se v ní smutek í –t stí. Proto si bu me v domi toho, fle sv tu se nedá v ít. Ty nejlep–í zám ry nás povedou ke zkáze (McAdams, 1993).

V **romanci** je t eba následovat vizi í ideál, vybojovat, zachránit í vysvobodit to, o v flivot b flí. St flejnými figurami jsou boj, osvobozování, hledání, dobrodruflná cesta, výstup, povzná–ení í vná–ení sv tla do tmy. Jedná se o boj na stran dobra proti silám zla. Archetypem romance je boj hrdiny s drakem, který kon í ziskem zlatého pokladu (Chrz, 2007).

Romance je dle McAdamse oslavou vzru–ení z dobrodruflství. Pojí se s létem díky v elosti a vá–nivosti. Hlavní protagonista se potýká s nesmírnými p ekáfkami na cest zakon ené triumfem. Ostatní postavy v p íb hu jej bu podporují nebo se postaví jeho pofladavk m. Centrální zápleтка romantického mýtu e–í í zp sob, jakým postoupit vp ed

od jednoho dobrodružství k druhému, zatímco v pozadí prosvítá konečný cíl, stát se osvíceným vítězem. Na rozdíl od komedie je hrdina vyvolený jako nikdo, kdo je moudřejší a statečnější než ostatní. Ústředním tématem je následující: Putujeme na dlouhé a složitě cestě životní cestě, na které se neustále mění okolní podmínky a vyvstávají nové výzvy. Musíme se umět měnit a přizpůsobovat, jestliže chceme na konci vyhrát. A jsme si jisti, že vyhraje (McAdams, 1993).

K romanci má nejbližší příbuzenství s románem jako metaforou. Má podobnou strukturu, také zde záleží na hledání a nalézání něčeho hodnotného, majícího zpravidla duchovní povahu. Dále pak pracuje se změnou a transformací a také tím, že nové hodnoty je třeba vybojovat v něm navzdory v obklopení zmatky a regresemi, ba i mimo zavedené společnosti (Čermák, 2004).

Základní figurou **ironie** je šňiflování. Život je zde ztvárněn pod zorným úhlem deziluze, skepse, a resignace. Ve srovnání s tragickou perspektivou obsahující určitou míru šeroi nosti vedoucí k pádu, snižuje ironie skutečnost zcela šneheroicky a následně. Ironie ztvárňuje obranu před zklamáním a krutostí života. Může dosahovat i zralé podoby se šmyslem pro absurditu, rozporuplnost, nepochopitelnost světa (Chrz, 2007).

Ironii zbývá přiznat zimu. McAdams vnímá ironii jako triumf zmatku. Protagonista románů ironie může nabývat mnoha podob. Jednou z oblíbených je úspěšný šmamlas nebo hlupák, který pomocí satiry poukazuje na absurditu a pokrytectví sociálních konvencí. Další povahu vystihuje šantihrdina ně kterých moderních románů. Jeho svět se jeví jako postrádající přiležitosti pro komické, romantické nebo tragické hrdinství. Místo toho se manifestuje jako skládanka, jejíž řešení je navždy skryto. Protagonista je stejný jako v komedii obyčejným člověkem. Poselství zní: V životě se setkáváme s mnohoznačností, která nás převyšuje a je z velké části za hranicemi našeho chápání (McAdams, 1993).

Čermák pro Freyovo pojetí ironie používá termín moratorium. Stylným bodem je opět následně heroický postoj, resignace a neprohlášení v cíli a přijetí životní absurdity. V onom smyslu pro absurditu může spočívat adaptivní význam (Čermák, 2004).

Logiku románů lze uchopit jako kombinaci šdosafení a škontroly. Murray (1989) přehledně ukazuje jednotlivé typy konfigurací: komedie (úspěch, osud), tragédie (selhání, osud), romance (úspěch, jedinec), ironie (selhání, jedinec). Zápletky a figury lze zahrnout do logiky románů tím, jakým způsobem jsou jejich prostřednictvím konstruovány určité vztahy i uspořádání, které lze chápat z hlediska dosahování předurčeného, aktérství a morálního řádu (Chrz, 2007).

řádný lidský příběh dle McAdamse není jen listou komedií i tragédií, raději hovoří o narativní smyslu, která přesto v tónu vyzdvihne jednu nebo dvě formy udávající ladění příběhu (McAdams, 1993).

6.3.2.5 Hodnoty a perspektivy

Ve vyprávěních zkoumaných osob můžeme narazit na různé pojetí toho, co je životní filosofie. Podstatu hodnotové orientace zjistíme z odpovědí na otázky typu šco je dobré, šco má cenu usilovat, šjak je správné jednat, šv čem je potřeba, šv čem spoívá život. Samotné tyto otázky evokují odpovědi narativního charakteru. Práv díky této narativní strukturaci získává naše zkušenost svůj hodnotový a normativní aspekt (Chrz, 2007).

Dle McAdamse (1993) je takto ve vyprávěních zanesen systém hodnot a perspektivy. Vedle normativního a hodnotového aspektu se jedná také o náhled na svět. Tento aspekt ztvárňuje životní filosofie označované jako škredo, šživotní filozofie, šideologie, šsv tonázor i šmetanaracie (Chrz, 2007). McAdams (1993) vyzdvihuje především roli adolescentní ideologie, protože právě v tomto období vrcholí formování vlastních postojů a perspektivy, vlastní životní filozofie se stává komplexní. Toto období plně zvrátí volá po struktuře, proto dospívající tak lpí na svých perspektivách. A podle McAdamse právě v této fázi života upouští již od vyprávěních příběhů a uchylují se k abstraktním a logickým systémům. Po období těžení ideologického konceptu se na výsluní opět dostává příběh. Tentokrát uflale mladý dospělý jedná jako jeho tvůrce.

Všichni aktéři jednají v souznění se dvěma hlavními silami; mocí a touhou po uplatnění na jedné a láskou a upevněním přátelských a intimních vztahů na druhé straně. Tak může nastat napětí, ve kterém se protagonisté snaží rdit, vytrvat, pozvednout svoje já a stát se autonomními, a zároveň se vztahovat a podléhat druhým v milujícím společenství (McAdams, 1993).

Bod zlomu, vyvrcholení napětí, označil Bruner jako špotřeba. Tento pojem označující klíčový moment narativní konstrukce se týká narušení obvyklého řádu. Potřeba je tím, co příběh posouvá vpřed, co ho činí hodným vyprávění. Ve vztahu k potřebě konstruueme své dno a ospravedlnění, hodnoty a teorie. Smysl systému hodnot a perspektivy plyne ze zkušenosti, jakým odpovídají na výzvy špotřeba, tj. životních nesnází a krizí (Bruner, 1998).

Freedman a Combs hovoří o mravním relativismu. Vycházejí z konceptu, kde existuje mnoho příběhů o vlastním já, což ovšem neznamená, že šlofné je všechno (Freedman, Combs, 2009, s. 55). Stejně zájmu terapeut by mly být konstrukce příběhů o okolnosti jejich vzniku a vliv na druhé lidi (Freedman, Combs, 2009).

6.3.2.6 Poetika vyprávění, jednání

Výraz poetika v souvislosti s narativní psychologií prosadil jeden z jejích iniciátorů T. Sarbin (Chrz 2002). Rovněž Hilman ponouká k nazírání na člověka i s jeho poetickým a estetickým rozměrem (Chrz, 2002).

Kořenem termínu poetika je v českém technické poetiké. Zahrnuje všechny postupy, prostředky i zásady vytváření literárních děl a rovněž určitou reflexivní postup. Pod zorným úhlem poetiky se nám otevírá obohacující a plodná perspektiva otevírající nové souvislosti. Ovšem za předpokladu, že neztratí ze zetele její metaforickou povahu. Metafora, tedy vidění skutečnosti švidně jakožto něco v konvenčním prostoru chápání skutečnosti není (Chrz, 2002). Ricoeur hovoří o vytváření fikce, která umožní odstup od zavedeného způsobu chápání a otevření se možností, která jsou ve skutečnosti obsaženy (in Chrz, 2002). Funkcí fikce je redeskripce jednání. Vyprávění je tedy modelem k redeskripci jednání. Podle Ricoeura nelze je v každém jednání obsažena imaginace. Touto imaginací jednání je právě narativní fikce. Odpovědné, svobodně se rozhodující jednání, potěbuje v dle svých možnostech, tj. potěbuje odstup od fikce, potěbuje také imaginaci, kterou poskytuje vyprávění (in Chrz, 2002).

6.3.3 Pozice vyprávěcího

Postavení vyprávěcího je v narativní konstrukci představeno způsobem saktérství, hodnotami a přesvědčeními, které jsou ztvárněny prostřednictvím figur a zápletek. Zásadním rozměrem této pozice je vztah k druhým. Narativní přístup tak umožňuje chápat sebeobraz a obrazy druhých jako konstrukci špocí i špostav.

Sebeobraz jako pozice je rozvržením sebe v prostoru, šase a ve vztahu k druhým lidem. ŠNarativní přístup postihuje dynamickou, kontextuální, aktivní, k cíli zaměřenou a šasovou povahu sebeobrazu (Chrz, 2007). Člověk je obvykle nositelem šady různých pozic. Podle Brunera (1998) naše vlastní narativní konstrukce ukáží, jak si představujeme pohled druhých na nás šamé. Anifl bychom si to předšili – uv domovali, vytváříme jakési

šdekórumo, etketu pro konstrukci p íb h , jak být sami k sob up ínní a jak se nedotknout druhých. Lejeune klade rovnítko mezi jáství a šres publicao (v c ve ejnou) dokonce i tehdy, kdyfl hovo íme jen sami k sob (in McLeods, 2004).

Narativní konstrukce dává flivotu dramatický rozm r tím, fle umofl uje uchopení obraz sebe a druhých jako špostavo, tj. šdynamicke poziceo pohybující se a interagující v prostoru a ase (Chrz, 2007).

6.3.4 Reflexe a hledisko

Vypráv ní v autobiografických rozhovorech se dle Brunera odehrává ve dvou škrajínácho: v škrajín jednániío a v škrajín v domío. ŠKrajina jednániío zachycuje vypráv ní zvn j-ku, jakoby z hlediska v-ev doucího pozorovatele. V ci se zde pouze d jí, nehledí se na to, jak se komu jeví. ŠKrajina v domío zohled uje zp sob a osobu, kterou je vnímána. Do této krajiny pat í v-e, co dané postavy v dí, co cítí, co si p ejí, co zamý-lejí, o usilují, ale také to, co nev dí, co si nemyslí i necítí. Bruner vysv tluje, fle ve vývoji jedince se objevuje tendence ve sm ru vzr stajícího uplatn ní škrajiny v domío, to znamená, fle p íb hy obsahují stále více reflexe, subjektivity a mentálních událostí, stávají se šepistemi t j-ímiío. Zku-enost by nedávala smysl, kdyby si její hlavní akté i n co nemysleli, nep áli nebo nem li n co v úmyslu (Bruner, 1996). McAdams hovo í o Brunerovu šparadigmatickémio a šnarativnímo modu chápaní sv ta. Paradigmatický modus je podivn skromný, protofle není schopný dávat smysl lidským tuflbám, cíl m a spole enskému chování (McAdams, 1993).

Terapeut by se podle Freedmana a Combse m l dotazovat na ob dv krajiny. S krajínou ín se pojí Bruner v termín agens, zám r i cíl, situace, nástroj, jakási šgramatika p íb huo. V ase zachycujeme, co se stalo, v jakém po adí, se kterými postavami? V krajín ín je snahou terapeut vyvolat š inné já.o Zam ují se na otázky, které posilují stránky p íb hu zalofené na osobní aktivit . Krajina v domí je tvo ena pomyslným teritoriím sestávajícím z význam , zám r , tuflb, p esv d ení, odhodlání, motivace, hodnot a podobn , které se vztahují k proflikt m v krajín ín (Freedman, Combs, 2009).

Narativní perspektiva ztvár uje zku-enost skrze šfiltr v domío, který utvá í ur íté hledisko. Kategorie hlediska je ozna ením pro úhel pohledu, jinými slovy šodkudio je situace ztvárn na. ŠOdkudio v sob skrývá jednak toho, kdo vypráví, jednak toho, kdo se dívá. Vypráv jící tudífl m fle, ale nemusí být zdrojem reflexe. Zku-enost z pohledu Adlera

(2004) nemusí být ztvárněna z vlastní perspektivy, ale také z hlediska druhých, z obecného hlediska i pomocí nezúastněné reportáže (in Chrz, 2007).

P emítání nad vlastními příběhy se děje uflbhem vyprávění. Terapeut může tento proces podporovat otázkami typu šKdyfl srovnáte, jak byste tento problém zvládala před p l rokem, s tím, co d láte te , co jste se o sob dozvěděla? (in Freedman, Combs, 2009, s. 209). Takový způsob kladení otázek vybízí vyprávěte příběhy, aby sám rozhodl, zda a jaký smysl pro ně události mají. Dochází tak ke z etelnému posunu v rozd lení moci b hem terapie (Freedman, Combs, 2009).

6.3.5 Narativní interview McAdamse

Výchozím bodem McAdamsova narativního modelu je Erikson v vývojový koncept ego identity. V pozdní adolescenci a mladé dosp losti Erikson (5. období) lidé poprvé konfrontují identitu a zmatení rolí (McLeod, 2004).

Ve svém narativním modelu identity McAdams (1985, 1993, 1996) konstatuje, fl e identita sama o sob má formu vnit ního příběhu, tvo eného pozadím, scénou, charakterem, zápletkou a tématy (McAdams, 1993).

Navrhuje proto protokol rozhovoru (viz přílohy), který má poskytnout nástroj pro snímání flivotního příběhu. Doporu uje vyufflvat jej ne zcela beze zbytku, spí–jako vodítka v konkrétní situaci.

V první ásti se zam uje na metaforu flivota jako knihy. Ptá se respondenta na jeho flivotní kapitoly, kterých má být mofná po Eriksonov v zoru maximáln osm. Respondent má ur it název kapitoly, stru n je shrnout a ur it p echod z jedné kapitoly do druhé. McAdams upozor uje, fl e v této ásti by mohla respondentova touha po uji-t ní znamenat nefládnoucí p eru–ování příběhu. První ást interview má nejvíce otev ený konec, proto je obtíflné zarámovat ji asov . N kte í lidé jsou hotovi b hem 5 minut a jiní by mohli vypráv t hodiny. McAdams p esto p isuzuje této ásti rozhovoru kolem 45 minut. V t-ina lidí adí svoje flivotní kapitoly chronologicky nebo kvazi-chronologicky, ostatní tematicky. N kte í mohou zkou-et oba modely, aby na-ly ten lépe vyhovující. Zp sob, jakým d líme události, poukazuje na d razy a m ítko na vývojové ukazatele v na-em flivot . Úvodní kapitoly poskytuje p íležitost vyjád it mnoho sebeutvá ejících sou ástí osobního mýtu. Zvlá-t z ejmé jsou lad ní vypráv ného a zp sob utvá ení p edstav o flivot . Zda se lov k uchýlí k optimistickému i pesimistickému lad ní a zda ve svém vypráv ní dá promluvit jedné ze ty hlavních literárních forem, komedii, tragédii, romanci

i ironii, to se ukáffe ufl p i strukturování flivotních kapitol. Zárove je d leflité zam ít se na jazyk vypráv ěného, který je klí em k obraz m, symbol m a metaforám (McAdams, 1993).

Druhá ást se zam ůje na osm konkrétních událostí ze flivota vyprav ěe. Klí ové události se odehrávají v asov omezeném úseku a n jakým zp sobem nás zasáhly, zm nily. Mají charakter p íhod, mají ur itý d j, vystupují v nich konkrétní osoby, místa. McAdams se ptá také na pocity, stavy; ťco tato událost vypovídá o vás, jako o lov ku? ť Osm oblastí, kterých se druhá ást týká, zahrnuje vrcholový záflitek i nejkrásn j-í okamflík flivota, nejhor-í okamflík, bod zlomu v flivot , nejran j-í vzpomínku, d leflitou vzpomínku z d tství, dospívání a dosp losti, ostatní d leflité vzpomínky. Tyto oblasti obsahují cenné informace o centrálních flivotních tématech. McAdams vybízí k d sledné práci v porovnávání d leflitosti jednotlivých okamflík ů ve vztahu k celkovému flivotnímu p íb hu. V odkazu na nap tí mezi dv ma hnacími motory lidského jednání, láskou a sílou, se táffe, jakým zp sobem tyto dv síly v p íb hu probleskují (McAdams, 1993).

T etí ást se zabývá ťvýznamnými druhými ů (angl. significant others), tedy d leflitými lidmi v na-em flivot . D leflití lidé mohou formovat základ pro hlavní postavy, charaktery, prototypy i imaga na-eho p íb hu.

Základem tvrté ásti jsou úvahy o budoucnosti. Plány a cíle do budoucna napl ůjí na-e flivoty zájmem, nad jí, o ekáváním, navíc se mohou m nit. Podobn jako klí ové události, rovn fl plány do budoucna se pevn pojí s motiva ními tématy, protoffe rádi navrhujeme takové cíle a plány, které reflektují na-e bazální pot eby. Otázky na budoucnost také p iná-ejí záchv vy konce p íb hu, toho, jak p íb h dopadne. Dobrý p íb h shrne za átek, pokračování i ukon ění p íb hu pomocí v rohodné zápletky. Práv tento okamflík poodhalí, zda vize budoucnosti smyslupln navazuje na sou asný vývojový trend a zda koresponduje s minulostí. Úst ední zji-t ní této ásti se týká generativity, jejímfl základem je utvá et (angl. generate) dar v podob sebe samého a um t ho nabídnout dal-í generaci (McAdams, 1993).

V páté ásti dostanou prostor sou asné problémy a stresy. Zde McAdams upozor ůje na riziko ťp einterpretování ů (angl. overinterpretation) problému ve vztahu k identit . Nemá smysl dávat problému mytické rozm ry, mnoho problematických flivotních okolnosti mají opravdu málo co do in ní s identitou jako takovou (McAdams, 1993).

Osobní ideologie, i filozofie, systém hodnot a p esv d ění vyplouvá napovrch v -esté ásti. Tuto fázi interview si uflíjí p edev-ím filozofové, pak existují lidé, kte í ji

shledávají obtížnou. Dle lité je umění je povzbudit, naznačit směr. Nemusí se jednat přímo o náboženství, ale o oblasti jako duchovní sféra, láska, základní význam, dobrá společnost (McAdams, 1993).

V poslední části interview se ptáme na životní téma, poselství i myšlenku, kolem které se tak říkáš, pomyslnou červenou nit. V celém interview je toto jediný okamžik, kdy má vyprávět analyzovat význam svých vlastních slov. Takovou sebereflexi by bylo možno použít i v další práci terapii. Uchopování životního mýtu je nutno vnímat jako celoživotní proces, nelze toho docílit během jednoho rozhovoru (McAdams, 1993).

Výzkumná část

7 Předmít a cíl výzkumu

Předmetem mého výzkumu jsou příběhy mužů, kteří z nejrůznějších důvodů ukončili vztah s bývalou partnerkou, matkou svých dětí, ale vztah s jejich dětmi trvá dál, byť už ne v původním nastavení. Zajímalo mě, jak nahlíží na fakt svého otcovství, zda se s dětmi dál stýkají a za jakých okolností. Kladla jsem si otázku, jak prožívají vztah ke svému dítěti, jak vnímají jeho potřeby. Způsob, jakým vnímají rozpad svého vztahu, ovlivňuje míru snahy o udržení jejich styku s dětmi. Zaměřila jsem se proto na okolnosti rozpadu vztahu, co mu předcházelo, ale také na šaktérství jednotlivých mužů, tedy na způsob, jakým vzniklou situaci řeší. Neustále jsem si kladla otázku po motivaci těchto mužů. Odborníci tuto oblast hodnotí jako problematickou; jak chcete odlišit šdobré a špatné motivy konkrétních rodičů? Kdo to má rozhodnout? Kde se ztrácí dítě?

Vycházela jsem z předpokládaného vlivu vztahu s jejich bývalou partnerkou na současnou situaci. Vztah se ale vyvíjela proto jsem se snažila zachytit dynamiku jejich vztahu a předpoklady, které z něj plynuly pro styk s dětmi. Rovněž jsem se zaměřila na vývoj vztahu k dítěti.

Mapovala jsem oblasti jejich pracovních a jiných aktivit, které jim styk s dětmi mohou znesnadňovat. Snažila jsem se uchopit jejich představy o budoucnosti a také životní filozofii, šervenou nití jejich příběhu, která se s nimi táhne jejich cestou života.

Teoretickým a metodologickým východiskem k tomuto cíli je hermeneuticko-narativní přístup (Chrz, 2007). Vychází se z předpokladu, že při pokusu uchopit život druhého člověka jsme odkázáni na promluvy, texty a interakce, které si fládají interpretaci. Pozice výzkumníka tedy otevírá roli toho, kdo interpretuje interpretace ztvárněné prostřednictvím vyprávění zkoumaných osob.

Z těchto oblastí zkoumání pak vycházejí i výzkumné otázky:

- Jaký je příběh dnešních otců, kteří bojují/nebojují o své děti?
- Jaká jsou životní témata jednotlivých příběhů? O čem se v životech těchto mužů jedná?
- Jak tyto muži ztvární své jednání? Na co kladou důraz ve svém aktérství?

- Jaké jsou hlavní zápletky a figury jednotlivých vyprávění? Kam jejich příběhy směřují?

V další části jsem se zaměřila na obsahovou analýzu příběhů dnešních otců. Metodou zachycení vzorců (gestalt) jsem vybírala příběhy, které obsahují opakující se témata.

8 Zkoumaný soubor a proces získávání dat

Ve svém výzkumu jsem se zaměřila na skupinu osmi otců ve věku od 31 do 50 let, kteří se rozděli se svojí partnerkou, manželkou, matkou svých dětí. Je třeba však nemuseli být rozvedení soudně, mohli se nacházet teprve v procesu svatování dítěte do péče. Průměrný věk skupiny otců je 38,63 roku. Z toho panu Tomáši 31 let, panu Adamovi 32 let, panu Miroslavovi 34 let, panu Martinovi 35 let, panu Romanovi 36 let, panu Josefovi 44 let, panu Pavlovi 47 let a panu Karlovi 50 let.

Muži byli vybíráni podle dvou hlavních kritérií. Nesměli žít s matkou svého dítěte a museli mít nejen formální zájem o svoje děti. To znamená, že byli schopni prokázat svůj zájem konkrétním jednáním, a pokud k tomu byli nuceni kvůli soudnímu řízení nebo je sem přivedla jejich životní situace.

Respondenti byli kontaktováni skrze skupinu K213, která sdružuje muže bojující o své děti. Při neformálním setkání v hospodě se vykrystalizovali ti, kteří byli ochotni se svěřit a poskytnout kontakty na další podobně zaměřené lidi. Metodou sněhové koule jsem tak získala tyto i respondenty. Bylo ale možné předpokládat, že jejich přítomnost budou z velké části motivované hlavně snahou vidět se se svými dětmi a že vztah k dítěti bude touto snahou zkreslen. Proto jsem se rozhodla kontaktovat ještě druhou skupinu. Přes internetovou seznamovací kancelář, kde šon s dětmi hledá již jsem psanou formou oslovila několik desítek mužů, kterým jsem sdělila cíl své práce. Z odpovědí byli vybráni tyto i muži, z nichž dva se o péči o dítě dohodli s partnerkou a dva neměli na výběr, partnerka je opustila. Tito muži musí nějakým způsobem fungovat jako otcové, resp. jediní rodiče. Na rozdíl od první skupiny jim čas, který mohou strávit s dětmi, neubírá nekonečný boj motivovaný snahou je vidět. Mohou se tak více věnovat i sobě.

Vzdělanostní vzorek není příliš homogenní. Tito respondenti mají vzdělání vysokoškolské, tyto i středněškolské ukončené maturitou a jeden respondent byl vyučen.

9 Použité metody sběru dat

Vzhledem k výzkumným otázkám se ukázalo být účelným použít interview o životním příběhu, které vychází z knihy Dana P. McAdamse *The Stories We Live By* (1993) (viz příloha).

První část interview pojímá život s pomocí metafory knihy. Respondenti mají rozdělit svůj život na maximálně osm kapitol a pojmenovat je. McAdams uvádí, že respondenti spontánně tyto kapitoly rozvedou a v průměru kolem 45 minut. Důležitě je věnovat si toho, dle jakých kritérií respondenti svůj příběh dělají, zda je dělají chronologicky dle fází vývoje nebo zda používají jiná kritéria. Lze předpokládat, že skupiny otce snažících se vidět svoje děti bude dělit svůj životní příběh s přihlédnutím k vývoji svojí snahy. Další části se pak zamějí na jednotlivé klíčové události života respondentů a zamějí se na uchopení příběhu z hlediska dítěte. Proto jsou respondenti dotazováni na špíthody ze života, které pro ně znamenaly nejhorší okamžik, nejkrásnější okamžik v životě apod. Vzhledem k tématu otcovství, jak bylo uchopeno, se dalo předpokládat, že alespoň některé klíčové události budou respondenti spojovat s dětmi. Zde jsem si věnovala aktivitu i pasivity jednotlivých mužů, zejména, jakým svou situaci vidí. Takové klíčové události rovněž prozradí směřování hodnot jednotlivých mužů, které se promítají i ve vztahu k jejich dětem. Otázky směřující do budoucnosti se zaměřily na plány, sny a cíle mužů, zajímalo mě, jak vnímají perspektivu svého jednání.

10 Proces získávání dat

Respondenti výzkumu byli kontaktováni osobně nebo e-mailem a byl jim sdělen cíl výzkumu. Po informovaném souhlasu bylo domluveno setkání na neutrálním území v klidné kavárně.

Samotné setkání bylo zahájeno rozhovorem, který otevřel otázky dobrovolnosti, důležitosti participace ve výzkumu, možnosti rozhovor kdykoli ukončit. Respondentovi byl znovu zopakován cíl výzkumu a byli požádáni o informovaný souhlas. Poté, co souhlasili s nahráváním svého příběhu na diktafon, bylo interview zahájeno. Všechny rozhovory trvaly kolem 2 hodin. Na konci interview plynule přechlo v neformální rozhovor a setkání bylo po poděkování ukončeno.

McAdamsovo interview o životním příběhu poskytlo rámec celému setkání, důležitý byl však spontánní projev jednotlivých účastníků výzkumu. Jednotlivé otázky nebylo nutné administrovat v uvedeném pořadí, protože respondenti k nim mnohdy došli sami. Zde bylo vhodné se jen doptat a nechat, které informace si nechají dovysvětlit.

11 Analýza dat

11.1 Průběh analýzy dat

Jednotlivá interview byla nahrána v podobě mp3 a doslovně přepsána. Z etických důvodů byl přepis upraven tak, aby nemohlo dojít k identifikaci jednotlivých osob. Jednotliví respondenti i jejich blízké osoby byli přejmenováni a rovněž bylo zmíněno bydliště. Jednotlivé pasáže rozhovoru byly poté kódovány na základě klíčových oblastí výzkumu, aby mohly být setříděny pro další práci během analýzy.

První část analýzy sledovala v příbězích jednotlivé kategorie narativní analýzy, kterými jsou životní téma, tedy o čem se v životě jedná, životní události, tedy způsob aktérství jednotlivých hrdinů příběhu, a zápletky a figury, které udávají základní linii, směřování příběhu. Z důvodů zjevných souvislostí kvality vztahu s matkou dítěte a dalšího vývoje v boji o dítě, jsou jednotlivé příběhy členěny do tří shodných podkapitol. Ty se nejprve zaměřují na vývoj vztahu k partnerce, poté se zabývají zlomovým okamžikem životního příběhu a následně vývojem vztahu k dítěti.

Druhá část výzkumu byla zaměřena na společná témata jednotlivých příběhů. Metoda zachycení vzorců spočívá v zaznamenávání podobných i odlišných jevů vázaných na kontext, osobu atd. Výzkumník při samotném třídění dat utváří určité příběhy o tom, jak daný jev probíhá. V průběhu sběru vzorců je třeba pracovat s alternativami podporujícími souvislosti ve vzorcích, ale rovněž s údaji, které dané vzorce vyvracejí (Miovský, 2006).

11.2 Je tady něco, co v bec nefunguje a nikdo to nechce řešit.

Tomáš, 31, stavbyvedoucí

Pan Tomáš svůj život bez váhání rozdělil na tři kapitoly podle tematické linie sledující vývoj jeho boje o syna. První období, nejspíše potkal svoji manželku a narodil se jim syn Jakub, měl bezstarostný život. Manželství šetřilo jej nutilo jasně se vymezit směrem k synovi. A poté období nastartované zlomovým okamžikem odchodu syna z jeho života. Snaha pokračovat v linii vzájemného vztahu se synem se tak na pět let stala ústředním tématem jeho života. Síla jeho motivace se projevila ve schopnosti vystudovat

dálkov práva. Rovně postupné hledání partnerky bylo podbarveno v domě prioritního vztahu k synovi.

Nasazení, se kterým se vrhl do boje nejen se systémem, ale také s rodinou, ho konfrontovalo s hodnotami, které dříve uznával. Sám vnímá ve svém aktérství pozitivní osobní hodnotový posun. Nesmírná vytrvalost v perspektivě vech zústených institucí ho po piletém boji přesto dovedla k relativnímu úspěchu. Stílavá péče, o kterou stál, mu přídlena nebyla, se synem se mfe vídat jednou za 14 dní od stedy do neděle, v druhém týdnu se vidí ve stedu. Ironicky přisobící relativita takového výsledku je dána vynaloženým úsilím a nezískáním svého cíle, a přesto nadstandardní úpravou péče ve vztahu k otci. Dominantním profltkem v této situaci tak z stává bezmoc.

Jeho souasně smování je ve fázi šslofení zbraní, protofne nechce, aby byl piletý syn celou situací i nadále poznamenáván. Po letech boj znovu zakouí, co znamená volný víkend a rovně se mfe se v novat své partnerce. Kurz dalšho vývoje vztahu se synem nechává rovně na n m.

šNo bezmoc, bezmoc, ale tím, fe budete soudit dál, tak to ublíží tomu klukovi holt. Mfu jen po kat do tý doby, kdyf se na-ťve, nebo pojede na tu sociálku a tam jim to prostě ekne. Jo, udržovat s ním hezkej vztah. A doufat, fe se v tý manipulaci, která tady je dokázaná, nepodaí vybudovat ten syndrom zavrženého rodiče, protofne pak je to v pytli.õ

Vývoj partnerského vztahu

Svou bývalou manželku potkal pan Tomáš v práci. Jako dcera editel velké stavební firmy představovala šdobrou partii. Přizpětném pohledu však vidí pomry, které u nich doma panovaly a které mu mly být varovným znamením. Tato šchybi kaõ mu tak natrvalo zmnila flivot. Z odpovědnosti za sv j in se rozhodn nevyvazuje a chce e-it následky a nevzdat se péče o svoje dít .

ší nem lo to být. Vnímám to hrozn , protofne... mám pocit, já bych to nem l íkat, ale ud lal jsem chybu, která souvisí nebo souvisela s mojí tehdejší povahou, fe jsem si ji vzal z toho d vodu, fe její tatínek je editel, fe to je dobrá partieí . Te se za to stydím, protofne te uflp emýlím úpln jinak. Samoz ejm to ne íkám, ale mám pocit, fe jsem si to ud lal sám, to v-echo jsem si ud lal sám.õ

Jeho bývalá žena nikdy nebyl šdobrosrdená osobnost, okolní lidi u nich doma nazývali špoddanými. Otec manželky ml pro v-e finan ní argumenty, doufal tak v přetvoení spravedlnosti ve sv j prospěch. Neváhal si najmout nejlepší právníky v etn Sokola a jiných, nabízet úplatky na sociálce. Matka manželky se s hodnotami svého

manžela naprosto ztotožnila a navíc zasahovala do vztahu své dcery a pana Tomáše. Na dovolenou jezdila s ní na jeho místo, dokonce chtěla jít místo ní k porodu.

Š...těchyně měla dvě dcery a ta druhá se taky rozvedla kvůli tomu samému, ale v tom druhém případě, to je to o čem mluvím, ti měla dceru a ta ufff neví, kdo je její táta, protože ten to nedokázal držet tímhle stylem jako já...o

Vliv manželky matky na jejich život byl silný, ať neúnosný a podle slov pana Tomáše byl hlavním důvodem k rozchodu. V poradně mu doporučili se se situací smířit s tím, že jeho manželka je patologicky závislá na matce. Takový ženský tandem může mít vliv na jejich syna, toho se pan Tomáš obává.

ŠJen doufám, a to nepěneš na toho Jakuba, a je v životě samostatnej a je schopnej n jak v tom životě fungovat. Ona bez rodičů nedokáže žít. Ona byla zvyklá, že když byl problém, tak jí v-ěchno koupili, vy-ě-ili, zaplatili, takže ona bez nich není schopná žít. Ona není schopná si najít sama práci. Aby byl samostatnej, já mu nechci říkat, jak má žít, ale chci, aby si mohl vybrat, jak má žít... je tady spousta pohledů. Aby měl možnost výběru a aby nedopadl tak, jako oni.o

Zlomový okamžik

Nejhorším chvíle profil, když mu odešel Jakub ze života. Ten moment v něm dozrálo rozhodnutí udělat vše pro to, aby je-ť mohla zažít chvíle vzájemnosti a blízkosti.

ŠA bylo ufff ve věr, kdy toho bylo fakt moc. A já jsem seděl takhle v koutku u sebe v bytě. Bylo zhasnuto a nikdo tam nebyl. A já jsem seděl a brečel jsem tamí mně vadila ta absolutní bezmoc v tomhle systému tady v-ěchách, protože vám tady nikdo nepomůže. A to je ten důvod, pro 50% dětí nezná rok po rozvodu svého tatínka a je tady není nikdo v tomhle systému, kdo by vám mohl pomoci. Je si m-ěte pomoci jenom sám a když si nedokážete pomoci sám, tak jste v pytli.o

Zároveň kdykoli ho překážky srážely zpět, měl v sobě pevný okamžik, který uvedl jako nejkrásnější.

*Ší mně se podařilo po těch 3 měsících domoci toho, abych ho viděl. On byl u mně a přespával u mě první den. Já jsem mu četla pohádku a on mi u toho takhle jezdil prstem po oblíbených, po tvářích, po bradě, po noseí takhleí **To byla chvíle, která byla strašně příjemná, bylo to takový zadostiučinění po těch těch měsících a hlavně ve mně vzbudila rozhodnutí udělat pro to cokoli, abych tuhle chvíli mohl je-ť zažít. To je chvíle, kterou nikdy nezapomenu.o***

V současně době se s manželkou o svého pětiletého syna soudí již čtyři roky. Mají za sebou desítky stání. Ufl první soud ale rozhodl u tří roky a tím sice starého dítěte na eské poměry nebývale velkoryse. Panu Tomá-ovi byl přidělen styk od pátku do neděle. To naznačovalo další nadřazený vývoj. Bývalá manželka se však odvolala a tam začalo dlouhé martyrium soudních přelíní.

Vývoj vztahu k synovi a motivace pro jeho získání do státní péče

O svůj vztah k synovi musel bojovat od samého počátku, kdy jej u porodu chtěla vystřídát tchyně. Svoje místo ale nakonec vybojoval. Zásadní moment ve vztahu pana Tomá-e a jeho syna je proflitek blízkosti. Ten se nedá nijak nasimulovat. Tento fakt je patrný ze situace uvedené výše, kdy pan Tomá- zakusil synovu bezprostřední náklonnost v podobě detského prstíku kopírujícího obrysy jeho tváře.

Ze znaleckého posudku, který jsem měla k dispozici, jasně vyplývá, že syn Jakub (v době vyšetření 4 roky a 9 měsíců) má tsn již citový vztah k otci, představuje pro něj v t-í jistotu a autoritu. Nová partnerka a syn spolu přes krátkou známost vycházejí. V otázce ovlivnění Jakuba je konstatováno, že syn nepochybně matkou v otcovi ovlivněn je.

*šJakub u mámy brečí, že chce k tátovi. Ufl to není jen p i tom předáváníí, ufl brečí i doma, že chce tátovi. A ona ve své dospělosti (trpký smích) to vykládá tak, že ho nechci, cofl se mi nelíbí, protofl ten kluk mi vyřítá, kdyžl jsem u m , že ho nechci. **Ona to e-í tím, že mu vykládá, že ho nechci. Nikoho to nezajímá, nikoho.***

Těm nadlidskou vytrvalost musí prokázat také p i setkáních s lékaři syna. Manželka jej pochopitelně vyobrazí v nejhorších barvách, ale pan Tomá- se snaží i přes počáteční nedvěru doktor jejich náhled změnit. Jakmile se to podaí a oni jsou ochotni poskytnout mu informace o synovi, manželka syna přehlásí k jiné léčbě.

*šÍ doktorka samozřejmě do zprávy napíše, co jí matka řekne. Extra ho nevyšetřuje. V era teplotu měl, te ji nemá, v era kašlal, te nekašelí. Vyjdete za doktorkou, vysvětlíte, o co jde, ukážete rozsudek. Doktorka je bu špatná nebo dobrá, že to bu pochopí, v t-inou to nepochopí napoprvý, tak to napíše znova, napot etí ufl to prozkoumá, zjistí, že ten kluk nemocnej není, ale to tam musíte volat, bombardovat, **ale tak napopátý dosáhnete toho, že ufljí tu zprávu nenapíše. Tak ona se zvedne a jde k jiný doktorce.***

š Vy tam jdete a oni vás maj za úplnýho gaunera. Takže já jsem tam volal, a oni mi ekli, že tam v bec nejsou. Pak mi ekli, že jsem dít ti ublifovalí ek jsem jim, co o mn víte? í te ona kouká s otev enou pusou a pochopí, že vám k ivdila, takže se v ní n co hne.õ
š Vidí, že s ním po zuba ích chodím já, ona s ním k zuba i nejde. Vid la, že ta moje motivace není sebrat jí dít a na-tvat jí, ale ta motivace je se o to dít postarat.õ

Vzniklou situaci se pokou-eli e-ít opakovan nejen v poradn , ale také v Centru rodinné pé e v Motole a pomocí profesionálních mediací. S každou institucí má pan Tomá- jinou zku-enost. Nejlépe hodnotil strukturovanost a zam ení na problém p i mediacích.

š Já jsem se snažil o n jakou psychologickou pomoc, takže jsme chodili do manželský poradný M l jsem tam dohodnutou sch zku a ona nep i-laí tu zru-ila taky, protože v-ude m la pocit, že je ta uk ivd ná.õ

š Dobrý zku-enosti s mediací jsem m l oproti nemocnicím, kde vás nechaj se profesionáln se hádat, dívaj´ se na to a ob as vám to pískaj÷ abyste se nep izabili. Ta mediace má ud lanej systém, že to v podstat roz- katulkujou problému do ur itejch osmi t eba oddíl , to vám vyv sej na papír na zdi a moc vám nedaj mofnost se pohádat, protože jakmile za nete odbo ovat, tak vám eknou je to v tom tématu? My jsme tam byli ty ikrát a my jsme se byli schopný dohodnout a my jsme opravdu extrém a nejsme se schopný dohodnout na ni emí õ

Mediátorky p inesly konkrétní návrhy, vnesly do situace ád a v panu Tomá-ovi vzbudili po dlouhé dob dojem, že mu n kdo rozumí.

ší ud laly kaledá a vybarvily barvama rozsah styku, i kdyžl moje bejvalá žena argumentovala tím, že syn spí v n jakou dobu, ale ony jí argumentovaly tím, že se na n j m že jít podívat, pohládit ho, kdefto to já nem flu atd. A v podsat se to p esunulo mezi ty mediátorky a jí. Takže já jsem tam sed l nete n a ne íkám, že by mi to n jak vadilo, já jsem byl kone n rád, že m n kdo chápe a že se to p eneslo n kam jinam, že jsme si vyjasnili n jaký v ci.õ

I tento pokus skon il jako p edchozí odchodem manželky.

š..kdyfl jsme se dostali do tý fáze, kdy jsme se hádali oni se mnou, teda oni s ní, tak ona odtamtud ode-la pry . T eba v p lce tý mediace. Ale pozor, ona stála ta mediace 3000 na t i hodiny. Takže ona argumentovala tím, že uflna to nemá peníze.õ

Pan Tomáš – poukazuje na paradox, kolem kterého se vleklé soudy točí. A sice, třeba i kdyby existovala zákonná možnost mediace na řízení, soudy ji nevyužijí a pak na základě svého rozhodnutí nenapomocí – ani argumentují tak, že stádná péče není možná kvůli neschopnosti rodičů se dohodnout.

Šťakřelí rozumíte mi, co tím chci říct? Já jsem se snažil, aby ty konflikty nebyly a dítě mohlo mít to, co si samo přeje a soudkyně nejdříve zarazila mediaci a pak argumentovala tím, že jsou konflikty, a tak nemohla být stádná péče. Já s tím neudělám. A když si přečetla ty papíry, tak tam je napsáno, že rodiče by na sobě měli pracovat a že by byla ideální ta stádná péče pro to dítě, takže já jsem kopíroval to, co ty znalci říkali, ale ta soudkyně to zamítla. Neuděláte s tím nic.

Rovněž mediálně známý soudní znalec se během soudu nepostavil za svoje výroky ve prospěch otce. Pana Tomáše to vedlo k jednoznačnému závěru.

Šťakřelí a toho Humhala, to mě na něj zamrzelo, toho jsem se ptal a říkám mu u soudu, dal jsem mu otázku. Pane doktore, když vy tady mluvíte o tom, že tady jsou konflikty a kvůli tomu konfliktu nemohla být stádná péče, nemáte teda pocit, já tvrdím, že ty konflikty vyvolává matka a sociálka mi to potvrdila, nemáte pocit, že jste dal tady návod, do zletilosti syna dlejte bordel, maminko, protože pak se syn neuvidí s otcem tak, jak by chtěl? On na to říká Já si to nemyslím. Ale víc se k tomu nevyjadřoval. Ale já si myslím, že je to jasnej návod. Pokud ona nechce stádnou péči, tak ví, že když bude dlelat bordel, tak stádná péče nebude. Takže ona ho dlelá. A ten kluk z toho zcvokne. Tady je to celý postavený, ten systém je postavený úplně na hlavu. Každá právnička dneska, která zastupuje flenskou, říká, že dlejte bordel a říkám v tle bordel budete dlelat, tím mě se tatínek bude stýkat se synem nebo s dcerou.

Odkování syna matkou vyplývá také ze znaleckého posudku, který vyznívá ve prospěch otce, jasně popisující manipulativní praktiky matky, kdy matka otce oheruje i během vyšetření pro znalecký posudek, přesto na konečné rozhodnutí soudu nemají vliv.

Šťakřelí tam je taky napsaná v závěru těch papírů otázka, zda s tím klukem někdo manipuluje. Tam je daný, že s ním manipuluje víc matka nebo víceméně matka. Byl výslech, kde byl Jakub, já a ona a ona mě přinutila před synem. Ale to je normální, ona má v telefonu uloženo jako kretén, a to už se ví, ona to ukazovala i na sociálce, ale nikdo to neřekne.

Posudek editelky –koly, kamarádky jeho bývalé manželky, vyznívajícím tak, že se o svého syna nezajímá, povafuje pan Tomáš od vodní za zkraslený. Po osobní zku-enosti s ní se ve svém postoji je-t více utvrdil.

šA já jsem se ptal, co bych m l teda ud lat proto, abyste napsala normální zprávu o tom, že se zajímám o to dítě ? A ona mi íká, musel byste o víkendech sem jezdit na brigády se synem. Ale já ho nemám v pé i, víte to? No jednou za 14 dní, tak byste ten víkend trávil tady a hrabali byste tady listí, opravovali plot.õ

e-ení celospole enské situace není mofné um le na ídit. Podle pana Tomá-e se posun ve zm n náhledu na problematiku vztahu matky a dítě te bude týkat celých generací. Cochemský model e-ení situace vnímá pan Tomáš-jako cestu vp ed, ale i v jeho prosazování je t eba nesmírné trp livosti.

*šAni nejsem schopnej íct, jak to vy e-ít, protože to ani vy e-ít nejde. **To nejde vy e-ít systémem K213, ani n jakou globální zm nou. To jde prost vy e-ít jen tak, jak se v týchle oblastí v-echo e-í, malinkejma kr kama, a stra-n pomalu a stra-n trp liv .õ***

šNezm ní se to, to je t eba pomalu, generací, nikdo neud lá n jakou velkou komplexní zm nu. Je tady moc lidí, který maj zájem na tom, aby se to nem nilo proti t m, který to cht j m nit. Je tady spousta advokát , který maj zájem na tom, aby to takhle fungovalo, je tady spousta psycholog , který maj zájem na tom, aby to takhle fungovalo, je tady spousta soudc , který dohazujou tu práci t m psycholog m, t ch spolk , který kolem toho maj pracíí Kdyby to bylo tak, že se ta rodina za t ch 14 dní u toho soudu dohodne, jak to bude, tak to fungovalo, to je ten cochemskej model.õ

I p es v-echoa úskalí, která musel pan Tomáš- p ekonat, dokáže uvařovat optimisticky.

š... zm nil jsem priority, nau il jsem se trp livosti, kterou jsem nem l, nau il jsem se v ci dotáhnout do konce, nau il jsem se koukat na lidi úpln jinak, neř jsem na n koukal, byl jsemí d ív jsem byl py-nej, s n kterýma lidma bych se v bec nebavil, byl jsem namy-lenej.õ

*šN kdy si íkám, nemáte pocit, že n který v ci vřivot tak maj bejt? Nebo víte co, mám pocit, že m tyhle v ci posunuly n kam, -el bych jinou cestou a -el bych -patnou cestu. **Mám pocit, že v-echo, co se v mém řivot stalo m lo n jakej smysl a že m to n kam posunulo, vřřlycky. Nebo u m to aspo tak je.õ***

Svou situaci shrnul pan Tomáš v několika větách, které jsou reálné, vyznívají nesmyslně a absurdně.

„Je tady něco blbě. Můj doktor doporučil státní péči na základě té zprávy, kterou poslala k soudu. Doporučil mi znalecký posudek s výhradou, že by měla fungovat mediace. Já jsem ji chtěl a chtěl ji v tom znaleckém posudku syn. Jediný papír, který byl proti státní péči, byla zpráva ze školky, kterou jsem vyvrátil zprávou o školské inspekci.“

Poselství životního příběhu pana Tomáše nutí k zamyšlení nad směřováním této celospolečenské problematiky. Jeho vyznění má k optimismu hodně daleko. Profítek bezmoci naštěstí nezastihl ve které oblasti jeho života. Ve věcech dříve vnímá smysl, vnímá svůj osobnostní úspěch vykoupený ústí. Jeho odvážné jednání, boj se zavedenými pravidly, je inspirativním příběhem na dlouhou trať.

11.3 Občanská nám jde o zájem dítěte

Miroslav, 34 let, IT specialista

Životní příběh pana Miroslava je hluboce poznamenán nenadálým odvedením jeho třetiletého syna, kterým manželka ztratila manželkou neshody. Tento klíčový okamžik v něm vzbudil niterné přesvědčení nenechat si líbit takové jednání a udělat vše pro to, aby vzájemný vztah se synem mohl pokračovat. Rozhodl se vzít svůj osud a osud svého syna do vlastních rukou.

Způsob jeho odvážného aktérství se projevuje v pokračování věch hradeb, které se mu staví do cesty, a uflí v podobě celospolečenského nastavení v podobě nadřazenosti vztahu matky a dítěte nebo v podobě dovednosti, se kterou se dokáže informovat o svých možnostech. Zdánlivých jich není mnoho, ale když se celá záležitost podchytí hned v počátečních jednáních, úspěch, na získání syna do státní péče, tady je. Zvláště, když hned v první fázi v podstatě omylem, díky chybě manželky, došlo nakonec k dohodě o péči o syna. Tento díl úspěch by se zdálky dal přirovnat k romanci, protože je to především státní úspěšné boje. Když soud uvidí, že se otec umí o syna postarat, matka ubývá argumentů pro svěřování dítěte do státní péče.

Z celého příběhu zaznívá nezdolnost podtržená vírou v zásadní důležitost vztahu dítěte k oběma rodičům. Proto má cenu bojovat, ale i tento boj má své limity, nesmí pokračovat dítě.

Ší kdybych viděl, že to dítě trpí, že brečí, že volá po mamince, že to špatně snáší, že je to pro něj trápení, tak bych do toho nešel.

Vývoj partnerského vztahu

Svoji budoucí manželku potkal pan Miroslav na vysoké škole během pobytu na mezinárodním programu AIESEC v Malajsii. Zdála se být jiná než jeho první partnerka, která před dobrodružství cestování nechtěla a po škole začala pracovat v jisté pozici na českém statistickém úřadu. Tato druhá žena si neváhala udělat idílák na motorku, procestovali spolu Asii. Tato dívka vykazovala všechny známky šholky do nepohody, aniž by byla šdivofenka, která by lezla po skalách a neuměla udělat ízek. Na svatbu však zatím nepomýšlel a rozhodnutí oženit se učinil až pod tlakem manželky. Takové rozhodnutí se s odstupem jeví jako švarovný signál.

ŠTakže mi dala nůž na krk, buď si mě vezmeš, nebo se rozejdeme. Já jsem měl pozornost v tom Mongolsku a dít od toho ruce pryč, ale teď jsem si, když jsme toho spolu vydrželi, v jakých 4, 5 letech jsme se zněly obířeli, támhle ztracený v cizině, měli jsme krizové situace a vyřešili.

Narození dítěte znamenalo velký zlom pro jejich vztah, kdy se pan Miroslav v oči manželky postupně z partnera přetransformoval v pouhý zdroj peněz.

Š... ona se na to dítě strašně fixovala ještě před narozením. Ona se změnila z té partnerky na tu matku, ale sto procentně... třeba řekla: sex je tvůj problém, řeš si to kde chceš... Přišlo mi, že jí došla motivace, že dosáhla toho, co chtěla, byla právně krytá tím manželským svazkem, bydlela u mě... nevystřihovatelná, nerozveditelná.

Postupně se manželina arogance stupovala a frustrující pocity pana Miroslava dohnaly až k pochybnostem o sobě, a kůli manželku v počátcích omlouval. Problémy se rozhodl dle svého naturelu konstruktivně ověřit v sexuologické poradně, kde byl ujištěn, že je opravdu v pořádku.

ŠZ mé strany to byla značná frustrace, když jsem k tomu začal přemýšlet, když mi žena dává najevo, že je jen důležitý zdroj peněz, že mi opakuje, že na to má právo a když se mi to nelíbí, tak mě okubejí říkal jsem jí, a si najde nějaké bydlení, že dál nechci žít s někým, ke komu se

po osmi letech pítulím a on za ne k i et, fle ho sexuáln obt flují ze za átku to ten lov k tak n jak nevnímá, nebo vnímá, ale od vodní si to. Dít je malý, manfelka k n mu vstává t ikrát za noc, tak to je jasný, fle tady nebude radostn hopkatí A kdyfl ufl jsou dít ti dva roky, dva a p l roku, je to spí–hor–í...õ

Zlomový okamffik

Zlom v jejich v té dob tém p tiletém manfelství nastal, kdyfl se po návratu ze zahrani í vrátil do vyst hovaného vlastního domu a manfelka i s dít tem byly pry . Profil zde okamffiky totální zahlcující bezmoci, situace vypadala beznad jn .

š... odvezla i to dít jako sv j majetek na tu neznámou adresu. V tý domácnosti pobrala, co se jí hodilo od n kterýho vybavení po hadr na podlahu a prá-ky tam zmizely. Mn spí–vadily takový ty vzpomínkový v ci, n který v ci z cest, kde se v bec neobt flovala s n jakým d lenímí Vrátil jsem se do týhle situace den p ed narozeninama Michala, kdy jí kon ıla mate ská dovolená. Mn nikdo ani celej den nezvedal telefony, nemohl jsem se nikam dovolat, v bec jsem nev d l, co se d je, kde je.õ

Situace se vyhrotila, kdyfl mu manfelka dovolila se se synem setkat u jejich rodi v byt . Kdyfl se pan Miroslav chystal i se synem k odchodu, zavolala manfelka policii. Afl po telefonátu se svojí právní kou pochopila, fle šjá jsem p ece matkaõ není argument.

š... dejte mi to dít , já jsem p ece matka, co ten chlap mi ho bereí Ona po konzultaci s právníkama do–la k tomu, fle mi ho bude p j ovat na víkend jednou za 14 dn a sem tam na odpoledne. Ale naprosto ze své libov le. Kdyfl se jí bude chtít, jak se jí to hodí, jako majitel v ci. Dneska p j ím, ale zítra ne.õ

Dít celý výstup s policií podle pana Miroslava nevnímalo.

šOn moc nev d l, co se d je. Nejd ív cht l vid t tatínka, pak i na n j to bylo moc dlouhý, kdyfl jsem tam s ním hodinu stál, tak za al pobrekávat, ale myslím, fle se to na n m nijak nepodepsalo, já jsem se snaflil, povídali jsme si, ukazoval jsem mu ty policajty, popisoval jsem mu jejich výstroj, odvést jeho pozornost.õ

My–lenkový proces, který mu v oné zlomové chvíli prob hl hlavou, vyústil v rozhodnutí okamflit jednat. Rozhodující byla d sivá p edstava, fle by vid l své dít jen jednou za 14 dní jako v t–ina otc .

šZvrat byl tehdy, kdy jsem se vrátil do vyst hovaného baráku, a bylo mi jasný, fle pokud n co neud lám, pokud budu doma sed t, fle dopadne n jak soud, fle n jaká instituce mi n jak pom fle, fle takhle to nem fle skon it, fle já skon ím s tím jedním víkendem za 14 dní, jako kon í naprostá v t–ina t ch otc , fle s tím musím n co ud lat.õ

Pan Miroslav si prožil bolestivě drásající situaci, kdy se musel šp etahovat o syna. Hodnotí je ale jako nevyhnutelné, chcete-li dítě opravdu je-t n kdy vid t. *šA to jsou stra-ný v ci, musíte se tam p etahovat o to dítě na chodb paneláku a za asistence policajt si to dítě jít vzít, protože pokud bych tohle neud lal, tak jsem si jistej, že nejsem te v tý situaci, že mám Michala od úterý do ned le, ale že ho mám, jak si usmyslí manželka. Je to hrozn tvrdý, musíte krátkodob ublížit dítě ti....*

Vývoj vztahu k synovi a motivace pro jeho získání do st ídavé pé e

Porod syna ozna il šjednoznaně za nejkrásn j-í okamžik v život . Byl provázen roz arováním nad neschopností v-ech lékař , kteří doposud nebyli schopni určit, že se narodí p tikilové dítě , což znamenalo e-ení pomocí císa ského ezu.

šTakže to bylo krásný, já jsem tam ekal vedle v tý místnosti a oni ho p inesli je-t s tou pupe ní – rou a já jsem ho pak držel v náru i.

Náhled synka na situaci výborn vystihuje malá epizoda z jejich vzájemného vztahu.

š í chápe význam slova st ídat ve smyslu jdeme na nákup a st ídáme se o ta-ku nebo tak. A jednu ned li, když jsem ho práv p ipravoval k p edání mamince, která si pro n j p ijela, ufl byl v p edsíni vystrojenej, dal jsem mu rukavi ky, to bylo te v lednu, on mi dal pusinku a íkal šmusíte se st ídat, tati, žejo. A b fl k mamince. A to byla p íhoda, která m utvrdila v tom, že to dítě to chce, být s maminkou i s tatínkem.

To, že se jedná o uvážené rozhodnutí a ne jen n jaký boj í zadostiu in ní manželce shrnuje tak, že se jedná o velký závazek, záležitost na léta, nikoli o švýhru.

š í pro ty tatínky je to v ur itým smyslu dobrovoln podstoupená ob , kterou podstupujou rádi, protože si myslej, že tomu dítě ti cht j dop át tu možnost být tím otcem, má to smysl v tom, že jsou ochotný poskytnout nákladný zázemí a postarat se i po období jeho dospívání.

Takové rozhodnutí je b hem na dlouhou tra , znamená to velké zm ny v uspo ádání priorit a životního stylu. Rovn fl v t-í porozum ní pro manželku, která se v dítě ti pln realizuje.

šMusel jsem odst ihnout v-echny koní ky, dovolený, musím se tomu pod ídit. Odm nou je že ten syn se na to t í. Já ufl víc rozumím tý manželce, že pochopím, že se v tom m že pln realizovat, že vymej-lí, kam p jde. Riziko je závislost. Máte jedno dítě , dáte tomu v-echo.

š í máte syna a to je koní ek. Nemusíte, ale je to zábavn j-í, kdyfl se do toho d tskýho sv ta dostanete a ono to ani není tak t flký, vymyslíte n co, co toho kluka baví...õ

Po celou dobu naráflí pan Miroslav na společ ensky uznávanou praxi, kdy šdíť pat í samoz ejm k matceõ. Rovn fl manželka pana Miroslava byla nitern p esv d ená o svém mate ském právu na šsvojeõ dít , a podle toho jednala na sociálce. Afl její právní ka ji musela vysv tlit, fl dít má rodi e dva.

š í domluvila na sociálce, aby m srovnali. Tatínek d lá problémy. Ona si to p edstavovala tak, fl ta paní mi vysv tlí, fl matka je prost matka.õ

Sou asné úprava pé e o syna vyplývá z dohody, kterou uzav eli práv na sociálce. Zde pan Miroslav vidí rovn fl d leflitý prvek v cest za svým synem. Ne v-echny sociální pracovnice jsou totiž na-t stí šodchované reflimemõ a p esv d ené o dobrot matek a zhýralosti v-ech otc .

š... mlad-í paní, prost ne s tou setrva ností... za ala tím, fl nám dala podepsat takovej papír o právech dít te, to jsou výtaflky z charty práv dít te a takový ty úmluvy, kde se íká, fl dít má právo na oba rodi e... A pak nastalo p esv d ování, dohodnutí n jakýho reflimu.õ

š... s pomocí té sociální pracovnice se poda ilo dosáhnout toho a p es velkou scénu manželky, která tam ztropila skandál. Je ela tam na ni, vy nevíte, jaký to je mít dít í õ

Pan Miroslav se b hem náv-t vy u soudního znalce z oboru d tské psychologie informoval o vhodnosti st ídavé pé e pro takto malé, t íleté dít .

š... jeho odpov byla úpln jednozna ná. Pokud dít není kojenný, tak není fládnej d vod, pro by nemohlo být u otce. Není nikde prokázaný, fl by se tatínkové, pokud maj' zájem, m li o dít starat h .õ

Pro oprávn nost pofladavku na st ídavou pé i hraje fakt, fl pan Miroslav i jeho manželka byli schopni se dohodnout v situaci, kdy nebylo jasné, kde jejich syn vlastn bydlí, protofl jej p ehlásila. Podmi ovat st ídavou pé i dohodou p ed soudem tak dostává novou dimenzi. Kdyfl se dohodnout musí, jedná se o flivot jejich dít te, najednou je dohoda moflná. Manželka si p esto klade podmínky vycházející z p esv d ení o automatické nad azenosti vztahu dít te k matce.

*š í manželka je za určitých podmínek ochotna akceptovat ten způsob, jak je to, já úterý
afl nedle, a ona ten zbytek, ale chce ho mít ve výhradní péči. Ty podmínky jsou n který
rozumný, n který jsou v podstatě rozumný, fle budu dítě dobře vychovávat, fle ho nebudu
pokozovat. A fle budu upřímně litovat, to si tam vkládá svoje frustrace. To jsem si tam
poznámenal z té mediace. **Když budu litovat, ona mi bude péči o dítě.** Na to já nechci
přistoupit, chci to dotáhnout až na stídatou péči.*

Pan Miroslav zmiňuje formulaci, která byla brána jako podpůrný argument pro
stídatou péči.

*š Ona subjektivně s tou péčí nesouhlasí, ale objektivně je schopná ji realizovat. Jsou
i případy, kdy manželky totálně odmítnou komunikovat, nepředávají dítě, nezvedají
telefony, když to dítě dostávám, napíšeme si spoustu e-mailů, co je potěšba...*

Další důležitý prvek ve snaze pana Miroslava o stídatou péči souvisí
s vymahatelností výkonu rozhodnutí soudu, tedy s tím, aby matka dítě předávala, jak bylo
určeno. Se souhlasem rozsahem péče by i souhlasil, ale hrozí, fle se manželka rozhodne
dítě nepřevzít a péči souhlasné vymahatelnosti práva v tomto ohledu by to mohlo znamenat
záležitost dlouhých soudních tahanic. Poselství, které zaznívalo i z úst dalších otců pak staví
šbojovně se jevící do zcela jiného světla. Nemají v podstatě na výběr v souhlasné
situaci, kdy je rozvodová problematika redukována na otázku výživného.

*š Ten rozsah té péče není tak hrozný, to úterý afl nedle, to si umím představit, fle tak by to
mohlo být, ale je tam nebezpečí, fle tam manželka bude mít dítě ve své péči... když máte
dítě ve stídaté péči, když se jeden z těchto partnerů utrhne a ekne, fle to dítě předávat
nebude, tak je to trestnější, únos. Když to manželka ho má ve své péči a ekne, fle
ho předávat nebude, a odvodní to tím, ekne, fle to dítě má rýmu, nebo fle nechce
tak tam ta vymahatelnost toho práva je minimální.*

Vedle nemorální kontrastnosti v rychlosti vymahatelnosti styku s dítětem
a vymahatelnosti výživného upozorňuje pan Miroslav také na absurdní situace, kdy matka
poruší rozhodnutí soudu, soud jí podle donutí zaplatit pokutu, ale otců zvedne výživné,
proto fle nelze dopustit, aby celou situací trpělo dítě.

*š Když já přestanu platit výživné, tak do 3 měsíců mám exekuci na plat a podobně. Když
ona přestane předávat dítě, tak se to bude n kde přibližně 1 roku válet, pak jí dají napomenutí
nebo pár tisíc pokuty a obvykle tomu otců zvednou výživné, proto fle se ekne, fle
nem fle trpějí dítě, když matka musí platit pokutu. Tak fle jsou absurdní situace, kdy matka*

opravdu dostala pokutu, soud ji p inutil spláčet 500 m sí n a zvý-íl výřivné o 400 manfelovi, takže si tu pokutu vlastn sám zaplatil. Ta vymofitelnost je tam stra-n nízká. Navíc i z toho psychologickýho pohledu a z t ch studií vyplývá, fle ti rodi e jsou na tom víc zainteresovaný.õ

Pan Miroslav si je dob e v dom také rizik takové výchovy. Dít se m fle snadno nau it situace vyuffívát ve sv j prosp ch jako by vycítilo sout řivost rodi .

š*To dít se m fle nau it t ma rodi ema manipulovat. I to t íletý dít se nau í rychle vyuffívát celý tý situace v tom smyslu, tohle jsme si museli taky s Michalemí kdyfl n co není tak, jak chce, i n jaká drobnost, tak on ekneí A nechci s tebou bejt, já chci bejt u maminky. On to ne íká proto, fle by n jak zatouřil po mamince, ale ví, fle jsou to ty páky, fle vy se mu musíte de facto n jakým zp sobem podbízet, ale zase nem flete p istoupit na v-echo.õ*

Výhoda jejich konkrétního vztahu plyne z náhledu manfelky na situaci, ví, fle popouzet syna proti otci je pro dít devastující.

š*Na-t stí jsme v tomhle s manfelkou rozumný. Ale n jaká sout řivost rodi tam jeí My ho v tom vychováváme, íkáme maminka a tatínek se poslouchá... A i to t íletý dít se v tom nau í chodit úpln kosmickou rychlostí, pozná, co se od n j o ekává.õ*

Pan Miroslav vidí obtířnou situaci svojí manfelky a zároveň si cení její schopnosti celou situaci zvládnout s ohledem na dít .

š... v ní se to psychologicky stra-n va í. Ona to dít má ráda, ona je na n j afl chorobn řixovaná. Vidí, fle dít je -astný i s tím tatínkem a tímhle o kování... fle by tomu dít ti ubliřovalái Takfle kdyfl ho dává mn , tak nem fle íct tak tady ho má-õ, nebo nezavolat, nedomluvit se...õ

š*í v tomhle manfelku oce uju, fle se nesnířila k tomu, to n který řenský d laj÷ fle za nou to dít popouzet, fle ho za nou vo kovát, za nou p ed tím p edáním ho n jak negativn motivovat, za nou to celý shazovat... za tohle jí ur it pat í dík, fle jako je-t jsme nesklouzli do tý nejhor-í sorty, kdy ti rodi e p i tom boji o dít jsou schopný sáhnout k emukoli. Nám ob ma o ten zájem toho dít te jde a te to je t eba n jak vy e-ít trvale, by na-e názory jsou odli-ný.õ*

T i a p l roku staré d t i opravdu flíjí p ítomností, jejich jednání je hodn situa ní.
š Ony se v tom ty d ti moc nepítvají, a pro tady není maminka, co jsi ud lal mamince a co maminka ud lala tob , pro nejste spolu. flíje tou p ítomností, te jsem s tatínkem, to je hurá, to je super.õ

St ídavá pé e podle pana Miroslava m fle mít pro dít výhody. Kdyfl se zam í oba rodi e na dít , v nují se mu tak s plným nasazením. Zárove ale vnímá bi švn j-ého posuzovateleõ.

ší paradoxn v tomhle má to dít ten flivot mnohem bohat-í a pokud to nevezme -patnej sm r, tak si myslím fle ta st ídavá pé e m fle být, pokud se odstraní ten faktor toho soupe ení, protofle vy víte, fle na vás za p l roku budou d lat posudek...õ

Pan Miroslav je i za stávající situace p esv d ený, fle nejlep-í pro jejich syna by byla úplná rodina, ale to by se museli snaflit dohodnout oba. V p ípad , fle by to nebylo moflné, existuje tu zákonná moflnost na ízení mediace.

šNa-e manželství se nerozpadlo za situace, kdy by si jeden na-el milenku jako t eba pan Topolánek, Paroubek... Manflka to bere jako obt flování, pokud se o tom n kde zmíním, fle tohle nepokládám za uzav enou kapitolu, lou it se za t chto okolností, fle to není s ohledem na to dít nejlep-í. Dobrý by bylo e-it to za pomoci mediátor , psycholog , manflský poradny, je-t prost tyhle v ci vy e-it, ale tohle je ze strany manflky údajn vy e-ená záleflitost. T eba po x letech se na-e cesty m flou zase potkat, ale to dost pochybuju, zas takovej snílek nejsem.õ

e-ení porozvodové situace u nás vnímá podobn jako jiní takto šzasafeníõ otcové. Nic se nevy e-í radikálními výroky n kterých skupin otc , ale bude se jednat o dlouhodobou společenskou transformaci. Z úst pana Miroslava znívá tam i údiv nad nepou itelností na-ích institucí ve vztahu k funk nímu n meckému šcochemskému modelu.õ

š Jen je t flký to prosadit, ten systém na to není p ípravenej. Soudy vám nepom flou, pro ty jste jen obt flující, nikdo nemá zájem, aby to skon ilo rychle... fle by se s váma aktivn snaflil spolupracovat a n kdo k tý situaci p ísp l, vy jste jen p ípad, jen íslo, který oni rychle p ehrajou na n koho jinýho, a si tam s tím hlavu lámou oni.õ

P íb h pana Miroslava je zarámován absurditou, kterou musí vynaloflit otec, aby získal jistotu, fle mu nebude brán no ve styku s jeho dít em. Rozhodn existují otcové,

kte í o své d tí nestojí, dávají p ednost jiným aktivitám. Pak existují rovn í otcové, kte í mají psychické i jiné problémy, které je fakticky vylučují z možnosti podílet se na výchov jejich d tí. Pan Miroslav ale nespadá ani do jedné z t chto skupin, má zájem o pokračování vztahu k synovi a p esto musí vyvíjet maximální úsilí, aby dosáhl jen padesátiprocentního podílu na výchov . A fle se jedná o rovnost relativní jasn vyjeví manžel in štýdeně trvající od ned le do p í-tího úterý, jeho ov-em od úterý do ned le. Zárove je vystaven drobnohledu sociálky zkoumající jeho kucha ské um ní i komínky v sk íních. U feny se taková situace p epokládá automaticky. I v takové situaci si umí udržet optimismus, víru v dobrý konec a nadhled.

11.4 sD ti jsou n co, co si mám uřit, protoDe bych o n mohl p íjít.%o

Karel, 50 let, bývalý strojní d stojník (námo ník), nyní finan ní poradce

Pan Karel strávil u soudu p es deset let svého flivota. V roce 1998 podala jeho bývalá manželka návrh na rozvod, který sv íl d tí do výhradní pé e matky se stykem s otcem jednou za t í týdny. Matka d tí na místo ur ení nikdy nep ivedla a trvalo 6 let, nefl se s nimi pan Karel vid l poprvé. Dcera Jana nabyla zletlosti p ed 4 lety, mlad-í Bá e bude 18 v lét . Vize, fle se n co zm ní a fle svoje d tí je-t uvidí je tém nulová, p esto sv j boj nevzdává. Je motivovaný rovn í obavami o mlad-í dceru, u nífl má podez ení, fle se flíví prostitutí.

Taková zku-enost na n m nemohla nezanechat stopy a pesimistický tón se dere vp ed z každé vy ené v ty. V sou asnosti sm ůje k rodin , sílu mu dodává jeho druhá flena a jejich dv malé dcery

Svou pozicí šlapajícího po dechu v r zných klí ových okamflících svého flivota demonstruje svoje opatrné aktérství pozorovatele. Ufl od d tství vnímá pocit k ivdy, které se na n m dopustila t ídní u ítelka, která mu do posudku na st ední -kola napsala, fle pochází z náboflensky zalofené rodiny.

Vyzn ní celého p íb hu týkajícího se snahy vid t se s dcerami je z hlediska flánu tragédií. flivot je smýkán po kamenech osudu, soudu. Osudové soudy, které nedokáflí vysly-et volání lov ka o pomoc ve v ci tak niterné a lidské jako je vstupování do flivota vlastních d tí.

Vývoj partnerského vztahu

Peripetie se mu podařilo splnit si sen a stal se námořníkem. Jeho budoucí ženu zaujal právě tento fakt slibující v totalitní době vysokou společenskou prestiž.

Ší cestování v zahraničí a nadstandardní život oproti ostatním lidem v Tuzexu jsme nakupovali v cizí zemi, která tady nebyla, ona se mnou jezdila i s tou dcerou nejstarší, udělaly cestu kolem světa, opravdu velkej bonus pro tebe, který máš takovýho partnera. ů

Svatba se však konala za dramatických okolností. Pan Karel měl odjet na moře a žena mu sdělila, že je to hotná a že si ho chce vzít.

Ší Já jsem cítil, že je nezodpovědný si ji nevzít, když je v jiným stavu. (Muselo na tebe mít vliv to náboženství, co bylo doma) Je fakt, že rodiče by tohle tě fňko vydejchali, protože oni se v ní viděli, protože i ona se u mých rodičů dokázala prezentovat jako nejlepší česká matka mi říkala, že takovou druhou nenajdu. Kdybych to odmítl, tak.. odjel bych na moře. Jestli bych odjel, ona by se mi možná pomstila, když to vím teď, to jsem tehdy nevěděl. Ze strachu jsem to nedělal, cítil jsem, že je to správné, i když jsem ji nemiloval. ů

Ší, já jsem jí jen řekl, že my dva se k sobě nehodíme, jsme dvě odlišné povahy. Fajn. Máme tady společný dítě, ale brát se nebudeme. ů

Bývalé manželce pana Karla takový stav pro něho odloučení v mnohém vyhovoval, i když to sama jako matka dvou dětí neměla lehké. Pan Karel ocenil, že *ší domácnost byla skvěle uklizená, navrátila, o děcka se postarala, to všechno, to ne každá česká by to zvládala takhle sama. ů*

Pan Karel si vybavuje čtyři okamžiky, kdy byla nejšťastnější, když jsem odjel na tu loď, to se úplně změnila, pookřála. Věděla, že tady jednatelka bude sama a jednatelka za mnou pojede. ů

Po celospolečenském převratu znenadání prestiž námořníka povadla. Manželka si na jednu stranu zvykla, že pan Karel není půl roku doma, na druhou stranu cítila, že se ve společnosti posouvá na stále nižší úroveň společenských povolání. Zároveň vnímala vlnu nových podnikatelů a podnikavců, kteří se rychle přehoupali na uvolněné pozice. A právě tento dopad sametové revoluce se ukázal být pro jejich vztah klíčovým.

Ší takhle já jsem ztrácel kredit, ta prestiž ve společnosti upadala. Já jsem na ni i viděl, ona mi řekla, podívej, i brácha má víc peněz, ty jseš nula. Já jsem jen zalapal po dechu, pro mě to šlo, vždy jsem furt stejný, copak jsem se změnil. Změnila se doba, změnila se poměry, změnila se další a další okolnosti. ů

Zlomový okamžik

Situace se dramaticky proměnila v okamžiku, kdy po úrazu páteře musel pan Karel na operaci. Znamenalo to ukončení povodňového zamoření. Reakce manželky byla i pro něj překvapivá. Nejen, že ho nenavštívila, nechtěla ho vůbec domů.

Šel jsem vám říct, že operaci páteře a najednou prostě neodjedu. Doktor mi řekl, že musím být minimálně rok doma, to mi ještě sliboval, že se budu moct vrátit, ale k tomu nikdy nedošlo. To jsem byl v nemocnici, kam za mnou ani nepřišla, teda nepřišla s tím, aby si mě tam nechali, aby mě nepouštěli tak brzo domů. Ten doktor na Homolce byl neústojitý, tady není lékařka, tady ho nemůžete nechat. Tak ho dejte do Motola, tam je taky neurologie. Tak jsem skončil v Motole, ta sestra mi říkala, vy jste se zbláznil, vředy vás bude osm na pokoji.

Stále doufal, že ta, která si ho vyvzdorovala a chtěla si ho vzít, je změnila názor. Doufal, že na Vánoce se ještě k sobě přiblíží jako rodina.

Šel jsem ještě říkat na ty Vánoce, jestli se to nějak... ty lidi jsou na Vánoce takový namíklí, nevím no. Ale ono se to zvrhlo úplně, to požádala o rozvod ona! Byla tvrdá, soucit neměla.

Šel jsem říct po právu v té době, jak si to vynutila, tak se se mnou přece neměla rozvést! Ale ono to bylo přesně opačně. A nejenže jsme se rozvedli, ale byla tam i taková ta nenávisť, ty děti, že jsem lapal po dechu a nechápal jsem proč? To nechápu dodnes, co jsem provedl.

Vývoj vztahu k dcerám

Vztah k dcerám se nadále od jejich 6 a 8 let formoval pod zajetím nenávisti, kterou k nim jeho manželka chovala. I když povodňová nebyla namířená proti nim, nabírala stále v těchto rozměrech. Bývalá manželka pana Karla zarytivila, že tak pouze chrání své děti. Další dva roky společného života ale byly pro pana Karla utrpením.

*Šel jsem manipulovat dcerami, jak v tiché klávesce to dělá, aby vytáhla něco z chlapa, ona opravdu naprosto odstěhovala děti od toho otce chtěla odizolovat. Nesmí se s ním setkat a hotovo, je to pro něj špatný, hotovo. Úmysl nebyl ukodit mě, ale ona chrání je. Nikdy nepožádala o zvýšení výživného! Dva roky jsme bydleli v jednom bytě, přestava, že jdou do koupelny a takhle drfím dítě (u sebe), aby otec ani koutkem oka to dítě nezahleděl, je to zrada, pohled by znamenal, že dítě zkamení. Cíl nebyl ublížit tátovi schválně, to mělo být ten efekt. **Chtěla děti odizolovat, odizolovat.***

Šel jsem za vánoční dárky, přišel jsem domů, otevřel jsem dveře a šel jsem, je tady Procházka, a dveře se zamkly na dva západy, zamkly se do pokoje. Schválně jsme měli asi

t i zámky, nejlí odem u dve e do toho bytu, aby se p ede mnou schovaly. A nebo kdyfl -la na záchod, tak ji takhle apla p ede mnou, abych.. já jenom zíral a lapal jsem po dechu. Pak jsem -el do -kolky, u itelka mi ekla, fle mi dít nedá.õ

Sled událostí, který následoval nejlépe vystihne slovo martyrium. Aby se rozsudek rychle odbyl, sama manželka navrhla, aby se d ti mohly každých 14 dní vid t s otcem. Soud tedy schválil výfivné a dal-í podmínky, ale ona se odvolala proti styku s otcem jednou za 14 dní, v d sledku ehofl svoje dcery 6 let nevid l.

šTěst lete trvalo nefl vy-el pravomocnej rozsudek, a kdyfl flíjou v takovém prost edí, fle se s nima mám stýkat hodinu jednou za 3 týdny na Trigonu. To se úpln p etrhá. Byl znaleckej posudek, kde jí vytkli její postoj k d tem, jednozna n , ale ona se proti n mu odvolala. Ta znalkyn ekla, fle matka má anomální rysy osobnosti a fle trpí n jakejma t mahle p edstavama, ona napadla ten rozsudek, takfle se d laly revizní posudky. Takfle to dopadlo tak, fle 6 let není s d tma styk v bec fládnej, po 6 letech je má p ivést na Trigon, kam je nikdy nep ivedla, takfle se dá návrh na výkon rozhodnutí. 37 jsme jich napsali, nikdo se tím nezabýval.õ

Celá zálefilitost postupn ší -um la do ztracena. Kon ilo to okamflíkem, kdy star-í dce i bylo 18, to byl odvolací soud, ten finální, a mlad-í se zakázal styk.õ

Tento poslední rozsudek p ed 4 lety tedy potvrdil, fle matka má zaplatit pokuty. Co je taková malá morální výhra proti flivotu, jaký v-ichni zú astn ní museli absolvovat. Navíc v témfle rozsudku soud zakázal styk mlad-í dcery s otcem, protofle by ji psychicky zat floval. Co naplat, fle otci sepsal doporu ení, jak se chovat p i styku s ní, kdyfl má bývalá manželka v ruce špapírõ se zákazem styku, a ze strany dcery?

ší v tý dob (2004) jí bylo 13 nebo l.. by jí opravdu (styk) zat floval, ona m m la za tu zr du, ona m la tak vymytej mozek, fle by se zhroutil. Ale on (soud) ten styk neupravil, zakázal dce i, ne otci, dce i zakázal styk s otcem. Do od vodn ní napsal, fle te bude na otci, jakou formou se k dce i p iblíflí fle se má zajímat o její innosti, o její zájmový oblasti, -kolu, aby si k ní na-el vztah. Jak. Te má matka v ruce papír, fle má dcera zakázanej styk s otcem. De facto. Ale dv A4 popsany tím, jak se s ní má dát dohromady.õ

Dal-í snahy o kontakt s dcerou se tak musejí orientovat na -kolu. Matka ale zakázala vydávat jakékoli informace. Za zmínku stojí, fle bývalá manželka, matka Jany je u itelka, proto si pan Karel domý-lí, zda se ze strany u itel ve -kole nem fle jednat o kolegiální p ístup. Fakticky v-ak na takové konání nárok nemají.

š..kdyfl jsem se v devítce zajímal o to, kam p jde na st ední, tak -kola nev d la, nesm la, nekomunikace. Matka to zakázala.õ

Kdyfl se pan Karel obrátil na soud, do kal se uznání jejich pochybení. Tím to ale celé skon ilo.

šP ímo ta pracovnice, která byla tenkrát u soudu nám ekla, fl oni pochybyli, kdyfl napsali, fl matka si nep eje, fl mají prost edky na to, aby to z tý matky vyrazili. Oni by m li být nápomocní. Tak jsme znova napsali fládost o pomoc. Pomozte mi. Zase to nepomohlo. Kdyfl jsme vid li, fl nám to necht j sd lit, tak jsem si zjistili naprosto kuli-ácky sami, kam ta Jana chodí do -koly. Prost jsme pofládali známý.õ

Jakmile se matka dopátrala, fl otec zjistil, kde dcera studuje, neváhala a b hem víkendů ji ze -koly rok p ed maturitou odhlásila.

šTak jsem tam do tý -koly v pátek za-el, abych se poptal. V pátek jsem tam za-el a v pond lí tam Jana p estala studovat. Tak jsem na OPD napsal dopis, protofl kdyfl ji matka vytáhla ze -koly, tak se asi n co d je.õ

š íkali, fl je -koda, fl ode-la, jedna z nejl p-ích fláky ze t ídy.. A to se ani nezajímáte, co se stalo? Z osobních d vod .õ

V takové situaci mu naskakují nejhroziv j-í scéná e.

šNavíc jsem na-el na internetu fotky, který teda nejsou zrovna moc hezký teda.. Vyloften jsem napsal dopis, kde jsem naprosto férov vyjád il obavy, fl se flíví prostitutí. Samoz ejm bychom si p áli se mýlit, nikdo nechce, aby to ta holka d lala, ale to podez ení tam je a i logiku to má. Je to hezká holka, v nuje se modelingu, polonahý fotky vystavuje na internetu, (druhá) dcera studuje vysokou -kolu, nebude íkat jakou. Doma je u itelka, 17letá holka, tak asi doma moc pen z nemaj, tak si p ivyd lává i pro n . Má to svoji logiku. Kdyfl tuhle obavu mám, napi-u na OPD, ti zavolaj paní u itelce Procházkový, ta je po-le s odpu-ť ním do háje s tím, fl dcera suduje na výbornou a v nuje se kvalitní mimo-kolní innosti a oni touhle formou odpov dí. Ona tohle ekla, tak to tak p ece je. Tak jsme napsali stíffnost opravdu na magistrát, v era jsme tam byli. Oni ekli, fl matce v í, fl nemaj d vod jí nev ít a fl co matka ekne, to je svatý a kdyfl jim matka dala n jaký informace, tak je budou ctít.õ

Bezmoc, která se promítá do situace vymahatelnosti styku otce s dít em, je podtrffena absurditou pofladovaných znaleckých posudk .

šV posudku jí napsali, fl má anomální rysy osobnosti, já bych mofná mohl i ten rozsudek poslat, jestli by vám to pomohlo do tý práce. Fakt je ten, fl ty tátové jsou dneska bezmocný

a když mají ty rozsudky pravomocný o tom styku a ty flenský na to ka-lou, tak jim to stejně není nic platný, protože oni m flou d lat v-echo, co cht j.õ

š...d ti se sv ujou do výhradní pé e matky, otcí se upravuje styk a stanovuje výřivné. To jsou t i v ci v jednom rozsudku, když ten otec p estane platit to výřivné, tak ta rychlost, s jakou po n m p jdou je nepom rná k tomu, když ta matka nebude dodrřovat ten stykí Matka 6 let nep ivede dít ke styku a to se nic ned je, kdybych 6 m síc nezaplátil, tak sedím. Ani to spolu nesouvisí. Když nep ivede- d ti, tak ti nezaplátím. Takže ten první problém se e-í 6 let, druhý se odlořtí to je taková bezmoc. Jedin co soud m fle, je po n jakým roce, dvou, t ech dát matce pokutu.. když m matka maluje jako erta. Ti psychologové to tam napí-ou, syndrom zavrřeného rodi e, je prokázanej. Vezmou to na v domí, maximáln jí daj pokutu.õ

Vliv, který má matka na dcery, je patrný z chování dcer p i styku s otcem. Byl rovn ě hodnocen znaleckými posudky, z nichř plyne, že dcera má jifl nyní pok ivený náhle na muřský sv t.

šV posudkách p ímo je, že ta star-í dcera uřl má -patnej náhled na muřskej fenomén, ona považovala ty chlapy za debily obecn . P ímo tam, že bude mít problémy v navazování kontakt a udrření si kvalitního partnerského vztahu do řivota.õ

šMaminka tu star-í dceru pouřřovala jako svého řivotního partnera pro rozhodování. Jestli koupíme seda ku, a co bude, a t eba i ve vztahu k tý mlad-í dce i, kam ji dáme, co s ní ud láme, jak ji vychováme. Jakoby supřovala toho dosp lýho partnera ta dcera.õ

Popouzení dcer bývalou manřelkou pana Karla nabralo velmi drsný ráz, soud ěle výjevu, kterého byl pan Karel s druhou řenou sv ěkem.

š í -la kolem toho metra do -koly a v tom prostoru p ed metrem jsme se potkali s Janou a m řlu vám úct, že ta holky stála v bílejch boti kách a te -apkala, pomoct, pomoct, a nev d la, kam utýct, protože nebylo kam, tam bylo metro, tam jsme -li my, my jsem jí nic ned lali, my jsem kolem ní jenom pro-li a -li jsme do toho metra, ona nic nehrála, ale byla úpln na sra ky, úpln psychicky rozbitá, že vid la tátu. Tak si asi vemte, co musí doma zařřvat, co je jí do hlavy v-ť pováno o otcí. Ani jedna se mnou nemají řkádnu negativní zku-enost, chodili s nima k doktorovi. A i ta star-í to potvrdila u soudu, že nemá. Tak pro se ho tak bojíte, pro tam nechcete? Protože mlátíl maminku. Ale jak to víte, když jste ho nevid li? To je fráze, protože je zahnaná do úzkých. To je tragédie, táta bil mámu, p itom nikdy nikdo tohle netvrdil.õ

Fakt, že by se dítě mělo stávat a mělo by to pro něj být náročné z hlediska adaptability vidí pan Karel jasně, optikou vkladu do života, který poskytne úplná, byť nedokonalá, ale přiznaná rodina.

ŠKdyž se dítě přestane hučet, tak jde taky do jiných koly a zvládne to, co je horší, hrozba špatné adaptace nebo vymytej mozek, že nenávidí vlastního tátu?o

ŠVemte si, vy a my, co jsme řekli v té rodině, co si vezme to dítě do života, když má ten mistr posunutej, máma ho tahá po posudkách, táta je lotr, ta moje žena nemá dotě chlapa, to ekla i u soudu, že se musí starat o dítě a takový, že je soběstačná. Vemte si, když budete mít takovou mámu, co si vezmete do života. Jak bude ta máma koukat na partnera svých dětí? Jak ho přijme?o

Budoucnost jejich vztahu je nejistá, v té věci na sledání dává druhé děti, kvůli jejím povahovým vlastnostem.

ŠVíte, jestli si ten člověk zalouží v 25 rodinu a pak zjistí, že ten zavrhovanej táta prostě nebyl špatnej a jestli to pozná, já nedokážu posoudit. Co si myslím? Když budu mluvit o svých dětech, tak si myslím, že ty starší, který napsali, že bude mít problém.. nedám si iluze, že by mě někdy chtěla vidět. U té mladší, tam jí dávám, protože jsou hodně odlišný, ta mladší je víc citově zaloužená a když byla u těch soudů, ve 12, 13 letech ji tahali po soudech! Tak když jsem viděl, jak se tam chovala, jak to podle mě měla prožívala, že tam jít musí a ta starší, jak tam byla s nadhledem, jak se v tom ještě vyžívala, že mě, že toho tátu pokodit, Ta starší se ve věcech ztotožňuje s maminkou.o

Zkoušenost se svépomocnými skupinami otce má afil z poslední doby. Sdružení K213 není přesně dle jeho gusta kvůli jejich svérázu, který nekomunikuje s jeho mírnou povahou, u soudu vyvolává podpory sdružení Spravedlnost dětem.

ŠÍ v těch jednáních je lepší, když je tam s váma někdo, protože ty emoce vám úplně zatemní, že se chováte úplně iracionálně. Ten člověk, který je tam vedle vás, tak je to lepší, jednak vás usměrní a jednak s ním můžete komunikovat trochu přirozeněji, než když je zahlcena tou nespravedlností. Pan Patera je slušnej člověk, který se snaží prosadit práva otce slušnou formou. Když vám někdo začne lhát a týká se vás to bytostně, tak člověk se mnohdy neovládne...o

O motivaci otce bojujících o svoje dítě ti nepochybuje.

šší v-ichni tihle tátové, co jsem měl možnost poznat, že opravdu mají ty dítě rádi a že to nehrajou. A když to přeflenu, tak jeden může být zloděj, jiný lempl, ale v-ichni mají vztah k tomu dítěti opravdově.õ

Institucím už nevím, jedinou možností je spolehnout se na vlastní zdroje a vytrvale hledat mezi stejnými postavenými lidmi. Téma Cochemského modelu otevíráme i v tomto rozhovoru.

šší nespíhat na pomoc státu nebo institucí, když se dostanete do problémů, tak to řešit po svém, radikálně a jasně, chytit to v zátku a hlavně se nespíhat na soudy.õ

šSly-ela jste o cochemském modelu? Tam je ta podmínka, že za první, na jedné stránce bude ten návrh. Za druhý bude to do 14 dnů nebo do měsíce. A za třetí vy jste rodiče a vy dva budete rozhodovat, co je pro dítě nejlepší. Já osobně jsem se ho ptal, nestalo se vám někdy, že oba rodiče odmítli, že chtějí tu odpovědnost nechat na vás? On mi řekl, stalo se mi to hned ze zátku asi dvakrát. Tak jsem vytáhl mince a řekl jsem, já si hodím. Kdo chcete jakou stranu? Oni na něj koukali a on říkal, to je úplně stejná váha rozhodnutí, když rozhodne mince nebo já, já ty dítěti neznám, ta mince je nezná, takže to zafungovalo. Když u toho soudu neumíte rozhodnout o tom, co je nejlepší, tak ten soud jim doporučí tu mediaci. Když někdo řekne, já se vám na tu mediaci vyto, já nikam nepůjdu, tak on řekne, dobře, nechoďte, ale tím pádem dáváte jasné najevo, jak k tomu postupujete a co pro vás ty dítěti znamenají, jakou pro vás mají hodnotu. A já tomu budu přihlížet. A za těch 15 nebo 16 let, co to aplikuje tak se nestalo, že by nevyplavalo správné rozhodnutí. On nemá odvolání, protože ty lidi se dohodnou, takže se neodvolávají. Advokát, kterej podává návrh na rozvod, dostane zapláceno fixní částkou. Takže on když udělal to, že svolal ty, kterých se sto týká, všechny psychology, advokáty a celou bandu lidí. Tak on měl výhodu, že ti advokáti byli první, kdo na to sly-eli, protože oni za vypracovaný jediný stránky dostanou furt stejné peníze. A to u nás není, když řeknete advokátovi bude to na jednu stránku, tak je to pro něj málo. A to je špatně.õ

I přes nesmírné trápení, které zažil, dokáže pan Karel nacházet v dekadě svých bojů smysl.

š..v-ěchno má svůj význam i ty negativní věci mu dají jakou zkušenost, protože se tím, na dálku flívot už kouká jinak. I vlastně z těch hletůch k životu a v cí, co se staly, člověk musí

na erpat n jaký ponau ení je takový frázovitý slovo, ale pochopení, fle n kdy stojí za to se nad n ím povznýt a mávnout rukou. To ti dojde pozd ji.õ

Rovn fl své malé dcerky nyní vnímá ufl jinak, prom nil se jeho vztah k nim, ufl jej nechápe jako samoz ejmost..

*šKdybych nem l tuhle zku-enost, tak se na d ti dívám jako na n co, co mám vychovávat, starat se o to, ale po tý zku-enosti, kterou mám, tak ufl ty **d ti jsou pro n co, co si mám uflít, protofe bych o to taky moh´ n kdy p ijít. A mít ty záfltky nefl jen tu zodpov dnost.õ***

flivot dal panu Karlovi okusit velmi ho kého vína. Od d tství se táhnoucí k ivda podce ující jeho schopnosti a možnosti nutící jej šlapat po dechuõ, ho vybi ovala ke spln ní snu. Stal se námo níkem, pozd ji námo ním d stojníkem. Jeho touha stát se námo níkem, voln dýchat se mu ale stala osudnou ve vztahu k jeho dcerám. Z jeho slov zaznívající bezmoc je vystup ovaná desetiletí trvajícím úsilím o zji-t ní základních informací o svých d tech. Nad je na šhappy endõ s každým p íbývajícím m sícem mizí v propadli-ti d jin. Mlad-í dcera nabude totifl v lét zletilosti.

11.5šO co d ti p ijdou st hováním a o co p ijdou absencí otce?%

Pavel, 47 let, nemocni ní kaplan, lektor

flivot pana Pavla je protkaný, šp eflíváním navzdoryõ s šnad jí spojenou s umanutostíõ. A ufl toto téma probleskuje ze samotného po átku jeho flivota, kdy doflil svého vlastního narození jen díky po dovolené touflícímu doktorovi, i z r zných flivotních zkou-ek nebo afl k sou asnému stavu vztahu k jeho d tem. D leflitou roli hrálo období dospívání a setkání s k es any. Klí ové a uváflené rozhodnutí o dal-ím sm ování jeho flivota je tak ovlivn no touhou p edávat dál to, eho se mu nezaslouflen dostalo, aplikovat svou víru v praxi, protofe ji vnímá smyslupln jen ve spojitosti s šrozvíjením a zufflkováním.õ

Zp sob, jakým toho dosahuje se prom oval. Svou pozici ale nyní drflí pevn v rukou, jeho reálné aktérství vychází z vlastní jistoty v to, co d lá a po flivotních zku-enostech si je v dom svých limit .

Jeho vypráv ní má tragické prvky. A ufl se jedná o snahu šdovolat se paní, maminkyõ, švlomit se do p átelství sesterõ nebo -patnou zku-enost s otcem. ásto hovo í o šdistanciõ, která d lí mufl od fleny, otce od d tí atd. Proflitek nep ekonatelné vzdálenosti

lov ka p esto na dosah se v n m usadil jifl v d tství. P es ve-keré fivotní zku-enosti sou asnost vnímá jako období nesmírného klidu, kdy vidí perspektivu v dal-ím sm ování.

š... mám pochopení pro lidi, který to nemaj v fivot jednoduchý, tráp j se s n jakýma t flkýma v cma. Zárove , cofl je te moje konkrétní práce, kterou d lám, zárove vím, fle chci a pot ebuju bejt u n jakejch co nejmocn j-ích zdroj , ze kterejch m flu erpat, protofle na to lidsky nemám.õ

Vývoj partnerského vztahu

Po teologické fakult se rozhodl jít na špraxiõ na sbor. Takové praktiky nebyly v po átých devadesátých let samoz ejmou praxí jako je tomu dnes. Jeho rozhodnutí sm rem ke slufb tak dozrálo postupn a na základ zku-eností. Okamflik ordinace také ozna il za zlomový, právkv li jeho vyúst ní v n co dobrého.

š...ono velký záfítky, t flký záfítky v bec nemusej bejt zvrátový, protofle ty lov k m fle promrhat ty p kný v ci a ty o-klivý m fle úpln n jak p etvo it v n co, co vlastn to není n jakej fatální zvrát, to se lov k m fle dostat okruhem, obrovským obloukem dostat, te to eknu mysticky, kdy se lov k m fle dostat na svou p vodní cestu. Asi bych za tuto událost ozna il svoji ordinaci fará skou(úsm v) To je spojený s tím, co jsem íkal, fle pro m to spojení s k es any, s vírou a hledání svýho uchopení víry a p ijetí víry, fle bylo n ím intuitivn tu-eným, zásadním, klí ovým, mořností, kterou nesmím jen tak obejít.õ

Potom se hodn zam il na práci, mluví afl o tunelovém vnímání, kdy i šv hledání partnerky mohl být aktivn j-õ, afl po setkání se svojí o deset let mlad-í budoucí manfelkou se šspolu s manfelstvím taky u il ten tunel n jak otevírat.õ Vedle své manfelky profilil období, které popsal jako *šobdobí stagnace, respektive krátkého rozkvetení, kdy dozrály plody po v-ech stránkách, v osobním i profesním fivot õ.*

V dob narození prvního syna byl ufl jejich vztah poznamenán ztrátou dít te, dvoj ete narozeného. Toto nekomunikované téma, kdy manfelka nikdy explicitn plá em nedala p ed manfelem najevo svou bolest, se pak ukázalo být jedním ze šzapouzd enc õ kolem tématu opory, jak ji vnímala manfelka, vedoucích k jejich rozchodu.

šNev-íml jsem si, fle to neprob hlo a fle je tady n jakej rest, ale i spole nej, ona v i mn , já v i ní v n jakých ohledech, tam z stala n jaká rána, jakoby nádor zapouzd enej, kterej

se potom taky p řivil. A tam se to fakt n jak za lo lámat. Po roce jsme ekali dal-í mimino, Lenka potratila...õ

Sv j podíl na neshodách m l také kontrast Pavlových a Len iných řivotních zku-eností.

š...Já jsem v tý dob listopadový byl na fakult aktivní v t ch stávkových aktivitách a moc jsem o tom s ní nikdy nemluvil. Sta ıla zmínka. Nojooo, ste d lali tu revoluci... Já jsem nikdy nechápal, co je to za reakci, vřdy jsem o tom nikdy n jak extrémn nemluvil. Jo, kde se to bere a myslím si, ře to je prost jako bych mluvil z jiného sv ta, ře to nebylo t ch 10 let. Dneska si myslím, ře ti, co jsou mlad-í, ví mnohem víc, obecn , jak ty v ci byly. Tehdy se o tom v bec nemluvalo, to co dneska lov k sly-í v rádiu, vidí v televizi.õ

Vztah obou partner k vlastnímu otci byl problematický, v jejich řivot chyb l. *šProfítek absence otce v n jakejch d leřítejch obdobích. A to de facto máme oba, kařdej jinak a navíc je-t muřla řena cořl sebou nese jiný obsahy a já jsem byl star-í a ona ode m ekala víc neřl od partnera.õ*

Situaci se pokou-eli e-ít, byli v poradn , manřelka chodila na terapii, ale ta jí nepomohla v osobním náhledu na situaci. Neustále m la p ed o ima chyby svého manřela, hlavn m la pocit, ře v n m ztrácí oporu. Sama ale u n j hledala p edev-ím otcovskou oporu, které se jí nedostávalo.

š íkal jsem si kolikrát vřdy já nejsem její otec, ten neustálej akceptující p ístup k tomu dít ti, kterej ví, ře m ře p íjít vřdycky s úmkoli a nenarazí. Tohle není p ece moje role. A já jsem si pozd jc tro-ku v dom íkal, já do toho fakt nep jdu. Musíme to n jak ustát, ale nebudu p íjímat tu roli.õ

šTo jsou spojený nádoby stejn , to jsem se vrátil zase k t m t řkejm událostem, opora neopora, nem řlu si dovolit n jakou slabost, k ehkost.õ... to byl jeden z takových leitmotiv na-í komunikací a co dále rozhod, ře nejsem opora.õ

D leřitý zlom nastal také v okamřiku, kdy se nakonec rozhodli p est hovát ku Praze za Pavlovou prací. Manřelka se musela rozhodovat pod tlakem.

šA to byl druhá v c, která se nezada ıla, kdyřl na to manřelka kejvla, tak to moc svobodný rozhodnutí nebylo, cořl potom prost se vracelo, to byl dal-í zapouzd enec, cořl jsem tu-íl, ře to je blb , ale n jak jsem nev d l jinou alternativu neřl to rodinný a osobní skloubit.õ

V jeho život pak následovalo období totálního vyerpání ústící afk vyhoení. *ŠJá jsem se asi rok po tom p est hování sesypal, vyho el jsem, byl jsem p l roku v neschopnosti, klasickej syndrom vyho ení se v-ím v-udy... komplex vyerpání t lesnýho, vztahovýho, emo ního, duchovního a... tam ufl to funguje jako n jakej automatickej sebezáchovnej pilot, kterej lov ka drfí p i flivot , a ufl d lá v ci tak, aby fungoval nebo aby se nezni il. Doslova, tam sebevraždny my-tenky, já jsem je nem l tak intenzivní, ale bál jsem se jít na Nuselskej most. A kdyfl mi tohle nasko ilo, tak jsem se za al v d t, fle je pr -vih a za al jsem hledat pomoc, protofle tohle je n co tak absurdního, fle jsem si uv domil, fle to je hodn -patný, A emo n ta... fakt jako nic. Prázdnota. Fakt prázdnota. To si myslím, fle bylo i n jaký rozhodnutí, to lov k nemusí takhle ud lat nebo k tomu dosp t, ale já jsem si tu prázdnotu p ipustil a tak jsem si to pojmenoval. **Kdyfl lov k padá ke dnu, tak musí aflna dno, aby mohl vyplavat, moh÷si íct jsem na dn , v bod nula, není nic, nemám perspektivu, nemám profesi, nemám vztahy, v bec nevím, co m eká, absolutn nic, v-ecko úpln od za átku.õ***

Zlomový okamfik

U samotného syndromu vyho ení lze najít analogii s rozchodem. Chvíli, kdy mu d ti ode-ly ze flivota popsal pan Pavel jako nejhor-í profitek v flivot . *š...v podstat jako s tím vyho ením se zhrouí sv t a to se hroutil i s tím rozvodem, respektive odchodem, budu mluvit po svém, út kem manfelky s d tma. A ufl kdyfl mi to ekla, fle odejde s d tma, tak jako p edstava, fle ty d ti prost ... (bouchne do stolu), budou n kde jinde, budou flít sv j flivot a ten kontakt se mnou udrflovat n jak horko t flko, to se dotýkalo n jakejch nejhlub-ích vnit ních, jedn ch z nejd lefít j-ích v cí lidsky (slzy v o ích, podlomený hlas)í õ*

V sou asné chvíli je pan Pavel p t let rozvedený a má dva syny ve v ku 9 a 11 let, kte í jsou ve výhradní pé i matky. Soudn mu byl p id len roz-í ený styk s nimi jednou za 14 dní od tvrtka do ned le. O zm nu takového stavu nebojoval dál, protofle mu bylo soudy nazna eno, fle to nemá smysl.

šJá jsem dával návrh na st ídavou pé i a to se vy e-ilo tím, fle se soudkyn zeptala matky. Souhlasíte? Ne. Konec, tím to bylo vy ízený. A zd vodn ný, fle u nás se st ídavá pé e zákonn umofnila na základ toho, kdy se objevovaly p ípady, kdy rodi e to cht li oba. A nebylo to zákonn mofný, tak se to dalo do zákona. Ten výkladovej klí je k tomu ten, fle p edpokladem k tomu, aby to bylo, je shoda rodi v té v ci... Coflmá svým zp sobem n co

do sebe. Ale nevyjaduje to tu podstatu, že ufl ta intence toho, pro to -lo do zákona, je problematická. Není to z hlediska podstaty, ale vynutilo si to pár lidí, a není to vidět jako že to má opodstatnění oproti jiným alternativám... Soudkyně pokračovala... kdyby budou posudky... oba dobrý, ale v případě rovnosti posudků dáme přednost matce.ě

Souhlasnost ale přijímá, říká, že dál by ufl nebojoval. V rozhodnutí soudu se objevuje formulka ve smyslu šd ti budou v d t, že se za n táta rval.ě

ě... myslím, že tím, že jsem tam vynes tu st ústavou pé i a m l jsem tam hodná korespondence s t ma soudama pomrn , tak soudkyně navrhla styk od tvrtka do nedle.ě
Přesto realita je taková, že d ti vidá méně, než kdyby rok dojížděl 120 km každý víkend, takže subjektivně mu to rozhodnutí švzalo vítr z plachetě, protože návrh na soudní e-ení podal on s vidinou, že by se mohl s d tmi vidat.

Vývoj vztahu k d t em

Je niterně pesv d ený, že možnost být u porodu její významně ovlivnila ve vztahu k jejich d t em.

ěTo je něco, co je na hraně mezi tvořitelstvím a stvořitelstvím, kdy se člověk dotýká něho, kam dál ufl jít nemůže, víc možný snad ufl není... to se nedá ani ty emoce vyjádřit. Ty stí, blaho, to nebylo, fakt otevřenější sv t n kam, kde člověk nakoukne k němu jakýmu zázraku, kterej se zase zavě, protože se v cí pak d jous dál a přesto to n jak z stane... je to hrozně d ležitý pro ten vztah s t ma d tma, myslím, že i ty d ti tím flíjou, z té přítomnosti, že se to n jak odráfl.ě

D ti se mají chránit, nejsou jako dospělí.

ěKdyby nebudu hodnotit v-ěcky -rámy na druhéjch a pro m ty d ti jsou přede v-ím, protože jsou to d ti, nejsou to dospělí, který by mohli umět zvládat skoro nejt fl-í v cí v flivot , u t ch d tí si myslím, že se to předpokládat nemá, že mají být ochraovaní.ě

Odlišuje také skutečnou a reálné zapojení do vztahu k d t em u fleny a mufl

ě...te to není, že bych to chtěl omlouvat, st flovat, ale já si myslím, že to chlapi mají t flký navazovat kontakty s t ma potomkama oproti flen . U fleny je to součást jejího t la, pro nás to je daleko, poád to je n jaká distanc. A i před tím porodem a b hem toho t hotenství se člověk m fl dostávat blíž, ale ten porod je dal-í kámen do mozaiky nebo toho vstupování do vztahu, protože člověk najednou vidí, co to znamená přijít na sv t.ě

Vnímá omezené možnosti v naplnění své současně otcovské role a je si v domě vkladu, který oba synové dostali od jeho ženy i od něj.

ŠPro mě ty děti jsou hodně spojený s nějakou rodičovskou, otcovskou odpovědností a mám to te jako kdyby vyhrocený v tom, že to, co by se mohlo odehrát za normálních okolností, tak na to je malej prostor, má čas, má odpovědnost. **Chtěl bych jim takhle zanechat co nejmí z té absence.**

Š... je to trochu klíčové, ale ten základní rozdíl je opravdu ve vnímání světa, že ta žena má ten svět v tom domě, v tom bydlení a v tom sídle, ten muž je víc postavený do toho vycházení do toho cizího, nepřátelského neosahatelného světa... jsou to děti leštěný v cíl a to má své děti sledky v chování, postojích, nastavení pravidel. A ten chlap by se měl víc snažit u dětí vstupovat do světa... **do dneška na to nemůžu zapomenout, to byli fakt mravčí, pamatuju si, jak jsem je házel se smíšenou nejistotou, radostí, oni jákali úplně nadšený, bylo v tom nějaká napětí. Lenka řekla, co kdyby se jim stalo? Jistě, riziko to bylo, to skákání do náruče zvládali kupodivu líp, což mi přijde horší, protože se to mělo smeknout a na větší vzdálenosti, jako skokit opravdu přes propast, jo. A to si myslím, že mělo být nějak charakterizovat ty rozdíly, jak se to potom projeví, je jiná věc, nevím, jak se mi to teď dá říct, protože zároveň musím popsat o nějaký domácí krb, když jsme spolu, takhle s nima mnohem mířím.**

Jako otec se snaží děti podle jejich vlastních slov vnímat, že poslouchat, respektovat v tom, co jim chybí, co potěbujou, co je baví, co mají rádi, o co se zajímají a nejen racionálně ...

Děti si musí osahat hranice.

Š...když se do něho pustí, tak je po ruce do vedlejšího pokoje, a si to mezi sebou vyřídí... A když si ublíží, tak ten, co dostane ránu, tak ztichne, ani nepípne, já jen slyším, jaký je tam ticho a vidím je, jak stoprocentně kdo utřel ránu, skřípe zubama a druhý ho hladí. To mi přijde výborný... **Oni si ty hranice neosahají jinak, než když to občas nepřejde do vážna. Pokud by nekorigovali sami sebe, potěbujou nějaké hranice.**

Nutným opatřením vycházejícím ze vzdálenosti, která Pavla od dětí po větší časovou dle je uměření strachu o ně.

Š...v tomhle jsem se od těch dětí odlišoval držením ochranné ruky, protože já jsem s nima chvíli a co ten zbytek? To já bych se zbláznil, kdybych to mělo proflávat, co se jim stane, samozřejmě mi to není jedno.

Podle Pavla se děti potěbují setkat s autoritou, aby si mohly osvojit vstupování do neznámého světa a zároveň vědět, jak se utkat s pekáčkou.

š...pot ebujou se potkat s n jakou pro n výraznou profilovou autoritou, já nevím, jak to íct jinak, **pot ebujou potkat v fivot chlapa**, cofl kdyfl takhle íkám, tak bych se skoro za al ervenat, aleí fle to je hrozn d leflitý. Te co to ten chlap je, te si to p edstavuju... Jednu v c ufl jsem íkal, v tom rozli-ení s tím vstupováním do neznámého sv ta, aby se nau il do n j vstupovat bez bázn a hany a s pokojem zároveň , s tou autoritou.õ

Um ní zdolávat p ekáfky jako d leflitý vklad do fivota si d ti nacvi ují ufl p i hrách s tátou. A ufl zakou-ením výher nebo p íjímáním poráflek.

š...kdyfl se se mnou kluci perou, hraje me -achy, já jim nedávám výhry zadarmo. T -ím se, afl m porazej, cofl se ob as ufl i stalo (smích), ten mlad-í mi te dává na frak poslední dobou a to je úflasný, kdyfl vidím, jak on zá í, fle toho tátou porazil, tak tohle je spojený s tou autoritou, a on ví, fle to je ta pevná autorita, kterou on porazil, fle jí dal na frak. On ví, fle já mu to nedám.

...tam je je-t druhej aspekt, kterej asi je n kde, afl jim bude 25, 30, ale to se taky u ej ty lidi d ív, p íjmout poráfky, cofl je spojený s pokorou, Ten chlap, kterej je rytí nebo hrdina nebo král, ale ty nejv t-í jsou ty, ne který padnou v boji, ale který dokáfou uznat, fle v týchle chvíli, v týchle situaci byli porafleni. A fle oni nejsou první na sv t , fle oni jsou opravdu afl ty druhý v tom absolutní slova smyslu.õ

St hování d tí vidí jako men-í zlo nefl úplnou absenci otce, zároveň vnímá riziko p esm rování afl idealizace sm rem k rodi í, kterého dít nem fle vid t. Za p edpokladu, fle dít není patologicky o kováno, ale je mu dána moflnost si vybrat.

š...fle se to dít st huje je podstatn men-í zlo, nefl kdyfl má ten kontakt s jakýmkoli z rodi men-í. A v intenci toho st hování, Lenka íkala, p ece nebudou mít dva domovy. Dodne-ka íkaj ti kluci doma je tam i tam. Pro n to... **samoz ejm je to nep íjemnost. Ale o co p íjdou tím st hováním a o co p íjdou tou absencí? Respektíve co jim dá ta p ítomnost a co je jim dá to jedno místo ve srovnání s tou p ítomností?**õ

š...tak bu trp j absencí jednoho, cofl je blb pro ten fivot a ufl se to vezme jakkoli a a z toho m fle vylézt spousta jinejch v cí, a navíc kdyfl je to n jaký napjatý, ty d ti, a cht j nebo necht j, tak úpln p ehod j výhybku a jdou úpln na druhou stranu, ... k tomu druhému rodi í, bez ohledu na to, jestli je dobrej nebo není, bez ohledu jestli je v uvozovkách lep-í nebo neníõ

Ufl malé sedmileté dítě má na situaci svůj náhled.

š...on jasně vidí tu situaci. To nebylo jako fle v m j prosp ch nebo v neprosp ch, fle on naprosto jasně zhodnotil, jak se v c má, má schopnost si to ut ídit. Takfle kdyfl ty d ti budou v blbým vztahu ve prost ed, tak ale prost budou moct bejtí a samy se n jak rozhodnout, nebo si to zpracovat jak nejlíp budou um t, ale nebude to v tý polarit toho p etahování. Budou v tom nap tí n kde uprost ed a nebudou tahány na jednu nebo na druhou stranu. Budou v tom lítat pekelným zp sobem, ale nebudou tam mít je-ť tohle navíc.õ

Po celou dobu soudního procesu, kdy se rozhodovalo o jejich d tech, vnímal absolutní odosobnost ze strany soudu.

š...fládost, fládost má ty a ty náleflitosti, k tomu je pot ebí to a to, fládost se musí vy ídit, to a to je k tomu pot eba, ud lá se to, hotovo. **Ty lidi tam v bec nehráli roli.**

Paradox vidí v tom, fle si štát osobuje právo rozhodovat o d tech, jakkoli postaveno, opatrovník je státem ur enej zástupce pro ty d ti, tzn. fle si osobuje n jakou odpov dnost za ty d ti. Tak nevím odpov dnost za co, jestli za zdraví nebo zaí tak jak to, fle to v bec nevezmou z hlediska toho celkuí A je-ť lidsky a je to po ád jen o procesních v cech. A je-ť i u t ch d tí.õ

Nad celým Pavlovým p íb hem se rozprostírá vztahový leitmotiv. Vztahy ukotvené v d v e, poctivosti, blízkosti, moflnosti spolehnout se rovn fl vnímá jako hlavní hodnotu v flivot zarámovanou nad jí. Profitek flivotního smyslu mu dává nad ji v-emu navzdory. Nad ji, která mu ufl p í klí ovém záflitku z d tství málem proklouzla mezi prsty.

š...p echázeli jsme p ed tou tramvají, je-ť kdyfl byla v tý zastávce a já jsem -el p ed nima a na t ch kolejích jsem zakop÷a te jsem tam lefl. Maminka p e-la, ale protofle -la p ede mnou, tak si m nev-ímla... a to mám p esn v sob úpln , já jsem p esn v d l, co se d je. Já nebyl schopnej slova, já jsem tam pad÷a nebyl jsem schopnej vydat hlásku já nevím, jestli si to dovedete p edstavit, jak tam ten idi sedí v tý tramvají, on tam nevidí! A on si v-ím, fle ta paní, ta maminka, fle ta paní maminka (pousmání) tam jde s n jakýma d tma a fle jich je n jak málo. Tak otev el okýnko a íká. Maminko, máte v-echny d ti? A ona se ohlídl a tam m vid la na kolejích. (smích) To je jak z hororu.õ

11.6 *Já si myslím, že jsem stvořený pro ty děti, pro výchovu.*

Adam, 32 let, IT technik

Pan Adam dospěl brzy, dle svých slov ve 12 letech, kdy se bouřlivě rozváděl jeho rodiče. Postavil se jasně na stranu matky proti otci, kterému 20 let od oné události není schopen odpustit, protože se nikdy neomluvil. Ať píše dítě se daří trochu oteplovat tento vztah. Silná vazba na matku a jeho ochranné sklony se projeví např. v okamžiku, kdy se rozhodl jít studovat na střední zdravotnickou školu, protože šel pomáhat lidem. Ať razantní styk s realitou a neshody s profesorem mu daly prohlédnout skutečnou situaci, kdy zdravotní sestry i bratři jsou vyuffíváni a nedoceni. Rozhodl se od svého plánu upustit. První práci mu sehnala maminka, pracoval jako IT technik u ní ve firmě. Hlavním tématem je jeho urputná snaha být oporou. Nejprve matce, pak své partnerce v nesnázích, nyní svým dětem.

Ironie osudu, v který věří, mu umožnila setkat se s matkou svých dětí, ambiciózní manažerkou velké mezinárodní společnosti. Měla uflp tím silně dcerku, kterou si rychle zamiloval. Chtěl si vybrat takovou ženu, u níž by měl jistotu, že se s ním nerozvede a nezjití mu tak rány z dětství způsobené rozvodem rodičů. K rozvodu ale nakonec došlo. Návrh podala manželka v září roku 2009. Dohodli se o stídavé péči o svoje děti, jeden týden jsou piletá Hanička a tita p 1 roku starý Filípek u matky, druhý týden u otce.

Vývoj partnerského vztahu

Se svou budoucí manželkou se setkal, když bylo její dceři 5 měsíců. Naučil se o ni starat, bral ji jako vlastní.

Štakže jsem se začal starat. Já jsem v době, než jsem byl klasický chlap, co se týká dětí a tak, musel jsem se naučit, já jsem dříve sportoval, chodil jsem na fotbal, chodil jsem za kamarádama a pak jsem poznal manželku s dětmi, takže ufl jsem nechodil za kamarádama, nechodil jsem na fotbal a chodil jsem za ní, začal jsem se učit, jak se starat o dítě, pibalovat, krmit, mlíko dlat, Sunar, vstávat k ní mu ve večer, prostě úplně absolutně jiný život nastal.

Jeho partnerka podruhé othotněla a oni se rozhodli, že se vezmou. V době narození syna Filipa ufl pracoval ve firmě, kterou spolu se čtyřmi kolegy založili.

Ší je to klasická malá firma, kde všichni dělají věchní.

Byl u porodu a rozzáření jej popsal jako nejkrásnější moment svého života.

šTak to vím naprosto p esn . Porod mýho syna. Byl jsem u porodu a to bylo naprosto úfásný. Nezapomenutelný... aa (oklepe se) je-ť te mn b há mráz po zádech. Kdyfl jsem vid l ten flivot, jak se klube z toho b í-ka, to se nedá popsat, prost euforie. Já si myslím, fl Filip k i el, mi pak íkali, to v bec nevím. To se nedá popsat, to byl jeden z nejsiln j-ách záfltk .õ

Manflka v-ak mí ila vý-

šTaky mi vy íta, fl jsem rodinný typ, fl nejsem ambiciózní, fl na sob nepracuju a takí Ale já jsem sám sob -éfem, takfl já jsem rad-i skon il ve 4 a jel jsem dom pohrát si s t ma d tma, ud lat d tem tu ve e i a tak, já jsem prost takovej. Manflka je dost ambiciózní, takfl byla v tý práci. Ona má vysokou ekonomku, umí perfektn n mecky, d lá v generálním zastoupení Deutsche Bahn n jakou manaflerku. Ona je kariéristka a chce d lat kariéru a furt m do toho tla ila, a to d lám taky, Takfl kdybychom d lali oba kariéru, tak ty d ti nemaj' rodi e.õ

Nakonec si na-la milence.

šPokou-el jsem se zachránit to manflství, kdy já jsem se jako odst hoval, fl jsem jí prost ek÷ dob e, já odejdu, dáme si klasickou p estávku a uvidíme, jak budem reagovat. Takfl jsem se odst hoval, bydlel jsem v práci na zemi. A pak jsem se od d tí dov d l, fl si tam druhý den nast hovala toho nového p ítele, takfl jsem se zase p est hoval, protofl jsem byl zase za blbce.õ

Zlomový okamfik

T sn p ed tím, nefl pofádala o rozvod mu sd lila, fl ho nikdy nemilovala.

ší flena m nikdy nemilovala, nebylo to z lásky, necítla tam fládnou lásku, cofl mi pak jako ekla, kdyfl jsem se jí ptal, pro si m teda brala, tam mi ekla, fl jsem pro ni byl to nejlep-í e-ení. Cofl teda do dne-ka sly-ím. Já jsem byl jak opa enej, co na to m flú íct. Koukal jsem na ni a nic jsem ne ek÷ Na to se nedá nic íct. Problém byl v tom, fl si m vzala jen proto, fl jsem super táta, fl jsem se jí staral o její hol i ku. Cofl samoz ejm kdybych v d l, to jsem netu-il, tak si ji nevezmu.õ

Vývoj vztahu k d tem

D ti získal do st ídavé pé e pod tlakem manflky, který v-ak nhrál v jeho rozhodování p íli-významnou roli.

šD ti mám ve st ídavé pé i. Já d ti miluju, nem flú bez nich bejt, neumím si p edstavit, fl bych je vid l jako ti otcové jednou za 14 dní. Od za átku toho, kdy jsme se rozcházeli jsem

chtěl ty dít do stídat pé e, což ona s tím souhlasila, protože ví, že se o ty dít postarám. Ale, nebylo to zadarmo, protože ona v dle, že moc chce, tak m donutila, my jsme mli byt, kterej jsme kupovali jako manželé, mli jsme ho napl, ale já jsem musel ustoupit a musel jsem to rozdíl zhruba já jednu tetinu a ona dvě tetiny. Ona si vymínila, že ten byt prodáme a že z toho bude mít víc peněz. Pokud na to nepůstoupím, tak by nesouhlasila s tou stídavou péí. Pro m to bylo jasné, já jsem to ofeěl těch pár desítek tisíc.õ

S obma dítmi má výborný vztah, neodliuje svého biologického syna od dcerky, kterou mla jeho žena za svobodna.

šJsou –astný, ufl jenom když m vid j'... já jim i vaím, pere teda mamka, to mi pomáhá. Pé e o domácnost, koupání, p íprava do –kolky, chod j' do –kolky a samoz ejm si s nima hrajú. Každý si hraje s ním jiným. Hani ka je klasická hol i ka, takže panenky, malování vyst íhování, Filípek je klasický kluk, auta ma–iny, fotbal a tak.õ

Je pesv d en, že svým dítm oba dávají stejný díl. Jen forma je jiná.

šMyslím si, že jsme prost nastejno a nevidím fládnej rozdíl a ony to taky nevid j, že byste se k nim chovali jinak nebo jim dávali n co jiného než ten druhý, myslím že ne, ta láska tam je stejná já s nima d lám takový ty v t–í hlouposti, manželka je teda spí–asi na to malování, vyst íhování, kreativitu, co já nemusím, ale taky se snažím.õ

Stídává pé e v jeho podání je to nejlepší, co je mohlo v–echny potkat.

šMyslím si, že tohle je super na tom na tý stídavý pé i, když jsem et–ty odborníky, který to zavrhnou jako pendlování mezi dvěma rodi emi, ale my jsme se od za átku dohodli, že budeme bydlet blízko sebeí takže m flou chodit do stejné –kolky. Takže v–echno sm ujeme na ty dít, jsme u sebe blízko, musíme spolu komunikovat, to jinak nejde.õ

Uv domuje si, že to bylo usnadn né tím, že se dohodli a že v n em ustoupil.

ší kdybychom se rozvedli –patn , tak ta stídavá pé e by nefungovala. Tak víte, že se mi to nelíbilo, ale vid l jsem, že neustoupí a že by se soudila o ty dít. Na těch jednacích íslech, na soudu, tam byli lidi, co se soudí 8 let o dít. Te jím je 5, za 8 let 13, když se rodi e furt soud j, kdo je bude mít v pé i, to je hrozný.õ

ší .. A musel jsem ustoupit, ale zase jsem si do smlouvy dal, že se nesmí odst hovat víc než 15 km od Prahy.õ

Po rozvodu mly dít chvíli problémy ve –kolce.

ší ze za átku se za al Filípek pórávat, nevím, jestli to bylo tím nebo nebylo, ustalo to. Je možný, že to bylo tím, je pravda, že Hani ka se taky zhor–ila ve –kolce, taky nevím, jestli to bylo tím. Ona byla v fldycky hrozn hodná a poslu–ná a stal se úplnej opak, za ala bejt

*zlobivá a neposlušná. Ale já jsem si s ní promluvil, ono ufl je jí 5 let, tak se s ní dá mluvití
Nic z toho nevzešlo, zlepšila se po tom rozhovoru.õ*

Logiku stídání po týdnu u takto malých dětí vysvětluje štením seõ na druhého
rodiče.

*š Já myslím, že děti to berou tak, že se vřdycky těej na toho druhýho. Jo, takže se mnou
jsou 4 dny a pak ufl toho mají dost, protože já jsem samozřejmě taky táta a musím je
vychovávat. Jsou určitě děti musejí mít nějaké rituály. Mají třeba za úkol si uklidit
pokojíček, po večeři se uklízí pokojíček, což jsou samozřejmě boje někdy, ale prostě jsem
přísnější a musí to tak být. i-ť ní zub , taky neoblíbená činnost.õ*

Děti jsou každé jiné, ve výchově uplatí uje metodu cukru a biče.

*š Jsou jako hodný, když Filípek je hrozná palice dubová, je strašně umíněný, já jsem
takovej asi nebyl, co jsem se ptal mamky, tak asi po manželce, tak je s ním horší domluva.*

*ekám, že z toho vyroste, ale ufl je to pár let, co je takovej, takže se obávám, že ten jeho
povahový rys takový zůstane a te to zkusíme někde usměrnití Metoda cukru a biče.
Takže když je to uklízení pokojíku, tak to děláme záměrně před večeří, protože prostě
eknu, když si tohle neuklidí, tak nebude večeří ek.õ*

Uv domuje si svou závislost na dětech.

*š í já jsem asi nějak zvláštní chlap nebo nevím, jestli to tak mají všichni chlapi, ale já
bez nich nemůžu být. Když ufl jsem to poznal, jaký to je.õ*

*š Šzaležeme si do postele, tu jim pohádku, oni se pítulej, prostě úfelný. Když jdeme ven
na procházku, já s nima furt nějak podnikám, takže někde jsme nebo jdeme do divadla
loutkového, fotím je, natáčíme je, spoustu zážitků máme spolu, když jsou u manželky, tak se
dívám na ty fotky, hezký je to.õ*

*š Takovejch, co se soudí o dítě je hodně, ale pak jsou i takoví, říkala mi kamarádka, že
musí toho otce nutit, aby za nima šel. Já jsem s překvapením zjistila, že on to bere, jako že
mi je hlídá. (smích) To mi fakt pobavilo. Prostě jí je hlídá. (smích)õ*

Snahí se pro ně být kamarád i autorita.

*š í takovej kamarád. Pak je třeba někdy skloubit, něco po těch dětech chtít. Ty děti to neradi
slyší a jste pak taková neoblíbená zrovna, což si myslím, že když jsou rozvedení, tak jak to
říct, že si uvdomuju, že jsem méně oblíbený než manželka, s tím, že po nich něco chci. fie
to srovnávají, neříkají mi to, jsou strašně malý, ať jim bude 7, 8 let, tak to mi fů za út slyšet
ale maminka tohle, maminka tamto, je třeba říct bejt tvrdí. Já jsem hodnej táta, ale chci, aby
děti měly nějakou povinnost. Ale to je jen malá část, to vřdycky je o těch hrách,
u ně se, hodně téma, to si myslím, že je taky děťlívý, televizi používám jen na večeří ek*

a za odm nu, babi ka mi to trochu hatí, moje mamka, oni to maj' samoz ejm rádi, jak my jsme to m li rádi, studio kamarád a takový, ale já spí-se jim v nuju aktivn neflfe bych je posadil p ed televizi, hodn teme, coflmaj' hodn rádi.õ

Zodpov dnost za d ti se projevuje i ve starosti, kterou o n má v dob jejich nemoci. Synovi operovali nosní mandle.

šKdyflmám ty malý d ti, tak zdravý, zní to banáln , ale je hrozný, kdyfljsou nemocný n jak h . Se synem jsme m li n jaký potífle, zjistili jsme, fle v noci p estává dýchat, má výpadky dechu, jmenuje se to apnoe. To bylo prost hrozný, kdyfl vá-syn p estane na chvilku dejchat v noci, takfle jsme za ali chodit po vy-et eních, r zný testy a tak a nakonec mu zjistili, fle má obrovský nosní mandle, protofle nem fle dejchat nose mí ale neúsp -n . Afl po n kolika operacích zaznamenali úsp ch.

ší je prost hrozný, kdyfl jsou nemocný, kdyfl maj hore ky, maj tyrcítky, je stra-n horkej, lov k je z toho ne-astnej, bojí seí õ

V sou asné dob si p ibrál druhou práci, finan ní poradenství. Hlavním d vodem je dokázat manflelce, fle není tak neschopný, jak ho staví.

šPo tom rozvodu jsem se zbláznil asi, vzal si i tu druhou práci, abych dokázalí pokud se mi to i povede, tak druhá práce, tak prost to tý manflelce hodím na podnos, fle nejsem ten rodinnej typ, fle m flu bejt v práci a vyd lávat ty statisíce, který ona po mn cht la. A necht la bydlet v paneláku, ona cht la d m, ona necht la jezdit ve -kodovce, cht la jezdit v audin . Takfle i sám jsem jako cejtíl, fle tak n jak stagnuju, takfle jsem vzal i tu druhou práci a vrh÷jsem se do toho po hlav .õ

P es z etelné citové vazby k bývalé manflelce ví, fle jeho flivot jde dál.

šA samoz ejm najít si n jakou partnerku. D ti jsou super, nabíjí m to, ale ta flena tam chybí. Cht l bych, aby se n kdo na-el, kdo by byl se mnou a m l m rád. Kritéria? Po tom, co jsem zaffíl, tak ty kritéria jsou jen ty, aby nás m la v-echny ráda, m a d ti. Ale musím z toho cejtít up ímnost a tu lásku (bouchá do stolu). Ne, fle bych m l n jaký, kolik má váflit, jak má bejt vysoká, to jsem m l d ív, ale to ufl je jedno. Prost cht l bych najít flenu, která by vás m la ráda pro to, jaký jste. Která by m necht la p ed lávat a... musíme si sednout povahov . Já jsem se dost zm nil povahov , já jsem byl dost uzav enej, d ív bysme tady spolu nese d li.õ

Vedle motivace dokázat manželce, šle na to má, je ale jeho angažovanost ve druhé práci motivovaná snahou zabezpečit dítě, dát jim dobré zázemí a vzdělání.

Šel zní to materiálně, ale ty peníze jsou taky dleflitý, abych jim moh dát nějaký zázemí, nechci říct lásku, ale to zázemí, ale patří k tomu i ty peníze, jsou k tomu dleflitý, proto jsem si vzal druhou práci, abych se nemusel ohlížet na každou korunu a tím dleflitý nechci říct, koupit všechno na co si vzpomenu, to já zas takovej nejsem, ale abych si prost je mohl vzít k mojí v létě, abych na to mohl.

Šel budu se snažit vychovávat dítě, chci je vychovávat dobře a chtěl bych jim spořádat nějaký peníze na vzdělání, proto je to drahý, chtěl bych, aby v zahraničí studovali.

Rozvod byl impulzem pro aktivní přístup k životu.

Šel Já nevím, po tom rozvodu jsem jiný, nějak pr bojím a dleflitý to i ta nová práce, kdy musím. Já jsem dote komunicoval hlavně s přítelkyní. Teď to poradenství je hlavně o komunikaci s lidmi, telefonování a to už je úplně něco jiného a myslím, že jsem se tak nějak změnil, snad k lepšímu (smích). Je to úplně něco jiného za první. A určitě, jsem takovej komunikativní, bezprostřední, otevřený, myslím si, že to má samý klady než zápor. Aflna ten čas.

Zároveň si uvědomuje dopad, který má časová náročnost dvou zaměstnání na dítě. Proto se snaží všechno skloubit, jak to jen jde.

Šel Skloubit to je dost složitý, mám je ve starostlivé péči, mám víc práce a mám o to méně času, takže se to ve mně pere a já se pokouším, když je mám u sebe, tak tu práci trochu nechci říct flákat, ale zvolnit a vnovat se jenom jimí prost mám je rád, zase nechci pracovat je sice pokročilý, že bych vydělal nějaký peníze, ale zase bych neviděl ty dítě, což já nechci.

Životní příběh pana Adama je citelně poznamenán jeho vztahem k otci, rozvodem rodičů, kdy se postavil na matčinu stranu. Je nastaven chránit všechny své blízké, ale i sebe. Přeslivý výběr partnerky, která na něm byla do určité míry závislá, se ale ukázal být nefunkční. Přesto ho životní zkušenost s partnerkou motivovala k aktivnímu přístupu k životu. A především spolu s ní získal někoho, kdo jeho ochranu ocení, dítě, které vnímá jako svůj osu.

11.7 *Mám pocit, že nic dokázat, má prost smysl.*

Roman, 37 let, nezávislý módní producent

Pan Roman se právě nachází v období životního zlomu. Třestileté manželství s modelkou a profesionální maskérkou Elite Models, krásnou Asiatkou Nicol, naplněné narozením nyní pětileté dcery Sofie se rozhodli po dohodě ukončit v listopadu 2009. Důvodem byly názorové a hodnotové rozdíly a rovněž pracovní i mimopracovní priority obou manželů.

Životním tématem pana Romana je velká touha nic dokázat, nechat po sobě stopu. Tento životní leitmotiv naplní uje díky své vášni pro kaktusy. Od svých 18 let jezdí na expedice do Mexika, což ovšem v praxi znamená, že každý rok v průměru není doma. Před rozvodem pořádával v letech konferenci se zahraniční účastí, která mohla znamenat poslední kapku do přetékajícího poháru jejich vztahu.

Jeho životem pulzuje šfuriantství a šibuitství mající kořeny u zakarpatsko-ukrajinských a řídovských předků, kteří si v letech museli hodně práce vybojovat své místo na slunci.

Štaky oni v sobě mají vzdor a má to velmi ovlivnilo, že jsem byl o to víc jako furiant. Já jsem měl pocit, že to tím slušnějším chlapem musím prostě nandat.

ŠMám v sobě toho buď i e... Prostě nesnáším ty hajzlíky od kosti, který mají tu uhlazenou fazonu, nikdy jsem je neměl rád, protože to jsou ty kolní udavači, protože ty se nikdy neumíš postavit a říkat v cí na rovinu. A to mi zůstalo, proto když někde vidím někoho, jak si honí triko na úkor někoho jiného, tak mám pocit, že to tak nemá být.

Jeho vyprávění jako by nebylo ani z tohoto světa. Lehkostí idealismu mu dává punc komedie. Samozřejmě, s jakou vypráví, jak mu mířila zbraň na spánek nebo že visel hlavou ze skály, nebo že mu sestra ukradla firmu s 40 zaměstnanci, má takové zážitky v záležitostech včasných dne.

Vývoj partnerského vztahu

Pan Roman řeší v nově celou třetí kapitolu svého životního příběhu. Vnímá se jako šrozhodně monogamní typ a svůj náhled na monogamii hned vykládá.

ŠJá jsem takovej ten monogamní typ, že když prostě mám flenskou, tak se nekoukám vedle. Nebo koukám, ale v životě mě nenapadne, nebo neumím to prostě zrealizovat, i kdybych

jakoí i párkrát jsem to zkusil a ur it i chybu ud lal. Párkrát, asi dvakrát. A pak jsem toho t fce litoval, jsem si íkal... U m to posilovalo ten vztah prost . Tak jsem se nau il, fle nejsem ten typ, co by um l zahýbat.õ

Jeho fivotem pro-ly šdv velký láskyõ. První dívka ho nau ila chovat se k flenám. šA ta první mi dala spoustu v cí. Oba jsme d lali v uvozovkách kariéru a m li jsme se docela dost rádi. Ona skon ila jako tisková mluv í SA. Takfle velmi schopná holka, taky vesnická. My jsme -li spolu do Prahy, 11 a p l roku, to uflbylo polovi ní manželství.õ
šJak jsem byl nau enej s otcem na ty konflikty, tak ona m to odnau ila, ale zp sobem, kterej obdivuju dodne-ka. N kdo, koho máte opravdu rád, vám to dokáfle íct tak, fle se opravdu zastydíte a zárove vám dá -anci z toho vycouvat. Ona byla výbornej psycholog.õ

Se svou šdruhou ftenouõ byl -est let a povafuje to za šneobvykle dlouhoõ vzhledem k jejímu asijskému p vdou.

šJá mám pocit, fle tam(v Asii) je drsný emancipa ní turbo. fie se to zlomí a dostane do polohy místama absurdní v t ch nárocích a tej tvrdosti. Tu tvrdost, kterou maj Asiati, tou mi v bec nedisponujem. Oni nedaj city moc najevo, takfle ona skoro nikdy nebre ela.. Jen párkrát, jsem ji snad moc netrápil. Spí-j jsme zjistili, fle to není kompatibilní dlouhodob . A tu odvahu ud lat ten krok jsem nem l já, ale ona. Bylo to úfšasný, t ch 6 let byly jedny z nejlep-ích rok . Hlavní mi dala dcerku, to je úpln nejvíc, co m fete dostat.õ

Zlomový okamfík

Vztah pana Romana a jeho krásné manželky se postupn posouval od zamilovanosti k starostem v-edního dne. Takfle zvrát v jejich vztahu nebyl tak výrazný, k rozchodu do-lo na základ nahromad ných ne e-ených problém a postupnému šobrou-ení hranõ, kdy zjistili, fle jsou kafdý jiný. P esto k jejich rozchodu nakonec nejvíc p isp la poslední kapka v podob maximálního nasazení pana Romana b hem konference o kaktusech.

šA to je n co, co je d vodem k rozvodu, protofle to se mnou v bec není lehký. To bu i ství, to ty partnerky musí unavovat. Ony vidí po úd m j revolu ní konflikt, fle mám pocit, fle musím d lat revoluce. Tohle unaví, flít vedle chlapa, kterej permanentní vidí n jakou nespravedlnost.õ

ší ten d vod byl, fle jsme zjistili, fle to te nejde dohromady. Ona chce dál d lat módu, t eba v Karlových Varech esala v-echny ty hv zdy, nebo hodn z nich, t eba Malkoviche a dal-í p ipravovala p ed kameru. Takfle ona je nesmírní-íkovná a atraktivní, chce flít v jiným sv t . Chce chlapa, kterej bude nosit kravatu a ne idiota, kterej ím víc bude chodit

roztrhanej, tím líp. Já jsem se úplně eklopil do té polohy, kdy m tenhle ten sv t uhlazenej irituje, protofke si myslím, fke spousta lidí to jen konzumuje a v bec neví, pro by to tak m lo bejt.õ

Vztah k dce i

Dcerka znamenala velký zá ez do flivota pana Romana. Svou p ítomnost u porodu si vychutnal.

š... nejhez í v c na sv t , vid t dcerku, kdyfl se narodí. No váflil jsem si flenský stra-n , protofke my chlapi jsme daleko v t-í srabi. To bylo hezký, opravdu hezký... to se nedá popsát. Tohle neumím ani s odstupem popsát. To bylo ístý koncentrovaný -t stí. To byla flivotní extáze bez placebo efektu. To bylo úpln ístý, to se mi líbilo.õ

V sou asné dob mají p tiletou dcerku Sofii ve st ídavé pé i.

š... rozd lený je to p l nap l. Te já ji mám 4 dny a ona 3 dny. Není to bohufel p l nap l, já se jí snaflím vyjít vst íc, takfke jí d lám servis. Kdyfl ona pot ebuje jet lí it na n jakou p ehlídku, tak já vezmu malou.õ

St hování zvládá dob e.

šSe mnou se jí líp lumpa í, takfke se mnou má jednodu-í flivot. Ona je ten p ísnej typ, ale to neznamená, fke by ji m la mí ráda. To dít pot ebuje kombinaci r zných p ístup . Je dob e, fke N. je p ísná, kdyby to bylo jen po mým, tak ji zkažíme, myslím, fke ten m j prvek by nebyl dosta ující. Ale já jsem t eba ten, kdo jí vysv tluje: š Ví-, jak to musí bejt. Takhle a takhle. Tak m pochop a ud lej to prosím.õ A ona se chvíli vzpouzí a pak to ud lá, a p emý-í o tom. N. ud lá tu zkratku, fke jí pohrozí a bude to stejn . Ona zná ob polohy, coflje dob e.õ

St ídavou výchovu vidí pozitivn , dít na ní m fke vyd lat.

š Já se snaflím být víc p ísnej, protofke mn ten prvek chybí, tak ho posiluju a Nicky se s ní zase snaflí si víc hrát. To dít , doufám fke ne tím zp sobem rozmazlování, ale to dít na tom vyd lává. Protofke oba dva d láme poctiv jc tu rodi ovskou výchovu, bereme to daleko váfln jc. A pokud to v uvozovkách š neposeremeõ skrze nový partnery, jestli si já nebo ona nep ívedem n jakýho idiota a jestli si ona p ívede idiota, tak mu rozbiju hubu. Mojí dcerku nebude vychovávat úplnej kretén, doufám. Nicky nemá úpln blbej vkus. Te machruju, ale hrozn by m to -valo. Myslím, fke ne, Nicky je rozumná, mofná je rozumn j-í nefl já.õ

Opravdu v í tomu, fke dcerku šne-ídíõ, i kdyfl cítí nap tí mezi svým jednáním, odjífl d ním do zahrani í a asem, který reáln m fke strávit s dcerou.

š Neumím na ní bejt zlej, ona to pozná. Snařím se bejt vytrvalej, tak jako jsem se to nau il u psa, opakovat povel, dokud se to nepovede. Trvám n kdy na svém, jsou momenty, kdy vytvrđnu a eknu: Takhle to nejde, tohle nebude, dokud tohle neud lá-. Jsem tvrdej, ale mofná bych mohl bejt víc. Ale i tak si myslím, ře nic ne-idím. Dcerka je prioritn nejvý-. N kdo ekne, ře jak to m ře být prioritn nejvý-, kdyř letí-na m síc do Mexika. Ale já si nemyslím, ře tím, ře nebudu m síc tady, bych jí nedokázal dát, co pot ebujeí Je to konflikt. Byl jsem zvyklej, kdyř jsem si n kde n co vzal, tak jsem se to snařil vrátit do toho spole nýho. Takře kdyř na m síc letím, tak jsem se snařil vytvo it manřelce rámeč, d lal jsem skoro dv práce najednou, aby ona m la as na svoji práci. A je-ť jsem se staral o malou, takře jsem padal na hubu a stejn jsem se staral o malou, aby Nicky mohla chodit do práce a zalofit svoji kariéru. Kdyř si chci n co vzít, tak se snařím na druhej stran i dávat.õ

Svoje výchovné p sobení staví okolo tvo ivosti a kamarádského vztahu k dce i. řA se Sofinkou ur it , co se jí snařím dát je... takový to trapný slovo jako kreativita nebo tvo ivost, ale snařím se bejt vedle ní jen jako v t-í dít , s tím, ře ona poslouchá. Ten vztah je takovej, jak otec, tak kamarád. Myslím, ře to tak má v t-ina otc tuhle schopnost. Má to bejt. Neumím být ten seriózní fot ík. Jdeme do -kolky a malá mi íká: ř Tatínku, ře mi zas nebude-d lat ostudu.õ Ale p itom cestou hrozn blbnem. My si hrajem úpln tak, ře to je jako mezi dobrýma kámo-ema, jde to ob as na hranu. Úpln se rozđovádí, baví jí to. Ale tak, ře na sebe mrknem a za neme se smát. Ona ví, co ud lám, protoře na sebe mrknem a ona se rozchechtá, uřl ví, ře n co provedem. Tak si r zn zpíváme, obdivujem zví átka a teme si kařdej ve er, kdyř jsme spolu. Myslím si, ře ji ne-idím. (pomlka) Te vytvá ím obraz, jak bych se cht l vid t, ale douřám, ře to okolí by eklo n co podobnýho. Malou fakt ne... Je jasný, ře jsem ob as u po íta e a pustím jí n jakou pohádku.õ

Svou dcerku zbořl uje a protoře p í-el do kontaktu se sv tem módy, chce ji p ed ním chránit.

řDcerka je vnímavá, je zřídavý zvě átko, je po nás obou, kdyby se jí da ilo... Je úřlasná, hrozn hezká, cořl bude problém. Já nechci, aby d lala modeling. Skoro jsem p ipravenej tomu trochu bránit. Mám s tím problém, protoře jsem vid l, co se tam kolem toho d je. Mn se líbí ty holky na druhej pohled hezký, nesná-ím barbíny, jako ře tam není nic. A myslím, ře ta Sofie by mohla být jednou hezká, ale douřám, ře ji to nezkaří. Kdyř jí to budou dávat moc najevo, tak jí zní í, aniřl by si to uv domili. To jí nedop eju. Toho se trochu bojím, abysme ji nerozmazlili.. a aby nebyla moc blbá.õ

Svoje vztahování k okolnímu sv tu má spojené s p átelí. Ty jeho vypráv ní staví vý–nefl rodinu.

šNa–e efektivnost tkví v tom, *fle se hádáme, fle diskutujeme o tý informaci. Ono n co si odkejvat je stra–n snadný a spousta lidí to d lá. Ale my jsme takoví, fle si... Nejv t–í luxus p átelství je, fle si m fete dovolit jít na d e a fle ten druhaj vám to odpustí. Ty debaty jsou o to tvrd–í a ost ej–í, ale lov k má ob as –anci se dotknout tý podstaty. My si nedarujem v bec nic, ale v tom je toí Já se hroz n t –ím, my se hádáme 3 hodiny o jednej kytce. Ten luxus si nem flu dop át skoro s nikým na sv t , tak se dv ma t ema lidma, na sv t jich je pár. Je to n co, co ani pro kaktusá e uflnění, ti nás maj´ za –lence.õ*

Svoje p átele obdivuje kv li jejich graciézní diplomacii.

šA já mám kamaráda, kterej je skute nej diplomat, je to jedinej macho, kterejho obdivuju. Machové zas tak dobrý nejsou, on je velvyslancem v Keni, slovenským. Pro m to byl vzor v cestování, vyjel d ív nefl my, je o 5 let star–í. Je tak charismatickej, fle um l strhnout. Tenhle vzor m hodn ovlivnil. Pro to íkám. **Má v sob tu diplomacii, která se mi líbí, on umí jednat velmi slu–n , ale není to fídnej blbe ek uhlazenej a to je n co, co mi v týhle spole nosti chybí. Já tady vidím spoustu uhlazených pán , ale jsou prázdný stra–n í õ**

šJá jsem pro n mimozem–an a já se jim ani nedívím. A pak se tady objeví alternativy. Jeden z mých kamarád te vydal knífkku pro d tíí a oni si hrajou jako malý d ti a s nima m to baví. Já bych stra–n rád tvo il, ale nemusel se konfrontovat s tím uhlazeným sv tem. To je mi tro–ku proti srsti, protofle tam budu d lat i design a to, co m opravdu baví. Po svým a bu to ke mn lidi p ijdou anebo um u hlady.õ

Opravdoví p átelé spolu zaffívají vý–ky a hloubky v r zném smyslu slova.

š. A pokud ten vztah nezaffívá ty hloubky a ty vrcholy a není dramatickej, v ur itým slova smyslu typu, fle vám ob ma mí í n kdo na hlavu, to je jako kdyfl se námo níci vrátili n kde z plavby. Nebo horolezci, je to jinej typ p átelství, protofle ty lidi jsou na sob závislí. A tohle mi v tý spole nosti tady chybí. Spousta lidí tohle ani nemá, ani neví, o em je e , kdyfl se o tom bavíte. Je to vázaný na ten proflítek.õ

Na své p átele spoléhá i ve spojení s budoucí pracovní náplní flivota.

šJo, pirátský zahradnictví. Chci to d lat divoce tak, fle ke mn budou chodit rádi chlapi jako chod j k drsnému hospodskému. Kterej je na n hrubej a nutí je chlastatí **Mám dobrý kamarády, ti mi pom flouí** Budu d lat kytky, co m baví, takfle kaktusy, skalni ky, byliny, obchodovat, budu je balit do kv tiná a vymý–let vlastní design kv tiná . M baví design a u nás je ten zahradní design stra–livej. Bohufel jsme po ád na stra–n bídnej úrovni, To, co p ebíráme ze západu, je v zásad ký . Chybí tu poctivej p ístup

*k designérství, k t m kytkám, jak to realizovat. Máte krásnej barák a okolo je krakono-ova zahrádka, sm s -ílená. Je tu hroznej propad mezi zahradníma architektama a stava ema. Cht l bych být dobrej partner pro architekty, aby u m na-li tu mobilní zele . Hodn m baví marketing, ale cht l bych být ost ej-í. **Baví m tvo it a udávat sm r nejl být v záv su.õ***

Uvafluje i o dostudování vysoké -koly, oboru biologie, aby se p i setkáních s akademiky nemusel cítit jako šodpadõ.

Svoji matku popsal jako rozumnou fenu, která šhloupne, aby ten chlap se vedle ní cítil dob e. Protofle by to nefungovalo. Protofle ta mén cennost toho chlapa, to egoisti neunesou a já jsem egoista po tátovi, to není sranda.õ

S otcem do sebe naráfeli, byli spolu š nau ený na ty konfliktyõ.

Toufflí po velké rodin , ale zároveň se bojí riskovat, navazovat vztahy za každou cenu nechce. Poprvé tady uznává, fle v ur itých okamfflicích je šsrabõ.

*šJá chci velkou rodinu. Te bude odskok, budu zdrhat, já jsem te párkrát n co zkusil, ale mám pocit, fle na internetu to ani nemá cenu. Rad-i to zabalím a po kám, afl to ten flivot p inese. Te jsem n co zaflil, a mám pocit, fle to jde. Ale m to d sí, mám to tam velmi selek n nastavený, co spoustu potenciálních partnerek odradí. P eháním to, chci bejt disgusting, hnusnej, aby si opravdu ty v uvozovkách pipiny rozmyslelyí Poznám jsem, co není -patný (vztahov). Te momentáln jsem byl zvyklej na steak, a nebudu jíst hamburger. Tahleta selekce je -ílená, ale já jsem srab, já se p iznám, te to mofná vypadá, fle se cejtím. Ale já se nakonec vymlouvám, úpln uboze se vymlouvám na to, fle se vrátila moje fena, abych nemusel nic vysv tlovat. Není to estný, ale zdá se mi to p ijateln j-í nejl íct na rovinu, pro to nefunguje, nejl bych ublifoval dál. To si rad-i po kám. **Navíc to t m flenskejm bere sebev domí, kdyflvám najednou z ni eho nic ekne, fle nechce a ud laj to t i chlapi za sebou. Jsou chvíle, kdy jsem srab.õ***

flivotním krédem pana Romana jsou ctifládost a otev enost. P i bilancování jednou šnechce bejt svin õ a proto má pojistku v kamarádech, kte í ho usm rní. Jeho dobrodruflná povaha a bohémský flivot vytvá í pnutí v kontrastu k vyslovené touze usadit se a mít velkou rodinu. Toufflí po zanechání stop po sob v podob n jakého objevu. Tomu pod izuje v-e.

11.8 *Na sociálce mi poradili, Oe mám dát d ti do ústavu.%o*

Martin, 35, chemik, t. . nezam stnaný

P íb h pana Martina je zarámovaný nepovedeným vzťahem s fienou, s nífl má dv d ti. Propadla drogám a opustila je, kdyfl star-í Martince byly 3 roky a mlad-í Zuzance 1,5 roku. Dostal se tak na šnedobrovolnou rodi ovskou dovolenou. Dostal se tak do role rodi e, který musí d ti zabezpe it po v-ech stránkách. Snaha zabezpe it sebe i rodinu ov-em s co nejmen-ím moflným nasazením je p ízna ná pro celý jeho flivotní p íb h. Na vlastní k fli si vyzkou-el, jak dne-ní spole nost hodnotí na trhu práce rodi e, ve v t-in p ípad matky s d tmi. P esto by sv j úd l nem nil, protofle mohl být u v-ech d leflitých kr k v flivot svých d tí.

P íb h pana Martina v sou asné chvíli napl uje p edev-ím pé e o devítiletou a tém osmiletou dceru, hledání práce i flivotní partnerky. Ve snaze zabezpe it rodinu se potýká s díl ími úsp chy, aby je záhy vyst ídaly neúsp chy. Takový koloto p ípomíná ironii, kdy je sice svým pánem, ale kdyfl ufl se mu zdá, fle je v-e na svém míst , tak se situace znenadání zm ní. Obraz z d tství štopícího se na m l in ō výstifln charakterizuje jeho flivotní polohu. Jeho aktérství je tak pod vlivem studu z vlastních chyb.

šTo bylo v d tství, kdy jsem se málem utopilí Nejlep-í na tom je, fle jsem se topil na m l in . (smích) Sko il jsem -ipku, kruh mi uplaval, ten jsme chytili pak aflu jezu. No a te jsem se za al topit, -el jsem ke dnu. A v moment , kdy jsem se ufl napil hodn vody, m napadlo, fle se postavím, postavil jsem se a bylo mi tam asi do pasu vody. Za prvý tam byl d snej strach, fle se tam utopím, fle tam um u, i kdyfl okolo bylo plno lidí, No v-imli si v-ichni, ale protofle to bylo na m l in , tak se v-ichni divili, co tam vyvádím. A druhý bylo, fle mi bylo hrozn trapn , fle jsem se topil na m l in a v-ichni na to koukali.õ

Vývoj partnerského vztahu

Nefl se seznámil se svojí budoucí manflkou, st ídal ásto zam stnání. Afl pomý-lení na vlastní rodinu ho p im lo postupn se za ít usazovat.

šKdyfl se narodila ta star-í, tak byla ta práce sice dobrá, ale za al jsem hledat n co, co by uflvilo rodinu, uflne-lo o to, jestli m ta práce baví, ale pot eboval jsem vyd lat. V tý dob bylo tý práce dost, zkou-el jsem to v Zentiv , ta platila nejvíc.õ

Po 5 letech vztahu se manflka za ínala stýkat s kamarádkou z minulosti a chovala se stále zvlá-tn ji. Z po átku nepozoroval nic podez elého.

ší prost se sebrala, fle jde s kamarádkou na dvojku červenýho, já jsem to chápal, protofle je p ece jenom zav ená celej den doma s d tma, tak jsem to bral tak, fle si pot ebuje taky oddechnout a pro m nebyl problém d ti ve er vykoupat, p ebalit, prost je uloflit, takfle to -lo. Tak ze za átku to tak vypadalo, fle se chodí orazit, chodila dom v rozumnou dobu, pak i t eba ráno, ale nic, co se nestane, to lov k zapomene, zakecá se s kamarádkou. Kdyfl zmizela na dva dny, tak ufl to bylo divný, tak ufl jsem za al hledat, kde je n co -patn , nemoh÷jsem ani chodit do práce. Hledal jsem ji, kdyfl jsem ji nemoh´ sehnat na telefonu, tak p es policii, ta mi ekla, fle musí být aspo dva dny pry , fle si mám obvolat nemocnice a takový ty v ci. lov ka neza nou hledat hned, jak se to oznámí, ekaj je- 24 hodin. Dali mi ísla na nemocnice, a si to obvolám.õ

Zlomový okamfik

Za nedlouho se manfelka vrátila, ov-em jen na dva dny, protofle to ufl šprasklo, fle v tom jedeõ. Ústa plná slib , fle s tím okamfít skon í, ale zmizela znovu. Tentokrát na týden. Pot etí zmizela nadobro. Reakce ú ad je opravdu zaráflející.

šTím, jak zmizela, to byly obrovský problémy, protofle tady v tom stát to funguje tak, fle ona ode-la v podstat , ale nep epsala na m mate skou dovolenou nebo rodi ovskou dovolenou aí pokud to neud lá, tak b flí na ní. Já m flu podepsat místop ísefný prohlá-ení, fle já jsem doma sám s d tma, fle ona ode-la, nezajímá se a takhle pak b flí doba 3 m síce a oni mi to pak vyplat j v-echny ty dávky zp tn . Do práce lov k chodit nem fle a má flít z eho, **na sociálce mi poradili takovou chytrou v c, fle mám dát d ti do ústavu, chodit do práce a brát si je na víkend.** To jsem neud lal, z stal jsem doma a nebejt maminky, tak jsme skon ili v-ichni na ulici.õ

V sou asné dob bydlí s maminkou ve šdvougenera ním ty pokojovém byt õ. Babi ka vnu ky trochu rozmazluje. Samoz ejm , na šnepopulární práci p i výchov õ jsou p ece rodi e.

Vztah s bývalou manfelkou vypráv ním probleskne jen v souvislosti s jejími nezaplacenými dluhy. Od chvíle, kdy od nich ode-la, se p es nenávist dostal afl do neutrálního postoje k ní a roz arování z nemožnosti by jen morální satisfakce.

š lov k byl potrestán a za stejnou v c se nedá trestat dvakrát, takfle ten dluh, za kterej je potrestaná, ty peníze mi po ád dluflí ale není fládná páka, jak z ní dostat peníze.õ

šTaky tam byla nenávist, hlavn kdyfl mi doma Martinka bre ela, kdy se vrátí maminka, v ten moment, kdybych ji n kde potkal, tak bych ji asi i pra-til. Te ufl to беру jako, fle to je cizí lov k, kterej mi neposílá peníze na d ti. V kriminále je proto, fle neplatí plus n jaký

drobný krádeže. Poslední výrok soudu mne pobavil, protože ufl je n jaký 3 ó 4 roky ve v zení, a m la je-t dostat rok a p l za ty v-echny v ci, co má podmínku, takže by tam byla asi na dva roky dva a p l. Kdyfl prob hl ten soud, p id lili advokáta ex offa. Její právní ka ekla, fle by m l být p ivolán psychiatr, protože ona za to nem fle, protože je závislá na drogách. Takfle to nakonec zbrzdili, na íd j jí t ím sí ní ochrannou lé bu a pak ji pust j zpátky na ulici. Já na to mám trochu jinéj názor, kdyby závislost byla vrozené vada, jako nemoc, kterou lov k chytne na ulici, chápu rozhodnutí soudu, fle daj' ochrannou lé bu. V moment , kdy ten lov k za ne brát ty drogy ze své vlastní v le, svobodn , pak musí nést v-echny následky. Dob e, ale nikdo m nem fle násilím nutit, abych za al kou it, nebo pít alkohol.õ

Zlomové tedy bylo toto období práv tím, fle šdostal jsem se na druhou stranu, z pozice lov ka, kterej pracuje a d ti vidí jen pár hodin denn , do pozice toho, kdy se o n starám celý den.õ

Vývoj vztahu k dcerám

Vztah k dcerám má hodn silný. Snafí se jim v novat, jak to jen jde p es jejich rozdílnost. Star-í má ale od odchodu manželky problémy s navazováním kontakt , osm lí se jen ve známém prost edí.

šD láme r zný výlety. S tou mlad-í jezdím na kole, to ji baví. Najede docela málo, i kdyfl 15 km v jejím v ku je docela slu-ný. Star-í se na kole bojí a nechce jezdit. Holky jsou rozdílný, ta star-í je taková klidn j-í, i se h zapojuje ve -kole t eba. Tam si myslím, fle je to ovlivn ný tím, fle si pamatuje, jak maminka ode-la, zmizela, po ád mi doma bre ela, kdy se vrátí maminka, to bylo t flký období. Z toho d vodu i t flko navazuje kontakty a tak. Byli jsme v pedagogicko psychologický poradn a tam nám doporu ili náv-t vu d tského psychiatra. A ta mlad-í je hrozn flivá, nezvladatelný dít í. Kdyfl je ve známým prost edí a jsem tam jen já nebo její ségra, tak se zapojuje afl moc. Ale jakmile je venku, tak zeza átku nekomunikuje v bec, ale pak m zatahá za rukáv a po-éptá mi, co po mn chce, ale nahlas to ne ekne. Kdybyste ji pozvbudil? To trvá i ve -kole, u itelky neví.. v tý pedagogicko psychologický poradn ud lala jen jednu ást testu, tu písemnou, p i tý ústní se jim v bec nepoda ilo navázat kontakt. Maximáln kývnout hlavou.õ

Se star-í dcerou se mu da í navázat kontakt p i šcachinguõ. Hledání poklad ve víru velkom sta.

šÍ snažím se je vést k n jakým aktivitám, kdyfl je to baví, tak m zase k tomu tahaj d ti.
Te Martininka, star-í, p i-la s tím, fle ve -kole hledaj ške-kyō. Jo, hledání poklad , to se zaregistrujete a m fete hledatí to jsem s tím zrovna za al, to m je-t nebavilo, ale u star-í to baví.ō

P i výchov se jim snaží dát prostor, u it je na p íkladech.
šJá ten domácí úkol nebudu d lat, protofle mu nerozumímí Jde o to, jestli tomu skute n nerozumí nebo nechce rozum t. Te n kolikrát za sebou vypo ítala -patnej p íklad. Tak jsem jí to vysv tlil, a si tam ud lá plus pro kontrolu....ō

U porodu sice byl, ale na porodní sál jej nepustili, nem l zaplacený poplatek a na míst to prý ne-lo.

šP i-lo to o n co d ív nefl jsme ekali a p ímo na míst , kdyfl jsem cht l, fle bych byl u porodu, protofle se m ptali, jestli chci nebo nechci, já jsem íkal, fle jo. Tak po mn cht li zaplacenéj úst ífek slofenky a já jsem íkal, fle nemám, jestli to m flu zaplatit hotov . Ne-lo to.ō

Samotné pocity spojené s narozením nejstar-í dcery jej naprosto pohltily.
šHrozn krásnej pocit, kdyfl to dít bylo moje, to m zaplavilo úpln -t stí, v tu chvíli nep emý-líte nad n jakýma starostma, fle máte rodinu, tak budete muset vyd lávat víc pen z, to v-echno je pry , jsem tu jen já a to dít a nic okolo neexistuje.ō

Rodi ovskou dovolenou si dle svých slov velmi užíval a fl na boj se sociálkou. Star-í dceru mu vzali do -kolky na celý den, i kdyfl m l doma mlad-í.

šTakfle jsem byl doma jen s jedním dít tem a tím jsem to m l jednodu-í o dost. To bylo n jaký hraní, procházky, ob d. Mí-a vydrflela hrozn dlouho spát, s tou jsem -el kolikrát i já spát po pob d . (smích) Pamatuju si, fle jednou jsme zaspali natolik, fle nám volali ze -kolky, kde jsme.ō

Na sociálku, jak íká, vzpomíná nerad. P esto se v jeho p íb hu n kolikrát toto téma objeví. Sociální pracovnice podle n j svou práci d lají nerady, alespo ta, se kterou m l zku-enost. Jeho sest e, která je rovn fl sama s dít tem, vytkla, fle si dít nem la po izovat, kdyfl je sama. Jemu samotnému doporu ili dát dít do ústavu. S argumentem, fle ona by se tedy nikdy nesníffila k tomu, aby -la flebrat na sociálku. A to byla za totality také sama s d tmi.

šJá jsem na ni za al psát stífnosti, a p i-ŕo z tŕy Prahy 10 rozhodnutí, fle kdyfl s ní budu mít jakýkoli jednání, tak tam bude muset být její nad ízenej. A v ten moment se za ala chovat p esn podle p edpis .õ

Po mate ské nastoupil rovnou do práce v chemickém odv tví. Z americké firmy ale postupn za ali propou-t t a on si nemohl dovolit pracovat p es as kv li d tem. Poté d lal práci kurýra, která se stala i jeho koní kem, inspirací pro výlet se p áтели do Tpan lska. Jeho mlad-í dcera v kolech rovn fl na-la zálibu.

Mofnosti sehnat práci má omezené. A op t se šjako kostlivec ze sk ín õ objevuje téma sociálky.

šS d tma se práce hledá h . Samoz ejm m fl u je zaml et, nem fle se na n zam stnavatel ptát, m fl u i lhát. Zam stnavatel nemá právo ptát se m na nic z osobního flívota, to je daný, takfle v podstat , kdyfl tam jsou takový kolonky, tak to nemusím vyplnit, ale kdyfl to nevyplním, tak je jasný, fle má lov k n jakej problém. Pak je vlastn ta sociálka, kde je takový to pravidlo, fle te pro rok 2010, kdyfl jsem si vypisoval, jestli mám nárok na p ídavky na d ti, tak mi v-echo zamítli, protofle se posuzuje podle p íjm z roku 2008. Podle toho, kolik jsem si v roce 2008 vyd lal, na to mám v roce 210 nárok. Na druhou stranu v roce 2008 jsem pobíral maximum a p ítom jsem m l p íjem, fle bych nem l mít na nic nárok. Tam je to ud laný blb , m lo by se to posuzovat po tvrtletí.õ

V sou asné dob se snaflí najít novou partnerku. fienu, která by mohla být vzorem jeho dv ma dcerám. I po n kolik nevyda ených pokusech sv j boj nevzdává.

šNení to tak jednoduchý hledání, jako kdyfl je lov k bezd tnej. Tam m fle n který v ci tolerovat a tady ufl musí brát ohled na d ti. Já jsem optimista, v ím, fle se n jaká najde asem.õ

šPár pokus tady bylo a zatím to nevy-ŕo. Ta první partnerka m la d ti, ob taky malý, tak s tou jsme dote kamarádi, Kdyby ufl byly d ti v t-í, jako jsou te , tak by to -ŕo, ale tenkrát ty i d ti ve v ku rok, rok a p l, ne-ŕo to. Ze za átku to -ŕo, ale po ase to bylo na nervový zhroucení. V tomhle p ípad ur it .Vím, jak to vypadá, kdyfl se mi doma za nou prát dv d ti, kdyfl se mi za nou prát ty i.õ

Dal-í partnerka flující s rodi i kousek za Prahou m la rovn fl dít , ale je-t nebyla rozvedená. Pan Martin jí platil cesty za ním, ona ale postupn ze vztahu švycouvalaõ. Na nátlak rodi se cht la nejd ív rozvést s manflelem, ale pak se s ním rozvést nemohla,

protože ztratil práci a je to jejich rozchod by jej polofnil úplně. Pan Martin její jednání omlouvá.

Štak tam to krachlo na tom, že ze všech stran na ni byl nějaký tlak. Manžel, rodiče a to opravdu se nedá potom.

ŠDál, to bylo pár takových, to se nedá ani nazvat vztahy, vyzkoušet, nejde, dál, dobrý. Bu to nešlo z její strany nebo z té druhé. Pak byl jeden vztah, ten byl dva roky zpátky. Tam jsme spolu začali chodit, tam měla 3 děti, ale v té době dvě starší dcery, 4., 5. třída a jednu, která chodila do první třídy, tam to bylo poase mi sdělila, že jsem byl jen taková náhražka, potkala někoho, koho miluje. Docela zklamání.

V takových chvílích mu hodně pomáhaly dcery.

ŠKdyžlov k najde, tak je optimistnější, když to skončí, tak to není optimální, ale pořád tady jsou děti a ty z toho vytáhnou. Oni to poznají, nevím jak, ale poznají to. Mladší dcera za mnou přišla, já jsem si četla knížku, ony si hrály a táto nebyla smutnější.

Dobře přátele staví nade vše.

ŠPořád tam byli přátelé, v jednom období tam nebyla ani rodina, to jsem si říkal, rodina je to poslední, co chci vidět.

ŠTam to není o intenzitě, jestli člověk vidí jednou za týden nebo za měsíc. Mám kamaráda dobrého, kterého vidím jednou za rok, ale jsme v kontaktu přes ten internet.

I když se sám o děti soudit nemusel, skoro spíše naopak spadl do rodičovské dovolené nedobrovolně, nemohl na výběr, setkal se se stereotypem, s jakým jsou děti považovány matce.

ŠKdyž se někdo rozvádí, vftlycky jdou děti k matce, i když se někdy dá stídat péče. A to jsou ti otcové kolikrát lepší než maminky.

Život pana Martina by dále nerušeně plynul, kdyby od nich jeho žena neodešla. Vztah k dcerám vymel jiný rozměr, byl by chudší. Jak sám říká, musel by měl povinnost odejít na rodičovskou dovolenou, protože není-li se svými dětmi odpočítáno, o nich co jejich vztah ochuzuje. Dnes už chápe, o čem mluví žena sklánějící se nad cizím kolečkem se slovy obdivu. Vybaví se mu vzpomínky na vlastní děti. Takové zážitky se vryjí do paměti na celý život.

11.9 *Když je uspávám, musím odejít a přijít musí maminka.*

Josef, 44, kartograf

Příběh pana Josefa, který žije na dvě hodiny, ale na knihu se točí kolem šomyl a náhodou majících dobrý konec. Na konci roku 2008 podal žádost o rozvod, protože její a jejich dva syny, nyní staré 6 a 8 let, opustila manželka trpící depresemi. Navzdory si pítelkyni, která jako bývalá vítězka soutěže Miss si o sobě přemýšlela, navíc svoje problémy řešila s pomocí alkoholu. Nechtěl aby šťaková žena vychovávala jeho děti, jednička, tak se s ní rozvedl. Je hodný a tradiční zaměstnaný, má jasno v náplni rolí muža a ženy. Žena by měla zajišťovat domácí krb, a hlavně umět vařit. Tam spatřuje tragiku dnešních mladých žen. Muž by se měl postarat o děti a nemusí být Alan Delon. Měl by být galantní, pomáhat ženě do kabátu. Ale věsm s proto, aby to dobře vypadalo, aby všichni viděli šfe si vede do divadla dámu.

Tento vzorec je příznačný pro jeho aktérství. Srovnávání s ostatními se odráží a ufl v motivaci cestovat nebo zařídít limuzínu pro svatební den. Přesto škdyl mohou oni, pro bych nemohl já. Takový motiv srovnávání s ostatními se v jeho příběhu opakuje často. Rád poukazuje na vlastní vynaloženou aktivitu, protože ššám věp ekonal, vězvládl, a s velkými třfkostmi. Sebepojetí tragického hrdiny se promítá do postoje k ženám v jeho životě.

š í nemohu jsem se ofenit, měl jsem problém najít nějakou normální, nakonec jsem si vzal normální, která se opřt zbláznila...ě

Souasně smůování jeho života je postavené na klíovém opakování šomyl, které se ale vždy v dobré obrátily. Proto ve věch přeflitostech a setkáních se ženami tuí pro něj šdobrý konec, potenciální zátek vztahu.

Vývoj partnerského vztahu

Pan Josef si dal s výběrem partnerky náležitou práci. Velký důraz klade na vzdělání, jeho partnerka musí být rovněž inteligentní. Ale možná právě s jejich vysokoškolským vzděláním se špatně vyrovnával, když sám má vzdělání středněškolské. Vztah s manželkou se postupně proměnil, ona začala trpět psychickými potížemi.

š í pomoci té ženě z toho depresivního stavu, tak jsem chtěl pomoci jí. Protože jsem takovej dobrák, že jsem chtěl pomoci. Lovka neztracuju od první chvíle., Problém je ten, pokud má ten doty nej moc takový tý sebejistoty a je stále si myslí, že je hezká. Když jí je přes 40, protože vyhrála tehdy miss, ona blbá není.ě

Když se ženil, objednal pro ženu limuzínu. A samotný tento fakt jako by přehlušil zbytek svatebního dne.

Š nejzajímavější byla svatba. Protože jsem to pojnal ve velkém a objednal jsem to, co máli v Pretty Woman (te přety v mn). Takže Gere (te gere) a jái Její kolega, když mu žena oznámila, že pojedje jako Pretty Woman, tak zapomněl ídit a vjel do p íkopu. Protože já jsem takovej, jak íkám, já se žen v nuju, když odejdou, tak je to její problémí Copak závist? Protože jsem do té doby jezdil jen samýma malinkýma autí kama, když to má Pomeje, pro bych to neměl taky.õ

Brzy po svatbě se jim narodilo první dítě. Když mu ale byly dva roky, prodělalo těžké onemocnění, které znamenalo velké psychické vypětí pro manželku pana Josefa. Dostalo po povodních otravu a začala mu šlejet křeče. I když ufl tenkrát má s manželkou neshody, ocenil, jak celou situaci zvládla. Tato událost byla klíčová pro rozpad jejich vztahu. Bhem nemoci dítěte se bývalá manželka šatnula, ale po odeznání nejvíce problémů se zhroutila.

Š v tomhle byla žena, i když nervózní, tak se o něj 100% starala, že s ním byla i v té nemocnici. V tomhle tom stavu, kdy se na něj nedalo ani koukat a ona tenhle psychický stres a ona to zvládla a pak se sloflila, když nastoupila do práce, dělala vzdělávání dospělých sekretářku na vysokých postech. Nevydržela to psychicky, ty problémy, co se nastádaly, i nějaké problémy z minulosti. Problém je ten, že ufl to nešlo asi zastavit, protože já ufl jsem nevěděl jak.õ

Pan Josef si stavěl svoje vlastní obrany. Bhem celého onemocnění syna, které naštěstí dobře dopadlo, si situaci odmítal připouštět. Protože by jej to zdolalo, šť mi všemi problémy, které ufl i tak měl.õ

Ší já jsem tomu strašně v il, já jsem ani nebrešel, že to není možný. Já jsem ani nezabrešel, mně to nepřišlo ani, že se něco děje. V bec se neví, jak dítě přišlo k otravě, bylo v istým prostředí, kde na něj co sáhl, neví se kde, najednou oteklo, že bylo dvakrát silnější a slejzalo mu 100 % křeče, takže do něj narvali všechny léky. Ono ufl to bylo takový, že v té době byly takový nervy s manželkou, že ufl jsem neměl sílu na další prser. Je pravda, že psychický problémy s manželkou byly dost brzo, že máněm řvala, tím pádem má tak řvala, že já jsem ufl to, ufl se tam nešlo do té nervové soustavy.õ

Zlomový okamžik

Manželka se zhroutila a nakonec od nich odešla. Celkové projevy její deprese nakonec spojuje s jejím vysokoškolským vzdláním.

ŠMy nem li jedinej problém, jenom to, že se pomátla. Najednou jí to nesta ilo ten mozek brát. Spí–takový jako psychický, že není pot ebná. Nemocný dít zvládala 100%. Do t í v noci s ním chodila po chodb , já jsem to vid l. Dostala výpov a –lo to od deseti k p ti, že je zbyte ná, že ji nikdo nechce.õ

Manžel in odchod m l být výhrou. Ve–keré problémy p ipisuje opakovan jí.
*š Ode–la a byla to výhra z toho d vodu, že ufl v té domácnosti bylo takové dusno, že syní že ufl tím rodina trp la. Psychické poruchy, nezvládala domácnost, je–t dostala výpov v práci. A to ji totáln slofřilo, poznala, že ji nikdo nechce, nikdo ji nemá rád, že je nepot ebná pro řivot a p estala se o v–echno starat. Takže ufl jen sed la, sed la, sed la a nakonec z bytu, kdyfl jsem byl na slufěbní cest , tak se odst hovalaí Deprese. **Povolil jsem jí asi t ikrát návrat, kdyby se lé ila, jsou to takový výkyvy náladový. Objevila se doma p ed Vánoci po ty ech letech, jakoby to bylo týden p ed svatbou, normální klídek a pak blok a op t ode–la. Ufl jsem s ní byl i u psychiatra, je to stav, taková úzkost, kdy ten lov k je naprosto vy ízenej a nev í si v ni em. Deprese je, protože nad tím hodn p emej–lím, taky jsem v–elijak m l, jak se íká takový ty deprese, kdyfl vám n co nejde. Ale v le je taková, že jsem se z toho dostal za 24 hodin. Ale kdy ten doty nej, hlavn ěknu okolí v as, pomozte mi. Ona si nep iznala, to je vylofen je–itnost.. totěfl je ta p ítelkyn která pila..a taková je–itnost, že ona je ta nejlep–í, ony si nep iznaj, že se n co d je, protože to je takovej vnit ní pocit je–itnosti a namy–lenosti a tento problém je dosti u vysoko–kola ek.õ***

On v tom byl podle sebe nevinn . To manželka ho týrala, upírala mu mořnost otev ít si ledni ku, která byla její a napít se.

š í v–echno házej na ty druhé. M se manželka ptala, kde má podprsenku, tak jsem jí ek , že jí to opravdu nenosím. A druhá ekla, že pije kv li tomu, že zná m . P ítom je to holej nesmysl, protože prohlásila, že kařdej chlap u ní vydrří jen p l roku.õ

S tchýní si rozum l pomalu víc neř s manželkou, která se po prvním nevyda eném vztahu cht la proto rychle vdát za pana Josefa.

š Já mám t eba perfektní tchýni, ale s manželkou to neklapaloí T eba cht la n co víc, já nevím. Ona to ne ekla, jak je uzav ená. Cht la n co víc a najedou svatba s n kým, kdo má taky svoje chyby A kdyfl jsem já a ona si myslela, že je vysoko–kola ka, tak si myslela na

vy—í cíle nebo já nevím. To ne ekla, ona porád, fle ji opustil bejvalej, tak se rychle vdala a myslela, fle to bude dobrý.õ

Vývoj vztahu k syn m

Odchod matky d ti negativn poznamenal, v sou asné chvíli ale ufl v—echny štikyõ opadly, d ti totifl špot ebují klidõ.

š Ten star—í to psychicky ze za átku odnes takovou nervozitou, tikem ale jako, jak bych to ek, snařím se to eliminovat. No, jak se íká naprostej klid, ale je to na dlouhý roky, protofle oni tu maminku nevid li dote ka, tak on si to v tý hlav nedokázal srovnat. Ten mlad—í to nechápal. Ten star—í najednou bylo mu 5, 6 skoro do —koly a najednou maminka nebyla. Nejd ív jsem se vrátil ze sluflebky, tak jsem mu 4 roky íkal, fle je na sluflebce. Pak se maminka objevila, takfle ji vid li, ona na n j nepromluvila. Já jsem jim íkal, maminka je nemocná, jako kdyfl má—rýmu a musí—brát prá—ky, tak maminka ty prá—ky nechce vzít. Nemocná a nechce brát prá—ky. Vysv tlil jsem tu nemoc. Ona vás má ráda, ale je nemocná.õ

Potom se je—t n kolikrát stavila doma. Vztah d tí k matce je polořený ve formální rovin .

š í jako kdyby p ijela teti ka z Moravy, kterou vidí po p l roce, vzdálená p íbuzná, n jaká máma. Citová vazba tém nulová.õ

Pan Josef je p esv d en, fle d tem odchod matky prosp l. D ti pot ebují vyrovnanost, ale zároveň pot ebují oba rodi e. Pan Josef se snařlí naplnit ob rodi ovské polohy p ísného otce i citlivé matky.

*š O d ti se kompletn starám, d tem to prosp lo, fle matka není doma, protofle tam je v t—í klid. D ti pot ebujou vyrovnanost, cítí pot ebujou i p ísnost, já o tom hrozn p emej—límí Oni pot ebujou cit od mámy a od otce p ísnost a zase to je velmi d lefítý, nad tím se nikdo nepozastavuje. **Já musím bejt p ísnej, ale zároveň , kdyfl je uspávám, musím odejít a p ijít musí maminka, s velkým citem. Osmiletý dít m dneska pohladí, —estiletý íká, máme zlatýho tátuí õ***

Významnou roli hraje fakt, fle vychovává syny, ne dcery. T m by nerozum l, dokonce vyjád il obavu, jak by to zvládal s dívkami.

*š í ale zase je to dobrý, fle mám kluky, to je taky d lefítý. Protofle kluci se vracej i v t ch 40, 50. **Pro kupujou chlapi vlá ky d tem? Oni to kupujou sob pod záminkou svých d tí. A kdyfl se chlapi cht j odreagovat, tak se odreagovávaj t ma d tma, oni maj podobné zájmy, tak ví, jak to dít zaujmout. Já mít dneska dv dcery, tak jsem ne—astnej. Tohle je***

taková myšlenka, jestli je to pro ni jakou disertací. Tento problém, řeší přítelkyně má syna, to dítě prohlásilo, já jsem –astnej, řeší tady máma není. Ta máma by se mohla v novat řešit, protože mají podobný názory.õ

Svou zkušenost se štrejdou, bratrem matky přináší dál. Chlapci potěbují muflské vzory.

š..každý kluk si hledá svého strejdu, kamarády, dědu. Vyhání, ona vyhání všechny chlapy, který by tomu klukovi chtěl pomoci. S ním jde takovej kamarád, jdou na vejlet, to je chlap tak na dvě věci. Pro barák, nula, pro dítě, který je přehnaně inteligentní, přehnaně hyperaktivní, chlap který dokáže akorát 8 hodin sedět u počítače pro ni není táta.õ

O dětech spolu s bývalou ženou v současné době nekomunikují.

šKdyž jsem se ptal ženy, a co děti, tak o tom se nebavíme. A druhá, když jsem říkal, přijedem, uvaří, tak ona řekne nejsem vývařovna, ona pozve moje děti na návštěvu a řekne do telefonu nejsem vývařovna.õ

Pan Josef má tendenci k formulaci moudrých a rad. Problém dnešních domácností spatřuje pan Josef v jejich nadměrné feminizaci. Ženy totiž přirozeně flivají chlapece nemají –anci pochopit, stejně jako tomu bylo v rodině jeho přítelkyně .

*šA vy se divíte, řeší to dítě nezvladatelný? **Mám tam kolem sebe tři řešitelské. A to je základní problém, řeší kluci jsou nohem hyperaktivnější, řeší to ženy v bec nepochopí. To je základní problém. Proto já bych měl strach vychovávat dcery. Chlapci jsou v třešně i kováři.õ***

Dnešní vztahy jsou posunuté, v jeho slovech zaznívá lítost, řeší šofr to není, co bývalo.

ší tenkrát se dalo vít, byly jiné vztahy, dneska si ten chlap rád–í vezme dovolenou, akdyž si vezme dovolenou, tak ty dva lidi se jsou schopný sejít afl ve –er, když jsou celý den pry . Ale kdo má peníze na drahou dovolenou? Zase ty, co nejvíc vydělávají, ale ty lidi ufl mají ten vztah narušenej, jak jsou pořád od sebe. Já znám několik vťah , to manželství, oni jsou spolu jen proto, řeší se nevidí. Ano, to manželství vydrželo jen proto, řeší se vidí ve –er, pusinka. Ten chlap vydělává peníze a nechá tu ženu samotnou na všechno a ona přijede na to, řeší toho chlapa nepotěbuje.õ

Za nejd leflit j-í hodnotu povafluje tradi n uspo ádanou rodinu.
šD ti, rodina. Tam jde o to, fle znáte kvantum lidí, ale kdo vám pom fle. Kamarádi? Ani náhodou, jen ten základ tý rodiny a jen ta blifl-í rodina, ani ta velká. Vzdálená vás bere jako vyfírku, v podstat se to dá spo ítat na prstech jedný ruky.õ

Také pan Josef chce dosáhnout n eho výjime ného. V oblasti toho, co jej baví a napl uje. Spolu s chystanou výstavou autí ek p ípravuje také katalog na serveru. Zp sob, jakým situaci podal je pro jeho vypráv ní charakteristický.

š. Tato katalogizace se d je na serveru, ten server je základ pro tu výstavu. Co se posbíralo u t ch sb ratel , co by se tam mohlo dát. Poda ilo se to, co se nepoda ilo nikomu za posledních 50 letí ty stránky a v tý podskupin , kde jsou v-echny ty fotky toho doty nýho, ktere jsem já. Tro-ku je-ítnost, ale tro-ku taková hrdost, fle lov k, kdyfl n co d lá, fle se spolupodílí na n em, co se nikomu nepoda ilo.õ

Pan Josef má pocit, fle flije výjime ný katastrofický flivot. Libuje si ve své pevné v li, která mu pomohla p ekonat v-echny t flkosti a pod tlakem flivotních událostí se šnezbláznit jako jeho partnerky. Své syny vychovává jak jen umí nejlépe, s d razem na vzd lání. Cení si hodnoty vztahu k nim, vnímá kolem sebe kolegy, kte í krásn upravení anavon ní p íjflíd jí mercedesy do práce, ale nemají pocit flivotního smyslu. Jsou totifl bezd tní. asto se porovnává s druhými, n které situace vyhledává proto, fle to tak m li druzí. Na druhou stanu toufíl dokázat n co výjime ného.

11.10 Sdílená témata p íb h

Vzhledem k obsahové bohatosti materiálu získaného díky McAdamsov Interview o flivotním p íb hu jsem se rozhodla v novat obsahové analýze samostatnou kapitolu a pokusit se hledat a nacházet ve vypráv ní mufl spole né vzorce, opakující se témata. K tomu poufílívám metodu zachycení vzorc (gestalt) spo ívající v zaznamenávání podobných i odli-ných jev vázaných na kontext, osobu atd. Protofle zde hraje roli osobnost výzkumníka a jeho zp sob t íd ní dat zaloflený na vlastních konstrukcích p íb h , nabízí se paralela s narativními metodami.

McAdams ve svém interview vyufflívá metafory knihy, tedy len ní flivota do kapitol. Těst mufl z celkových osmi respondent se drflelo chronologického ázení,

jeden postupoval ryze tematicky a jeden ob linie kombinoval. Proto jsem p i analýze postupovala jako v t-ina mufl , zam ily jsem se na vývojové etapy, konkrétn na d tství, dospívání a dosp lost, a k nim jsem p i adila mufl m společné vzorce, společná témata. V t-ina témat má ale pesah z jedné vývojové etapy do druhé, afl do dosp losti. Díky tématu otcovství a snahy otce o setkávání s jejich d tmi se nejvíc společných témat týká dosp losti.

11.10.1 D tství

Téma:švylomeninyo a bezstarostné d tství

V d tství byl pan Tomá–hyperaktivní šneposednéo dít , cofl ho poznamenalo jako šproblémového flákao a rodi e vedlo k trestání. D tství ale jinak vnímal jako bezstarostné. Podobn vzorec bezstarostného plynutí popsal pan Miroslav, který d tství strávil švylomeninamio a hrami. I pan Karel vzpomíná na švylomeninyo, editelskou dtku za nav-tívené editelny oknem. Zde zd raz uje nejlepší dárek k narozeninám, ve 12 letech dostal vzduchovku. Podobn d tství pana Martina probíhalo poklidn , a vyr stal v t flkých podmínkách šplesnivého bytu na pražském sídli-tio, vzpomíná na šk upavou ké rohlíkyo a hezké chvíle spojené s hraním se sestrami. Pan Roman byl šzlobivé dít o, sout flivý typ, který nerad prohrával a m l pocit, fle to t m šslu-ným chlape k m musí po ádn nandat.o

Téma: snaha o p ijetí a pocit štopení seo

D tství pana Pavla bylo poznamenáno vztahem ke dv ma sestram, o rok mlad-ím dvoj at m se specifickými poruchami u ení. Sám tuto dobu popsal jako šboj proti samot o v sourozenecké konstelaci a snahu o švlomení seo mezi n . Spojení španí maminkao, které vysloví p i popisu hrozivého záflitku z d tství, kdy málem p i-el o flivot, evokuje pocit odcizení ve vztahu ke své matce, pln zam stnané starostmi od dcery. Pan Martin se sice nemusel takto drát o své místo na slunci, ale rovn fl popsal situaci, kdy se cítil naprosto odrfletý od okolí, a byl v blízkosti ostatních. Topil se, ale protofle se v-e odehrálo na m l in , nikdo mu nev noval zvlá-tní pozornost. Podobn pan Adam se také v d tství topil b hem vodní bitvy s otcem a bratrem na vod . Poznamenalo to jeho vztah k vod a vzbudilo ned v ru k zahrávání si i ve vztazích. Pan Josef trávil d tství u babi ky, k rodi m nem l p flí-t sný vztah, obdivoval hlavn svého strýce, mat ina mlad-flho bratra. V p ípad pana Adama i pana Josefa a vlastn i pana Pavla, takové zázemí mohlo

mít vliv na dlouhodobý a pevný vztah s partnerkou, který nakonec stejně nezajistil trvalý a bezpečný vztah, po kterém vřichni toužili.

11.10.2 Dospívání

Téma: státní ideál mládeže s realitou

Pan Josef popsal dospívání jako šok, protože jej na vojnu přivedli omylem k trestaneckému útvaru. Ten se ale, charakteristicky pro jeho život, v dobré obrátil. Stal se kádrovákem. Také pan Adam rychle vystřízlivil v okamžiku, kdy se jako student stědnil zdravotnické školy setkal s realitou práce ve zdravotnictví. Rovněž pan Martin chtěl v práci nejprve dlelat, co ho baví, posléze však musel kvůli rodině svoje priority změnit.

Téma: touha prodloužit mládež, dospělost bude znamenat ztrátu

Pan Martin vzpomíná na dospívání jako na období šezkových, ale krátkých prázdnin před tím, než začal zodpovídný život naplněný pracovním procesem a snahou zabezpečit rodinu. Celým příběhem pana Miroslava se táhne touha po poznání, cestování, a rychlý konec takového snu, v určitém smyslu vynucená dospělost, protože mu manželka řadala nahlédnout na krk, že si ji buď vezme, nebo jejich vztah skončí.

Téma: život dospělých po prodávání škrabečů

Pan Tomáš – dospěl pozdě, až když měl dít vodit chovat se dospěle, protože musel naplánovat jednotlivé kroky, které by vedly k znovuzhledání se synem. Pan Adama má podobný pocit, protože ve svých 12 letech musel dospět a postavit se za svoji matku proti otci před tím, než se rozvedli.

11.10.3 Dospělost

Téma: vztah k manželce poznamenaný špatně

Ve vztahu k partnerce nelze nezaznamenat, že muži z obou skupin si jsou v domě jaké špatně, neshody v partnerském vztahu před tím, než se vzali. Ta se pak s narozením dítěte ještě více prohloubila. Pan Tomáš hovoří o pokroucených hodnotách rodiny jeho manželky, která pevně věřila tomu, že vše se dá šdomluvit, když použijete správnou finanční motivaci. Nechtěl je vidět a teprve za to pyká. Pan Miroslav zase vnímá proměnu své manželky a partnerky ve stoprocentní matku, která naprosto odvrhuje svého

manžela. Pan Karel se řekl o svých povinnostech k té své partnerce před odjezdem na pět dní pobyt na moře. Partnerka pana Pavla zase hledala ve vztahu k němu vztah k otci, toužila najít v něm šoporu tak, jak ji sama nezafila. Výběr partnerek pana Adama byl značně poznamenán úzkým vztahem k matce, která i dnes je jeho šnejmilejší osobou. Pan Roman svou poslední partnerku potkal ve svém módy. Vzplanul k ní vášnivou láskou, a sám do tohoto světa úplně nepasuje. Partnerka pana Martina v minulosti brala drogy, návrat k nim se ukázal být spouštěčem k rozpadu jejich vztahu. Pan Josef měl problém vybrat štu pravou. Když ji konečně našel, šona se zase zbláznila.

Téma: náhled na partner i na dobré vlastnosti po rozchodu

Svoje bývalé manželky muři kategoricky neodsuzují. Rozhodně je nepopisují jen jako ty nejhorší šmegery, jsou schopni náhledu i na ně které jejich dobré vlastnosti. Někdy to popisují, jako by je omlouvali. Pan Tomáš, i když se se řekou dle svých slov nedohodnou na něčem, přesto vnímá její hmotně zabezpečené, ale dokonce i zázemí a její patologickou závislost na matce. Manželka pana Miroslava se synovi vnuje maximálně, dostává se mu od ní ať špé e. Zároveň se to v ní špknává, i proto chce získat dítě na svoji stranu, ale přesto vidí, že by mu popouzením proti otci ublířila. Pan Karel rovněž uznává manželčinu schopnost postarat se sama o rodinu v jeho nepřítomnosti. Pan Pavel vidí, že jeho bývalá manželka štoho musí mít nad hlavu, když se jí tam za nou dva kluci prát". Pan Adam manželku obdivuje pro její manažerské schopnosti. Panu Romanovi lichotila atraktivita jeho bývalé řeny a rovněž profesionální přístup k maskérství. Pan Martin ve svých představách viděl matku svých dětí, i když te ří na jméno popisuje, dluží mu peníze. Josef konečně své partnerky obdivoval pro jejich vysokoškolské vzdělání, musel je vždy šhledat výjimně inteligentními. To se ale také ukázalo být kamenem úrazu v jejich vztahu.

Téma: porod dítě te jako jeden z nejsilnějších zážitků

Těmi všichni muři spojili nejkrásnější zážitek s narozením svého dítěte. Ať už na pana Josefa a pana Karla, který je ze všech respondentů nejstarší, byli všichni u porodu nebo poblíž, nebylo-li to z důvodů komplikací možné. Tento zážitek, který popisovali spíše neverbálně, s laskavostí, slzou v oku, s nadšením, ašto bez váhání, upevnil vztah k jejich dítěti. Pan Tomáš si své místo u porodu musel vybojovat u tchýně, která měla tamtéř. Pan Miroslav rozárovaně ří, jak mohli zdravotníci nevěřit, že se má narodit přikilové dítě, proto nakonec na porodním sále nebyl, ale dostal šdítka do ruky hned, když je te byla

manželka v narkóze po císařském ezu. Pan Pavel vztahuje porod k nejzásadnějším momentům vztahu k synem. Být přítomen narození pro něj znamenalo prožití blízkosti, překonání šedistance, kterou mají muži k dítěti v tání. Pan Adam porod svého syna popsal jako jeden z nejsilnějších zážitků. Podobně jako pan Roman, který celou událost označil za šistě koncentrované, tistí, flivotní extázi bez placebo efektu. Pan Martin se kvůli předasnému porodu dcery nedostal s manželkou na sál, proto se s sebou nemohl ústifek z pokladny, fe zaplatil. Narození svého dítěte očekával na chodbě.

Téma: dítě potřebuje oba rodiče, protože každý mu dává něco jiného

Názor, fe dítě potřebuje oba rodiče, vnímají muži za samozřejmý. Proto ani jedna skupina otců nezavrhuje matku dítěte. Bojovní vyhlížeující muži neřídají své dítěte do výhradní péče, kdyby, tak především kvůli zajištění minimálního styku s dítětem. I druhá skupina otců, těch, kteří vychovávají dítě sami, si je v domě flenského elementu v rodině, proto chtějí znovu navázat partnerský vztah. Pan Miroslav vnímá tuto potřebu svého syna, oceňuje manželku, která šumí víc to šu u u u u, je citlivější, zatímco on se dítěti vnuje hlavně aktivně. Pan Pavel vede svoje syny k vycházení do neznámého světa odmalička. Oba póly rodičovského působení shrnul při popisu situace, kdy mu synové skákali šz kuchyňské linky do náruče, i kdyfl manželka řlela. Pan Adam vidí odlišné možnosti naplnění potřeb, které mají oni i jeho bývalá žena. Ona rozvíjí jejich kreativitu, on s nimi chodí na výlety. Pan Roman dceři vysvětluje, co ji zajímá, ale také ji víc rozmazluje, jeho bývalá žena je přísnější. Pan Martin se snaží vycházet z potřeb svých dcer, naslouchá jim, snaží se jim být vzorem, ale občas o sobě pochybuje. Pan Josef vnímá národnou pozici rodiče šsamovychovatele. Musí se snažit dát dítětem hluboký cit a zároveň být přísný.

Téma: je horší absence otce nebo sthování dítěte?

Ústy pana Pavla zaznívá shrnutí niterného přesvědčení mužů, fe dítěti by nemělo být upírána možnost stýkat se s oběma rodiči. Vždy by mělo být na místě otázka, o co dítě přichází sthováním k otci a o co absencí otce. Pan Tomášby synovi chtěl dát alternativu k flivotu pod vlivem flenského tandemu v domě ženy. Pan Miroslav se synovi vnuje s plným nasazením a proto fe vnímá psychické problémy své ženy, staví pro něj podpůrné zázemí. Příběh pana Josefa se odehrává v jiné rovině, není zde absence, fe by dcery mohl dostat do své péče, ale rád by věděl, jak flíjí. Je možné, fe starší dcera bez vlivu otce

pln podléhá matce a přebírá její názory na šzhýralé muflské plém ō, a jak nazna ují znalecké posudky, bude mít problém s navázáním styku k partnerovi.

Téma: spole ensky uznávaný mýtus, fle dít pat í k matce

Vypráv ním mufl se táhne jako červená nit celospole ensky uznávaná praxe nerozlu itelné dyády matka-dít . Znalecký posudek zabývající se situací pana Tomá-e zcela explicitn popisuje synovu manipulaci jeho bývalou manželkou. V opa ném p ípad , kdyby synem manipuloval otec, soud b fln rozhodne ve prosp ch matky. Takto pan Tomá- dosáhne šjen ō roz-í eného styku od tvrtka do ned le jednou za 14 dní, ale s v domím, fle matka syna popouzí proti n mu. Pan Miroslav byl sv dkem rozhovoru jeho bývalé fleny a její právní ky, kdy jí musela vysv tlit, fle on jako otec má ve vztahu k dít í stejná práva jako ona, matka. Rovn fl paní na sociálce ho na výzvu jeho bývalé fleny odmítla šsrovnat ō, tedy vysv tlit mu jednou provfdy, kdo má na dít nárok. Pan Adam se sice s manželkou dohodl, ale bez váhání souhlasil s tím, fle jí p ípadne v t-í ást majetku, necht í se soudit o d í.

Téma: boj o dít jako pokus udržet styky se svým dít tem

V p íb zích pana Tomá-e, Miroslava, i Pavla se opakuje, fle jejich snaha získat d í do pé e, alespo té st ídavé, vychází z jejich touhy zajistit si alespo minimální styk s dít tem. Kdyby bylo dít ve výhradní pé í matky s roz-í eným stykem s otcem a matka se rozhodla dít šnep j ovat ō, znamenalo by to dlouhá léta boj . Kdyby na druhé stran fungovala vymahatelnost, stejn jako tomu je v p ípad placení vřivného, otcové by tak radikáln bojovat nemuseli. Bojovná umanutost mufl je provokující i ze celospole ensky p íjímaného nad azení vztahu dít te k matce nefl k otci.

Téma: nebojovat o dít za kařdou cenu

Ve více p íb zích se rovn fl objevuje motiv šnejít si za svým za kařdou cenu ō. Tedy za cenu toho, fle by dít plakalo a k otci necht ílo. Shodli se na tom pan Miroslav i pan Tomá-, rovn fl pan Pavel si uv domuje obtřfnost takové situace, z jeho vypráv ní v-ak jasn plyne, fle se ho na-t st í netřká. Zárove u star-řho dít te v p ípad pana Karla, kdy matka nefl aby sd lila, kde bude dít studovat, je rad jí odhlásí ze -koly, je snaha za kařdou cenu zjistit základní informace o dce í, pochopitelná, by korunovaná neúsp chem.

Téma: míra t snosti vztahu k dít ti je subjektivní

V-ichni muffi bez výjimky mají bez nejmen-ích pochyb vztah ke svým d tem. Jeho intenzita se m ní s nar stající dobou, která je rozd lila a také po dojmem událostí, které vedly afl k sou asnému stavu. Intenzivn j-í vztah ke svému dít ti mají muffi, kte í se roze-li s partnerkou nedávno, a kte í vynakládají veliké úsilí pro to, aby se mohli se svým dít tem stýkat oproti muffi m, kte í se roze-li s partnerkou p ed del-ím asovým úsekem, za mén dramatických okolností, nebo se o d tech domluvili. Míra t snosti je ale velmi subjektivní. Pan Roman má pocit, fle nic ne-ídí, zatímco hodn cestuje i pracuje. Zárove pan Adam, který d ív chodil z práce d ív a staral se o d ti, protofle jeho partnerka je škariéristka, má te vý itky sv domí, fle ve snaze splácet hypotéku si p íbírá je-t dal-í práci. Pan Tomá- se svým synem jednozna n po ítá, synovu d lefitost tlumo il své sou asné p ítelkyni hned na první sch zce a aby lépe pronikl do problematiky, neváhal vystudovat práva. Pan Miroslav se nechce jen tak vzdát spole n strávených chvil a s pomocí schopných sociálních pracovníc se mu poda ilo dohodu, díky nífl se m fle podílet na výchov syna tém rovným dílem. Pan Pavel vnímá sv j vztah k syn m jako n co šnejnitern ji lidského a proto kontrastujícího s odosobn ností soudního p elí ení, kdy se o d tech a rodi ích rozhoduje. Pan Adam se cítí být zrozený pro výchovu obou svých d tí, a koli není biologickým otcem šsvě dcery. Pan Roman svou dcerku miluje a je p ipraven chránit ji p ed v-emi nástrahami sv ta módy, ve kterém se pohybuje jeho bývalé manflka. Pan Martin i p es potífle s výchovou dcer objevuje d tský sv t a je otev ený aktivitám, ke kterým jej dcery p es jeho po áte ní odpor p ivedly. Pan Josef je na své dva syny hrdý, star-í vyhrává matematické olympiády a mlad-í je šnejlep-í mu-ktýr ve -kolce, protofle si umí p ehazovat me z pravé ruky do levě.

Z pocitu vlastní svázanosti s dít tem pak také plyne náhled na jeho pot eby. Nejen, fle n kte í bojující otcové musí neustále prokazovat své znalosti d tského sv ta p ed odborníky, sociálními pracovníky, léka i. Jejich angaflvanost v pé i o jejich dít ústí v ufl-í vztah k n mu. V p íb zích otc se objevují r zné p edstavy o napl ování pot eb d tí.

asto jsou spojené p edev-ím s finan ním zaji-t ním, ale také s pot ebou vzd lání d tí a rozvojem jejich nejen racionálních a materiálních hodnot, ale i hodnot duchovních a spole enských. To se prom ũje spolu s v kem d tí.

Téma: povahové rysy a zkušenosti a jejich vliv na způsob řešení porozvodové situace

Je patrné, že něvichni muži jsou tak motivováni získat dítě do své péče. Vliv na to má jednak vývoj jejich partnerského vztahu, ale také povahové charakteristiky. Pan Tomáš byl hyperaktivní dítě, které se šrovnalo a na st ední. Jeho rázná a výbušná povaha ale přispěla k tomu, že se rozhodl vzít situaci do svých rukou a nespolehat se jen na okolí. Podobně pan Miroslav byl v dětství švzborovité dítě. Tento rys jakoby v něm z stal a pomohl mu jít si za svým cílem. Zato pan Pavel by na takový urputný boj neměl sílu. A když říká, že nebojoval, druhým dechem dodává, že na odmítnutí stídavé péče soudkyní po konzultaci s matkou, se rozhodl požádat o sv ení dítě do své výhradní péče. To mu zachránilo šprodloužené víkendy. Pan Karel př sobí nesmírně mírně a jeho udiv a lapání pod dechu nad situacemi bezpráví jej utiskly v pasivní poloze.

Téma: odosobnění institucí

Muži vytrvávající v boji o dítě, že mají vše ve svých rukou. Když se budou angažovat od počátku, dosáhnou svého cíle nebo se mu alespoň přiblíží. Zde velmi záleží na konkrétních lidech reprezentujících instituce, konkrétně na sociálních pracovnících, se kterými se otcové setkají. V příběhu pana Miroslava figurovala šmladá sociální pracovníce neodchovaná reflimem, která měla v hled do situace a nereagovala na výzvy jeho manželky ša ho srovná, tj. vysvětluje mu, že dítě patří k matce. Manželka pana Tomáše jednu takovou mladou, reflimem neodchovanou sociální pracovníci psychicky zdeptala svým chováním, proto ji nahradila jiná, ale ani ta neslyšela na finanční motivaci jejího otce. I v příběhu nebojujícího pana Martina zaznívá, že by se snad rád přestěhoval kvůli šté nové sociální pracovníci, která zastupovala v době nemoci jeho stárou, schopnou mu radit, a dala dítě pracovní týden do ústavu a o víkendech si je bere domů. Ona by se totiž nikdy nesníflila k tomu, aby šla šflebrat na sociálku. Pan Miroslav narazil na absolutní nezájem soudce, které nechtěly přepřad jejich třiletého syna, proto že mu manželka změnila trvalé bydliště a nebylo tudíž jasné, kde je místní příslušný. Podobně narazil na odosobněné jednání soudu pan Pavel, kterému soudkyně na jeho návrh o přjetí dítě do stídavé péče odpovídala slovy matky, která jednoznačně nesouhlasila. Příběh pana Karla bojujícího deset let o základní informace o dcerách by mohl být interpretován opravdu především jako boj s institucemi. Nekonečné mšice škání na opatření soudu, pochybení, za která se nikdo nikdy neomluví. Nejabsurdnější př sobí situace, kdy OSPOD

sám od sebe navrhl zvýšení vlivného. Jaké bylo rozarování soudkyní, když u soudu předtala dopis od matky, že o fládné zvýšení nestojí.

Téma: e-ní situace šporozvodového d ní u soud ō bude pomalé

Jednotliví bojovníci sobící muflí se setkali s cochemským modelem fungujícím v N mecku, který nutí soud k rychlému jednání a rodi e k rozhodování s podporou odborník z oblasti psychologie, sociální práce, práva atd. Pan Tomáš neví v rychlé změny v našem systému. Je třeba trpět jít za svým, švydrflet víc než druhá strana. Pan Miroslav i pan Karel vyzdvihují jeho efektivnost. Pan Pavel v této souvislosti upozornil na závažný problém našeho českého modelu e-ní porozvodové problematiky. Stát si osobuje právo na dítě, stává se jeho kolizním opatrovníkem. Na co se ale osobované právo přesně vztahuje? Na flivot? Nebylo by logické snažit se alespo minimálně zabezpečit psychický stav jednotlivých rozvodu se účastnících stran? S tím souvisí o postoj k radikálním sdružením jako je například K213. Jeho zástupci mají mnoho zkušeností, svou rétorikou ale mnohdy druhým otčím spí-u-kodí než pomohou. Dobré ale je, že poskytují odrazový mstek, muflí zde nacházejí podobně špostiflené tatínky, potěbné informace i motivaci pro další boj.

Téma: n co ve sv t zanechat

Tento opakující se vzorec je možno pojmout tak, že každý z těchto muflů ve sv t zanechává šsvoji krev. Pirozen se tak snaží, aby šprospívala, zajímá se o šní, předávají šjí š svoje hodnoty. Pan Roman vyslovuje touhu předat svojí dce i umní rozpoznat "dobré lidi od k ivák ō. Pan Tomáš by byl rád, kdyby jeho syn mohl nasát i jiné hodnoty než jak je vidí u matky a babičky a téfl nabyt v domí, že spravedlnost a dobro existují. Pan Miroslav by chtěl synovi předat touhu po poznání. Pan Pavel předává syn m d v ru v okolní sv t, naučit je do n j vstupovat, také rozvíjet jejich duchovní a estetické hodnoty. Za zásadní považuje také umní setkat a utkat se s autoritou, porazit ji. A rovněfl poráflku přijmout. Pan Adam, který se cítí být předur ený k výchově svých dětí, klade draz na možnosti jejich vzdělání. Pana Martina zamětnává především snaha dcery hmotně zabezpečit. Z jejich interakce plyne, že se jim snaží v-típit bojovnost a práci na sobě, i když si sám mnohdy není zcela jistý, zda to dělá správně. Pan Josef chce dát svým dětem klid domova, aby mly v fldy kam jít.

Rovněfl v-ak otcové touflí sami n co dokázat. Pan Roman se chce zapsat do dějin jako objevitel celých rodů mexických kaktusů. Pan Josef zase organizuje bezesporu

unikátní databázi model autí ek. Oba tito muflí ale nemusejí vynakládat úsilí ve snaze setkat se s d tmi. Mořná proto mají více času na realizaci vlastních sn .

Téma: dokázat n co n komu jako motivace pro jednání

Pan Adam i pan Josef mají ve svém vypráv ní spole ně téma motivace ovlivn né okolím. Pan Adam chce i po rozchodu p edvést řen , která o to nejspí– v bec nestojí, řen není jen domácí typõ a p ibrál si dal–í práci. Tu zároveň omlouvá pot ebou splácet hypotéku, kterou si chce vzít a –et ením financí na vzd lání d tí. Zato pan Josef své jednání neomlouvá. Pro n j je argument škdyfl m ře Pomeje, co bych nemohl jáõ, nosný. Proto ve svatební den objednal řen limuzínu, proto se rozhodl procestovat Evropu.

Téma: sou asný stav jako p ed l a období nového za átku

V p íb hu pana Tomá–e zaznívá úleva nad mořností vydechnout po p íletém boji. I kdyfl nedosáhl získání syna do st ídavé pé e, p esto ufl nechce dál pokračovat, proto ře v–e se odráflí na p íletém synovi. M ře se v novat své partnerce, p emý–lí o dal–í rodin , sám sob o karié e. Pan Pavel v této chvíli vyrovnanosti a klidu ví, kde je jeho místo, smí il se s řivotem s d tmi jednou za 14 dní. Pan Adam po dohodnutém rozvodu se svou řenou nabyl nového sebev domí, za al aktivn ji p ístupovat k řivotu z ásti také proto, aby bývalé manželce dokázal, ře není řjen domácí typõ. Pan Roman bilancuje sv j dosavadní řivot a dostává se do fáze odsuzování sv ta módy, který mu nikdy p íli–šnevon l.õ Sv j dal–í řivot si p edstavuje v napln ní svého snu řpirátského zahradnictvíõ obklopen svými kamarády a rodinou.

12 Výsledky výzkumu

Na tomto místě se pokusím na základě analýzy získaných dat zodpovědět výzkumné otázky, které byly nastoleny v úvodu výzkumné části.

1. Jaký je příběh dnešních otců, kteří bojují/nebojují o své děti?

- Jaká jsou klíčová témata jednotlivých příběhů? O čem se v životě těchto mužů jedná?
- Jak tyto muži ztvárňují své jednání? Na co kladou důraz ve svém aktérství?
- Jaké jsou hlavní zápletky a figury jednotlivých vyprávění? Kam jejich příběhy směřují?

Otcové, kterým je na základě výpovědi matky upírán styk s dětmi, jsou z pochopitelných důvodů plně ponořeni do své situace. Všechny ostatní okolnosti jejich života jsou lomeny skrze optiku snahy šetřit jednou zařít ten pocit, který jim vzájemné společné chvíle s dětmi přináší. Plné nasazení otců v jejich innosti je dáno jejich vytrvalostí a lmanutostí, které si také vysoce cení. Kdyby se o děti nezajímali hned od počátku, jsou si jisti, že by je už neviděli. Jsou si v domě pomoci, které se jim dostává z okolí, ale také š z jiných sfér. Často prožívají osamělé pocity, nikdo jim nepomůže, jsou na vě sami.

Dělité poselství, které z jejich úst zaznívá, staví šumanutě otců do jiného světla. Pro se vlastně tak snaží o stídavou péči? Mají strach, že zstane-li dítě ve výhradní péči matky, už je nikdy neuvidí. Kdyby měli záruku, že výhradní péče matky s rozdílným stykem s otcem například jednou za 14 dní od stědy do neděle bude realizovaná, případně pak soudně vymahatelná, byli by spokojeni. Bohužel vymahatelnost styku s dětmi, brání-li mu matka, je u nás neprokonatelnou překážkou. Výjimkou tak nejsou ani desetiletí se táhnoucí soudy jako v případě pana Karla. Od počátku neshod s manželkou neviděl svoje dcery šest let, dnes po deseti letech vleklých sporů věsmuje k postupnému ukončení případu z důvodu zletilosti mladší dcery. Otcové vnímají argument odborníků o nepatřném vlivu stěhování na dítě v protívěže ke věm ztrátám, které pro dítě znamená absence otce.

Přestože vyznění jednotlivých příběhů může být pesimisticky kvůli bezmoci v dnešním nastavení soudů, hned na druhý pohled sami muži odhalují, jak se během

doby, kdy se o díti musí šrvátõ jejich postoj k otcovství, rodi ovství, ale i k vlastním hodnotám postupn prom nil.

Druhou skupinu tvo í otcové, kte í se ocitli v situaci, kdy nem li na výb ru, zda pe ovat o dít . Relativitu nemoflnosti výb ru popsal s ironií v hlase jeden z otc , kterému poté, co jej opustila manželka, sociální pracovnice doporu ila, aby dal díti do ústavu, kdyfl bude v práci a bral si je na víkend. N kte í otcové se dohodli s partnerkou o pé i a vyjad ují svou touhu po pé i o svoje dít . N kdy v-ak p edev-ím slovn .

V jejich p íb zích je patrná snaha n co dokázat, zanechat na sv t stopy po sob , kladou d raz na osobní rozvoj. Mají více asu realizovat i svoje dal-í zájmy, p estofe je pé e o díti zam stnává. U zam stnavatel naráflejí asto na podobné p ekáfky jako matky. Vzhledem k procesu kontaktování t chto otc p es seznamku je patrné, fle rovn fl pomý-lejí na dal-í vztahy, protofle ufl p ekonali rozchod se svojí partnerkou.

fiivotní témata jednotlivých p íb h lze v podstat rozd lit do dvou kategorií. První kategorie soust edí ve-keré jednání mufl na vztah k díti, sm rem od sebe. Jednotliví otcové jsou schopni vztahu ke svým d tem ob tovat mnoho ze svého pohodlí a pro jeho zachování jsou schopni ob tí. Dop. U druhé kategorie je d leflitým tématem seberealizace V n kterých p ípadech se ob kategorie mísí, mufl dosahují seberealizace skrze své dít . Nad ob ma kategoriemi visí téma vztah . Jejich napln ní a ufl ve vztahu k odpíranému díti nebo k hledané manželce je nosným pilí em v-ech p íb h .

Aktérství bojujících mufl vychází z jejich postoje zaujatého v situaci, kdy jim ze flivota zmizelo jejich dít . Z niterného p esv d ení o d leflitosti obou rodi pro dít také plyne odpov dnost, se kterou p istupují ke vztahu k díti, uv domují si jeho závaznost Takové jednání se m fle projevit afl p erodem v dosp lého lov ka, který je schopen konstruktivn e-ít problémové situace. Rovn fl mufl, kte í o své dít bojovat nemuseli, museli prokázat sv j smysl pro odpov dnost. V situaci, kdy je manželka opustila, se ocitli fakticky v roli jediného rodi e svých d tí. Nemusejí zápasit o dít , ale mohou se soust edit na šmali kosti v-edního dneõ ve vztahu k d tem a rovn fl na sebe. Kafdý z mufl je v-ak velmi odli-ný a povaha jejich aktérství souvisí rovn fl s jejich osobnostními charakteristikami. Proto ne v-ichni mufl šbojujícíõ o udrflení vztahu s dít tem kv li odporu manželky, musí nutn bojovat i navenek. A naopak mufl, kte í navenek o vztah k díti bojovat nemusejí, se v reálném flivot potýkají s nástrahami, které pé e samoflivitele i rozvedeného rodi e o díti p iná-í.

Z jednotlivých fází také plyne směřování příběhů, jejich smysl ovlivněný základními zápletkami a figurami příběhů. Zásadní figurou jednotlivých příběhů je touha po naplnění niterného přesvědčení u životní důležitosti vztahu k dětem. Pírožená lidská touha po pokračování vlastního rodu odráží všechny další zápletky jednotlivých příběhů podle toho, jak se dají naplňovat vzájemný vztah přátel. Vedle této základní figury se pak objevuje obě sebe sama ve prospěch dětí, osobní dozrávání, posun hodnot, vzdání se peněz a jiných výhod ve prospěch styku s dětmi, porozumění a naplnění potřeb dětí. Samozřejmě se v jednotlivých zápletkách odráží nastavení jednotlivých mužů. Jednotlivé zápletky procházejí vývojem až k rozuzlení, ale celkově má významní bojujících otců ironický charakter, kdy i přes maximální osobní nasazení nedojdou cíle. Nadevším pak stojí základní lidská touha, být jim nablízku.

Druhá část výzkumu se zabývá sdílenými tématy příběhů dnešních otců. Oblasti byly členěny chronologicky dle vzoru Interview o životním příběhu.

Proč dává téma všech mužů je charakteristická jeho **bezstarostnost** demonstrována na švytlomeninách, kterými fili. Zároveň však jako malí proflivali n kdy nepřijemné chvíle, mnohdy symbolicky aplikovatelné a jejich životní pozici, jako například v případě pana Pavla špěflivání navzdory i v případě pana Martina štopení se na mlině. Takové **situace plynuly ze vztahů, v nichž se snažili uspět**, a vtiskly jim určitou stopu do života.

Dospívání znamenalo často ostrý střet s realitou, přesun od ideálů do reálného života. Nkteí si **mládí prodloužili** v domnělně, že dosplost bude znamenat jen odpovědnost, a tudíž ztrátu. Toto období je vývojově spjato s krizemi a bez ohledu na věk nkteí otcové hovořili o **vstupu do dosplosti v souvislosti s prodlanou krizí**.

Dosplosti se týká především vztahy všech společných prvků. Z vyprávění mužů vyplývá, že **vztah k jejich partnerce**, budoucí manželce a matce jejich dítěte, **byl od počátku ním poznamenán**. Je otázkou, zda tato interpretace plyne ze současného stavu, zda by na onu špotíflě nahlíflili stejně, kdyby se s manželkou nerozešli. Po odchodu manželky, n kdy i s dětmi, prodávali muži často klíčovou krizi vlastní identity. Přesto dokáflou mít **náhled na dobré vlastnosti bývalé manželky**. Těst z osmi mužů bylo **přítomno narození jejich dítěte**. Tento záflitek popisovali nkteí docela rozechvěle, rozhodně znamenal pevné ukotvení počátku vztahu k jejich dítěti, překonání biologicky dané bariéry. Muži jsou hluboce přesvědčení, že **dítě potěbuje oba rodiče**, zvláště v případě stejného pohlaví dítěte a vychovávajícího rodiče je důležitý rodičovský vzor.

Každý z rodičů dává dítěti svůj díl specifický právo pro něj. Z úst několika mužů zaznívá názor, že stále dává péči a z ní plynoucí **stávání, je pro dítě schůdné, není kdybyl musí znenadání trpět absencí otce.**

Otcové narážejí na **společensky uznávanou praxi náležitosti dítěte k matce.** Z ní plyne mnoho nedorozumění a rovněž **náhled na otce jako na šbojovné i uhanutě,** kdybyl se jen snaží vidět se svým dítětem. Nemluví zde o extrémních případech, kdy dítě opravdu týrá nebo sami nevykazují schopnosti postarat se o dítě. S tím souvisí i další společný motiv dospělého a rozhodného boje otce. Vyplyvá z něj, že otcové si v bec neuvědomují boj o dítě, jak na to je někdy ve společnosti kvůli několika výrazným skupinám nahlíženo. Naopak je pro ně celá záležitost velmi bolestná. **O stav dává péči i v-ak usilují z d vodu zajištění setkávání s dítětem. V praxi je totiž vymahatelnost styku téměř nulová, jakmile se matka rozhodne neplnit rozhodnutí soudu a dítě na určené místo nepřivést.** Z několika úst zaznělo, že by byli spokojeni s rozdělením péče tak, jak je, pokud by měli záruku, že kdybyl se matka rozhodne brát dítě jako rukojmí, bude jejich právo vymahatelné. V jednotlivých případech bojovně vyhlížejších tatínků se objevuje téma **šnebojovat za každou cenu.** Nechtějí překročit hranice, kde by boj znamenal ublížení dítěti. Motivací pro získání dítěte do stávané péče jim je rozhodné chování jejich dítěte, které někdy i přes popouzení matky otce rádo vidí.

Některé otce hovoří o motivaci pro styk s dítětem, jak se snaží naplnit jeho potřeby. V praxi ale svoje dítě občas staví na vedlejší kolej kvůli svým zájmům. To se týká hlavně těch otců, kteří mají styk se svými dětmi zaručen. Nejsou pod drobnohledem státních orgánů jako bojovných otců. Pohled na **tenost vztahu k dítěti je velmi subjektivní.** Muži, kteří od dětství prokazovali bojovnost, ať tvrdohlavost tento **svůj osobnostní rys uplatní i v boji o své dítě.** Dalším společným tématem je odosobnění **institucí zapojených do procesu porozvodové úpravy styku s dětmi.** Přitom je nelogické, že stát, který si osobuje právo na určení opatrovníka dítěte, se o jednotlivé zústažené stará tak málo, spíše v bec.

V t-ina z mužů vyjádřila **přímou touhu něco po sobě ve světě zanechat.** Dokázat něco, co nikdo jiný dosud nedokázal a tak vstoupit do dějin. V několika případech se pak objevil společný rys toufící dokázat druhým, že šna to mám, vlastní motivace ovlivněná touhou předvést se v dobrém světle případně stoupnout v nich o nich. Některé otce vnímá svůj **souasný stav jako předěl mezi minulostí a budoucností,** ať ukončí jednu etapu boje, nebo jsou právě na jejím začátku, nacházejí se právě na flivotní křivce.

13 Diskuse

Téma souasného otcovství je velmi široké. Ve své práci jsem se snažila poukázat na postupující proměnu mužské role především ve vztahu k dětem. Nikdy v historii nebyly na otce kladeny takové nároky jako dnes. Dříve stačilo, když svoji rodinu materiálně zabezpečil, výchova byla doménou matek. Dnešní otcové stále cítí povinnost materiálně zabezpečit rodinu, a přestože jim v tom stále více pomáhají jejich partnerky, práce je jednou z oblastí, se kterou muži nejvíce spojují svoji identitu. Zároveň cítí tlak, ale i vlastní potřebu trávit více času se svými potomky a angažovat se ve vztahu k nim. Takový vývoj je vzhledem k vysoké míře prolínání mužských a ženských rolí přirozený. Obraz vydávajícího a zároveň citlivě angažovaného otce ve fungující úplné rodině je značně idealistický. Aby byl úplný, musí se na něm podílet všechny členové funkční rodiny. Vzhledem k faktu, že se v ČR rozvádí každé druhé manželství, ročně v průměru kolem 30 000 párů, se šnefunknost páru týká velkého procenta populace.

A zde stojíme před paradoxem, kdy společnost naznačuje otcům, že mají být maximálně angažovaní ve vztahu k jejich dětem, mají být citliví, odpočívající, podporující, mají pokračovat přirozeně v té bariéře dělicí je od dětí. Ale v případě rozvodu, kdy se rodiče nedohodnou o porozvodovém uspořádání péče o dítě se mají svého rodičovství vzdát? Stává se má být pouze zákonnou možností pro ty páry, které se předem dohodnou. Není chápána jako alternativa k výhradní péči. V okamžiku, kdy jeden z rodičů vyhraje dítě do své výhradní péče a rozhodne se neplnit další část rozsudku o styku s druhým rodičem nejast jí jednou za 14 dní, neexistuje přímá úinná cesta, jak se s dítětem setkat. Legislativa je v tomto ohledu velice liknavá. Návrh na výkon rozhodnutí, který podávají rodiče zoufalí z neřešitelné situace, často zůstává pohřben mezi ostatními soudními spisy. Pokuta rodiči, který dítě nevydá na místě určeném ke styku, se dělá s několikaletým zpožděním. Za zmínku stojí, že touha otce po stávající péči nakonec vychází z této praxe. Když se jeden rodič rozhodne neplnit rozhodnutí soudu, začne zacházet s dítětem jako s rukojmím. Druhý rodič, ať je otec, nemá šanci takové dítě zvrátit. Aby tomu předešel, raději chce získat dítě do své péče hned na začátku.

Ve výzkumné části jsem se pokusila zachytit příběhy jednotlivých otců, kterých se právě tato situace týká. Nechtějí se svou partnerkou a matkou dítěte, ale dál mají ke svému dítěti ten vztah. Jejich motivem pro styk s dítětem není pomstít se bývalé manželce, jen se snaží své dítě dál vychovávat, přisobit na něj. V některých krajních případech jsou vedeni

pouhou snahou zjistit, jak jejich děti flíjí, co studují, na navazování vztahu ufl rezignovali.

Vycházím z předpokladu, flé dítě pot ebuje pro svůj vývoj oba rodi e. Nemluvíím nyní o rodi ích psychicky naru-ených a v r zných ohledech neschopných plnit svou rodi ovskou roli. D leflitost rodi e stejného pohlaví pro vlastní vývoj dítě te ani není t eba zd raz ovat. Myslím, flé existuje hodn rodi a otc , kte í o své dítě v bec nestojí. Pak jsou zajisté ti, kte í se s dětmi touflí vídat dál a matka je tomu naklon na. Jak ale e-ít situaci, kdy otec i matka mají dobré znalecké posudky pro výchovu svého dítě te, ale matka styku s dítě tem brání?

Zmín ný paradox vycházející z nárok na otce v kontrastu s jejich mořností seberealizace v rodi ovství je posílen p etrvávajícím celospole enským d razem na vazbu dítě te k matce. Ano, matka v mnoha ohledech zvlá- v po átku flívota dítě te nenahraditelná je. Zárove je t eba si uv domit, flé i otcové flíjí pro své dítě ti, mají k nim vztah a není mořné je šjenõ kv li neshodám mezi rodi i p ípravit o mořnost p sobení na n . Je, troufám si íct, celkem b flné, flé se rodi e u soudu na n em neshodnou. Proto se nejspí- rozvád jí. Je ale fládoucí, aby soud tyto jejich neshody a nedorozum ní bral jako argument pro budoucí flivot jejich dětí?

Bojovné vzez ení otc rvoucích se za svá práva je podporováno médii. Není ale na míst klást si otázku, kde se takový obraz bere? Není mořné, flé v nastavení spole nosti, která spojuje stále dítě p edev-ím s matkou, je zkrátka otec pe ující o svého potomka (na úkor matky) trochu dráfldivý? Kde se bere ten pocit, flé by pé e jednoho m la být na úkor druhého? Dítě podle mého názoru pot ebuje oba.

e-ení této po léta uznávané praxe bude b hem na dlouhou tra . Radikální skupiny otc jako K213 mohou v n em celý proces uspí-ít, zárove ale p itahují pozornost senzacechtivých médií a d lají tak n kdy celé problematice medv dí sluffbu. Mén radikální sdruffení Spravedlnost d tem se pomalou cestou snaflí dávat v ci do pohybu. Bohuflfel naráflí na nepochopení a nezájem státních orgán . V rámci jejich p edná-kového cyklu pozvali Jürгена Rudolpha, n meckého zakladatele funk ního cochemského modelu, který takovou situaci e-í a e-í rychle a ú inn . V boji angaflování muflí, jejichfl p íb h m jsem m la mořnost naslouchat, se s tímto modelem setkali. Tento model je zalořen na motivaci rodi k odloření vlastních bolestných rozep í ve prosp ch jejich dětí. Proto flé nikdo nezná dítě tak, jako je znají jejich rodi e. Jürgen Rudolph rozhodnutí soudu p íkládá v p ípad jejich dětí a rodi stejnou váhu, jako kdyby si soudce hodil korunou. Aktivn se na n m podílejí psychologové, sociální pracovníci, advokáti atp., takže po celou dobu rodi e v dramatických momentech jejich flívota n kdo provází. Klí ová je zde mořnost,

i soudn na ízená, vyufflít profesionální media ní sluffby, kde lze konstruktivn e-ít neshody rodi týkající se dít te.

Za zvlá-tní zmínku stojí, fe organizace šSpravedlnost d temöcht la Ministerstvu zdravotnictví nabídnout p elofenou knihu Jürgena Rudolpha. Na základ jeho zku-eností se v N mecku ufl 15 let funk n e-í porozvodové úpravy styku rodi s d tmi. Z ministerstva se nedo kali fládné odezvy. Organizace Spravedlnost d tem uspo ádala k tomuto ú elu letos v únoru tiskovou konferenci a p izvala k ní zástupce ministerstva zdravotnictví. Její záznam je ke staflení na internetu v etn reakce mluv í ministerstva zdravotnictví, která nejen, fe nedokázala íct, pro se paní ministryn nedostavila nebo alespo neomluvila, mluv í navíc nepochopila, fe se nejedná o tiskovou konferenci organizovanou ministerstvem.

V eské republice je moflnost soudn na ídit mediaci rovn fl uzákon na. Bohuffel v-ak není neuplat ována tam, kde by mohla být ú elná. Nastávají pak situace, kdy je rodi i zamítnut návrh o získání dít te do pé e s tím, fe matka se nechce dohodnout. V podstat jsou tak matky vybízeny k tomu, aby šstávkovalyö, v-emofln se snaflily o nespoupráci a potom bude po jejich. V tom v-em flije dít .

D ti otc , s nimi fl jsem se setkala, byly r zn staré. Ke kaflnému z nich je t eba p istupovat jinak. Ví to i otcové. A t ebafe p es znalecké posudky v jejich prosp ch nedosáhli st ídavé pé e, ufl necht jí dál p tileté dít trápit, proto fe si situaci uv domuje. Naopak devítileté a desetileté d ti, které se s otcem vídají jednou za 14 dní od tvrtka do ned le, mají mimo ádnou schopnost náhledu na situaci. Dosp lé dcery, kterým bylo celý flivot zd raz ováno, jaký je jejich otec hrubián a zloduch, kladný vztah k otci ani mít nemohou.

Dostáváme se k fenoménu zavrflení rodi e, který u nás prosazuje p edev-ím Eduard Bakalá . Jeho p vodní název šParental Alienation Syndromeö p evzal od amerického psychiatra Richarda Gardnera. Kritik m vadí jeho nep esný p eklad. Anglické šalienationö se ve v t-in p ípad p ekládá jako odcizení. Autor p ekladu, Eduard Bakalá ale argumentuje na podporu tohoto termínu tím, fe anglický termín p ekládaný nej ast ji jako odcizení má více zp sob výkladu. Velké slovníky jej uchopují v souvislosti se zm nou emocí, z p vodn kladných (p átelství, láska) do ne- p átelských, hostilních. Programující rodi si podle Bakalá e p eje, aby dít emo n zavrflho druhého rodi e, nikoli, aby se šjenö odcizilo. Emo ní zavrflení je nejen významov víc nefl odcizení, ale ve vztazích je šjist j-íö.

Syndrom zavržení rodiče vzniká primárně v souvislosti se spory o svěření dítěte. Projevuje se poruchami chování, jímž dítě ponižuje rodiče, aniž by k tomu jedinec měl důvod. Jedná se o výsledek kombinace programování rodičovskými indoktrinacemi a vlastního působení dítěte ke zlovení zavržovaného rodiče.

Výzkumy fenoménu zavržení rodiče, ale také témat spojených se svěřením dítěte do péče, jsou značně problematické. Trpí metodologickými nedostatky, protože v praxi nelze dostát striktně pravidlům například na kontrolu všech intervenujících proměnných, právě proto, že jejich je nepočítaně a u každého jsou jiné. Zároveň zde hrozí zkreslení vlivem výzkumníka, protože svěření dítěte do péče se týká emocionálně vypjatých situací. Uvádějí si svůj postoj vycházející z pocitu marnosti z nefunkčnosti legislativy ve věci tak lidské a základní jako je rodičovství. Jeden z mužů na tento konflikt poukázal skrze podivný vztah státu a rodiny. Stát se zde staví do role kolizního opatrovníka dítěte, osobuje si nárok na dítě. Zároveň však nedochází k žádnému ošetření psychického rozpoložení jednotlivých účastníků rozchodu, a je rozdíl mezi nejzávažnější ztrátovou situací vůbec. V lidech pak zanechává pocit, že jsou na světě sami, že jsou šetřeni do podoby ísla soudního spisu.

I takový je šedivý otec. Vztah k dětem nabírá ovšem jiných rozměrů, když se mu na péči dohodnou s bývalou manželkou. Proto jsem do svého výzkumu začlenil i tyto otce. I oni žijí svůj život protkaný osobními pády a vzestupy, jen nemusí vůbec řešit otázku, zda je třeba vůbec kdy uvidí svoje dítě, ví, že mu mohou být nablízku. Přijali to jako fakt, chtějí se o ně starat, někdy se k tomu mohou cítit alespoň edrueni. Drahocenný čas jim neubírá úporný boj se zákony. Nemusí s nikým soupeřit, necítí v zádech tak naléhavou touhu druhého rodiče přimknout dítě k sobě.

Obě skupiny výrazně ocenily možnost přítomnosti u porodu. Ten okamžik, kdy dítě vstoupilo do jejich světa, vnímají jako velice cenný pro další vývoj jejich vzájemného vztahu. Jeden z otců hovořil o vzdálenosti, kterou musí muž překonat na cestě za svým dítětem. Matka je součástí dítěte jako ono jí, proto k němu má přirozeně blízko. Když se ale tyto muži na cestu za dítětem vydají, překonají onu šedivost, má je pak nechat chladnými, když se v případě rozvodu rozhoduje o styku s jejich dětmi v jejich neprospěch? Na základě výpovědi otce jsem nabyla dojmu, že právě přítomnost otce u porodu způsobí silné přilnutí k jejich potomkovi a proto vynakládají enormní úsilí o udržení živých kontaktů s dítětem.

Práci by bylo možné rozšířit například o pohledy jednotlivých žen na tento problém. V praxi by bylo ale asi velmi obtížné navázat dobrý kontakt s oběma partnery,

kte í se nemohou dohodnout. Dal-í sm r, který by navazující bádání mohlo nabrat, se týká osobností otc . Bylo by zajímavé zam ít se na jejich osobnostní profily, zjistit, kte í otcové jsou nejaktivn j-í ve svých p ístupech, kte í se naopak boje vzdávají. Zde by bylo nutné pracovat rovn fl s dynamikou jejich vztahu, jejich nových vztah , schopností udržovat vztah. Rovn fl motivace otc pro získání dítěte do pé e je klí ová. Pole výzkumu skýtá nep eberné možnosti.

Celý smysl práce vidím v možnosti proniknout do šřivého, práv proflívaného p íb hu jednotlivých otc a upozornit na situaci, kterou procházejí. Celospole enské klima se m ní, posouvá sm rem od tradi ních hodnot. Proto je možná na míst se pou ít z Cechemského modelu a snaflit se vzniklou situaci kolem porozvodové pé e e-ít jinak. Téma je to neskute n ofehavé, spole ensky pal ívé, kařdý se s ním n kdy setká. Cht la jsem také poukázat na fakt, že ne v-echny spole enské úzy musí být vřdy funk ní, proto jsem se zkusila na celou záleflitost podívat o íma konkrétních otc . Takových, kte í jsou ochotni a schopni podílet se na výchov svých d tí. Jsem p esv d ena, že je dobré dívat se na n která tabu a snaflit se uchopit celou záleflitost z druhé stránky. P íb hy konkrétních lidí k takovému náhledu sm ůjí.

14 Závěry výzkumu

Na tomto místě se pokusím shrnout nejdůležitější poznatky své práce plynoucí z příběhů otců, kteří buď bojují o své děti, nebo se o ně starají a ufl po dohodě s bývalou manželkou nebo kvůli okolnostem vedoucím k jejímu odchodu.

Výzkum potvrdil, že otcové bojující o děti, i ti, kterým se boj vyhnul, postupují k životu velice aktivně. Bojující otcové musí pokračovat pékáfky nejen ve styku s institucemi, které otcovský podíl na péči o dítě staví na druhou kolej, ale rovněž pékáfky v sobě, protože energeticky náročné studium jejich možností může přinést i pochybnosti o sobě. O správnosti svého konání jsou naprosto přesvědčení, věří, že pro styk s dítětem udělají vše, aby mohli opět proflit onen pocit vzájemné blízkosti. Nechtějí to však za každou cenu, shodně říkají, že v okamžiku, kdyby viděli, jak je dítě ohrožené, uplakané, odmítající, boj o ně by zastavili. Otcové, kteří o děti bojovat nemuseli, však mnohdy přesto bojovali ve svém životě. Jejich aktivita je patrná i ve snaze hledat si partnerku.

Jednotlivé kategorie narativní analýzy odhalují nosná témata životních příběhů. Věmi příběhu zaznívá hluboké přesvědčení o svázanosti se svými dětmi a klíčovosti jejich vzájemného vztahu, který po rozvodu trpí pod tíhou pékáfek a ufl v podobě osobnostních institucí nebo v podobě společenského uznání nerozlučité dyády matka-dítě a samotného jednání dítěte pouze jejich partnerky.

Aktérství svých příběhů bojující otcové berou pevně a odpovědně do svých rukou s vědomím, že bez osobní angažovanosti by mohli ztratit kontakt se svým dítětem. Ale i otcové, jimž šosudě svěřil dítě do péče bez boje, často musejí prokázat vlastní bojovnost v péči o ně. Přesto nelze zobecnit aktérství mužů na samozřejmě plně angažované. Mezi respondenty se najdou rovněž muži, kteří svůj život vkládají do rukou osudu nebo vyřích mocností.

Ladění většiny příběhů je ironické. Příznaky pro tento flánr se muži potýkají s pékáfkami a když ufl to vypadá, že se jim povedlo pokračovat jednu epizodu, jednu zápletku úspěšně vyřešit, staví se jim do cesty nová pékáfka. Přesto jejich příběhem zaznívá nesmírné odhodlání a víra ve spravedlnost vedená niterným přesvědčením o ryzosti jejich vztahu k dítěti.

Mezi sdílenými tématy jednotlivých příběhů se v důství objevuje téma bezstarostnosti a vylomenin a téma snahy o přijetí. Během dospívání některých mužů shodně

zmi ují st et svých ideál s realitou, touhu prodloužit si mládí a vstup do dosp losti po prod lané krizi.

V období dosp losti se snad ve v-ech p ípadech objevilo téma potífle v po átku partnerského vztahu, které pravd podobn m lo být varovným signálem. Muflí mají i p es neshody náhled na partner iny dobré vlastnosti. Porod jednotliví otcové vnímají jako jeden z nejsiln j-ích záflitk , protofle upevnil vztah k jejich dít ti. Dále si uv domují, fle dít pot ebuje oba rodi e, protofle kařdý mu dává n co jiného. Muflí jsou také p esv d eni o men-í -kod na dít ti, zap í in né v p ípad st ídavé pé e st hováním, neřl absencí otce. Muflí také shodn naráflejí na společ ensky uznávaný status matky ve vztahu k dít ti nad azené otcí. Otcové by nebojovali o st ídavou pé i v p ípad , kdyby vid li trápení dít te. To, jak vnímají t snost vztahu k dít ti je subjektivní. Je z ejmé, fle bojovnost otc souvisí s jejich povahovými vlastnostmi, které se u nich projevují od útlého v ku. Dále jsou n kte í muflí shodn roz arování odosobn lostí institucí angařtujících se v problematice porozvodových úprav pé e o dít . Zdá se, fle e-ení společ enské situace bude trvat po generace, cesta vp ed se m fle dít jen pomocí bezb ehé trp livosti.

Dal-ím společ ným motivem n kolika otc je touha n co po sob ve sv t zanechat, dokázat to, co nikdo jiný nedokázal. Existují také muflí, jejichřl motivace k jednání je ovlivn na okolím a kte í mají pot ebu dokazovat své kvality. V neposlední ad pak n kte í z muflí stojí p ed řlivotním mezníkem, a uřl z d vodu práv zapo atého boje o svoje dít , nebo skon eného i tém skon eného boje, anebo také z d vodu osobního bilancování a krize st edního v ku.

Vedle-í záv r o celé situaci, který jsem p i naslouchání p řb h m otc post ehla, se týká nefunk nosti systému naroubovaného na e-ení porozvodové situace. Třkody, které si partne i p sobí, se b hem soudních proces zn kolikanásobí. Nejzásadn j-ím problémem je liknavost soud , jako by ne-lo o zásadní problém. Zvlá- u malých d tí by m lo být rychlé e-ení situace prioritou. I dal-í instituce jako OSPOD nebo Správa sociálního zabezpe ení selhávají, kdyřl nedokářlou hned v po átku partnerské rozep e p esn ur it pravidla, ze kterých jasn plyne nárok dít te na oba rodi e.

15 Souhrn

Diplomová práce na téma *Šdne-ní otecõ* je rozd lena do dvou ástí, na teoretickou a výzkumnou.

Teoretická ást je len na do -esti kapitol a zabývá se lidskou identitou, formováním muflské identity a jejími prom nami v pr b hu ásu afl po jednu z podob dne-ního otcovství, o rozvedené otce. V p edzv sti teoretické ásti se pak zabývá konstrukcí lidské identity na základ p íb hu.

Úvodní kapitola vymezuje základní rozdíl mezi pojmy gender a pohlaví a zabývá se úhly pohledu na n . Esencialismus vnímá muflské a flenské role tradi n , sociální konstruktivismus klade d raz na proces socializace. St ední cesta spojuje ob skupiny a na principu komplementarity vyvozuje záv r, fle je t eba m nit nikoli sociální role, ale hodnoty spole nosti.

Druhá kapitola sleduje prom ny v náhledu na lidskou identitu. Vychází ufl od samého otce psychologie, Sigmunda Freuda a jeho následovník . P ipomíná rovn fl teorii sociálního u ení Alberta Bandury, Kognitivn vývojovou teorii a nasti uje teorii šoptických skel kulturyõ Sandry Bem, díky nimfl kafldá kultura p edává své vzorce my-lení dal-ím generacím. Dal-í ást kapitoly o muflské identit nasti uje biologickou podstatu rozdíl mezi muflskou a flenskou pohlavní diferenciací a s ní související výzkum chromozomálních abnormit, které nazna ují vztah hormon a chromozom k genderu.

T etí kapitola pak sleduje historický vývoj otcovství od prehistorie, kdy svou roli hrály rituály a dít bylo vnímáno spí- jako majetek otce afl po dne-ní dny, kdy je otec vnímán jako plnohodnotný rodi , p edev-ím co se povinností k dít ti tý e. Podrobn mapuje roli otce ve vývoji dít te, jeho vliv na formování identity dít te, utvá ení sociální síť , formování hodnot a vztahu k autoritám. e-í i poruchy d tského vývoje, které mohou souviset s absencí otce. Nazna uje utvá ení dyády matka-dít na základ Bowlbyho teorie a rozvádí jeho n- astné spojení ve vztahu k otc m.

V páté kapitole je rozebrána jedna ze skrytých, p esto velmi ástých podob sou asného otcovství, zam uje se na rozvedené otce. Samotný fakt rozchodu s partnerkou je-t neznamená, fle se mohou p etrhat v-echny vazby, které si otec po léta k dít ti utvá el. Kapitola se zabývá proflíváním otc po rozvodu, ale e-í i právní rámec porozvodové situace. Vyty uje úskalí kontaktu otce s dít tem, zabývá se kontroverzním tématem syndromu zavrfleného rodi e a nazna uje rovn fl cestu v e-ení situace. Mapuje úskalí

styku otce s dítětem a přibližuje problematiku syndromu zavržení rodiče. V závěru naznačuje, jakým způsobem se funkčně porozvodové děti usoudí v Německu.

Třetí kapitola se zabývá narativní rekonstrukcí identity. Vychází přitom z předpokladu, že lidé se rodí do příběhu, že zároveň říká příběhy vyprávějí o životě. Staví na sociálně-konstruktivistickém stanovisku, kdy jedinec buduje svůj sebeobran na základě interakce s dalšími lidmi v určitém kulturním kontextu s určitými životními zkušenostmi. Narativní výzkum pak staví na rozhovoru jako stejné metodě a vyzdvihuje důležitost fenoménu naslouchání. Narativní data jsou pak výrazem způsobu, jakým zkoumané osoby dávají význam své zkušenosti. Mezi jednotlivé kategorie narativní rekonstrukce patří životní téma, v němž je vyjádřeno, šlo se v životě jednat, dále pak ztvárnění jednání, tedy způsob aktérství jakým dosahují jednotlivé postavy příběhu svého cíle. Zápletky a figury a z nich plynoucí hodnoty a předpokladu dávají celému příběhu smysl, určují jeho směřování a rámec. S těmito kategoriemi se pojí dynamická pozice vyprávějího. Na reflexi hledisko lze nahlédnout optikou vyprávějího, ale i naslouchajícího. Vyprávějí nejprve konstruuje svůj příběh a naslouchající, výzkumník, se pak snaží na základě této konstrukce uchopit svoji rekonstrukci. Oba do tohoto dynamického procesu vnášejí svoje kulturní historické zázemí a zkušenosti.

Výzkumná část se zabývá rekonstrukcí životních příběhů dnešních otců, kteří se rozešli s matkou svého dítěte. Vychází z předpokládaného vlivu partnerského vztahu na rozvodovou situaci a proto mapuje vývoj partnerského vztahu. Poté se zaměřuje na klíčové okamžiky příběhu otce, a na neposlední řadě na vývoj vztahu k dítěti. V druhé části se výzkum snaží zachytit sdílená témata příběhů.

Zkoumaný soubor sestával z osmi mužů, z nichž ani jeden nebyl s matkou svého dítěte a měl opravdový zájem o své dítě. Muži byli rozděleni do dvou skupin. První z nich bylo bráněno ve styku s dítětem, proto museli o svůj vztah bojovat. Druhá skupina byla životními okolnostmi přivedena až do stavu, kdy se stali jediným rodičem svých dětí. Jejich průměrný věk byl 38, 63 roku. Po dohodě s nimi byla nahrána interview zaměřená na jejich životní příběhy. K tomu byl použit McAdamsův vzor šesti interview o životním příběhu. Věchna v průměru dvouhodinová interview byla doslovně přepsána a získaný v průměru osmnáctistránkový materiál byl upraven tak, aby nemohlo dojít k identifikaci jednotlivých mužů.

V další části byly jednotlivé příběhy podrobeny analýze a byly v nich nalézány jednotlivé kategorie narativní rekonstrukce jako životní téma, ztvárnění jednání i aktérství

a základní zápletky příběhu. Nosným životním tématem všech příběhů je lidský vztah otce a dítěte, ten se rozvíjí podle toho, v jaké fázi se oba nacházejí. Způsob aktérství je spjat se stupněm angažovanosti otce v boji o své dítě. Všichni muži berou svůj osud do vlastních rukou. Základní význam příběhů je převážně ironické, protože ačkoli vědí pro pokračování jejich života, nemají nikde zaručeno, že dosáhnou svého cíle.

Vzhledem k obsahové bohatosti byla provedena rovněž obsahová analýza pomocí metody zachycení vzorců. Jednotlivá společná témata pak obsahují v detailu bezstarostnost a téma snahy o zlepšení. V dospívání se objevuje střet ideálu s realitou, touhu prodloužit si mládí a vstup do dospělosti po prodávané krizi. V období dospělosti na první pohled zaujme téma neshod v počátku partnerského vztahu. Muži mají i přes neshody náhled na partnerky dobré vlastnosti. Velice kladně hodnotí možnost být přítomni u porodu, protože se tím upevnil vztah k jejich dítěti. Jsou si vědomi toho, že dítě potřebuje oba rodiče, protože každý mu dává něco jiného. Muži jsou také přesvědčeni, že stěhování dítěte v případě stěhování péče, mu způsobí menší újmu, než absence otce. Dále muži shodně narážejí na společensky uznávanou dyádu matka-dítě, kdy otec jako by neměl mít rodičovskou pozici. Otcové přiznávají, že by nebojovali o stěhování péče v případě, kdyby viděli trápení dítěte. Vnímání trvanlivosti vztahu k dítěti je subjektivní. Bojovnost otce souvisí s jejich povahovými vlastnostmi, které se u nich projevují od útlého věku. Vtíhání otce vyjadřuje svůj údiv nad osobnostmi institucí angažujícími se v problematice porozvodových úprav péče o dítě. Vědomí společenské situace si neumí představit jako rychlou změnitost, bude trvat po generace. Otcové také touží něco po sobě zanechat ve světě, chtějí dokázat to, co nikdo jiný nedokázal. Motivace pro jednání, na kterých muži je pod vlivem okolností, chtějí mít v cíli tak, jako druzí ve světě zalíbit se. Součástí je pro ně také možnost křivky, kdy končí jedna z kapitol jejich životního příběhu.

16 Literatura

- Anderson, H. (2009). Konverzace, jazyk a jejich možnosti. NC Publishing, a.s.
- Angus, L. E. & McLeod, J. (2004). The Handbook of Narrative and Psychotherapy. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.
- Badinterová, E. (2005). XY: o mužské identitě. Praha; Litomyšl: Paseka
- Bakalář, E. (2002). Právce otcovstvím, aneb, Bez otce se nedá (dobře) říci. Praha: Vyšehrad
- Bakalář, E. (2006). Rozvodová tematika a moderní psychologie. Praha: Karolinum
- Bakalář, E., Novák, D. & Warshak R. A. (2008). Slyšení nezletilého dítěte před opatrovnickým soudem. Praha: Triton
- Bakalář, E., Nováková, M. & Novák, D. (1996). Právce rozvodem pro všechny zúčastněné. Praha: Lidové noviny
- Balcar, K. (1991). Úvod do studia psychologie osobnosti. Praha: Mach
- Bandura, A. (1969). Principles of behavior modification. New York: Holt, Rinehart and Winston Inc.
- Baron, P. (2002). Pánství, lovkyně a touha ženy. Praha: SLON
- Baron, P. (2002). Politika rodu a sexuální identity. Brno: Masarykova univerzita
- Biddulph, S. (2007). Mužství. Jak zvládat všechny mužské role. Praha: Portál
- Bleakley, A. (2005). Stories as data, data as stories: making sense of narrative inquiry in clinical education. Blackwell Publishing Ltd MEDICAL EDUCATION; 39, 5346540
- Bruner, J. S. (1996). The Culture of Education. Harvard University Press
- Bruner, J. S. (1998). Acts of Meaning. Harvard University Press
- Campbell, J. (2000). Proměny mýtu v nás. Praha: Portál

- Campbell, J. (2000). Tisíc tvá í hridny. Praha: Portál
- ermák, I. & Miovský, M. (2002). Kvalitativní výzkum ve v dách o lov ku na prahu t etího tisíciletí. Brno:Psychologický ústav AV R
- ermák, I. (2001). P íb hy flité a vypráv né: od psychoterapie k identit a epistemologii. In: G. Bianchi (Ed.), Identita, zdravie a nová paradigma. Human Communication Studies, Vol. 7, Bratislava: Veda, 77692.
- ermák, I. (2004). Narativní my-lení a skute nost. eskoslovenská psychologie, 48/1, 17-25.
- ermák, I. (2004). Autobiografická pam a flivotní p íb h. In: Sborník prací Filozofické fakulty Brn nské university. Brno: FF MU
- erná, P. (2001). Rozvod, otcové a d ti. Praha: Eurolex Bohemia
- Dermott, E. (2008). Intimate Fatherhood: A Sociological Analysis. Routledge
- Dobson, J. (2002). Výchova chlapc . Praha: Návrat dom
- Erikson, H. E. (2002). D tství a spole nost. Praha: Argo
- Freedman, J. & Coms, J. (2009). Narativní psychoterapie. Praha: Portál
- Freud, S. (1999). Mimo princip slasti a jiné práce z let 1920 - 1924. Praha: Psychoanalytické nakladatelství
- Fromm, E. P. (2000). Lidské srdce - Incestuální svazky. Praha: eský klub
- Gardner, R. A. (1992). The Parental Alienation Syndrome. Cresskill, New Jersey, USA: Creative Therapeutics
- Gergen, J. K. (1994). Realities and relationships: Soundings in social construction. Cambridge, MA: Harward University Press
- Gergen, K. (1994). Saturated Self. Dilemmas of identity in contemporary life. New York: Basic Books
- Gergen, K. J. (1999). An invitation to social construction. London: Sage

- Gergen, K. J. (2001). *Social Construction in Context*. London: Sage
- Gilligan, C. (1999). *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha: Open Society Fund
- Gilligan, C. (2001). *Jiným hlasem: o rozdílné psychologii žen a mužů*. Praha: Portál
- Goody, J. (2006). *Proměny rodiny v Evropské historii*. Praha: Lidové noviny
- Hartl, P., Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*. Praha: Portál
- Horney, K. (2004). *fienská psychologie*. Praha: Triton
- Horský, J. & Seligová, M. (1997). *Rodina na našich předcích*. Praha: NLN
- Chaloupková, J. & Málamounová, P. (2004). *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. Praha: SÚAV ČR
- Chrz, V. (2007). *Možnosti narativního přístupu v psychologickém výzkumu*. Praha, Psychologický ústav AV ČR
- Chrz, V.: *Výzkum jako narativní rekonstrukce*. In: Čermák, I., Mioviský, M. & Čechan, V. (eds.) (2005). *Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku IV*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci
- Karsten, H. (2006). *fieny - muži*. Praha: Portál
- Kast, V. (2004). *Otcové - dcery, matky - synové*. Praha: Portál
- Koepel, Koodje (1998). *The Parental Alienation Syndrome (PAS)*. Heidelberg: Der Amtsvormund
- Listina základních práv a svobod <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>
- Marková, I. (2007). *Dialogičnost a sociální reprezentace. Dynamika mysli*. Praha: Academia
- Matějček, Z. (1994). *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál
- Nejřpřová, O. (2005). *Harmonizace rodiny a záměnění. Rodiny s otci na mateřské dovolené*. Praha: VÚPSV

- Plháčková, A. (2004). *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia
- Poněšický, J. (2004). *Fenomén ženství a mužství: psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy*. Praha: Triton
- Renzetti, C. M. & Curran, D. J. (2003). *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum
- Ricoeur, P. (2001). *Čas a vyprávění*. Praha: OIKOYMENH
- Rudolph, J. (2006) Cochemský model. Stařeno z <http://www.iustin.cz/art.asp?art=283> dne 12. 1. 2010
- Smith, H. (2004). *Děti a rozvod*. Praha: Portál
- Sullerotová, E. (1998). *Krize rodiny*. Praha: Karolinum
- Švarc J, Bakalá E. (2004). Syndrom zavrřeného rodiče. Příiny, diagnostika, terapie. *Praktický lékař* 1/2004.
- Tuval-Mashiach, R. (2006). *šWhere is the story going?š Narrative Forms and Identity Construction in the Life Stories of Israeli Men and Women*. In McAdams, D. P., Josselson, R. & Lieblich, A. (Eds.). *Identity and Story. Creating self in Narrative* (pp. 249 š 268). Washington: American Psychological Association.
- Vágnerová, M. (2000). *Vývojová psychologie*. Praha: Portál
- Valdrová, J. (2006). *Gender a společnost*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyn
- Věřínová-Kalivodová, E. & Maříková, H. (1999). *Společnost ženy a mužš z aspektu gender : sborník studií vzniklých na základě semináře Společnost, ženy a muži z aspektu gender po řadaného Nadací Open Society Fund Praha*. Praha : Open Society Fund
- Vybřral, Z. (2006). *Diskurzivní psychologie versus diskurzivní analýza? šeskoslovenská psychologie*.
- Warshack, R., A. (1996). *Revoluce v porozvodové péři o děti*. Praha: Portál
- Wicks-Nelson, R., Israel, A.C. (2003). *Behavior disorders of childhood*. Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Prentice Hall

Yablonski, L. (1995). Otcové a synové. Praha: Portál

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zoja, L. (2005). Soumrak otce : archetyp otce a dějiny otcovství. Praha: Prostor

P ílohy

Příloha . 2

Vysoká škola: **Univerzita Palackého v Olomouci**

Katedra: **psychologie**

Fakulta: **filozofická**

Učební rok: **2009/2010**

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno a příjmení: Noemi Matějková

Obor: Psychologie jednooborová

Rok imatrikulace: 2003

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Plháková Alena, CSc.

Počet stran: 175

Název diplomové práce: Dnešní otec

Abstrakt diplomové práce:

Tato práce se zabývá životními příběhy dnešních otců. V teoretické části práce mapuje formování role otce v rovině identity, ale také z biologického, historického a společenského hlediska. Teoretická část rovněž popisuje jednu ze současných velmi častých podob otcovství, rozvedené otce. Využije se rovněž základním narativní konstrukce, jejím kategoriím a utváření příběhu.

Výzkumná část si klade za cíl uchopit příběhy dnešních otců, kteří musí vynaložit úsilí, aby se setkali se svými dětmi, bránili-li po rozvodu manželka styku s nimi. Druhou skupinu tvoří ty, kteří o vztah k dítěti zápasit nemusí, zato je životní okolností donutily postarat se o ně sami. V příbězích bylo sledováno životní téma, ztvárnění jednání a základní zápletky. V obsahově analytické části byla pomocí metody zachycení vzorců hledána sdílená témata příběhů.

Klíčová slova:

Gender

Identita

Otcovství

Rozvod

Narativní rekonstrukce

Abstract of the graduation thesis

This graduation theses describes the stories of contemporary fathers. Theoretical part of theses deals with the theme of fatherhood from the point of identity, from its psychological, biological, historical and sociological angle. The theory is also focus on divorced fathers asi one of contemporary images of fatherhood. Last but not least the theroretical part analyses individual cathegories of narrative construction.

The aim of the second part based on research procedures is to handle the stories of four contemporary fathers. They have to fight to continue their relationship to their child because their wife obstructs their contacts. Second group consists of four men who don't have to fight for relationship to their child. Bud the life course forced them to take care of their children, they didn't have any choice. Stories were focused on the life theme, narrative tone and figures. Subject analyses deals with common themes and patterns in all of the stories.

Key words:

Gender

Identity

Fatherdhood

Divorce

Narrative construction

Příloha . 3

Interview o životním příběhu (McAdams, 1993)

Vichni obas pemylíme o svém životě, o tom, co se nám podařilo a co nám naopak nevyšlo. Radujeme se z úspěchů, hledáme důvody svých problémů a pemylíme o jejich možném řešení. Ráda bych si teď s vámi o vašem životě popovídala, o současnosti i o vašich plánech do budoucna a poslechla si vaše vzpomínky na důležité lidi vašeho života.

1. Každý z nás zažil období příjemná stresující, náročná, i taková, kdy se zdánlivě nic nedělo. Takové období života připomíná kapitolu knihy. Pro někoho může být takovou kapitolou pobyt na střední škole, který byl ukončen volbou povolání. (Další kapitoly se mohou týkat toho, díky čemu jsme na sebe narazili, vaše otcovství.) Pokuste se teď prosím **určit hlavní kapitoly svého života**. Měly jich být tolik, kolik si budete přát, ale doporučovala bych vám, aby **jejich počet nepřesáhl osm**. Každé kapitole dejte název a jen **stručně** se zmíňte o tom, co způsobuje přechod z jedné kapitoly do druhé.

2. Stejně jako knižní hrdinové, zažili jste i vy někdy **důležité příběhy**. Takových, které váš život někam posunuly, které byly v něm výjimečné. Příběh by se mohl odehrávat v omezeném časovém úseku. (Příběhem tedy není letní dovolená, ta probíhala během delšího období). Měly jich být ale například rozhovor s vaší matkou, který jste tam vedli. U každé příběhu detailně popište, co se stalo, kde jste byli, kdo byl s vámi, co jste dělali a co jste si u toho myslel a cítil. Pokuste se vyjádřit, jaký vliv měla tato příběh na váš životní příběh. Zmínila vás nějak?

Zkuste si tedy vybavit:

- Příběh, kterou byste mohli označit jako nejkrásnější moment svého života.
- Takovou příběh, kterou naopak považujete za nejhorší moment svého života.
- Příběh, která vám připadá jako bod obrátu, okamžik, v němž se změnilo vaše chápání sebe sama, nebo která přivedla důležité změny ve vašem životě.
- Svou první vzpomínku. Nemusí nutně vypadat jako důležité, je však podstatné, aby byla první.

- e) Jakoukoliv d leffitou vzpomínku z d tství, m fle být jak p íjemná, tak i nep íjemná
- f) Jakoukoliv d leffitou vzpomínku z období dospívání, op t m fle být p íjemná i nep íjemná.
- g) Jakoukoliv d leffitou vzpomínku z období dosp losti, to znamená zhruba nad dvacet let v ku.
- (N jakou jinou vzpomínku z jakéhokoliv období flivota, z d tství, dospívání, i z dosp losti.)

3. Vzpome te si na lidi, kte í jsou ve va-em flivot d leffítí. Mohl byste mi o nich n co íct? Up esn te, prosím, jaký vztah jste k dané osob m l, nebo máte a jakým zp sobem ovlivnila vá-flivotní p íb h.

Zajímalo by m také, jaké jste m l hrdiny, nebo vzory, lidi, kte í vás výjime n oslovili svými skutky i my-lenkami. Mohou to být politici, filozofové, sportovci, spisovatelé, i literární postavy.

4. V p edchozích otázkách jsme se hodn zabývali minulostí. Te bych se vás cht la zeptat na budoucnost. Jaké jsou va-e plány, sny a cíle?

5. A te se prosím zamyslete nad va-imi sou asnými starostmi a problémy a zkuste mi popsat dv oblasti va-eho flivota, v nichfl poslední dobou zaffíváte závaflný stres, konflikt, i problém, kterému musíte elit. Zamyslete se také nad p í inou, které va-e potíffe mají a nad možným zp sobem jejich e-ení.

6. V dal-í ásti na-eho rozhovoru bych se vás ráda zeptala na va-e základní pesv d ení a hodnoty. M flete mi íct, **co považujete za nejd leffit j-í hodnotu v lidském flivot ?**

V íte v existenci Boha, i n jaké vesmírné síly, která organizuje a ídí sv t? Nebo máte jiná pesv d ení, která byste mohla popsat?

Jaká je va-e politická orientace?

Jak se va-e hodnoty a pesv d ení b hem flivota m nily?

7. Probrali jsme te mnoho oblastí va-eho flivota. Na záv r bych vás cht la pofádat, abyste se nad tím, o em jsme mluvili, zamyslel a zkusil vyjád it, co považujete za hlavní téma, i poselství va-eho flivota. A pro se vám jeví jako nejd leffit j-í?